2nd Book

380

बद्रीनाथ शास्त्री
महाभारतीयालंकार सर्वस्व॥ पी० एच० डी० संस्कृत के लिए शोधप्रबन्ध
६५५ पृ० ३३ चं० प्र० पृ

शोध प्रबंध (ई. ल० राजें)

"महाभारतीय अलंकार सर्वस्व"

M A H Ā B H Ā R A T Ī Y A

AL AṄ K Ā R A - S A R V A S V A

BY

Pandit Badri Nath Shastri, M.A., M.O.L.

15.9.1948 ~~1947~~

A brief history of this Thesis.

The plan of the thesis entitled " A critique of the Mahabharata Rhetorical Embellishments " was approved by the Academic Council under University letter NO 17292, dated 17.11.1939. This thesis was submitted after a periodof 5 years, in the month of March, 1945. The result was announced on the 15th May, 1946, i.e. after one full ~~xxx~~ year. As it needed certain modifications from the view-point of Examiners, thee thesis could not be approved by them. I was, however, granted permission to revise the same in the light of the instructions issued by the examiners vide Univ. Office letter NO 223/ARE dated the 5th July, 1946.. Revision was completed, as ~~xxxxxx~~ desired, within a year; but unfortunately, it could not be re-submitted due to outbreak of serious Communal disturbances unprecedent-ed in the history of the ~~xxx~~ world. It was a problem to save one's life and honour, in the Attock district (N.W.F.P.) I managed to bring ~~xxx~~ this thesis- my valuable property-to Hindustan. I am now despatching this thesis from the KURU KHETRA fields. May Lord Krishna bless it !

~~1/4/1948.~~ Bhatnagar 15.9.48

M A H Ā B H Ā R A T A

Edited by

Pandit Ram Chandra Shastri Kinjawadekar,

POONA.

380

RE-SUBMITTED

after improvement in the light of instructions issued by the Examiners, appointed by the Registrar, University of the Punjab, Lahore.

Pandit
Badri nath-sh
M.A., M.O.
~~Campbellpur.~~
Kaithal
(Karnal)

~~1/7/47.~~
15.9.48.

The collection of Alaṅkārs along with their VARIETIES has been made in accordance with the standard work of VIS'VANĀTHA.

BADRI NATH SHASTRI, M.A.

6

A critique of the Mahābhārata

Rhetorical Embellishments.

1. Introductory:- General importance of the subject in view of the innate tendency of the Indian mind to use the ornate style as evidenced from RV downwards.

Fullness of the MBH data and prospects of rich harvest

D e d i c a t e d

One By Refugee, Pandit Badri Nath Shastri, M.A., M.O.L.

To

The Sacred feet of Mahatma Gandhi,

The Father of the Indian Nation.

A critique of the Mahābhārata

Rhetorical Embellishments.

1. Introductory:- General importance of the subject in view of the innate tendency of the Indian mind to use the ornate style as evidenced from RV downwards. Fullness of the MBH data and prospects of rich harvest for scholars of Rhetorics.

2. Chapterwise registration of data. 33 - 740

3. Objective and subjective classification into main types and their subordinate types as based on structure and significance. 741 - 801

4. Stage of development of technique in reference to the cannons as prescribed by rhetoricians beginning with Bharata and others and usage of others.

5. Alphabetical concordance of NO 2, with distinctive signs for NO 3. 842 - 949

INTRODUCTORY:- General importance of the subject in view of the innate tendency of the Indian mind to use the ornate style as evidenced from RV. downwards. Fullness of the MBH data and prospects of rich harvest for scholars of Rhetorics.

Since times immemorial there has been a tendency of the Indian mind to use the ornate style as we study the sacred Scriptures which definitely contain a good deal of fine poetry. No doubt, the various technical words such as उपमा, रूपक, उत्प्रेक्षा etc. were not coined in that hoary age; yet in order to express one sense in its exactitude or just to convey one idea more clearly one thing was compared to the other and this fully served the desired purpose. As a matter of fact, when we say that the face is beautiful but in support of that do not bring out some standard of comparison, our curiosity is not satisfied; but when we introduce some comparison suggesting as to how the face is fair our curiosity certainly ends there.

The hymns of the Rig-Veda, the only portion of the sacred Scriptures which can be classed with poetry, are principally addressed to Ushas, the goddess of dawn, Indra, the deity of the visible firmament, the God of lightning and rain, and Agni, the God of fire, - they are the oldest monuments of Hindu genius, and the earliest specimens of their poetry.

1) अभ्रातेव पुंस एति प्रतीची
गर्तारुगिव सनये धनानाम्
जायेव पत्य उशती सुवासा Rv. I.12.4.7.
उषा हस्रेव निरिणीते अप्सः।

2) तद्विष्णोः परमं पदं सदा पश्यन्ति I.2.2.20
सूरयः। दिवीव चक्षुराततम्।

3) आ नो बर्हि रिशादसो वरुणो I.26.3.
मित्रो अर्यमा सीदन्तु मनुषो यथा

4) वाश्रेव विद्युन्मिमाति वत्सं न माता I.38.8.
सिषक्ति यदेषां वृष्टिरसर्जि।

5) सिंहा इव नानदति प्रचेतसः।
पिशा इव सुपिशो विश्ववेदसः। I.6.4.8.
In the above we find a fine simile.

6) द्वा सुपर्णा सयुजा सखाया
समानं वृक्षं परिषस्वजाते।
तयोरेकः पिप्पलं स्वादु
अत्त्यनश्नन्नन्योऽभिचाकशीति॥ I.164.20
Here we trace रूपकातिशयोक्ति।

The following verses give us श्लेष 3,

7) स्वसुर्जारः शृणोतु नः VI.55.5.
8) "यत्रा सुपर्णा अमृतस्य" VI.164.21.

The following attractive idea will lead us towards पर्याय

9) त्वं विश्वस्य मेधिर दिवश्च ग्मश्च राजसि।
स यामनि प्रति श्रुधि।। I.25.20.

In the following stanza quoted from Yajurvéda we find an interesting simile:-

1) त्र्यंबकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्धनम्।
उर्वारुकमिव बन्धनान्मृत्योर्मुक्षीय मामृतात्। I.3.60

Again in Sāma-Veda we see simile.

1) प्रमो ध्यग्निः समिध्या जनानां
प्रति धेनुमिवायतीमुषासम्।
यह्वा इव प्रवयामुज्जिहानाः
प्रभानवः सस्रते नाकमच्छ। I.

2) The following will give us लाटानुप्रास,
शन्नो देवीरभिष्टये शन्नो भवन्तु पीतये
शंयोरभिस्रवन्तु नः। I.33.

Similes in Atharva-Veda.

1) अयं मुते समतसि
कपोत इव गर्भधिम्।
वचस्तच्चिन्न ओहसे 20

Similarly the Upanishads which are ~~are~~ exclusively devoted to the pursuit of God provide us a number of interesting alankārs.

1) आत्मानं रथिनं विद्धि (कठ) I.33. (रूपक)
शरीरं रथमेव तु॥

2) द्वा सुपर्णा सयुजा सखाया
समानं वृक्षं परिषस्वजाते।
तयोरेकः पिप्पलं स्वाद्व
अत्त्यनश्नन्नन्योऽभिचाकशीति मुण्डक III.1.1.

This above may be regarded as रूपकातिशयोक्ति।

The following verse contains the figure सार

1) इन्द्रियेभ्यः परा ह्यर्था
अर्थेभ्यश्च परं मनः।

Next in succession comes the Rāmāyaṇa of Vālmiki, the earliest and the greatest epic in Sanskrit. Vālmiki is said to be the Ādi-Kavi or primeval poet, and the inventor of Śloka,(Sanskrit verse) so called from the occasion of its birth, the compassion which filled the heart of the sage at the sight of a pair of cranes, one of which had been cruelly pierced by the arrow of a fowler. The simplicity of the style, and the sweet and natural pathos pervade throughout. He has represented the characters most beautifully and artistically. It is understood that the following poets have drwan a good deal of inspiratio from him. One is simply surprised to see that the poet is so alive to the Nature and to the tender feelings of humanbeings. The smiling face of a maiden, whose desires have been completely fulfilled, is suitably compared to the fairness of the night at the advent of full moon.

"रराज मैथी समवाप्तकामा
शीतांशुना रात्रिरिवोदितेना"

The Rāmāyaṇa is truly a Kāvya in its main purpose, its form and contents. It abounds in elaborate descriptions and flights of fancy. The highly poetical description of the sea (हसन्तमिव फेनौघैर्नृत्यन्तमिव चोर्मिभिः) in the युद्धकाण्ड; the imaginative description of the sky in सुन्दरकाण्ड and the elaborate रूपक in अयोध्याकाण्ड may be referred to in this connection.

Next we come to the Mahābhārata - the 2nd epic. Besides it is इतिहास vide I.2.385, (इतिहासोत्तमादस्माज्जायन्ते कविबुद्धयः") it is a KĀVYA as the following quotations from MBH will show:-

1) "उवाच स महातेजा ब्रह्माणं परमेष्ठिनम्
कृतं मयेदं भगवन् काव्यं परमपूजितम्" I.1.61,

2) "त्वया च काव्यमित्युक्तं तस्मात्काव्यं भविष्यति
अस्य काव्यस्य कवयो न समर्था विशेषणे" I.1.73,

3) "काव्यस्य लेखनार्थाय गणेशः स्मर्यते मुने"

This great work would prove a source of all inspiration to the later poets as it contains the following valuable forecast:-

"सर्वेषां कविमुख्यानामुपजीव्यो भविष्यति
पर्जन्य इव भूतानामक्षयो भारतद्रुमः" I.1.93,

It is COMPLETE in all aspects vide the following:-

"यदिहास्ति तदन्यत्र
यन्नेहास्ति न तत् क्वचित्"

Not only Indians but the Western scholars too have given their candid opinion as to the greatness of the work of Māhabhārata.

" The Māhabhārata is not only the largest, but also the grandest of all epics." P.C. Roy's Translation of Mahābhārata.

" A vast cyclopaedia or thesaurus of Hindu mythology, legendry, history, ethics and philosophy". Sir Monier - Williams: Indian Wisdom P.370.

" It abounds with the poetical beauties of the first order." James Mill & H.H. Wilson: History of British India Vol.II, Ch.9, P.52.

" The Mahābhārata is not ONE poetic production at all, but rather a whole literature." Winternitz: History of Indian Lit. Vol.I. P.316.

" The most remarkable of literary productions." Ibid P.321.

" The Mahābhārata constitutes a moral encyclopaedia in an exhaustible mine of proverbial Philosophy." Macdonell: Skt Lit. P.378.

" We learn the simplicity and originality of composition, the sublimity, grace and pathos —— the natural dignity of the actors."
Mountstuart Elphinstone: The History of India

Page 170.

The Mahābhārata of Veda-Vyāsa contains passages ~~of~~ full of pathos and grandeur. The descriptions in the Sabhā-Parva, and the pathetic delineations in the Stri-Parva are genuine touches of poetry. But although the style is, in general, characterized by simplicity and we meet with occasional prolixity in the structure, we have

not here invariably the smooth and flowing strain of the Rāmāyaṇa, nor always its simple, natural, yet vivid style. The work of Vālmiki is like a garden of nature, where she shines in simple and naked beauty, and sports wild at her pleasure; while in the Mahābhārata we have, now and then, a sprinking of artificial tingle _ a touch of later refinements ; and the style bears evident proofs of an advanced stage in the language. The alaṅkārs are found in a no less striking manner.

To begin with, the similes contained in the Mahābhārata cover a vast range. The following classification would give us a clear idea of what the scope of figures is. The choice is collected from the different sources.

I SOLARC REGION. (From here the bright objects are taken.)

Sun,

Moon,

Stars,

II ATMOSPHERIC REGION.

Clouds,

Lightning,

Thunderbolt,

Rains,

Sky,

III TERRESTRIAL REGION. (Animate and the inanmate both objects of nature are taken here.)

Mountains,

rivers,

Trees,

Flowers,

Plants,

Birds, Lions, Elephants, Deer, Tigers, Etc.

~~IV LOWER REGION.~~ (From here poisonous characters are selected)

Snakes,

Bhogavati.

~~V~~ MYTHOLOGICAL ASPECT. (They are taken in physical strength and brilliance)

Indra, Shambar, Angāraka, Pinākа, Budha and a host of Asuras and so on.

With a view to throw more light on the specific character of similes which chiefly predominate in the Mahābhārata the classification is given as under :-

THE OBJECT OF COMPARISON.	THE STANDARD OF COMPARISON IN THE MAHABHARATA.
Female eye	Deer's eye, Lotus petals,
complexion	Full moon,
Sweet speech	Voice of a nightingale,
Physical glitter/	Fairness of the Moon.
Personality	S'ri,
Angry mood	Female serpent,
To tremble due to fear	Deer in the presence of a lion, waving flag, leaf of a plantain tree waving,
To cry out of extreme despair,	Kurari bird,
Hero character	Lion, Viṣṇu, or S'iva,
Brilliance	Sun, Fire, S'akra.
Neck	Lion's,
Arms	Trunk of an elephant,
To be handsome	As'vini-Kumār,
Hero's gait	Intoxicated elephant,
Lofty head	Peak of a mountain,
Cheerful face	Moon free from Rahu,
Hero's brilliant Character	Fire at the end of Yuga, Lightning, Indra, Vais'ravana,
Characteristic height	Peak of S'ala tree, Flag of Indra, or Chetya tree,
Inaccessible character	Serpent with open mouth,
Angry mood,	Angry serpent, Yama, Mid-day Sun, submarine Fire, Fire covered with a volume of smoke, S'ive with a S'ul, Indra with thunderbolt, Conflagration, Unbearable appearance of 12 Suns at the end of Yuga,
To put on grief,	Fire covered with ashes, or Moon hidden by Rāhu,

Wounds releasing blood	Kins'uka or Karnikāra tree,
To move about freely	Lightning in the midst of clouds,
Angry voice	Noise of thee ocean agitated by the storm, Thundering cloud,
To seek destruction	Elephant overtaken by the lion, Clouds chased by the wind, or Snake by Garuda,
Fair association	Moon with S'akra, Union of two planets- S'akra and Angaraka, Or Moon surrounded by stars, Sun by clouds, Sky decked with stars, Indra & Asura,
	Sun surrounded by the evening clouds,
Lying in pool of blood,	Stars on the appearance of the Sun,
Loss of energy	Lightning behind the clouds,
To hide	Mosquitoes nearing fire,
To volunteer death	
Child's physical development,	Moon in the bright half of a lunar month, Ocean at the appearance of the moon,
To tremble in fear,	The boat shaken by the storm in the midst of the ocean,
Steadfastness of character,	Meru or Himālaya,
Generous conduct,	Yayāti,
Intelligence	Br.haspati,
Prajāpati,	
Impartial gudgement	Maruta for Indra,
Flattery	Asuras defeated by Indra,
Defeat	Ocean,
Mental depth,	Serpent's swiftness,
Speed of arrow	Fall of a mountain struck by the lightning, or sudden fall of a tree,
One's downfall	Rāma-Rāvaṇa, Indra-S'ambar,
Duel	
Unity of both-husband & wife,	Moon with Rohiṇi planet, Indra with S'achi,
	Shadow, Serpent being followed by mate,
Mutual fidelity	Serpent creeping to the ant-hill
To move gradually	Lion proceeding towards the cave, Crocodile entering into the ocean,
	Young elephant,
To feel intoxicated	Fire at the end of Yuga,
To strike terror	

Let me illustrate by quoting a few stanzas from the Mahābhārata itself as to see how the character of figures react upon the mind of the reader. Perfection will be judged from the impression it creates.

A new-born child displays physical development day and night and so he is compared to the crescent moon in the bright half of a lunar month or to the fire being excited by the constant oblations.

520) "सोऽवर्धत महातेजा हुताहुतिरिवानलः।
मातापित्रोर्नन्दकरः शुक्लपक्षे यथा शशी।।"

Both the similes are very attractive and natural in their character. The child is a source of all pkxxxxxxx pleasure to his parents. The delight caused by the increasing lustre of the moon in the night is also imaginable.

The happy character and the personal glory of a beautiful maiden is compared to the transparent digit of the moon. The keen observa- tion of the poet is simply remarkable. Her personal brilliance is further taken as the flame of fire.

337) "वपुषा वर्चसा चैव शिखामिव विभावसोः।
प्रसन्नत्वेन कान्त्या च चन्द्रलेखामिवामलाम्।।"

A fair x damsel concealing herself behind some object is compared to the lightning behind the dark clouds. Her sudden xkxxkx disappearance from the scene due to her shy temper is taken into consideration.

340) "ततो लालप्यमानस्य पार्थिवस्यायतेक्षणा।
सौदामिनीव चाभ्रेषु तत्रैवान्तरधीयत।।"

Her fair personality is compared to the brilliant character of ROHINI shining in the firmament.

872) "आसीत् तेजस्विनी कन्या
रोहिणीव दिवि प्रभा।।"

Wearing a thin darkish garment on her head she is suitably compared to the digit of the moon covered with a patch of dark cloud. One can mark the intensive study of nature.

754) "सुसूक्ष्मेणोत्तरीयेण मेघवर्णेन राजता।
ततः [illegible] आवृता व्योम्नि चन्द्रलेखेव गच्छती।।"

The moon being in the middle of two Vais'akha planets looks extremely fair and attracts our attention. This comparison is fetched for a fair lady wearing a couple of bright earings. Her beautiful complexion is taken as moon and her earings as the plaets.

1218) "शोभसे कुण्डलाभ्यां च रुचिराभ्यां महाद्युते।
विशाखयोर्मध्यगतः शशीव विमलो दिवि॥"

The face of a ~~maidx~~ maiden shedding copious tears is compared to the moon just free from clouds.

1277) "शुशुभे वदनं तस्या रुदत्या रुचिरं तदा।
मेघलेखाविनिर्मुक्तं दिवीव शशिमण्डलम्॥"

A fair lady falling in the midst of demons is compared to the Sun surrounded by ~~the~~ a host of clouds.

1180) "मध्ये राक्षसकोटीनां बह्वीनां सुमहाबला।
शुशुभे मेघमालाभिरादित्य इव संवृतः॥"

Again when she is trembling due to fear she is compared to the flag in the sky shaken by the wind. The exact nature of comparison needs praise.

874) "वातेरिता पताकेव विराजति नभस्तले"

A fair damsel surrounded by her friends brings into comparison ROHINI encircled by the stars.

608) "स्नुषाभिः संवृतां राजन्ताराभिरिव रोहिणीम्"

The poet remembers the plantain tree rudely shaken by the wind when she trembles at the sight of an object inspiring terror.

621) "दुःशासनी नाथवतीमनाथवत्
चकर्ष वायुः कदलीमिवार्ताम्॥"

A weak person is compared to a heap of cotton carried away easily by the wind. Weakness is always censured in MBH.

3623) "ततः कर्णो महाराज पाण्डुसैन्यान्यशातयत्।
तूलराशिं समासाद्य यथा वायुर्महाबलः॥

The deer run away being overawed by the lion.

3681) "विद्रवन्तु दिशो भीताः
सिंहत्रस्ता मृगा इव"

Weak persons run away like the clouds drifted by the wind.

2316) "सपांचाला वातेनेव बलाहकाः"
व्यशीर्यन्त

A weak man is sure to seek destruction at the hand of a hero. He is like a moth flying towards the fire.

524) "विनाशमुपयास्यन्ति
शलभा इव पावकम्"

They tremble like cows shivering from severe cold.

3016) "बभ्रमुस्तत्र तत्रैव
गावः शीतार्दिता इव"

Being overwhelmed by hero he is compared to the moon eclipsed by RAHU in the bright half of a lunar month.

361) "ग्रस्त आसीद् ग्रहेणेव पर्वकाले दिवाकरः"

One's fall in the field is compared to the trunk of a tree chopped off.

1274) "विघूर्णमानो निश्चेष्टः छिन्नमूल इव द्रुमः"

A brave man posessing physical lustre around him brings the Sun as a standard of comparison when the latter brightens the cloud in the evening.

362) "तेजसा रञ्जयामास संध्याभ्रमिव भास्करः"

Again his physical glory is is described as the flame of fire free from smoke.

997) "शिखेव चाग्नेर्ज्वलिता विधूमा"

A person having sustained an immense loss of energy due to the loss of blood is compared to the fire extinguished.

370) ज्योतिः प्रहीणा दुःखार्ताः शान्तार्चिष इवाग्नयः"

The heroes with their wounds releasing blood are compared to the clouds embracing the Sun in the evening.

486) "वसारुधिरसंसिक्ताः संध्यायामिव तोयदाः

They are further compared to the Kins'uka tree which is ruddy in character.

881) "निहताः बहु शोभन्त किंशुका इव पुष्पिताः

The fall of wounded person is again compared to the Karnikara tree thrown by the storm at the end of winter season.

2599) "निर्भग्न इव वातेन कर्णिकारो हिमात्यये

Or he is compared to a deseased and worn out tree which falls suddenly.

671) "वातरुग्ण इव क्षुण्णो जीर्णमूलो वनस्पतिः"

The tree struck by the lightning also comes for comparison.

2005) "स पपात ततो भूमौ
वज्राहत इव द्रुमः"

The arrows are swift and poisonous and so they are characterised as serpents.

1389) "शरैराशीविषाकारैः
ज्वलद्भिरिव पन्नगैः"

They cover the atmosphere in no time as the clouds cover the Sun.

3246) "द्रौणिं संछादयामासुः
घनौघा इव भास्करम्"

Again they are compared to a row of herons flying in the sky.

2879) "श्रेणीकृता व्यराजन्त
राजन् क्रौंचा इवाम्बरे".

As regards their quick succession they are further compared to the rains from the clouds.

1181) "रामस्तु शरजालानि
ववर्ष जलदो यथा"

Heroes in search of their enemies are compared to the serpants let loose.

2853) "कर्णं भूमौ व्यराजेतां
निर्मुक्ताविव पन्नगौ".

He is intolerable like a serpent down-trodden. He is inaccessible like a serpent with open mouth.

441) "मर्दयिष्यामि गोविन्द पादस्पर्शमिवोरगः"

453) "दुर्धर्षं भुजगं स्कन्धां व्यात्ताननमिवोरगम्"

His attack brings into comparison the fall of a serpent gifted with five mouths.

2907) "वेगेनाभ्यपतद् भूमौ
पंचास्य इव पंनगः"

His anger is serpent-like.

4) "निश्वसन्तं यथा नागम्।"

(None is more terrible than a serpent when enraged.)

The moon in conjunction with KRITTIKĀ planet has invited the fair union of two fxx friends. They are further compared to the constellation of BUDH and BHĀSKAR. Such comparisons are selected by Kālidasa in his esteemed works.

2407) "आस्थितः शुशुभे राजन्
अंशुमानुदये यथा।
कृत्तिकायोगयुक्तेन
पौर्णमास्यामिवेन्दुना"

3085) "तयोः समागमो राजन्
चित्ररूपो बभूव ह।
व्यपेतजलदे व्योम्नि
बुधभास्करयोरिव।"

One is overpowered by another and he is compared to the moon being eclipsed by RĀHU.

2232) "दुःशासनं ततः क्रुद्धः
पीडयामास पाण्डवः।
पर्वणीव सुसंक्रुद्धो
राहुः पूर्वं निशाकरम्।"

He displays his helplessness like the boat being carried away by the strong wind in the ocean.

2295) "विश्वग्वाताहता रुग्णा,
नौरिवासीन्महार्णवे।"

Duel is compared to the elephant and the lion.

3194) "अन्योन्यं क्रुद्धयोर्घोरं
यथा द्विरदसिंहयोः।"

The attack of angry hero is like a goad inflicted upon the elephant.

2594) "आजघान भृशं क्रुद्धः
तोत्रैरिव महाद्विपम्"

When we stand in wait for some body the poet invites the clouds being eagerly awaited by the agriculturists.

863) "प्रतीक्षामोऽर्जुनं वीरं
वृष्टिकामा इवाम्बुदम्॥"

A sinless person is like a moon free from clouds.
He looks graceful in company with others like a moon surrounded by stars.

1065) "मुच्यते सर्वपापेभ्यो
महाभ्रेणेव चन्द्रमाः".

1100) "कुरुभिस्त्वं वृतो भासि
राजन् नक्षत्रराडिव"

Hero's utterance is compared to the thundering noise of a cloud which strikes terror in our heart.
Again he is compared to a cloud thundering at the ~~x~~ end of YUGA
His challenge is not futile in contrast to the thundering of the clouds in the autumn.

647) "मुंचन्तं विपुलान्नादान्
सतोयमिव तोयदम्"

2067) "त्रासयामास सैन्यानि
युगान्तो जलदो यथा"

3011) "वृथा शूरा न गर्जन्ति
शारदा इव तोयदाः"

It is believed that the planets fall down when their pious actions are completely exhausted. This sudden fall is compared to the fall of a hero in the battle-field.
The fall of Indra's lofty flag is also taken.

689) "प्रपतन् दृश्यते स्म
क्षीणपुण्य इव ग्रहः"

347) "क्षितौ निपतितं काले
शक्रध्वजमिवोच्छ्रितम्"

राहुग्रस्तां निशाकरां
पतिशोकाकुलां दीनां
शुष्कस्रोतां नदीमिव
विध्वस्तपर्णकमलां
वित्रासितविहंगमां
हस्तिहस्तपरामृष्टां
व्याकुलामिव पद्मिनीम्
रूपौदार्यगुणोपेताम्
मण्डनार्हाममण्डिताम्
चन्द्रलेखामिव नवां
व्योम्नि नीलाभ्रसंवृताम्''

We come to METAPHOR. Some ideas are beautifully expressed metaphorically. The following stanzas contain a piece of advice:-

Sr. NO 28 (Metaphor)

''कामक्रोधग्राहवतीं
पंचेन्द्रियजलां नदीम्
नावं धृतिमयीं कृत्वा
जलं दुर्गाणि संतर''

Here धृति is taken as a boat; and कामक्रोध as ग्राह

POETICAL FANCY. (Utprekṣā)

The description of ocean is very appropriate.

73) (Poetical Fancy) ''नृत्यन्तमिव चोर्मिभिः
वल्गन्तमिव वायुना
हसन्तमिव फेनौघैः
स्खलन्तं कन्दरेषु च''

ILLUSTRATION. (Nidars'anā)

The promises held out in the times of Mahābhārata were consid red
most sacred, and they could no longer be violated at any cos
The pledge had a great value and it was not frustrated even the
cost of his life. The Sun could depart from brilliance, fire from
its warmth, moon from her light, but the hero was not expect to
fall back on his promise. This has a close bearing upon the
civilization of Āryans. They had strong heart and acted upon hat
they said.

Rāma comes to Ayodhya on the expiry of his term in the forest. The people are extremely happy and enjoy the occassion. The sight of refreshing moon in the autumnal season comes up for comparison. As regards mental satisfaction no better simile is available in the field. This beautiful expression is impressively given in the Rāmāyaṇa.

365) "अयोध्यां व्योम शीतांशुः शरत्काल इवोदितः"

In the Rāmāyaṇa we see that Ayodhyā is without Rama when he is exiled for fourteen years. The public feel sad and depressed. The same scene is taken word for word in the Mahābhārata. The same set of similes is used when the army is without a leader. We remember the sky without the Sun, moon or the stars.

3673) "हीना सूर्येन्दुनक्षत्रैः
द्यौरिवाभाति भारती।
निध्वस्ता हि रणे पार्थ
सेनेयं भीमविक्रमा"

Next we come to MĀLOPAMĀ (A garland of similes)
In the Rāmāyaṇa we see that Sitā is left all alone in the अशोकवाटिका. Hanumāna, a friend of Rāma, roams about in quest of her. The scene is very heart-rending when she is found all alone grief-stricken. Vālmiki has appliedx xxxxxxxxx a number of similes befitting the situation in his pathetic strain. Similarly Damayanti, the wife of Nala, is reduced to the same condition in the Mahābhārata. The same xxxxxxxxxxx set is taken from the Rāmāyaṇa without any change.
" The gloomy sight of Damayanti is compared to the moon eclipsed by Rāhu, or to the fire surrounded by a volume of smoke, or to the lotus awefully molested by the trunk of elephant, or to the digit of the moon surrounded by the cloud, or to a rivulet with its water run dry."

Quoted from Vana-parva.

" निबद्धां धूमजालेन
प्रभामिव विभावसोः।
मृणालीमिव चोद्धृताम्
पौर्णमासीमिव निशां

"राहुग्रस्तनिशाकरां
पतिशोकाकुलां दीनां
शुष्कस्रोतां नदीमिव
निध्वस्तपर्णकमलां
वित्रासितविहंगमां
हस्तिहस्तपरामृष्टां
व्याकुलामिव पद्मिनीम्
रूपौदार्यगुणोपेताम्
मण्डनार्हाममण्डिताम्
चन्द्रलेखामिव नवां
व्योम्नि नीलाभ्रसंवृताम्"

We come to METAPHOR. Some ideas are beautifully expressed metaphorically. The following stanzas contain a piece of advice:-

Sr. NO 28 (Metaphor)

"कामक्रोधग्राहवतीं
पंचेन्द्रियजलां नदीम्।
नावं धृतिमयीं कृत्वा
जलं दुर्गाणि संतर"

Here धृति is taken as a boat; and कामक्रोध as ग्राह

POETICAL FANCY. (Utprekṣā)

The description of ocean is very appropriate.

73) (Poetical Fancy)

"नृत्यन्तीमिव चोर्मिभिः
वल्गन्तीमिव वायुना।
हसन्तीमिव फेनौघैः
स्खलन्तीं कन्दरेषु च।"

ILLUSTRATION. (Nidars'anā)

The promises held out in the times of Mahābhārata were considered most sacred, and they could no longer be violated at any cost. The pledge had a great value and it was not frustrated even at the cost of his life. The Sun could depart from brilliance, fire from its warmth, moon from her light, but the hero was not expected to fall back on his promise. This has a close bearing upon the civilization of Āryans. They had strong heart and acted upon what they said.

ILLUSTRATION.

No 2)

"प्रभां समुत्सृजेदर्को
चन्द्रमा केतुसत्त्वोश्रमताम्
त्यजेच्छद्बं तथा काशं
सोमः शीतां शुतां त्यजेत्।"

We find that अर्थान्तरन्यास, कारणमाला and एकावली are also equally interesting.

31) "क्रीबाहि वचनोत्तराः"

It sounds a note of warning to the effect that we should be practical in our actions.

1) "भार्यायां रक्ष्यमाणायां
प्रजा भवति रक्षिता।।"

It has summed up a very beautiful advice on the point that we should protect females from immoral life if we wish to make our future generation safe. The idea of protecting Hindu civilization is there.

3 & 4) "कामात्क्रोधोऽभिजायते"

"न सा सभा यत्र न सन्ति वृद्धाः।
वृद्धा न ते ये न वदन्ति धर्मम्।

In the following we find an interesting "उत्तरालंकार". It is most instructive as well.

यक्ष has put four questions to युधिष्ठिर, and wishes them to be replied to his entire satisfaction. It is only in that case that the life of his FOUR brothers would be restored. युधिष्ठिर has agreed. The following four questions were asked.

1) Who is happiest in this world ?

2) What is wonderful in this world ?

3) How does our life go ?

4) What path should we follow in our life ?

The answers given by युधिष्ठिर are given in the same orde

1) One who is not under debt, does not remain away from home, and cooks the potherb atleast once a week, <u>is happy.</u>

71) "पंचमेऽहनि षष्ठे वा
शाकं पचति स्वगृहे।
अनृणी चाप्रवासी च
स वारिचर मोदते".

2) The human beings go the abode of YAMA every day; but the rest of them never think of their death and feel anxious.

72) अहन्यहनि भूतानि
गच्छन्ति च यमालयम्।
शेषाः स्थावरमिच्छन्ति
किमाश्चर्यमतः परम्।।"

3) The god of death cooks the creatures in this frying pan of infatuation. The Sun acts as the fire, ~~days~~ days and nights are being consumed as fuels, and the months and seasons are working as ladle.

74) "अस्मिन्महामोहमये कटाहे
सूर्याग्निना रात्रिदिवेन्धनेन
मासर्तुदर्वीपरिघट्टनेन
भूतानि कालः पचतीति वार्ता।"

4) The Scriptures differ from one another; no Sage is the final authority; the truth is lying hidden, as it were, in the dark cave we should, therefore, adopt only that path which is trodden by our Forefathers.

73) "तर्कोऽप्रतिष्ठः श्रुतयो विभिन्नाः
नैको मुनिर्यस्य वचः प्रमाणम्।
धर्मस्य तत्त्वं निहितं गुहायां
महाजनो येन गतः स पन्थाः"

This was the final answer. The यक्ष was perfectly satisfied and the life of his four brothers was accordingly restored.

In the conclusion I would like to point out that the vast field remains yet unexplored, or only partially explored in view of the fact that more new figures and charming ideas would be available if the scholars pursue their sincere efforts towards it. It contains rich mines of gold in the interior, and this humble attempt on my part may be treated as an opening chapter in the history of this investigation.

2, Chapterwise registration of data.

33

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
		पुनरुक्तवदाभासः
		वन पर्व अध्याय 137
1	12	कालान्तक यमोपमम्
		178 (अध्याय)
2	27	काल ॥ ॥ ॥
		294
3	15	वसुधेव क्षमान्वित:
		विराट पर्व 23
4	22	दण्डपाणिरिवान्तक:
		64
5	5	धराधरमिवाचल:
		उद्योगपर्व 112
6	5	भास्करस्येव पूर्वार्धे सहस्रांशोर्विवस्वत: ।
		137
7	21	क्रुद्धाविव यमान्तकौ
		भीष्मपर्व 48
8	34	गिरिर्मेरुरिवाचल:
9	90	दण्डपाणिरिवाचल:

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
		53
10	11	तस्थौ गिरिरिवाचलः
		62
11	53	दण्डपाणिरिवान्तकः
		63
12	8	गिरिर्मेरुरिवाचलः
13	11	दण्ड पाणिरिवान्तकः
		82
14	62	" "
		92
15	14	तस्थौ गिरिवाचलः
		94
16	22	" " "
		द्रोणपर्व 15
17	5	दण्ड पाणिरिवान्तकः
		91
18	41	मृत्युमिवान्तकम्
		99
19	41	तस्थौ गिरिरिवाचलः

Serial No.	Verse No.	
		द्रोणपर्व अध्याय 101
20	22	भास्वन्ताविव भास्करौ
		कर्णपर्व 58
21	81	दण्डपाणिरिवान्तकः
		93
22	25	॥ ॥
		शल्यपर्व 12
23	1	तस्थौ गिरिरिवाचलः
		17
24	7	मृत्युमिवान्तकम्
		19
25	48	दण्डपाणिरिवान्तकः
		25
26	31	॥ ॥
		शान्तिपर्व 166
27	45	कालान्तकइवोद्यतः

परिशिष्ट

पुनरुक्तवदाभास:

आदि पर्व

५५

२४ १२ शङ्कुः साक्षादुद्गापर्वण्येवेह ।

भीष्मपर्व

107

२१	१८	वज्र पताग्रेंदलराट

38

अनुप्रासभेदाः

१ छेकानुप्रासः

२ वृत्यनुप्रासः

३ श्रुत्यनुप्रासः

४ अन्त्यानुप्रासः

५ लाटानुप्रासः

Serial No.	Verse No.	
		अनुप्रासः
		आदिपर्व I
1	275	तपो न कल्कोऽध्ययनं न कल्कः
		स्वाभाविको वेदविधिर्न " ।
		प्रसह्य वित्ताहरणं न कल्कम्,
		तान्येव भावोपहतानि कल्कः ॥
		54
2	30	स प्राप्य यज्ञायतनं वरिष्ठं
		द्विजोत्तमः पुण्यकृतां वरिष्ठः ।
		74
3	57	ब्राह्मणो द्विपदां श्रेष्ठो
		गौर्वरिष्ठा चतुष्पदाम् ।
		गुरुर्गरीयसां श्रेष्ठः
		पुत्रः स्पर्शवतां वरः ॥
		145
4	20	प्राज्ञः प्राज्ञ प्रलापज्ञः
		प्रलापज्ञमिदं वचः ।
		प्राज्ञः प्राज्ञः प्रलापज्ञः

Serial No.	Verse No.	
		प्रलापरं वचोऽब्रवीत ॥
		वनपर्व 236
5	11	कथं नु बाला तात पङ्कशिताङ्गो
		वृकोदरं कोप परीप्लुताङ्गः ।
		शेते पृथिव्यामयोचिताङ्गः
		कृष्णासमक्षं वसुधातलस्थः ॥
		कर्ण पर्व 41
6	26	उड्डीनमवडीनं च
		प्रडीनं डीनमेव च ।
		निडीनमथ संडीनं
		तिर्यक्डीनगतानि च ॥
7	27	विडीनं परिडीनं च
		पराडीनं सुडीनकम् ।
		अभिडीनं महाडीनं
		निडीनमति डीनकम् ॥

Serial No.	Verse No.	
8	28	अवडीनं प्रडीनंच
		संडीनं डीनडीनकम्।
		संडीनोड्डीन डीनंच
		पुनर्डीनविडीनकम् ॥
		शान्तिपर्व 303
9	51	अलिङ्गं लिङ्ग मात्मान-
		मकाल: कालमात्मन: ।
		असत्वं सत्वमात्मान-
		मतत्वं तत्वमात्मन: ॥
10	52	अमृत्युर्मृत्युमात्मान-
		मचरश्चरमात्मन: ।
		अक्षेत्र: क्षेत्रमात्मान-
		मसर्ग: सर्गमात्मन: ॥
11	53	अतपस्तपमात्मन-
		मगतिर्गतिमात्मन: ।
		अभवो भवमात्मान-

42

Serial No.	Verse No.	
		ममयोभयमात्मन: ॥
		अनुशासनपर्व 7
12	24	जीर्यन्ति जीर्यत: केशा
		दन्ता जीर्यन्ति जीर्यत: ।
		चक्षु: श्रोत्रे च जीर्येत
		तृष्णैका न तु जीर्यते ॥
13	78	श्रीद: श्रीश: श्रीनिवास:
		श्रीनिधि: श्री विभावन: ।
		श्रीधर: श्रीकर: श्रेय:
		श्रीमान् लोक त्रयाश्रय: ॥

यमकस्य नास्ति कोऽपि भेदः

यमकम्

कर्णपर्व

83

1 23

अयं करिकराकारः

पीनस्तनविमर्दनः ।

गोसहस्रदाता च

क्षत्रियान्तकरः करः ॥

45

2 18 अयं सहन्ता शूराणां

मित्राणामभयप्रदः ।

प्रदाता गो सहस्राणां

क्षत्रियान्तकरः करः ॥

उपमाभेदाः

1 पूर्णा श्रौती तद्धितगा
2 " " समासगा
3 " " वाक्यगा
4 " आर्थी तद्धितगा
5 " " समासगा
6 " " वाक्यगा
7 धर्मलुप्ता श्रौती समासगा
8 " " वाक्यगा
9 " आर्थी तद्धितगा
10 " " समासगा
11 " " वाक्यगा
12 " आधार विहिते क्यचि
13 " " क्यङि
14 " कर्म " क्यचि
15 " " " क्यङि
16 " कर्मकर्त्रोर्णमुलि
17 उपमानलुप्ता वाक्यगा
18 " " समासगा
19 वाचकलुप्ता क्विपा
20 " " समासगा
21 धर्मोपमानलुप्ता "
22 " वाक्यगा
23 धर्मवादिलुप्ता क्विपा
24 " समासगा
25 उपमेयलुप्ता क्यच्गा
26 धर्मोपमेयलुप्ता
27 वाचकसाधारणधर्मोपमानलुप्ता 47

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

आदिपर्व अध्याय I

Serial No.	Verse No.	
1	7	कमलपत्राक्ष
2	14	सूर्यपावकवर्चसः
3	128	आदित्य इव दुष्प्रेक्ष्यः
4	221	निश्वसन्तं यथा नागम्
5	224	शक्रप्रतिमतेजसः
		2
6	4	स्ववीर्यज्वलनद्युतिः
7	38	उदयप्रेप्सुभिर्भृत्यैरभिजात इवेश्वरः
8	138	यत्र द्यूतार्णवे मग्नां द्रौपदीं नौरिवार्णवात्
		3
9	134	य ऐरावतराजानः सर्पाः समितिशोभनाः ।
		क्षरन्त इव जीमूताः सविद्युत्पवनेरिताः ॥
10	180	पञ्चत्वमगमद्राजा वज्राहत इव द्रुमः
11	186	दीप्तोऽग्निर्हविषा यथा
		6
12	3	आदित्यवर्चसम्
		9
13	19	पद्मकिंजल्कसुप्रभाम्
14	22	कालदण्डोपमाम्
		13
15	10	प्रजापतिसमः प्रभुः
16	14	दीप्तपावकसप्रभः
		15
17	11	भृगुशार्दूल
		18
18	6	पद्मलोचनः

Serial No.	Verse No.		
19	22	ज्वलनसमानवर्चसम्	19
20	7	तच्छैलशृङ्गप्रतिमं दानवस्य शिरो महत् ।	
21	21	विभावसोस्तुल्यं भीमदर्शनम् ।	
22	22	तदागतं ज्वलितहुताशनप्रभम् ।	
23	22	करिकरबाहुः ।	
24	23	तदन्तकज्वलनसमानबाहुवर्चसम् ।	
25	29	ज्वलितहुताशनप्रभम् ।	
			23
26	2	हयश्रेष्ठं शशाङ्ककिरणप्रख्यम् ।	
27	7	युगान्ताग्निसमप्रभः ।	
28	20	गभस्तिभिर्भानुरिवावभासते ।	
29	22	ज्वलनसमान वर्चसम् ।	
30	22	तडित्प्रभम् ।	
31	25	महाशनि स्फुरित समस्वनेन ।	
32	26	तमद्युतिं कुपित कृतान्तसन्निभाम् ।	
			26
33	2	विद्युदुज्वला ।	
			28
34	3	ब्राह्मणा ह्यनलोपमः ।	
			29
35	1	दहन् दीप्त इवाङ्गारः	
36	32	महाभ्रघनसंकाशम् ।	
37	32	महागिरिसमप्रख्यम् ।	
			30
38	14	घोरं कृतान्तसमदर्शनम् ।	
39	11	शैलशृङ्गप्रतीकाशम् ।	
40	11	मनोमारुतरंहसम् ।	

Serial No.	Verse No.	
41	28	काञ्चनैर्बहुभिर्भान्ति विद्युत्वन्त इवाम्बुदाः ।
		31
42	7	गिरिप्रभम् ।
		32
43	3	विद्युदग्निसमप्रभः ।
44	10	ननादोच्चैः सबलवान् महामेघ इवाम्बरे ।
45	13	चक्रैरादित्यरूपिभिः ।
46	20	युगान्तकाले संक्रुद्धः पिनाकीव ।
47	21	रेजुरभ्रघनप्रख्याः ।
		33
48	1	मरीचिनिकरोज्ज्वलः ।
49	1	प्रविवेश बलात्पक्षी वारिवेग इवार्णवम् ।
50	3	ज्वलनार्कप्रभम् ।
51	5	दीप्तानलसमद्युति ।
52	5	विद्युज्जिह्वौ ।
~~53~~		
~~54~~		42
53	26	भ्रमरप्रख्यः ।
54 /	39	तेजोऽग्निसमतेजसम् ।
		43
55	15	निरंकुशमिव धर्मांशुरन्तर्धानमितो व्रजेत् ।
		47
56	13	ज्वलनसन्निभः ।
57	13	वैश्वानरसमद्युतिः ।
58	14	शुक्लपक्षे यथा सोमो व्यवर्धत तथैव सः ।
59	42	वैश्वानरोपमः ।

50

48

Serial No.	Verse No.	
60	12	ज्वलनार्कसमप्रभः ।
61	16	यथा सोमो द्विजश्रेष्ठः शुक्लपक्षोदितो दिवि ।
62	22	भगवानिव देवेशः शूलपाणि हिरण्मयः ।
~~63~~		
~~64~~		49
63	10	समः सर्वेषु भूतेषु प्रजापतिरिवाभवत् ।
		50
64	13	मुनिशार्दूलः ।
65	29	पुरुषव्याघ्रः ।
66	43	नृपशार्दूल
67	45	राजीवलोचनः ।
		51
68	2	भरतशार्दूल ।
		54
69	25	कालाग्निसमतेजसम् ।
70	28	सूर्यवह्निसमप्रभैः ।
		55
71	8	सूर्यसमानवर्चसः ।
72	13	ययातिमांधातसमप्रभाव ।
73	13	आदित्यतेजः ।
7		
		56
74	15	पावकार्चिः ।
		61
75	43	राजीवलोचनाम् ।
76	43	साशचीव महेन्द्रेण श्रीः कृष्णेनेव संगता ।

62

Serial No.	Verse No.	
77	5	नरव्याघ्रा: ।
78	8	नरव्याघ्रा: ।
79	20	मुच्यते सर्व पापेभ्यो राहुणा चन्द्रमा यथा ।
		63
80	45	वनं चैत्ररथोपमम् ।
		64
81	23	नरव्याघ्र ।
		65
82	4	राजशार्दूल
83	37	तेजसा सूर्यसंकाशा: ।
84	42	सूर्यवर्चा: ।
		66
85	12	कमललोचना: ।
86	34	नृपशार्दूल ।
		67
87	30	काञ्चनाचल सन्निभ: ।
88	31	ताराधिपोपम: ।
89	47	राजशार्दूल, शार्दूलसम विक्रमा: ।
90	56	काञ्चनाचल सन्निभ: ।
91	62	नृप शार्दूल: ।
92	68	देवराज समद्युति: ।
		~~देव राज समद्युति:~~ ।
93	70	नृपशार्दूल ।
94	73	कमलपत्राक्ष: ।
95	138	दिवाकर सम दीप्त्या ।
96	158	पद्मायताक्षी ।
97	159	वैदूर्यमणि सन्निभा ।

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
		68
~~98~~		
98	13	तेजसा भास्करोपमः ।
99	14	अक्षोभ्यत्वेऽर्णवसमः सहि ध्रुवत्वे धरासमः
		69
100	2	पुरुषसिंहस्य ।
101	9	शक्रोपमम् ।
102	10	पुरुषव्याघ्रः ।
103	13	देवराजप्रतिमम् ।
104	16	सुपर्णप्रतिमेन रथेन ।
105	17	नन्दनेन प्रतिमं वनम् ।
106	19	मनुजव्याघ्रः ।
107	28	नरव्याघ्रैः ।
		70
108	14	महेन्द्रध्वज सन्निभैः ।
109	17	वनमुच्छ्रित ध्वज सन्निभम् ।
100	23	देवलोक प्रतीकाशम् ।
111	34	वनं नन्दन प्रख्यम् ।
112	36	ब्रह्मलोकप्रतीकाशमाश्रमम् ।
		71
113	23	आदित्य संकाशः विश्वामित्रः ।
114	37	प्रदीप्तमिव पावकम् ।
		72
115	3	वासः शशि सन्निभम् ।
116	5	तत्रैर व्यूसमतेजसः ।
		73
117	4	रम्भोरु ।
		74

53

Serial No.	Verse No.	
		74
118	2	दीप्तानलसमद्युतिम् ।
119	14	अमरगर्भाभं पुत्रं कमललोचनम् ।
120	15	पुत्रेण बालार्कसमतेजसा ।
121	17	सुरोपमः ।
122	50	ह्लादन्ते स्वेषु दारेषु घर्मार्ताः सलिलेष्विव ।
123	65	सरसीगर्भतोत्मानं द्वितीयं पश्य वै सुतम् ।
124	76	करेणुस्त्विव पुंश्चलीव प्रभाषसे ।
125	79	आवयोरन्तरं पश्य मेरुसर्षपयोरिव ।
126	80	अशुभं वाक्यमादत्ते पुरीषमिव सूकरः ।
127	84	गुणवद्वाक्यमादत्ते हंसः क्षीरमिवाम्भसः ।
128	90	क्रुद्धादाशीविषादिव ।
129	91	शालस्तम्भइवाद्रुतः
130	96	पुंश्चलीव प्रभाषसे ।
131	101	नृपतिशार्दूल ।
132	133	महाभागान् देवकल्पान् ।
		75
133	3	महर्षिसमतेजसः ।
134	5	पुरुषव्याघ्र ।
135	47	नृपशार्दूलः शार्दूलसमविक्रमः
136	50	हविषा कृष्णवर्त्मेव भूय एवाभिवर्धते ।
137	57	नृपशार्दूल ।
		76
138	3	देवराजसमद्युतिः ।
139	57	द्वौ मां शोकाग्निकल्पौ दहेताम् ।
140	61	शुक्लात्यये पौर्णमास्यामिवेन्दुः ।
		77
141	13	चन्द्रनिभानने ।
		54
		78

Serial No.	Verse No.	
142	4	वैनं चैनं रथोपमे ।
		79
143	12	मम मथ्नाति हृदयमग्निकाइवारणिम् ।
		80
144	2	सद्यः फलति गौरिव ।
145	3	फलत्येव ध्रुवं पापं गुरुभक्तमिवादरे ।
146	10	योगक्षेमकरस्तेऽद्य मिन्द्रस्येव बृहस्पतिः ।
		82
147	1	महेन्द्रपुर सन्निभम् ।
148	27	राजीवलोचना ।
149	27	देवगर्भाभ ।
150	13	देवपुत्रोपमा शुभा । 83
		85
151	6	सिंहविक्रान्तः ।
152	12	हविषा कृष्णवर्त्मेव भूय एवाभिवर्धते ।
		86
153	8	देवराजसमः । विभावसुसमद्युतिः ।
		88
154	7	वासवतुल्यरूपः ।
155	7	दीप्यमानो यथाग्निः ।
156	8	वैश्वानरार्कद्युतिम् ।
157	9	शक्रार्क विष्णुप्रतिमप्रभावम् ।
158	11	इन्द्रसमप्रभाव ।
159	12	अमरराजकल्प । 55
		92
160	1	उभयार्थावर्तौ राजन् सूर्यचन्द्रमसाविव ।

Serial No.	Verse No.	
		93
161	7	विद्युद्रूपाः ।
162	9	इन्द्रप्रतिम प्रभाव ।
163	13	ज्वलन्तोऽग्निशिखा इव ।
1		
		94
164	4	शक्रप्रतिमतेजसः ।
165	6	राजीवलोचनः ।
166	11	इन्द्रविक्रमः ।
167	64	देव कल्पाः ।
~~168~~		
~~169~~		97
168	25	देवराजसमद्युतिः ।
169	28	पुत्रांस्तरुणामर सन्निभान् ।
		99
170	13	वासवविक्रम ।
171	15	गोवृषभेक्षण ।
172	17	गजेन्द्र विक्रम ।
173	27	कमलपत्राक्षाः ।
		100
174	9	शक्रप्रतिमतेजसा ।
175	13	देवराज सदृशः ।
176	14	सोमवत् प्रियदर्शनः ।
177	14	तेजसा सूर्य कल्पः ।
178	14	वायु वेग समः जवे ।
179	14	अन्तकप्रतिमः कोपे ।
180	14	क्षमया पृथ्वीसमः ।
181	33	पुरुष व्याघ्र ।
182	34	पुरुषव्याघ्र । 56
183	35	देवराजसमायुधि ।

Serial No.	Verse No.	
184	41	पुरन्दरपुरोपमम् ।
		101
185	11	पुरुषशार्दूले ।
		102
186	3	कन्यास्ताप्सरोपमाः ।
187	28	वर्षेणेवाब्धिमम्बुदाः ।
188	30	देवासुरोपमम् ।
189	37	पुरुषव्याघ्रः ।
190	38	तद्वाक्याकुलितः क्रोधाद्विधूमाग्निरिवोज्ज्वलन् ।
191	41	तौ वृषाविव नर्दन्तौ ।
192	46	यावदेनं निहन्म्यद्य भुजङ्गमिव पक्षिराट् ।
193	48	नृपशार्दूल ।
194	69	लक्ष्मीरूपे सदृशाः ।
195	69	देवतुल्यपराक्रमः ।
196	71	जगामास्तमिवादित्यः कौरव्यो यमसादनम् ।
		103
197	6	प्रतिपत्तिं च कृष्णेषु ह्यङ्गिरसयोरिव ।
		104
198	23	बृहस्पतिरिवौजसा ।
199	52	तेजसादित्यवर्चसः ।
		105
200	37	सुरसुतोपमा ।
201	53	अप्सरोपमाम् । देवराजसुतोपमाम् ।
		106
202	23	सुरसुतोपमाम् ।

57

Serial No.	Verse No.	
203	24	अप्सरोपमाम्
204	32	देवगर्भाभाः
		108
205	1	मुनिशार्दूलः
		109
206	8	तन्महोदधिवत्पूर्णं नगरं वै सेराध्वत् ।
207	8	अभ्रचयोपमैः
208	9	महेन्द्रपुर सन्निभम्
		112
209	4	राजशार्दूलम्
210	5	सिंहदर्पम्
211	15	वृषभाक्षम्
212	10	पौलोम्यः मघवानिव
		113
213	24	देवगर्भाभः
214	32	तमेकं मेनिरे शूरं दैवास्विव पुरन्दरम्
		114
215	4	जयन्तमिव पौलोमी परिष्वज्य नरर्षभम् ।
216	9	करेणवोरिव मध्यस्थः श्रीमान् पौरन्दरो गजः
	10	115
217	15	रविसमप्रभम्
218	28	रासभारावसदृशं रुराव
219	10	बालार्कसमतेजसम्
		121
220	2	राजीवलोचने ।
221	4	मनुजशार्दूल

58

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
222	20	पुरुषव्याघ्र
223	24	नरशार्दूल
224	25	छायेवानुगता राजन् सततं वशवर्तिनी
225	25	नरव्याघ्र
226	26	पुष्करेक्षणः
227	31	नरव्याघ्र
		122
228	2	अमरोपमः
229	11	कमलपत्राक्षि!
		123
230	33	आदित्यसमतेजसम्
231	38	कार्तवीर्यसमः कुन्ति शिवतुल्यपराक्रमः।
232	39	तथा विष्णुसमः प्रीतिं वर्धयिष्यति तेऽर्जुनः।
233	38	एष शक्र इवाजय्यः
234	43	जामदग्न्यसमः कुन्ति शिवतुल्यपराक्रमः।
235	55	सूर्यवर्चाः
		124
236	29	~~सिंह~~ सोमवत् प्रियदर्शनाः
237	30	सिंहदर्पाः
238	30	सिंहविक्रान्तगामिनः
239	30	सिंहग्रीवाः
240	32	सर्वे वृधुरल्पेन कालिनाप्स्विव नीरजाः।
		125
241	6	तस्य कामः प्रववृते गहनेऽग्निरिवोद्धतः
242	7	राजीवलोचनाम्
		126
243	26	पुरुषव्याघ्रौ

Serial No.	Verse No.	
		127
	4	
244	9	नृसिंहम्
245	21	नरव्याघ्रः
246	4	सुरसुतोपमाः।
		128
247	39	विशन्ति स्म तदा वीराः सिंहा इव गिरिगुहाम्
248	60	वासुकीं वासवोपमम्
249	64	भीमपराक्रमम्
		131
250	50	आदित्यसमतेजसम्
251	63	पुरुषव्याघ्र
		134
252	18	महार्णव इव क्षुब्धः समाजः सोऽभवत्
253	20	नभोजलधरैर्हीनं साङ्गारक इवांशुमान्
254	32	अवतीर्णौ गदाहस्तावेकशृङ्गाविवाचलौ
255	33	समदाविव कुञ्जरौ
256	34	समदाविव कुञ्जरौ
		135
257	3	क्षुब्धार्णवनिभं रङ्गम्
2 258	5	युगान्तानिलसंक्षुब्धौ महावेलाविवार्णवौ
259	6	महामेघनिभस्वनम्
260	7	ऐन्द्रिरिन्द्रानुजसमः
		काञ्चनं कवचं बिभ्रत् प्रत्यदृश्यत फाल्गुनः
261	9	सार्कः सेन्द्रायुध-तडित् ससन्ध्य इव तोयदः
262	15	क्षुब्धार्णवनिभः
263	27	वज्रनिष्पेषसदृशः शुश्रुवे भुजनिस्वनः
		पञ्चभिर्भ्रातृभिः पार्थैर्द्रोणः परिवृतो बभौ 60
264	30	पञ्चतारेण संयुक्तः सावित्रेणेव चन्द्रमाः
		बभौ यथा दानव संक्षये पुरा

Serial No.	Verse No.	
265	32	पुरन्दरो देवगणैः पराभूतः
		136
266	4	दीप्तकान्ति द्युतिः-गुणैः सूर्येन्दुज्वलनोपमः
267	8	मेघगम्भीर स्वरेण
268	34	बभौ वर्षाम्बु विक्लिन्नं पद्ममालिङ्गितं यथा
269	40	राजशार्दूल
		137
270	7	अङ्गराज्यं च नार्हस्त्वमुपभोक्तुं नराधम
		आहुता हुताश समीपस्थ पुरोडाशमिवाध्वरे
271	9	उत्पपात महाबलः
		भ्रातृपद्मवनात्तस्मान्मदोत्कट इव द्विपः
		138
272	29	दण्डपाणिरिवान्तकः
273	30	प्रविवेश महासेनां मकरः सागरं यथा
274	32	ते गजा गिरिसंकाशाः
275	23	अभ्यवर्षन्त कौरव्यान् वर्षमाणा घना इव
276	33	पतन्ति द्विरदा भूमौ वज्रघाता इवाचलाः
		पदातींश्च रथांश्चैव न्यवधीत् अर्जुनाग्रजः
277	34	गोपाल इव दण्डेन यथा पशुगणान् वने
278	37	पातयन् समरे राजन् युगान्ताग्निरिव ज्वलन्
279	38	सिंहनादम्
280	39	सिंहनाद स्वनं श्रुत्वा
281	42	सिंहनादश्च संजज्ञे
282	43	त्वरमाणोऽभिदुद्राव महेन्द्रं शम्बरो यथा
283	44	जिघृक्षति महासिंहो गजानामिव यूथपम्
284	46	व्यक्षोभयेतां तौ सैन्यमिदं वैरोचनाविव
285	59	सिंहनाद स्वनम्

61

139

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
286	10	अश्मनिप्रभम्
		143
287	9	देवाइव सुवर्चसः
		145
288	1	सदश्वैरनलोपमैः
289	12	पुरुषव्याघ्रे
		146
290	4	पुरुषव्याघ्रः
291	4	विभ्रमौ देवसंकाशौ वज्रपाणिरिवाम्बरे:
292	12	पुरुषव्याघ्राः
293	12	विविशुः कैलासमिव गुह्यकाः
		151
294	20	निशाम्या सारंगो यथा
295	25	पुण्डरीकोदरप्रभाम्
296	28	नरव्याघ्रान्
297	30	नीलाम्बुदश्यामः
298	31	अश्विनाविव देवानां यौ विभौ रूपसंपदा
299	35	जीवयन्त्यान्यमाश्रित्य द्रुमा काननजा इव
300	42	पुनर्दीनमना भूत्वा शान्तार्चिरिव पावकः
		152
301	2	प्रावृड्जलधरश्यामः
302	17	शालपोतमिवोद्गतम्
303	18	सिंहस्कन्धः
304	18	पुष्कराक्षः
305	26	अमरोपमाः
306	27	देवगर्भसमप्रभम्

Serial No.	Verse No.	
		153
	*	
307	9	बाहू हस्तिहस्तनिभौ सुवृत्तौ
308	9	ऊरू परिघ संकाशौ
309	13	समग्रेन्दुनिभाननम्
310	32	द्रुद्यत्यद्रि प्रतीकाशं सिंहेन महाद्विपम्
311	40	सिंहः क्षुद्रमृगं यथा
312	44	मत्ताविव च संरब्धौ च वारणौ
		154
313	1	पुरुषव्याघ्राः
314	3	सुरगर्भाभम्
315	5	वनं नील मेघनिभम्
316	14	सिंहाविव बलोत्कटौ
317	15	दावाग्निधूमसदृशं चक्रतुः पार्थिवं रजः
		वसुधारेणु संवीतौ वसुधाधर सन्निभौ
318	16	बभ्राजतुर्यथा शैलौ नीहारेणाभि संवृतौ
319	31	पुरयंस्तद्वनं सर्वं जलाद इव दुन्दुभिः
320	33	नरव्याघ्रः
321	36	पुरुषव्याघ्राः
		155
322	2	पुरुषव्याघ्र
323	7	पुरुषव्याघ्राः
224	7	देवरूपिणाम्
		158
325	20	विनश्यतां न संदेहो मत्स्यो वि वजलक्षये
		161
326	19	तद्वाक्यममृतोपमम्
		166
327	14	पुरुषव्याघ्रः

Serial No.	Verse No.	
		167
328	28	ब्राह्मं संधारयँस्तेजो हुताहुतिरिवानलः
329	39	कुमारो देव सन्निभः
330	45	श्यामा पद्मपलाशाक्षी
331	46	नीलोत्पलसमो गन्धः
332	50	तच्छ्रुत्वा सर्वपाञ्चाला प्रणेदुः सिंहसंघवत्
~~333~~		170
333	25	मुमोच बाणान्निशितानहीनाशीविषानिव
		171
334	24	नृपतिशार्दूलः
335	25	पुनः संतर्कयामास रवेर्भ्रष्टामिव प्रभाम्
336	26	वपुषा वर्चसा चैव शिखामिव विभावसोः
337	26	प्रसन्नत्वेन कान्त्या च चन्द्ररेखामिवामलाम्
338	27	विभ्राजमाना शुशुभे प्रतिमेव हिरण्मयी
339	40	पद्मपत्राक्षम्
340	42	सौदामिनी वचाम्भुषु तत्रैवान्तरधीयत
341	43	वनजपत्राक्षीम्
~~342~~		172
~~343~~		
342	5	नृपतिशार्दूल
343	9	कमलगर्भाभे
344	11	पद्मेन्दुप्रतिमानने
345	12	कमलपत्राक्षि!
346	16	कमललोचने!
		173
347	3	क्षितौ नृपतिं तं कान्ते शक्रध्वजमिवोच्छ्रितम्
348	7	मनुजशार्दूल
349	17	भास्करद्युतिः
		रुरुचे साधिकं सुभ्रूरापतन्ती नभस्तलात्

Serial No.	Verse No.	
350	30	सौदामिनीव विभ्रष्टा द्योतयन्ती दिशस्त्विषा
351	46	नृपति शार्दूल
352	48	तपत्या सहितः पत्न्या यथा शच्या मरुत्पतिः
		174
353	1	पूर्णचन्द्र इवाबभौ
354	9	कृतान्तं नातिचक्राम वेलामिव महोदधिः
355	12	बृहस्पतिरिवामरान् याजयामास
		175
356	22	हंस चन्द्रप्रतीकाशां नन्दनीं तां जहार गाम्
357	35	आदित्य इव मध्याह्ने क्रोधदीप्तवपुर्बभौ
		176
358	40	शक्तिनं भक्षयामास आध्रः पशुमिवेप्सितम्
359	42	भक्षयामास संक्रुद्धः सिंहः क्षुद्रमृगानिव
360	43	धारयामास तं शोकं महाद्रिरिव मेदिनीम्
		177
361	27	ग्रस्त आसीद्दुःखेणेव पर्वकाले दिवाकरः
362	28	तेजसा रञ्जयामास संध्याभ्रमिव भास्करः
363	37	तं प्रजा प्रतिमीक्षन्तः सर्वाः प्रमुदिताः सदा
364	37	निष्पापमानं महात्मानं दिवौकस इवेश्वरम्
365	39	पुरोहितेन सहितं दिवौकरमिवोदितम् / तं जीवतावां स्तं पूजयामास तस्या
366	40	अयोध्यां सोमशीतांशुः शरत्काल इवोदितः
367	42	अशोभत तदा तेन शक्रेणेवामरावती
367	8	तमग्निसमं विप्रम्
		178
368	13	नृपतिशार्दूले
369	25	मुख्यान् दृष्टीः क्षत्रियाणां मध्याह्न इव भास्करः
370	27	ज्योतिः प्रहीणा दुःखार्ता शान्तार्चिष इवाग्नयः

Serial No.	Verse No.	
		180
371	2	दहेदग्निरिवारणिम्
		मां रोषो दहेदग्निरिवारणिम्
372	6	तद्धि रोचितमाकाशं सूर्येणेव घनात्यये
		182
373	16	भर्तारं भक्षयामास व्याघ्रो मृगमिवेप्सितम्
		184
374	1	नरशार्दूलाः
375	2	नरव्याघ्राः
376	7	पद्मपत्रनिभेक्षणा।
377	9	पावकोपमः
378	10	नीलोत्पलसमा गन्धः
		185
379	24	महासत्त्वपराक्रमान्
380	19	कैलासशिखरप्रख्यैः
381	33	मेघदुन्दुभिनिस्वनः
382	34	मेघगम्भीरया गिरा
		187
383	2	मत्ता यथा हैमवता गजेन्द्राः (युवानः)
384	9	दृष्ट्वाद्भुतान् मत्तगजेन्द्ररूपान्
		पञ्चाभिपन्नानिव वारणेन्द्रान्
385	9	भस्मावृताङ्गानिव हव्यवाहान्
386	16	पंकजपत्रनेत्राः
387	24	अनलोपमः
388	26	तस्थौ गिरिरिवाचलः
		188
389	2	पार्थमिन्द्रोपेन्द्रसमप्रभम्
390	9	युवा श्रीमान्नागराजकरोपमः 66
391	9	धैर्येण हिमवानिव

Serial No.	Verse No.	
392	17	तस्थौ गिरिवाचलः
		189
393	12	राजशार्दूलाः
394	14	वेगेनापततस्तांस्तु प्रभिन्नानिव वारणान्
395	16	निष्पत्रयामास यथा गजेन्द्रः
396	22	कमलपत्राक्ष
397	23	यौ तौ कुमाराविव कार्त्तिकेयौ
398	24	निर्जलतोयदाभः
		190
399	3	वारयिष्यामि संक्रुद्धान् मन्त्रराशी विशनिव
400	4	तस्थौ गिरिवाचलः
401	24	मत्ताविव महागजौ।
402	43	पौर्णमास्यां घनैर्छन्नौ चन्द्रसूर्याविवोदितौ
403	47	घनैः सूर्य इवावृतः
		191
404	24	विलयर्ध्वंज्वलना इवै धमानाः
		193
405	3	चक्राम वायुरिव हितः सुतश्च
406	4	अन्वयात्तं नागं यथा नागवधूः प्रहृष्टा
407	6	विभ्राजमानाविव सूर्यचन्द्रौ
408	11	तिनर्दमाना इव ज्योतिष्पाः
		197
409	39	शक्रपरमान् पावकादित्य वर्चसान्
		198

67

Serial No.	Verse No.	
410	8	चलोच्चरत्नौघविचित्रमाबभौ
		नभो यथा निर्मलतारकान्वितम्
411	10	पुरोहितेनाग्निसमानवर्चसा
		शतं गजानामधिपद्मिनां तथा
412	16	शतं गिरीणामिव हेमशृङ्गिणाम्
413	18	इन्द्रप्रतिमाः
		203
414	8	पुरुषव्याघ्र
415	25	पुरुषव्याघ्र
		207
416	4	पुरुषव्याघ्रौ
417	9	पुरुषव्याघ्रः
418	15	पुरुषव्याघ्राः
419	17	पुरुषव्याघ्रः
420	25	संरक्ष्यमाणानि पार्थेन त्रिदशानिव वज्रिणा
421	31	पाण्डुराभ्रप्रकाशेन
422	31	हिमरश्मिनिभेन
423	32	शुशुभे तत्पुरश्रेष्ठं नागैर्भोगवतीमिव
424	32	द्विपक्षगरुडप्रख्यैर्द्वारैः सौधैश्च शोभितम्।
425	32	मन्दरोपमैः
426	33	शक्तिभिश्चावृतं तद्धि द्विजिह्वैरिव पन्नगैः
427	37	मेघवृन्दमिवाकाशे
		विद्धं विद्युत्समावृतम्
		तत्र रम्ये शिवे देशे।
		कौरव्यस्य निवेशनम्॥
428	51	शुशुभे तत्पुरश्रेष्ठं नागैर्भोगवती यथा
		211
429	23	अङ्कितपद्माक्षम्।

68

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

7

Serial No.	Verse No.	
		212
430	20	रुधिरेण दिग्धिकाङ्गौ द्वाविवार्कौ नभश्च्युतौ
		213
431	3	बभूव परमप्रीता गंगेव सरस्वती
		214
432	4	धृतः श्लक्ष्णकर्षैः प्रयान् मरुद्भिरिव वासवः
433	19	पुरुषव्याघ्र
		216
434A	10	पुरुषव्याघ्रम्
B	19	आदित्य इव तं देशं कृत्स्नं सर्वं प्रकाशयत्
		217
435	7	रविसोमसमप्रभा!
436	18	पुरुषव्याघ्रः
		220
437	8	पुरुषव्याघ्रः
438	14	पुरुषव्याघ्राः
439	15	तेषां समुपविष्टानां देवानामिव सन्नये
440	20	कैलासशिखरोपमः
441	30	(न) मर्षयिष्यामि गोविन्द पादस्पर्शमिमं वीराः
442	32	गर्जमानं मेघदुन्दुभिनिस्वनम्
		221
443	22	पूर्णेन्दुसदृशानना
444	26	पुण्डरीकाक्षः

69

Serial No.	Verse No.	
445	39	भवनं पुरन्दरगृहोपमम्
446	47	शुद्धानां चन्द्रांशुसमवर्चसाम्
447	50	अग्निवर्चसः
448	52	जयन्तमिव पौलोमी रतिर्मन्तमजीजनत्
449	65	पुष्करेक्षणः
450	70	रक्षितः पितृणामिव सर्वेषाम्
451	70	प्रजानामिव चन्द्रमा।
452	71	सर्वापि ववृधे बालः शुक्ले पक्षे शशी यथा
453	75	दुर्धर्षमृषभस्कन्धं व्याघ्रनिर्घोषगम्
454	76	मत्तमातङ्गविक्रमम्
455	76	मेघदुन्दुभिनिर्घोषम्
456	76	पूर्णचन्द्रनिभाननम्
457	78	तेऽपि पञ्च सुतान् श्रेष्ठान् वीरान् पञ्चानलानिव
458	80	पाञ्चालीं ववृधे वीराः सुतादित्यानदितिर्यथा
459	82	सोमार्कसमतेजसम्
460	89	राजशार्दूल

222

Serial No.	Verse No.	
461	7	पूज्यमाना दितितो देवैरिव महासुरैः
462	8	बृहस्पति समा मुख्या प्रजापतिमिवामराः
463	18	विहार देशं (प्राप्य) पुरं (रघु) पुरन्दरोपमम्
464	30	तत्रापविष्टौ मुदितौ नाकपृष्ठेऽश्विनाविव
465	31	शृंगवत्प्रतीकाशः
466	32	तरुणादित्यसंकाशः
467	32	पद्मपत्राननः

223

Serial No.	Verse No.	
468	39	स्थाणुरिवाचलः
469	40	नृपशार्दूलम्
470	41	नरशार्दूल

70

Serial No.	Verse No.	
		224
471	14	नृपशार्दूल
472	18	रथं मेघ निर्घोषम्
473	18	सूर्यप्रतिम तेजसम्
		225
474	11	पाण्डुराभ्र प्रतीकाशैः
475	11	मनोवायु समैर्जवे
476	14	शालासुधा समाकुलौ
477	28	मुदा महानि निःस्वनाम्
478	36	मेघ स्तनित निर्घोषम् : दध्मतस्तत्र [illegible]
479	37	मेरोरिव नगोत्तुङ्ग
		कीर्णरूपां शुभतांऽशुभिः
		226
480	13	विरावः शकुन्ते: घोरः
		समुद्रस्येव महयतः
		227
481	2	आच्छादयदमेयात्म!
		नीहारेणेव चन्द्रमाः
482	15	ततोऽशनिमुचो घोरा तड़ित स्तनित निस्वनाम्
483	33	तस्थौ मैनाक इवाचलः
484	43	शरैर्वज्रोपमैः
		228
485	6	ररास गगनं कृत्स्नं
		उत्पात गगनेरिव
486	9	बभौ रुधिर संप्लुताः संध्यायामिव तोयदाः
		71
487	26	सा मारुत इवाभ्राणि नाशयित्वा

Serial No.	Verse No.	
		सभा पर्व अध्याय
		2
488	9	भ्रातृभिः पञ्चभिः कृष्णो। वृतः शक्र इवामरैः
489	15	पुण्डरीकाक्षः
490	20	अन्वीयमानः शुशुभे शिष्यैरिव गुरुः प्रियैः
491	24	कृष्णं कमललोचनम्
492	30	स मेता द्वारकां विष्णुर्गरुत्मानिव वेगवान्
493	32	पुरुषव्याघ्र।
494	34	कमललोचनः
		3
495	25	नवमेघप्रतीकाशां दिवमागत्य तिष्ठता
		4
496	8	रेमे शक्रो यथा दिवि
		7
497	9	अमला धूतपाप्मानो दीप्यमाना इवाग्नयः
498	27	दीप्यमाना इवाग्नयः
499	29	विमानैश्चन्द्रप्रकाशैः।
500	29	सोमवत्प्रियदर्शना।
		10
501	2	शशिप्रभा प्रावरणा। कैलासशिखरोपमा
502	4	मनोरमा सिताभ्रशिखराकारा।
503	22	राजशार्दूल

Serial No.	Verse No.	
		12
504	28	पुरुष व्याघ्र
		13
505	31	राजीवलोचन
		14
506	46	राजीव लोचना
507	53	कुरु शार्दूल
508	63	कन्दर्प दर्पनिम्ना
		सिंह नल महाद्विपा: - रुद्रा:
		15
509	11	अनारम्भ परोजा कर्दमे इव सीदति
510	13	मामद्यं साधयिष्याम: दृष्टिं ज्ञयद्वाग्नय:
		17
511	15	तेजसा सूर्य संकाश: क्षमया पृथ्वी सम:
512	15	यमान्तकसम: क्रोधे श्रिया वैश्रवणोपम:
513	16	सोऽयं पृथ्वी सर्वा सूर्य इव नभस्तले:
514	19	प्रियाभ्यामनुरूपाभ्यां करेणुभ्यामिव द्विप:
515	39	मनुज व्याघ्र
516	43	प्राक्रोशदति संरब्ध: स्तोय इव तोयद:
517	44	नर व्याघ्र
518	48	सा तं बालमुपादाय मेघलेखेव भास्करम्
519	52	कमलगर्भाभे!
		18
520	12	सोऽवर्धत महातेजा हुताहुतिरिवानल:
521	12	मातापित्रोर्नन्दकर: शुक्लपक्षे यथा शशी
		19

73

Serial No.	Verse No.	
522	9	नरजं जना द्विषन्ति गिरेरिव नदीरया:
523	10	प्रमाहेतोऽयं सर्वेषां ज्योतिषामिव भास्कर:
524	11	विनाशमुपयास्यन्ति शलभा इव पावकं। एव स्त्रियः समुदिता: सर्वराज्ञां ग्रहीष्यति॥
525	12	ववस्विवादीर्णजला नदीनेदनदीपति:
		20
526	3	मार्गं साधयिष्यामि वृष्टिं वायुरिवाग्नय:
		21
527	28	मोदास्मिव वीचन्तो: सिंहा इव महापथा
528	29	तान् दृष्ट्वा द्विरद प्रख्यान् शालस्कन्धानिवोद्धताम्
529	31	नृपशार्दूल
530	41	सम्प्रदीप्ता स्त्रियो लक्ष्म्या महाध्वर इवाग्नय:
		22
531	34	पुरुषशार्दूल:
532	34	शार्दूलसमविक्रमम्
		23
533	6	उदतिष्ठत्त्रासं धो वेलातिग इवार्णव:
534	8	प्रबुद्धयो महीतला शक्रं बल इवासुर:
535	15	गर्जन्तौ वारणाविव
536	15	नर्दन्तौ मिथ्य संरब्धौ
537	16	सिंहाविव सुसंक्रुद्धौ
538	22	नरशार्दूल
539	23	आसीत्सुभीम संपातो वज्रपर्वतयोरिव

Serial No.	Verse No.	
540	25	बहुभिः शरपतैः पतद्भिरिव
541	28	युद्धं वृत्रवासवयोरिव
		24
542	3	पुरुषव्याघ्रः
543	21	स्थिता वायुसमा जवे
544	22	भीमनिर्ह्रादपुष्पस्य प्रभः
545	23	चैत्यवृक्ष इवोत्थितः
		दुर्निरीक्ष्यो हि भूतानां तेजसाभ्यधिकं बभौ
546	25	आदित्य इव मध्याह्ने सहस्रकिरणावृतः
547	27	रथं पर्जन्यसमनिस्वनम्
548	27	पुरुष व्याघ्र
549	29	पुण्डरीकेक्षण:
550	53	कुरुशार्दूल:
~~551~~		
~~552~~		28
551	13	पुरुष व्याघ्र
552	17	पुरुषव्याघ्र:
5		
		29
553	3	भरतशार्दूलः
554	3	नरशार्दूलः
		30
555	14	पुरुषव्याघ्रः
		31
556	20	पाण्डवशार्दूल
557	31	कन्यामुत्पलपत्रनाभम्
558	52	पुरुषव्याघ्रः
559	53	न चैनमत्यगाद् दृष्टिर्वेलामिव महोदधिः : 75
560	59	नरव्याघ्रम्

Serial No.	Verse No.	
		33
	13	
561	23	पुरुषव्याघ्रः
562	23	राजशार्दूल
		34
563	20	कैलासशिखरप्रख्यान् मनोज्ञान्
564	23	हंसेन्दुवर्णसदृशान् - आयोजनसुदर्शनान्
565	25	भ्राजते तथा राजन्नाकपृष्ठं यथामरैः
		35
566	4	पुरुषव्याघ्रान्
		36
567	6	विचित्रपुष्पशैलेना नभोगतमिवाम्बुदम्
568	8	अलभासमाकीर्णा नक्षत्रैः द्यौरिवायता
569	13	पुण्डरीकाक्ष
570	17	परया शुशुभे लक्ष्म्या नक्षत्राणामिवोडुराट्
		37
571	2	पुण्डरीकाक्षम्
		39
572	9	कमलपत्राक्षम्
573	17	सिंहानामिव गर्जताम्
		40
574	1	सागरसंकाशं नृपतिमण्डलम्
575	1	भीमं क्षुब्धमिवार्णवम्
576	6	कुरुशार्दूल
577	13	नरव्याघ्र
		41

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
578	3	नावि नौरिव संवृद्धा यथाब्धौ वाद्यमन्विपात
		42
579	10	पद्मडती ल्यरिव नेत्रे
580	12	युगान्ते सर्वभूतानि कालस्येव निपात्यत।
581	15	नातिचक्राम वेला इव महोदधिः
582	17	सिंहः क्रुद्धो मृगं यथा
583	19	मत्तमाव विनिर्दग्धं पतङ्ग इव वह्निना।
		43
584	1	रलभाराव सदृशं रथम
585	10	पतितः क्षितितले पञ्चशीर्ष इवोरगौ
586	23	यदुशार्दूल
6		
		44
587	5	राजशार्दूलः
588	26	सपपात महाबाहुर्वज्राहत इवाचलः
589	27	उत्पतन्तं महाराज गगनादिव भास्करम्
590	27	कमलपत्राक्षम्
591	42	नरव्याघ्र 45
592	62	पुण्डरीकाक्षः
593	64	पुण्डरीकाक्षः
594	65	अप्रमत्तः स्थितो नित्यं
		प्रजाः पाहि विशाम्पते
		पर्जन्यमिव भूतानि
595	65	महाद्रुममिव द्विजाः
596	66	बान्धवास्त्वोपजीवन्तु सहस्राक्षमिवामराः
		46
597	15	कैलासकूटप्रतिमम्
598	21	पुरुषव्याघ्रः

Serial No.	Verse No.	
		48
599	3	नरव्याघ्राः
		49
600	33	अशोभत महाराज नक्षत्रैर्द्यौरिवामला
		50
601	16	नित्यमाज्ञापयन्भासि दिवि देवेश्वरो यथा
		53
602	12	अभिजग्मुर्महात्मानो मन्त्रविद्भूरिदक्षिणम्
		महेन्द्रमिव देवेन्द्रं दिवि सप्तर्षयो यथा
603	23	यथातिमात्रं कौन्तेय श्रिया परमयायुतः
		राजसूयमवाप्येनं हरिश्चन्द्र इव प्रभुः
		55
604	1	न स जानाति शास्त्रार्थं दर्वी सूपरसं यथा
605	2	जानन् वै मोहयसि मां नावि नौरिव संयता
606	14	द्रावितौ भ्रंसते भूमिः सर्पो बिलशयानिव
		58
607	3	राजभवनमासाद्य कुबेरभवनोपमम्
608	28	स्नुषाभिः संवृतां शश्वत्ताराभिरिव रोहिणीम्
609	31	पुरुषव्याघ्रान्
610	34	" व्याघ्राः
		61
611	5	मेघसागरनिस्वनः
		62 78
612	2	मुमूर्षोरौषधमिव न रोचेतापि ते श्रुतम्

Serial No.	Verse No.	
		64
613	14	स्त्री श्रोत्रियस्येव गृहे प्रदुष्टा
614	14	पतिः कुमार्या इव प्रतिरूपः -न शोभते
		65
615	12	सिंहस्कन्धः
616	24	" "
617	34	शारदोत्पलगन्धया
618	34	शारदोत्पलपत्राद्या
619	42	निःश्वसन्निव पन्नगः
		67
620	3	प्रविश्य च शैलं हि सिंहगोष्ठम्
621	31	चचाल वायुः कदलीमिव
		68
622	27	यथाग्निररणिप्रजः -विनाशाय जायते
		70
623	1	कुररीमिवार्तीम्
624	15	भुजौ मे परिघाविवायतौ
625	17	धर्मराजविनिसृष्टः सिंह इव क्षुद्रमृगान्
		72
626	12	मृगमध्ये यथा सिंहो मुहुर्मुहुरुदैक्षत
627	15	युगान्तकाले संप्राप्ते कृतान्तस्येव रूपिणः
		73
628	18	रथान् मेघसंकाशान्
		77
629	15	सिंहो यथा हैमवतः शृगालं ' निर्भर्त्स्य

79

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
630	38	निश्वसन्निव पन्नगः
631	46	पुरुषव्याघ्राः
632	33	आगमिष्यति धुन्वानो गदां दण्डमिवान्तकः

80

Serial No.	Verse No.	
		वनपर्व अध्याय 1
633	3	पार्थः शक्रप्रतिमतेजसः
		2
634	33	नैतेषु सज्जेत स्नेहः पद्मपत्रेष्विवोदकम्
635	37	विनाशयति भूतानि अयोनिज इवानलः
		3
636	26	अरविन्दाक्षः
637	84	दिवाकरसमप्रभः
		5
638	15	स्त्रीश्रोत्रियस्येव गृहे प्रदुष्टा
639	15	पतिः कुमार्या इव षष्टिवर्षः - नशोभते
		6
640	13	भ्रातृभिश्चाभिसंगुप्तं देवैरिव पुरन्दरम्
641	23	नरव्याघ्र
		10
642	21	नरव्याघ्राः
643	24	तस्थौ गिरिरिवाचलः
644	25	जघान पशुमारेण व्याघ्रः क्षुद्रमृगं यथा
645	28	करं गजकराकरम्
646 A	17	किमर्थमनयं घोरमुत्पद्यान्तं न पश्यसे दस्यूनामिव
		11
646 B	8	स्पष्टाष्टदंष्ट्रं ताम्राक्षं प्रदीप्तोर्ध्वशिरोरुहम्
~~647~~		सार्द्धरश्मि . तडिच्चक्रं सबलाकमिवाम्बुदम्
648	9	सृजन्तं विपुलान्नादान्सतोयमिव तोयदम्
148	15	आघूर्णात्तद्वनद्वारं मैनाक इव पर्वतः
149	16	कमललोचन।
650	44	पातयामास वेगेन कुलिशं मघवानिव

81

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
651	45	चिक्षेप चोल्मुकं दीप्तं मशानिं ज्वलितामिव
652	47	दण्डपाणिरिव क्रुद्धः समरे प्रत्यधावत
653	52	उभावपि च संक्षोभे ते प्रवृद्धौ वृषभाविव
654	54	आश्विषाविव दृप्तयाः
655	56	मातङ्ग मिव मातङ्गः
656	57	शब्दः वज्र स्फोट समः
657	59	धुनयामास वेगेन वायुश्चण्ड इव द्रुमम्
658	61	चालयामास वाहुभ्यां पशुं रशनया यथा
		12
659	31	पर्जन्यघोषेण रथेन
660	31	आदित्य वर्चसा
661	33	कार्तवीर्य समा युधि
662	43	पुण्डरीकाक्ष
663	49	पुण्डरीकाक्ष
664	106	करमिन्द्राशनि सम स्पर्शम्
665	108	पुङ्खं वज्र वालवैयादिव
666	122	पद्मकोश प्रतिकाशेन पाणिना
		15
667	10	कुरु शार्दूल
668	23	राजीव लोचन
		16
669	12	मुमोच भरतश्चाश्रु यथा वर्षं सहस्रदृक्
670	13	हिम वानिव निश्चलः
671	20	न्यपतद्भुवि
		वात रुग्ण इव क्षुण्णो जीर्णमूलो वनस्पतिः
672	24	सिंहाविव महाबलौ
673	25	बाण मग्न्यर्कोपम वर्चसम्
		17

82

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
674	2	अनानलमिवान्तकम्
675	11	युद्धं शार्दूलवृष्णिप्रवीरयोः-वलिवासवयोरिव
676	11	~~वलिवासवयोरिव~~ पुरुषव्याघ्र
677	15	शरान्दीप्ताग्निसंकाशान्
		18
678	27	पुण्डरीकाक्षम्
		19
679	20	नरमाशीविषाग्नि ज्वलनप्रकाशम्
		20
680	4	नरशार्दूल
681	14	नरव्याघ्र
682	16	नरव्याघ्र
683	28	विविशुः शलभा इव
684	31	गोक्षीर कुन्देन्दु मृणाल रजतप्रभम्
685	21	धूर्तं तूलमिवानिलैः
		21
686	1	पुरुषव्याघ्र
687	8	स तु बाणवरान्दीप्तान् विसृजन्स समुत्तमान्
	8	अभिवृष्टो यथा मेघै गिरिर्गैरिकधातुमान्
688	9	नरव्याघ्र
689	24	प्रपतन् दृश्यते स्म क्षीणपुण्य इव ग्रहः
690	27	रूपं पितुर्मे विबभौ शकुनेः पतता यथा
		22
691	2	शरांश्चाशीविषाकारान्
692	6	शरै रादित्यसंकाशैः
693	31	कालान्तकयमोपमम्
694	48	रथेनादित्यवर्चसा

83

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
		24
695	24	विवेश धर्मात्मवतां वरिष्ठः त्रिविष्टपं शक्र इवामितौजाः
696	26	बभौ निवीतोपगतैर्महात्मभि- र्महागिरिर्वारणयूथपैरिव
		25
697	5	ज्वलितहुताशनप्रभम्
698	10	सहस्रनेत्रप्रतिमो महात्मा
699	11	शक्रसमप्रभावः
700	17	यशश्च तेजश्च तथापि दीप्तं विभावसोर्भास्करस्येव पार्थ
		27
701	25	कालान्तकयमोपमः
702	26	पुरुषव्याघ्रम्
		28
703	21	तस्मादुद्विजते लोकः सर्पाद्वेश्मगतादिव
		30
704	9	नरव्याघ्र
705	9	बुद्धिः सततमन्वेति छायेव पुरुषं निजा
		32
706	14	अवसीदत् स दुर्बुद्धिरामो घट इवोदके
		33
707	23	न स धर्मस्य वेदार्थं सूर्यस्यान्धः प्रभामिव
708	47	पुरुषव्याघ्र
709	79	मुच्यते सर्वपापेभ्यस्तमोभ्य इव चन्द्रमाः

84

Serial No.	Verse No.	
710	86	आविर्भूतमिवसमे वीरै:
711	86	मरुद्भिरिव वृत्रहा।
712	86	अमित्रां स्तेजसा मृद्नन्सुरानिव वृत्रहा।
		35
713	7	आपातयित्वा वैराणि
		सोऽवसीदति मौद्गल
714	12	आस्ते परमसंतप्तः
		नूनं सिंह इवाशये
715	22	पुरुष व्याघ्र
		36
716	1	पुरुषव्याघ्रः
717	42	ब्राह्मणास्त्वया युक्ता देवेन्द्रमिवापो यथा
		38
718	2	पुरुषव्याघ्रः
719	6	नरसिंहानां
720	9	पौरवशार्दूल
721	27	विद्युदम्भोरुहनिभा-
		जटास्तस्य महात्मनः
		39
722	3	शरांश्चाशीविषोपमान्
723	9	" "
724	13	अशनिप्रख्यं शरं
725	15	यथाशनेर्विनिर्घोषः वज्रस्येव च पर्वते
		तथा तयोः सन्निपातः शरयो रभवत्
726	16	बाणैर्दीप्ताग्रैः पन्नगैरिव
727	17	पुरुषं काञ्चनप्रभम्
728	13	अग्निशिखोपमम्

85

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
729	26	नाराचांश्चाग्निसन्निभान्
730	31	मोक्ष्यामि सायकानश्मनीव
731	35	शरैराशी विषाकारैः
732	37	तस्थौ गिरिवाचलः
733	43	असृजच्छरतधा रजनं
		मयूखानिव भास्करः
734	48	हत्वा चैनं धनुष्कोट्या शूलाग्रे-
		णेव कुञ्जरम्
735	49	मुष्टिभिर्वज्रकल्पैः
736	55	मुष्टिभिर्वज्रसंस्पर्शैः
737	55	दुराधर्षे किरातसम रूपिणि
738	56	शतशाशनि समैर्मुष्टिभिः
739	58	पुरुं वृत्र वासवेनेरिव
		40
740	3	धनुर्जलद निःस्वनम्
741	12	शराश्चाशी विषाकाराः
		41
742	14	पाण्डुरेणातपत्रेण
		ध्रियमाणेन मूर्धनि
		शुशुभे तारकाराजः
		सितमभ्रमिव स्थितः
743	15	तस्थौ सूर्य इवोदितः
744	27	जलधरश्यामः
745	42	मेघ दुन्दुभिनिस्वनः
		42
746	3	नादैर्महामेघरवोपमैः
747	8	देवज मिन्दीवरश्यामम्
748	40	ऐरावतं चतुर्दन्तं
		कैलासमिव शृङ्गिणम्-शुभम्

Serial No.	Verse No.	
749	41	राजीवलोचनः
		43
750	27	एकस्मिन्नुपविष्टौ तौ शोभयाञ्चक्रतुः सभाम्। सूर्याचन्द्रमसौ व्योम चतुर्दश्यामिवोदितौ॥
751	31	पद्मलोचनाः
		45
752	2	पुरुषव्याघ्र
753	10	एको वै रक्षिता चैव त्रिदिवं मघवानिव
		46
754	15	सस्तम्भेणालरोधेण मेघवर्णेन राजता तनुरभ्रावृता व्योम्नि चन्द्रलेखेव गच्छती
755	31	महाभागौ देवराजसमद्युती
756	33	सिंहविक्रान्ता- वश्विनाविव दुःसहौ
		53
757	2	उपर्युपरि सर्वेषा- मादित्य इव तेजसा
758	11	पर्युपासन्त शचीमिव
759	13	श्रीद्विआयतलोचना
760	15	नरशार्दूलः
761	15	कन्दर्प इव रूपेण मूर्तिमानभवत्स्वयम्
762	27	अश्विनोः सदृशा ~~लोके~~ रूपे

Serial No.	Verse No.	
		56
763	21	नरव्याघ्र
764	29	" "
		57
765	5	तां राजसमितिं पुण्यां नागैर्भोगवतीमिव
766	7	मुखानि राज्ञां शोभन्ते नक्षत्राणि यथा दिवि
767	5	सम्पूर्णां पुरुषव्याघ्रैः
768	5	व्याघ्रैर्भोगवतीमिव
769	3	विविशुस्ते नृपा रङ्गं महासिंहा इवाचलम्
770	6	बाहवः परिघोपमाः
771	6	पञ्चशीर्षा इवोरगाः
772	43	रश्मिसहतया राजन् शश्येव नवकृत्स्नहा
773	43	अतीव मुदितो राजा भ्राजमानोंऽशुमानिव
774	46	अमरोपमः
775	42	देवगर्भाभः
776	35	नृपतिशार्दूलः
777	31	पुरुषव्याघ्रः
778	23	नरव्याघ्रः
779	25	नरसिंहः

Serial No.	Verse No.	
780	44	इज्जे चाश्वमेधेन
		ययातिरिव नाहुषः
		~~+62~~
		58
781	10	पुरुषव्याघ्र
		62
782	27	दूयतेव हृदयं तस्य
		दुःखितस्याभवत्तदा
		रोदितेव मुहुरायाति
		याति चैव सभां प्रति
		63
783	20	कुररीमिव वाशतीम्
784	25	राजशार्दूल
785	30	मृगशावाक्षि!
786	32	पूर्णचन्द्रनिभानना
787	36	दीप्ताग्निशिखामिव
788	39	पपात महिम्ना –
		मग्निदग्ध इव द्रुमः
		64
789	1	कमलेक्षणा
790	14	नरव्याघ्र
791	17	मनुजव्याघ्र
792	30	पद्मनिभेक्षणाम्
793	54	गजेन्द्रविक्रमः
794	80	नृपश्रेष्ठः देवराजसमद्युतिः
795	81	पूर्णेन्दुवदनः
796	82	रविसोमसमप्रभः
797	126	पुरुषशार्दूलम्

89

Serial No.	Verse No.	
		65
798	20	पद्मनिभेक्षणा
799	44	राजशार्दूल
800	44	चन्द्रलेखेव शारदी
801	51	श्रीरिवायत लोचना
802	53	भासि विद्युदिवाभ्रेषु शांसमव्याशि व्यसन वा
803	57	छायेवानुगता
804	63	अमरपुरम्म्
		68
805	9	निबद्धां धूमजालेन प्रभामिव विभावसोः
806	10	तोल्य व्यान्तमिव क्रियम्
807	11	पूर्णचन्द्रनिभाम्
808	12	मन्मथस्य रतीमिव विशालाक्षीम्
809	13	मृणालीमिव चोद्धृताम्
810	14	पौर्णमासीमिव निशां राहुग्रस्तनिशाकराम् - दीनाम्
811	15	हस्तिहस्तपरामृष्टां आकुलामिव पद्मिनीम्
812	16	मृणालीमिव चोद्धृताम्
813	17	चन्द्रलेखामिव नवां व्याप्तां नीलाभ्रसंवृताम्
814	21	शतपत्रायितेक्षणाम्
815	22	भर्तुः समागमात्साध्वी रोहिणी शशिनः यथा
816	26	पूर्णचन्द्रनिभाननाम्
817	12	पूर्णचन्द्रप्रभामिव - दृष्टां
818	14	शुष्कस्रोतां नदीमिव
		69
819	6	पद्मसंकाशः
820	6	मेघेन संवृतो ह्यस्य छन्नोऽभ्रेणेव चन्द्रमाः
821	11	यथा मेघे नभसीव निशाकरः - यशोवत
822	43	नरव्याघ्र

90

71

Serial No.	Verse No.	
823 (~~523~~)	10	पुरुषव्याघ्र
		73
524	4	यथा मेघस्य नदतः गम्भीरं जलदागमे
		76
525	52	पुरुषव्याघ्रः
		अर्धसंक्रान्तसस्यैव तां प्राप्य वसुंधरा
		रराज सौम्या समवाप्तकामा
526	53	शीतांशुना रविविमोदितेन
		78
527	14	मानुष्यस्यात्यति मत्तां
		दिवि शक्रनिवासनराः
528	30	भ्राजमान इवादित्यो वपुषा
529	33	उपस्थितुं पुनः प्राप्ता-
		देवा इव शतक्रतुम्
		79
530	3	वर्तमानास मुदिता देवराडिव नन्दने
		80
531	3	तेन कुसुमवीर्येण
532	5	अविप्रसन्नमनसः
		छिन्नपक्षा इव द्विजाः - अप्रीतमनसः
533	7	नरव्याघ्राः
534	9	पुरुषव्याघ्राः
535	15	पुण्डरीकाक्षम्
536	15	कोषः शुचिर्न भाशनि स्वनः
537	18	भुजौ परिघसन्निभौ
538	19	पञ्चशीर्षाविवोरगौ
839 (~~539~~)	19	पुरुषव्याघ्रम्

91

Serial No.	Verse No.	
		81
8 40 / 540	2	दीप्यमानं श्रिया ब्राह्मया
	5	कुतासि लिखितार्तिनम्
541	4	विलभावति शाम्रीजा:
	4	देवै दिलशत कृतु:
	15	
		82
	15	
542	74	नरव्याघ्र
543	115	" "
544	124	" "
545	127	" "
		83
546	28	नरव्याघ्र
547	61	" "
548	64	" "
549	100	" "
550	105	" "
551	137	" "
552	140	" "
553	195	" "
		84
554	26	" "
555	128	विराजति यथा सोमो मध्य नृक्षा नराधिप
556	140	नरशार्दूल
		85
557	113	कुरुशार्दूल
558	125	राजशार्दूल
559	126	मानसे रश्मिमालिनि
860 / 560	129	राजीवलोचन

92

Serial No.	Verse No.	
		86
861 ~~561~~	2	पुरुषव्याघ्र:
562	5	पुण्डरीकाक्षौ
563	19	भ्रातॄभीमोऽर्जुनं वीरं
		वृष्टिकामा इवाम्बुदम्
		87
564	9	पुरुषव्याघ्र
		88
565	26	पुण्डरीकाक्ष:
		90
566	1	राजशार्दूल
567	7	कुरुशार्दूल
		91
568	2	उपातिष्ठन्महाभागं
		दिवि शक्रमिवामरा:
569	7	राक्षसा: पर्वतोपमा।
		96
570	22	सा तत्र जज्ञे सुभगा
		विद्युत्सौदामिनी यथा - ~~उत्तमं रूपं बिभ्रती~~
571	25	अस्त्रियो ललिनी शीघ्र -
		मभूदिव स्थिरला सुभा - उत्तमं रूपं बिभ्रती
572	27	अस्ति तेजस्विनी कन्या
		रोहिणीव दिवि प्रभा
		97
873. ~~575~~	9	रम्भोरू:

93

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
		99
874 ~~574~~	31	वीतरिता पताकेव विराजति नभस्तले
575	32	संत्रस्ता पन्नगेन्द्रे वधूरिव
576	52	तस्य शब्दस्य भूतानि वित्रस्तान्यशनेरिव
		100
577	19	दिवाकर समद्युतिम्
		101
578	2	समुद्यत प्रहरणैः ख- शृङ्गैरिव पर्वतैः । समन्तादभिरक्षितम् शिरोभिः प्रपतद्भिश्चा- प्यन्तरिक्षान्महीतलम् ॥
579	5	तालैरिव महाराज वृन्ताद् भ्रष्टैरदृश्यत
		102
580	21	पुष्करेक्षण
		105
581	11	निहता लक्षशो भान्ति पुष्पिता इव किंशुकाः
		106
582	18	कमललोचने
		107
583	36	भरतशार्दूल राजशार्दूल
584	38	राजशार्दूल
~~585~~ (885)	83	राजीवलोचनः 94

Serial No.	Verse No.	
		112
886		
~~586~~	1	अमनाथ ताक्ष:
587	3	विभ्राजत विद्युद्विलान्तरिक्षे
588	7	पुंस्कोकिलैः स्खलच्च तरङ्ग वाणी ह्लादयन्ती
		113
589	21	सूर्याग्नि सम प्रभाव:
590	22	शान्ता चैनं पर्यचरन्नरेन्द्र रेले रो क्षिती भीमसिंहानुकूला
		115
591	9	राजशार्दूल
592	45	भास्करोपम वर्चसम्
		116
593	24	बाहून् परिघ सन्निभान्
		117
594	1	ममापरा धान्नौः क्षुद्रै- र्हतस्त्वं तात वालिशैः कार्तवीर्यस्य दायादैः वने मृग इवाबुधैः
595	7	अन्तकोपम:
		119
596	4	गोक्षीर कुन्देन्दु मृणाल सन्निभाभः
597	4	पुष्करेक्षणम्
		120
~~598~~	18	हतमातामहैर्निहतैः करालु कीर्णां कुशैर्वेदि मिवाध्वरेषु
898		95

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
		123
899	2	देवराजसुतामिव दर्शनीयाङ्गीम्
900	6	भ्राजसेऽस्मिन् वने भीरु
		विद्युत्सौदामिनी यथा
		124
901	11	अश्विनाविव देवेन्द्र देवौ
902	23	बाहू पर्वतसंकाशौ - आयतौ
903	23	नेत्रे रविशशिप्रख्ये
		125
904	1	व्यात्ताननमिवान्तकम् - भक्षयिष्यन्तम्
		126
905	1	राजशार्दूलः
906	2	परस्य लोकान्तरगो यथा विष्णोरिव महात्मनः
907	3	शक्रसमच्युतः
908	11	शक्रसमं सुतम्
909	26	आदित्य ~~वर्च्चस~~ यथा शक्रसमं पुत्रं
910		जनयिष्यसि वीर्यवान्
911 A	27	सुतः सूर्य इव स्थितः
911 B.	35	धर्मेण सुजयक्रोधास्त्रीन विद्युरिव ~~विक्रमैः~~
		विक्रमैः
912	45	आदित्यवर्चसः
		128
913	4	कुररीवाभिवार्तानाम्
914	18	राजीवलोचनः
		129
915	16	पुरुषव्याघ्र

Serial No.	Verse No.	
		133
916	19	क्वासौ बन्दी या[illegible] समेत्य
		नक्षत्राणीव सविता नाशयामि
917	21	समागता ब्राह्मणास्तेन पूर्वं
		नशोभन्ते भास्करेणेव ताराः
918	23	समेत्य मां निहितः शेष्यते ऽद्य
		मार्गे भग्नं शकटमिवाबलाक्षम्
		134
919	5	सर्वे राज्ञो मैथिलस्य
		मैनाकस्येव पर्वताः ~~निकृष्टभूताः~~
		निकृष्टभूता राजानः
		वत्सास्यनडुहो यथा
		136
920	2	विचरन्तीं स्नुषां तस्य किन्नरीमिव
		137
921	12	कालान्तकयमोपमम्
		138
922	28	राजशार्दूल
		139
923	8	गतो वायुसमो जवेन
		140
924	13	पुरुषव्याघ्र
		141
925	3	तन्मे दहति गात्राणि तूलराशिमिवानलः 97
926	10	कूपदरमिवान्धकम्

Serial No.	Verse No.	
927	10	प्रभिन्नमिव मातङ्गं सिंह स्कन्धम्-कुञ्जर
928	19	वासुदेव समं वीर्ये
929	19	कार्तवीर्य समो बुद्धि
930	21	यस्य बाहुबले तुल्यः
		प्रभावे च पुरन्दरः
		जवे वायुर्मुखे सोमः
		क्रोधे मृत्युः सनातनः
		142
931	27	स पपात ततो भूमौ
		गिरिराज इवाहतः
932	38	पुरुष शार्दूल
		144
933	4	ऊरू गजराजोपमौ
934	4	भज्यमानां लतामिव
935	5	वेपन्ती कदली यथा
		145
936	3	नर व्याघ्रः
937	33	सूर्य वैश्वानर समैः
938	37	पावकोपमाः
939	39	शक्रसदन प्रख्यम्- मनोरमम्
940	42	नर व्याघ्राः
941	54	नर व्याघ्राः
		146
942	1	पुरुषव्याघ्राः
943	11	शरांश्चाशी विषोपमान्
944	11	मृगराडिव संक्रुद्धः प्रभिन्न इव कुञ्जरः
945	19	वने मत्त इव द्विपः
946	35	नरशार्दूलः

98

Serial No.	Verse No.	
947	52	महाराज इव स्वामी
		प्रभञ्जन विविधान् द्रुमान्
948	53	विनदन् सुमहातेजा -
		नृसिंह इव दर्पितः
949	59	महागज इवो द्रुमः
950	70	शक्रध्वजमिवोच्छ्रितम्
951	70	इन्द्राशनिसम स्वनम्
952	80	अपश्यद् दूदनं तस्य
		रश्मिवन्तमिवोडुपम्
953	82	दीप्यमानं वपुषा
		स्वार्चिमन्तमिवानलम्
		147
954	9	कम्पयं त्वां गिरिश्चैव हनुमानिव सागरम्
955	20	इन्द्रध्वजमिवोच्छ्रितम्
956	23	कपिशार्दूल
957	27	कमलपत्राक्ष
958	34	नरव्याघ्रः
		148
959	7	सीतां सुरसुतोपमाम्
960	10	राजीवलोचनः
961	16	" "
		150
962	7	तमर्कमिव तेजोभिः
963	7	सौवर्णमिव पर्वतम् - अद्भुतम्
964	10	विन्ध्यपर्वत सन्निभम् "
965	13	दिवाकरमिवोदितम् - द्रष्टुं न शक्नोमि
966	13	अप्रमेय मनाधृष्यं
		मैनाकमिव पर्वतम्

99

Serial No.	Verse No.	
		152
967	13	बालार्कसदृशद्युतिः
		153
968	14	पुरुषशार्दूल
		155
969	18	वायुसमो जवे
970	27	दण्डहस्तमिवान्तकम्
		157
971	6	बुबुधे न च तं पापं भस्मच्छन्नमिवानलम्
972	31	प्रत्यदृश्य शूलहस्तः स वज्र इव वासवः
973	52	अभिदुद्राव संरब्धो बलिर्वज्रधरं यथा
974	57	अमृष्यमाणयोः संरब्धे देवदानवयोरिव
975	58	जीमूताविव गर्जन्तौ निनदन्तौ महाबलौ
976	63	ततः शिलाः समादाय मुहूर्तमिव भारत महाभ्रैरिव शैलेन्द्रौ युयुधाते महाबलौ
977	64	शिलाभिरुग्ररूपाभिः घ्नन्तीभिः परस्परम् । वज्रैरिव महावेगै- रामर्षात्तु रमर्षणौ ॥
978	67	मुष्टिं तु पञ्चशीर्षमिवोरगम्
979	72	स्तूयमानो द्विजाग्र्यैश्च मरुद्भिरिव वासवः

100

Serial No.	Verse No.	
		159
980	59	नरव्याघ्रः
981	27	प्रेक्षन्ते सर्वभूतानि
		भानुमन्तमिवोदितम्
		160
982	23	शक्रतुल्यपराक्रम।
983	29	शालस्कन्ध इवोद्धृतः
984	31	सकेसरीव चोत्थितः
		प्रभिन्न इव वारणम्ः।
985	32	तं मृगेन्द्रमिवायान्तं
	"	प्रभिन्नमिव वारणम्।
986	45	तस्थौ गिरिरिवाचलः
987	54	प्रच्छाद्यमानं रक्षोभिः
		पाण्डवं प्रियदर्शनम्।
		ददृशुः सर्वभूतानि
		सूर्यमभ्रगणैरिव ॥
988	55	सर्वानाच्छादयत् रश्मिभिरिवादित्यः
989	63	तमापतन्तं वेगेन प्रभिन्नमिव
		वारणम्
990	74	अभिदुद्राव तं हन्तुं गरुत्मानिव पन्नगम्
991	75	सेन्द्राशनिरिवेन्द्रेण विसृष्टा
992	77	तं राक्षसं भीमबलं
		भीमसेनेन पातितम्
		ददृशुः सर्वभूतानि
		सिंहेनेव गवां पतिम्
		161
993	6	निहत्य समरे सर्वान्
		दानवान् मघवानिव
994	23	गिरिशृङ्गमिवोच्छ्रितम्
995	57	तेजोराशिं दीप्यमानं हुताशनमिवोत्थितम्।

101

Serial No.	Verse No.	
		165
996	2	बभौ महोल्केव घनान्तरस्था
997	2	शिखेव चाग्ने ज्वलिता विधूमा
998	11	दिवाकरा भा[illegible]
		169
999	2	अमर्षयुक्ता दृश्यन्ते
		वल्मान्त इव पर्वताः
1000	4	मकराश्चात्र दृश्यन्ते
		जले मग्ना इवाद्रयः
		170
1001	23	निपतन्ति महाबाणा यथा भ्रमरपङ्क्तयः
1002	28	इन्द्राशनिसमस्पर्शैर्बाणैः
		171
1003	3	तत्राश्मचूर्णान्यपतन्
		पावकप्रकरा इव
		172
1004	18	हतैर्निपातितकबन्धै-
		र्निरस्तैः पर्वतोपमैः
		समाच्छादितदेशः
		सविकीर्णैरिव पर्वतैः
		173
1005	1	पुरं व्योमचरं दिव्यं
		पावकार्कसमप्रभम्
1006	32	रथनादिसमवर्चसा
1007	62	कुररी इव दुःखिताः 102
1008	65	न बभौ दानवपुरं हतत्विट्कं हतेश्वरम्
		गतश्रीर्वनगराकारं ह[illegible]नागमिव ह्रदम् ॥

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
1009	66	शुष्कवृक्षमिवारण्यम् - अदृश्यम्
		178
1010	9	सलिलैर्वैदूर्यमणिसन्निभैः - हिमसंकाशैः
1011	20	मनुजव्याघ्राः
1012	27	कालान्तकयमोपमम्
		181
1013	21	नरव्याघ्र
1014	22	पुरुषव्याघ्र
1015	23	राजशार्दूल
		182
1016	6	क्षुधार्तया महावेगा श्वसमाना इवाशुगाः
		183
1017	7	मघवानिव पौलोम्या सहितः सत्यभामया
1018	12	पुण्डरीकाक्षम्
1019	52	मध्यं दिने यथादित्यं प्रेक्षन्ते स्म महामुनिम्
		184
1020	6	राजीवनेत्रः
		1856
1021	14	महार्णवे नौरिव वातयुक्ता - सम्पतन्तम्
		187
1022	2	नरशार्दूल

103

Serial No.	Verse No.	
1023	2	प्रजापतिसमद्युतिः
1024	11	चन्द्रांशुसदृशप्रभे
1025	39	मनुजव्याघ्र
1026	41	भृङ्गिणं तं यथा कोन रूपेणा [illegible]
1027	41	मनुजशार्दूल
		188
1028	18	पुरुषव्याघ्र
1029	22	मनुजव्याघ्र
1030	29	" "
1031	40	" "
1032	41	" "
1033	47	" "
1034	49	" "
1035	58	" "
1036	92	फुल्लपद्मविशालाक्षम्
1037	96	पद्मनिभलोचनः
1038	105	पुरुषव्याघ्र
1039	108	तेजसार्कसमप्रभम्
1040	113	मनुजव्याघ्र
1041	18	नरव्याघ्र
1042	27	" "
1043	28	" "
1044	39	पुण्डरीकाक्ष
1045	42	कमलपत्राक्ष
1046	134	कमललोचनः
		189
1047	152	पद्मायतेक्षणः
1048	152	पुरुषव्याघ्र
1049	159	" "

104

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
		190
1050	50	राजशार्दूल
		191
1051	4	द्विजशार्दूल
		200
1052	78	निहन्तुर्मन्युना विप्रा वज्रपाणिरिवासुरान्
1053	87	ज्वलिताग्निसमा द्विजाः
1054	88	यस्य ब्रह्मा इवाग्नय ब्राह्मणाः
		201
1055	28	पुण्डरीकनिभेक्षण
		203
1056	19	सहस्रसूर्यप्रतिमम्- दीप्यमानम्
1057	20	पद्मनिभेक्षणम्
		204
1058	22	दीप्यमानं यथा सूर्यस्तेजसा
1059	23	राजशार्दूल
1060	24	कालानलसम द्युतिः
1061	27	राजशार्दूल
1062	29	कुम्भकर्णमिवापरम्
		206
1063	23	ब्राह्मणा ह्यग्निसदृशा - दहेयुः पृथिवीमपि
		207
1064	48	दर्शयत्यन्तरात्मा तं दिवा रूपमिवांशुमान्

105

Serial No.	Verse No.	
1065	56	मुच्यते सर्वपापेभ्यो महाभ्रेणेव चन्द्रमाः 211
1066	26	तदस्य हरते बुद्धिं नावं वायुरिवाम्भसि 215
1067	17	पुरुषशार्दूले 223
1068	9	विदारितं गदापाणिं धातुमन्तमिवाचलम् 225
1069	20	भाति सूर्य इवोदितः
1070	23	बालोऽर्कसमद्युतिः 224
1071	32	तारास्तु चन्द्रलेखा इवामलाः 227
1072	13	प्रच्युताः सहसा भान्ति व्यस्तास्तारागणा इव 229
1073	4	निजघ्नो दृश्यते मूर्तेः पौर्णमास्यां यथा शशी
1074	32	भाति दीप्तवपुः श्रीमान् रक्ताभ्राभ्यामिवांशुमान्
1075	26	मनुजव्याघ्रः
1076	33	ज्वालाभिरिव लोहितः

106

Serial No.	Verse No.	
1077	48	पाणिना पद्मवर्चसा
		231
1078	29	रथिनादित्यवर्चसे
1079	66	आसुरैर्वध्यमानं तत्
		पावकैरिव काननम्
1080	67	अपतद्धतमध्यं भूयिष्ठं
		महाद्रुमकुलं यथा
1081	75	निपतन्तोऽभ्यदृश्यन्त
		नगेभ्य इव पन्नगाः
1082	76	अपतन् भूतले राजं-
		श्छिन्नाभ्राणीव सर्वशः
1083	82	तैः तं घनैरिवादित्यं
		दृष्ट्वा संपरिवारितम्
1084	85	अभ्यद्रवद्रणे तूर्णं
		सिंहः क्षुद्रमृगानिव
1085	89	दैत्या जलधरोपमाः
1086	92	क्रोधात्सूर्य इव ज्वलन्
1087	94	रथमादित्यसंकाशम्
1088	103	शुशुभे कीर्तिमान्पुत्रः
		प्रकीर्णांशुरिवांशुमान्
1089	108	अजेयस्त्वं रणेऽरीणां
		उमापतिरिव प्रभुः
		232
1090	12	पुष्कराक्षः
		233
1091	19	उद्गतो देवस्यासपद्दूरमगात्दिव
1092	22	सूर्य वैश्वानर सदृशान्
1093	36	आशीविषानिव क्रुद्धान्
		234
1094	58	अदृश्यं लक्ष्मणस्येव
		निधिपूर्णमिवोदधिम्

107

Serial No.	Verse No.	
		236
1095	13	निश्वसन्सर्प इवोग्रतेजाः
1096	17	दहन्ति लक्षाग्निरिवेन्धनानि
		237
1097	10	भ्राजसे रश्मिवानिव
1098	11	रुद्रैरिव यमो राजा
1099	11	मरुद्भिरिव वासवः
1100	11	कुरुभिस्त्वं वृतो राजन्
		भासि नक्षत्रराडिव
1101	14	तापयन् पाण्डुपुत्रांस्त्वं
		रश्मिवानिव तेजसा
1102	16	पाण्डवास्त्वाऽभिवीक्षन्ते,
		ययातिमिव नाहुषम्
1103	19	नृपतिशार्दूल
		239
1104	7	नरमात्राः
		ततः प्रयाणे नृपतेः
		सुमहानभवत्स्वनः
1105	28	प्रावृषीव महावायो-
		रुद्धतस्य विशांपते
		240
1106	15	क्रुद्धया परमया युक्तो
		महेन्द्र इव वज्रभृत्
1107	28	ततः प्रयाणे नृपतेः
		सुमहानभवत्स्वनः
		प्रावृषीव महावायो-
		रुद्धतस्य विशांपते 108
		241

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
1108	~~11-828~~	तस्थौ गिरिरिवाचल:
		243
1109	6	नरव्याघ्रा:
1110	7	" "
1111	8	" "
		244
1112	4	पाण्डवा: प्रत्यदृश्यन्त ज्वलिता इव पावका:
1113	8	तांस्तु निर्मुक्तान्दृष्ट्वा लोकपालानिवोद्यतान्
		245
1114	12	ते बद्धा: शरजालेन शकुन्ता इव पञ्जरे
		246
1115	26	तपोधनैश्च तै: सर्वैर्वृत: शक्र इवामरै:
1116	20	बभ्राजिरे महात्मान: क्रतुमध्ये यथाऽग्नय:
		249
1117	24	वासवोपमजीवन्तु देवा इव शतक्रतुम्
1118	30	नरव्याघ्रा:
		251
1119	20	राजशार्दूल: 109
		252

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
1120	14	पुरुषशार्दूलाः
1121	45	मनुजशार्दूलाः
1122	48	न्यपतन्सायके काले घोरे शिलामिवशारदी - शुशुभे
		254
1123	22	पुरुषव्याघ्र
1124	27	" "
1125	35	नर "
		256
1126	13	नृपशार्दूल:
		259
1127	16	कालपाशानुपासीत सत्त्वानामिव पार्थिवः
		263
1128	13	नीलोत्पलदलश्याम
1129	13	पद्मगर्भसुलक्षण
1130	22	कमललोचनः
1131	35	क्रुद्धास्ते निर्दहेयुर्वै तूलराशिमिवानलः
1132	46	त्वया नाथेन गोविन्द दुस्तरामापदं विभो । तीर्णाः प्लवमिवासाद्य मज्जमाना महार्णवे ॥
		264
1133	1	काम्पिल्ये भरतश्रेष्ठा विजहुस्ते यथामराः: 110
1134	3	इन्द्रप्रतिमाः

Serial No.	Verse No.	
1135	4	पुरुषमाद्या:
1136	9	भाजयन्ती विनोदैश्च
		नीलाम्बुमिव विद्युतम्
		265
1137	1	देदीप्यमाना अग्निशिखेव स्वभू:
1138	7	कमलायताक्ष:
		268
1139	15	मदन्तरे त्वद्गुणिनीं दुनेष्वा
		कक्षं दहन्निव गिरिगोष्ठ्यां गेषु
1140	24	पपातश्शरणीव निकृत्तमूल:
		270
1141	9	महाभुजं शालमिव प्रवृद्धम्
1142	13	सरभ वैश्वानर तुल्यतेजा:
1143	17	चन्द्रार्क समानतेजा:
		271
1144	3	पुरुषमाद्यान्
1145	11	पातयामास नाराचै-
		र्दुमैरपि इव वर्हिण:
1146	14	पपाताभिमुखं पार्श्व छिन्न-
		मूल इव द्रुम:
1147	17	तोमरै रश्मिवद्भिस्तै जीमूतमिव भास्करो
1148	19	तरवो गिरिशिखावला:
1149	47	नरमाद्यो
		272
1150	12	पुरुषमाद्यम् |||
1151	39	कुन्देन्दु हार गोक्षीर मृ-
		णाल कुमुद प्रभम्

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
1152	61	पुण्डरीकाक्षः
1153	25	पुण्डरीकाक्ष।
1154	80	राजशार्दूल
		277
1155	10	बृहस्पतिसमं मतौ
		278
1156	32	भस्मच्छन्न इवानल।
		279
1157	5	चसार रुधिरं भूरि
		गिरिप्रस्रवणैरिव
1158	7	मधुराभं भिन्नाभ्रशिखरोपमम्
1159	18	मधुं पर्वतोपमम्
1160	28	शब्दं च घोरं सत्त्वानां
		देवानृभिव वर्षतः
1161	36	नरसाघ्र
1162	40	दिवि सूर्यइव ज्वलन्
1163	10	बुद्धिमन्तं हनुमन्तं हिमवन्तमिव स्थितम्
1164	18	तारां ताराधिपाननाम्
1165	20	ताराधिपप्रभा - उभौ रुधिरसंसिक्तौ ......
1166	32	शत्रुघ्नात तदा वीरौ
		पुष्पिताविव किंशुकौ
1167	34	समाप्लुत्य तदा वीरः
		शत्रुघ्न प्रत्यष्ठ सन्नया
		शौमित्रिश्च महाशैलो
		कलौघो मन्दमालया
1168	38	तारादर्शितं भूमौ
		तारापति समौजसम्
1169	39	तत्र तारापतिमुखीम्
1170	50	पुण्डरीकाक्षम्

Serial No.	Verse No.	
1171	73	मृगशावाक्षी
		281
1172	6	ददृशे रोहिणीमत्य शनैश्चर इव ग्रहः
1173	7	इदमित्यब्रवीद्वाक्यं त्रस्तो रोहीमिवाबलाम्
1174	22	प्रजापतिसमः विप्रः
1175	26	ददृशे स्वसितां स्निग्धा काली व्यालीव मूर्धनि
		282
1176	47	पर्वतशृङ्गाभं पक्षिणाम्
1177	70	पुरुषव्याघ्र
		283
1178	10	सिंहानामिव गर्जताम्
1179	17	श्रुतौ हरि महामात्रे- श्लक्ष्णसूर्यौ ग्रहैरिव
		284
1180	8	मदेयं राक्षसकोटीनां नदीनां सुमहाबलः शुशुभे मेघमालाभि- रादित्य इव संवृतः
1181	39	रामस्य शरजालानि ववर्ष जलदो यथा
		286
1182	2	नाभ्यपतत महाबाहु- र्हिमवानिव सुस्थिरः

113

Serial No.	Verse No.	
1183	4	कृतोत्तमाङ्गो ददृशे
		भातरुग्णद्रुम इव द्रुमः
1184	7	अपि शार्दूलः
		287
1185	9	अपि स शूरः बलेन
1186	10	स पपात महावीर्यो
		छिन्नास्त्रोऽभिहतो रणे
		मद्याश्चतुर्भिर्निर्दग्धः
		पादपोऽङ्कुर इवानिल
		288
1187	10	त्रासयंस्तलघोषेण
		सिंहः क्षुद्रमृगानिव
1188	26	पततुर्गगनाद्भूमौ
		सूर्याचन्द्रमसाविव
		289
1189	2	तौ वीरौ शरबन्धेन
		बद्धाविन्द्रजिता रणे ।
		रेजतुः पुरुषव्याघ्रौ
		शकुन्ताविव पञ्जरे ॥
1190	18	युद्धं शक्रवृत्रयोरिव
1191	20	शरानाशीविषोपमान्
		290
1192	12	श्येनाविव नभस्तौ
1193	14	पुरुषव्याघ्र
1194	14	नर "
1195	16	" "
1196	21	शूलमिवाशनिप्रभं
		ब्रह्मदण्डमिवोद्यतम्

114

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
		291
1197	3	अगमत् पञ्चताम्
1198	13	नोत्सेहे परिभोगाय
		श्वलीढं हविर्यथा
1199	14	पपात देवी व्यथिता
		निकृत्ता कदलीयथा
1200	20	ततोऽन्तरिक्षं तत्सर्वं
		देवगन्धर्वसंकुलम् ।
		शुशुभे तारकाचित्रं
		शारदीव नभस्तलम् ॥
1201	40	महेन्द्र इव पौलोम्या
		भार्यया स समन्वितान् ।
1202	51	रथेनादित्यवर्चसा
		292
1203	2	पुरुषव्याघ्र
		293
1204	22	अवर्धत तदा शुक्ले
		ताराधिपतिरिवाम्बरे
1205	23	कन्यां राजीवलोचनाम्
1206	27	पद्मपत्राक्षीम्
1207	29	पितुः समीपममाम-
		द्वैव श्रीरिवरूपिणी
		294
1208	15	विवस्वानिव तेजस्वी
1209	15	बृहस्पतिसमो मतौ
1210	15	महेन्द्र इव वीरश्च
1211	15	वसुधेव क्षमान्वितः
1212	18	ययातिरिव चाचारः
1213	18	सोमवत्प्रियदर्शनः

115

Serial No.	Verse No.	
		297
1214	8	आदित्यसमतेजसम्
1215	27	ज्वलनार्कसन्निभः
		300
1216	4	राजशार्दूल
		301
1217	5	नरव्याघ्र शोभसे कुण्डलाभ्याम् रुचिराभ्यां महाद्युते
1218	12	विशारदस्योमध्यगतः शशीव विमले दिवि
1219	16	नरव्याघ्र
		307
1220	27	तस्मिन्पुण्ये शयनीये पपात मोहाविष्टा भज्यमानालतेव
		308
1221	1	ततो गर्भः समभवत् पृथ्व्याः पृथिवीपते स्वक्षे दशान्तर पक्षे तारापतिरिवाम्बरे
1222	18	आदित्यवर्चसम्
1223	19	पद्मायतविशालाक्षम्
1224	23	श्यामलेक्षणा
		312
1225	23	पुरुषशार्दूलः 116
1226	24	नरसिंहः

Serial No.	Verse No.	
		313
1227	1	स ददर्श हतान् भ्रातॄन् लोकपालानिव च्युतान्
1228	16	सानूनिलाद्रे संछन्नान्
		दृष्ट्वा भ्रातॄन् महीपतिः
1229	123	व्यहत्स्मात इवास्थितः
		315
1230	30	मनुजव्याघ्र 00

Serial No.	Verse No.	विराट पर्व अध्याय II
1231	24	श्मशानामिव शार्दूलः
		गरुडः पततामिव
		6
1232	5	तान् वैरायेत पापात्
		पङ्कं गामिव दुर्बलाम्
1233	7	कृष्णो नीलार्क सदृशो न्चारे
1234	7	पूर्णचन्द्रनिभानन
1235	10	विपुलौ बाहू शाल्मलगजसमुद्भवौ
1236	25	पद्मपत्राक्षि
		7
1237	2	दुरासदस्तीक्ष्णविषो यथोरगः
1238	3	महाभ्रजालैरिव संवृतो रविः
1239	3	यथानलो भस्मवृतश्च वीर्यवान्
1240	4	इन्दुमिवाभ्र संवृतम्
1241	4	पूर्णशशिप्रभाननम्
		8
1242	2	स सूदरूपः परमेण वर्चसा
		रविर्यथा लोकमिमं प्रकाशयन्
1243	8	सहस्रनेत्रप्रतिमो विराजसे
		9
1244	11	काश्मीरीव तुरङ्गमी सम्पन्ना
1245	12	पूर्णचन्द्रनिभानना
1246	13	शारदोत्पलपत्राक्ष्या
1247	13	शारदोत्पलगन्धया
		10 118
1248	5	ततोऽब्रवीन्मेघ महौघ निःस्वनः

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
		11
1249	2	वारणमुख्यमिवाक्रमः
1250	3	गजेन्द्रमिवाक्रमम्
1251	5	वारणयूथपोपमः श्यामः
		12
1252	1	विमुक्तमभ्रादिव सूर्यमण्डलम्
1253	2	नरोऽमरोपमः
1254	12	गन्धर्ववरोपमो युवा
		13
1255	6	पुरुषव्याघ्रः
1256	21	" "
1257	22	वृत्रसंकाशमल्लम्
1258	24	मत्ताविव महात्मानौ वारणौ
1259	24	नरशार्दूलौ
1260	25	संपातौ वज्रपर्वतयोरिव
1261	27	मत्ताविव महागजौ
1262	31	वलिनौ: वृत्रवासवयोरिव
1263	33	बाहुभिरायसैः परिघैरिव
1264	34	निनदन्तमभिक्रोशन्तं शार्दूल इव वारणम्
		14
1265	5	तां दृष्ट्वा देवगर्भां
~~1266~~	~~5~~	चरन्तीं देवतामिव
~~1267~~ 1266	13	वक्त्रं तथा शशाङ्क इव निर्मलम्
1267	14	नेत्रे पद्मपत्रनिभे
1268	14	वाक्यं परपुष्टरुतोपमम्
1269	21	कुड्मलाम्बुरुहाकारौ तलसम्मुपयोधरौ
1270	7	रूपेण चोन्मादयती व मां भृशं
	~~17~~	गन्धेन जातामदिरेव मोहिनी

119

Serial No.	Verse No.	
1271	11	उवाच कृष्णामपि सान्त्वयन् सदा मृगेन्द्रकन्यामिव जाम्बवो वने
		15
1272	21	तां मृगीमिव संत्रस्ताम्
		16
1273	8	पपातशिखीव निकृत्तमूलः
1274	12	निश्चेष्टः पपात छिन्नमूल इव द्रुमः
1275	18	ते मत्तमिव मातङ्गम्
1276	43	सानुजीव गिरास्थित
1277	47	शुशुभे वदनं तस्याः रुदत्याः रुधिरं तदा । मेघलेखाविनिर्मुक्तं दिवीव शशिमण्डलम् ॥
		17
1278	9	मृगराज इव श्वसन्
1279	12	सा लतेव महाशालं फुल्लं भीमसतीरजं पर्यष्वजत
1280	13	सिंहं सुप्तं वने दुर्गे मृगराजवधूरिव प्राबोधयत्
1281	14	भीमसेनमुपाश्लिष्य- द्धस्तिनीव महागजम्
		18
1282	7	पुरुषव्याघ्रम्
1283	28	प्राप्य पृथ्वीं सुखां रश्मिमानिव तेजसा
		19 120
1284	17	बाहू परिघसन्निभौ कठिनौ

Serial No.	Verse No.	
1285	19	किरीटं सूर्यसंकाशम्
1286	22	समरे नाभ्यवर्तन्त वेलामिव महार्णवः
1287	29	प्रभिन्नमिव मातङ्गं परिकीर्णं करेणुभिः
		20
1288	17	छन्न इवानलः
		21
1289	7	तन्मे दहति गात्राणि
		हृदि शल्यमिवार्पितम्
		22
1290	15	रम्भोरु
1291	15	सूर्यवर्चसः
1292	22	ह्रदानामिवोद्धर आसीदभ्यधिकं चास्य
		श्रीः प्रियं प्रभुमुपागता ।
		निर्वाणकाले दीपस्य
		वर्तीमिव दिधक्षतः ॥
1293	28	ह्रदानामिवोद्धर
1294	32	कोऽन्यस्त्वं निरसिष्यामि
		वृत्रं देवपतिर्यथा
		अद्य त्वां भगिनीपापं
		लुब्धमानं मया युधि
1295	50	इत्युक्तोऽद्रिप्रतीकाशं
		सिंहेनेव महागजम्
1296	56	समुद्यम्य भुजौ पञ्चशीर्षाविवोरगौ
1297	58	उभावपि प्रकाशेते
		प्रवृद्धौ वृषभाविव
1298	59	युध्यतोर्व्याघ्रयोरिव दृप्तयोः
1299	63	मातङ्ग इव धूनयामास वेगेन
130	63	वायुश्चण्ड इव द्रुमम् 121

Serial No.	Verse No.	
1300	66	उत्सवातस्य वेगेन दृष्टउपाधिरिवान्तकः
		23
1301	9	कमललोचनाः
1302	22	दृष्टउपाधिरिवान्तकः प्रगृह्याभ्यद्रवत
1303	27	द्रुततरन्तौ स्नु संप्रुत्स सवज्री दानवानिव
1304	32	पश्चाद्विद्धशतं तत्र निहतं तेन भारत महावन विवृद्धि शिशिरविगलित द्रुमम्
		24
1305	12	चालितव मृगी बाला शार्दूलेन मनस्विनी
1306	14	भीमसेनमवरिवतं पथा मत्तं महा द्रुपम्
		26
1307	5	शरन्त इव नागन्द्रो सर्वे ह्याशी विषोपमाः
		31
1308	18 ~~24~~	सूर्यचन्द्रमसौ व्योम्नि इव
		32
1309	26	राजन् असृजतां शीघ्रं तोयं धारा घनाइव
1310	24	अन्योन्यम भिगर्जन्तौ गोष्ठेषु वृषभाविव

122

Serial No.	Verse No.	
		33
1311	17	तं मत्तमिव मातङ्गम्
1312	23	समुच्च खरवर्षाणि स्तोयद इव तोयदः
1313	25	कालान्तकयमोपमम्
1314	47	सिंहः क्षुद्रमृगं यथा
1315	57	पुरुषव्याघ्रौ
		35
1316	15	द्विषतांमिन्द्रयनीव्यानि
1317		गजानामिव यूथपः
	17	रजतसङ्काशाद्युया:
1318	19	रणे जित्वा कुरून् सर्वान्
		वज्रपाणिरिवासुरान्
		36
1319	7	विजासयित्वा संग्रामे
		दानवानिव वज्रभृत्
		37
1320	1	सा पद्मपत्राक्षनिभा
		तन्नर्तनागार मराल पक्ष्मा
1321	2	शतह्रदा मेघमिवान्वपद्यत
1322	3	हस्तिहस्तोपम संहितोरुः
		आसाद्य तं वै वरमाल्यधारिणी
1323A	3	पार्थं शुभा नागवधूरिव द्विपम्
B	5	कृताञ्जि!
1324	15	तमभ्रजन्तं त्वरितं
		प्रभिन्नमिव कुञ्जरम्
1325	15	अन्वगच्छद्विशालाक्षी
		शिशुं गजवधूरिव
1326	30	प्रफुल्लाब्जहसन पार्थो
		मेघदुन्दुभिनिस्वनः

123

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
		38
1327	6	तदनीकं महत्तेषां
	-	विबभौ सागरोपमम्
1328	34	बाहुपरिघोपमौ
1329	35	अमरेष्विव देवेन्द्रः
		मानुषेषु धनंजयः
1330	45	पुरुषव्याघ्रः
1331 A	48	पुरुषशार्दूल
		39
1331 B	33	स एष वेष संक्रुद्धो
		मत्स्यन्यथ हुताशनः
		41
1332	10	धनुषामर्कवर्चसाम्
1333	10	विनिश्चेरुः प्रभा हिमा
		यथा नामुदयष्विव
1334	11	सतेषां रूपमालोक्य
		मोहितानामिव जन्मभृताम्
		45
1335	2	पुरुषव्याघ्र
		46
1336	11	पुरुषव्याघ्र
		48
1337	2	आरुमानारयिष्यामि
		वेलेव मकरालयम्
1338	3	नावृत्तिर्गच्छतां तेषां
		सर्पाणामिव सर्पताम्
1339	4	छादयन्तु शराः पार्थं शालमारुत पादपम्

124

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

Serial No.	Verse No.	
1340	12	आददिष्याम्यहं पार्थं
		शलभा इव पादपम् उल्कामिव कुञ्जरम्
1341	12	इन्द्राशनिसमस्पर्शं
		महेन्द्रसमतेजसम्
1342	13	विवशं पार्थमादास्ये
		गरुत्मानिव पन्नगम्
1343	14	तमग्निमिव दुर्धर्षम्
1344	16	आशीविषोपमाः शराः
1345	17	सुतेजनै रुक्मपुङ्खैः
		सुधौतैर्नतपर्वभिः ।
		आचितं पश्य कौन्तेय
		कर्णिकारैरिवाचलम् ॥
1346	18	शराः समभिसर्पन्तु
		वाल्मीकमिव पन्नगाः
1347	22	निश्वसन्तं यथा नागम्
		49
1348	22	वज्रपाणिमिवाहतम्
1349	23	युद्धयाह्वेऽर्जुनं संरम्भे
		दानवा इव वासवम्
1350	19	एकान्ते पार्थमासीनं
		कूपेऽग्निमिव संवृतम्
		54
1351	5	गजो गजेनेव मया दुरात्मा
		यो योद्धुं समाकाङ्क्षति सूतपुत्रः
1352	8	व्रातं रथानां सहृद समन्यु-
		र्वनं पृथ्वाग्निः कुरुपुङ्गवानाम् ।
1353	13	गतासु राजो निपपात भूमौ
		नगो नगाग्रादिव वातरुग्णः
1354	15	वासव तुल्यवीर्य!

125

	Serial No.	Verse No.	
3	1355	17	चचार स रथ्य विदिशा दिशश्च
			रहन्निवाग्निर्वनमग्निकान्ते
			प्रकीर्णपर्णानि चचार स मौने
			विशालचित्तो चलनोऽनुदांश्च
	1356	21	नागं गुरुत्वानिव चित्रपक्षः
			पुरःस्थ वर्गं न्यपतन्निव न
	1357	25	तस्थौ महात्मा सह्यनुः जवाणः
			लब्धि स्फुलिङ्गाऽग्निरिवाशु कर्णः
	1358	32	प्रबोधितः सिंह इव प्रसुप्तः
	1359	33	प्राह्लाद यत्नमर्णस्थं पृथ त्वैः
			लोकानिमान् सूर्य इवांशुजालैः
	1360	34	सह स्थितैर्वाभिहतो गजेन्द्रः
/	1361	35	वाजैरश्वानि प्रकाशैः
	1362	36	गजो गजेनेव जितस्मरस्थो
			55
	1363	12	अध्यारयत् वेगं सेवेव
			तु महादधेः
	1364	7	नारदः प्रक्षिप्तं शक्रुर्ज्वलन्तमिव
			पावकम्
	1365	13	क्षणेन संवृता भूमि-
			र्मेघैरिव नभस्तलम्
	1366	24	संवृतो रजन दृश्यन्त
			मेघा इव गभस्तिभिः
	1367	57	चन्द्रार्को सदृशं वचनम्
			57
	1368	3	हयान् रजत संकाशान्
	1369	15	रथौ सूर्यसंकाशौ
	1370	15	शारदाविव जीमूतौ 126
			वैरोचितो व्यवस्थितौ

Serial No.	Verse No.	
1371	20	शरैरग्निशिखोपमैः
1372	23	निशितैर्बाणैर्ज्वलद्भिरिव पन्नगैः
1373	35	शिरांस्याग्नितेजसः
		58
1374	6	बुद्ध्या तुल्यो ह्युशनसा बृहस्पतिसमो नये
1375	11	मत्तो मत्तमिव द्विपम्
1376	12	प्रचुक्षुभे बलं सर्व- मुदुत इव सागरः
1377	24	वायुसमो जवे
1378	30	विव्याध निशितैर्बाणैः मेघो वृष्ट्येव पर्वतम्
1379	36	धनुःशब्दं मेघस्तनितनिस्वनम्
1380	44	युद्धं वृत्रवासवयोरिव
1381	49	नरव्याघ्रम्
1382	51	युद्धं देवदानवयोरिव
1383	55	शोणिताक्ता व्यदृश्यन्त पुष्पिता इव किंशुकाः
1384	59	युद्धं बलिवासवयोरिव
1385	65	वर्षं शलभानामिवायतम्
1386	74	किरन् शरसहस्राणि पर्जन्य इव वारिमान्
		59
1387	1	तं पार्थः प्रतिजग्राह वायुवेगमिवोद्धतम्
1388	1	शरजालेन महता वर्षमाणमिवाम्बुदम्
1389	13	शरैराशीविषाकारैर् ज्वलद्भिरिव पन्नगैः

Serial No.	Verse No.	
1390	14	तस्थौ गिरिरिवाचलः
		60
1391	18	महताशरवर्षेण
		वर्धमान मिवाम्बुदम्
		61
1392	10	वपुश्चोग्रं तव रणे
		कुद्रस्येव पिनाकिनः
1393	18	आरुह्य त्वं दृढमस्त्रं मां
		चित्रमद्य निशामुखे
		शतह्रदामिवायान्तीं
		स्तनयित्नोरिवान्तरे
1394	22	शतं मार्गा भविष्यन्ति
		पावकस्येव कानने
1395	30	रक्षः संख्ये विधम्यामि
		वज्रपाणिरिवासुरान्
		62
1396	2	प्रद्रावयदमेयात्मा
		नीहारेणेव पर्वतान्
1397	5	त्वरमाणः शरानस्यन्
		पाण्डवः प्रबभौ रणे
		मध्यन्दिन गतोऽर्चिष्मान्
		शरदीव दिवाकरः
1398	3	रथेनादित्यवर्चसा 63
1399	5	शरौघान् समपासृजन्तः
		जीमूता इव वार्षिकाः -ववर्षुः
1400	8	अन्तमादित्य संकाशम्
1401	9	शरवृष्टिमिवारिन्दमः
		प्रतस्थे समरे बली 128

Serial No.	Verse No.	
		64
1402	3	नरव्याघ्रः गिरिः सूर्योदये यथा
1403	5	प्रत्यगृह्णात प्रहृष्टात्मा
		धाराधरमिवाचलः
1404	6	शरान् श्वसमानानिवोरगान् - महावेगान्
1405	13	अन्तरिक्षे व्यराजन्त
		खद्योता प्रावृषीव हि
1406	15	ततः संछादयामास
		भीष्मं शरशतैः शितैः
		पर्वतं वारिधाराभिः
		छादयन्निव तोयदः
1407	18	शरवृष्टिं समुद्भूतां
		शलभानामिवायतिम् ।
1408	35	निष्पतन्तो रथात्तस्य
		धौता हिरण्यवाससः
		आकाशे समदृश्यन्त
		हंसानामिव पङ्क्तयः
1409	46	भीष्मस्यादित्यतेजसः
		65
1410	8	विदार्य शैलप्रवरं प्रकाशं
		यथाशनिः पर्वतमिन्द्रसृष्टः
1411	9	संसीदमानो निपपात मह्यां
		वज्राहतं शृङ्गमिवाचलस्य
		66
1412	1	निवर्तितस्तस्य गिराङ्कुशेन
		महागजो मत्त इवाङ्कुशेन
1413	2	पर्यवर्तत रथेन वीरः
		भोगी यथा पादतलाभिमृष्टः
1414	6	हंसो यथा मेघमिवापतन्तं 129
		धनंजयः प्रत्यतपत्तरस्वी

Serial No.	Verse No.	
1415	7	ववर्षु रथयेस्म शरैः समन्ता- न्मेघा यथाभूधरमम्बुवर्षैः
1416	18	तस्थौ विमुक्तो रथवृन्दमध्यान् मेघं विदार्येव सहस्ररश्मिः
		67
1417A	6	ततोऽर्जुनं नागमिव प्रभिन्नम्
1417B	8	ततः स तन्मेघमिवापतन्तम्
		68
1418	62	कौन्तेयं भस्मच्छन्नमिवानलम्-क्षमयामास
		69
1419	8	नरव्याघ्रः
1420	8	वज्रनिभान् शरान्
1421	8	नागहृदश्च हनन्
1422	11	एतेन तेन वीरेण वङ्क्षाः परिनिर्जिताः शार्दूलेनेव यत्तेन यथा वनचरा मृगाः।
		70
1423	2	युधिष्ठिरं पुरस्कृत्य सर्वाभरणभूषिताः। द्वारि मत्ता यथा नागाः। भ्राजमाना महारथाः॥
1424	15	यथा महेन्द्रहुतजाः लोकानां परिरक्षिता।
1425	6	महर्षिणोरुपासीनं त्रिदशानामिवेश्वरम्
1426	14	शक्रं वैश्रवणोपमः

130

Serial No.	Verse No.	
1427	21	एवं नित्यमुपासन्त कुरवः दिवि इन्द्रं यथा सर्वे च राजन् राजानो । धनेश्वरमिवामराः ॥
		71
1428	8	पद्मपलाशाक्षी
1429	13	सिंह इव वृद्धः ।
1430	15	पद्मायताक्षः ।
1431	16	यमाविमौ विष्णुमहेन्द्रकल्पौ
1432	19	अयं स दुष्टतां हन्ता मृगराणामिव केसरी

Serial No.	Verse No.	
		उद्योगपर्व अध्याय II
		I
1433	7	रराज सा राजवती समृद्धा ग्रहैरिव द्यौर्विमलैरुपेता
		7
1434	5	सदश्वैरनिलोपमैः
1435	7	पुरुषव्याघ्रौ
		8
1436	29	राजशार्दूल
1437	41	कुरुशार्दूल
		9
/ 1438	4	वदनैः सूर्येन्दुज्वलनोपमैः
1439	25	शयानमचलोपमम् - वज्रहतं दृष्ट्वा
1440	49	सूर्यवैश्वानरोपम।
		10
1441	46	चेष्टमान इवोरगः
		13
1442	3	प्रावेपत भयोद्विग्ना प्रवाते कदली यथा
		15
1443	5	कमलेक्षणा

Serial No.	Verse No.	
		19
1444	5	बभूव रूपं सैन्यस्य
		मेघस्येव सविद्युतः
1445	22	तस्य सेनासमवायः
		शशमानाभिलावभौ
1446	21	विधूयमानो वातेन वह्नुरस्य इवाम्बुदः
		20
1447	17	पुरुषव्याघ्राः
		22
1448	25	तेषां मध्ये सूर्य इवातपन्तम्
1449	28	ललाप दुर्वांशोदिपतिं विहाय
		सिंहं दृष्ट्वा क्षुद्रमृगा इवान्ये
		26
1450	6	कामार्थलाभेन तथैव भूयो
		न तृप्यति सर्पिषेवाग्निरिद्धः
		32
1451	15	अजातशत्रुस्तु विहाय पापं
		जीर्णां त्वचं सर्प इवासमर्थाम्
		33
1452	26	गाङ्गो ह्रद इवाक्षोभ्यः
1453	47	सत्स्वर्गस्य सोपानं
		पारावारस्य नौरिव
1454	53	द्राविमौ ग्रसते भूमिः
		सर्पो बिलशयानिव
1455	55	पुरुषव्याघ्र

133

Serial No.	Verse No.	
1456	79	बहुमान् पुरुषोऽस्मात् भिन्नो नालभिमार्णवे
1457	121	स तेजसा सूर्य इवावभासते
1458	21	न तं भर्तारमिच्छन्ति षण्डं पतिमिव स्त्रियः
1459	55	आपदस्तस्य वर्धन्ते शुक्लपक्ष इवोडुराट्
		34
1460	54	तैरयं नाश्यते लोको नक्षत्राणि ग्रहैरिव
		35
1461	4	पुरुष साधु
1462	23	आशीविषविषक्रुद्धौ
		36
1463	40	अर्थाः समभिवर्तन्ते हंसाः शुक्लं सरो यथा
1464	48	ततस्ततः स्खलत बुद्धिरस्य छिद्राद् कुम्भादिव नित्यमम्भः
		37
1465	62	पावकोपमतेजसा
1466	65	ज्ञातयः सम्प्रवर्धन्ते सरसीवोत्पलान्युत 134

Serial No.	Verse No.	
		३४
1467	14	पावकोपमतेजसः
1468	32	न तु भर्तारमिच्छन्ति
		षण्ढं पतिमिव स्त्रियः
1469	15	शमालम्भो निराकारः
		क्रोधेऽस्मिन्निव शेरते
		42
1470	5	मृत्युर्योध इवाप्ति जन्तून्
		43
1471	55	धर्मांशभागस्य तथा हि वृद्धाः
		यथा हि शाखा च महीरुहस्य
		47
1472	10	विविशुस्तां सभां राजन्
		सुराः शक्रसभां यथा
1473	11	शुशुभे सा सभा राजन्
		सिंहैरिव गिरेर्गुहा
		48
1474	25	आशीविषः क्रुद्ध इवाहु-
		मन विचरन्
1475	32	यदाऽभिमन्युः परवीरघाती
		शरैः परान् मेघ इवाभ्यवर्षन्
1476	4 ~~60~~	मात्ताननः काल इवाततेषुः
	~~60~~	शेते स कृष्णेन हतः परासुः
1477	84	वातेन वा मथितः कर्णिकारः
1478	~~60~~54	~~मात्ताननः कालइवाततेषुः~~
		विद्युत्स्फुलिङ्गानिव घोररूपान्

135

Serial No.	Verse No.	
1479	103	रत्नाकरोऽम्भोनिधिः सरति प्रसत्वा·
		हित्वेव जीर्णमुरगस्त्वचं स्वाम्
1480	106	समाददानः पृथगस्त्रमार्गेन
		यथाग्निरिद्धो गहनं निदाघे
1481	48	दिवि स्थितः सूर्य इवाभिभाति
		50
1482	6	नमः सूर्यमिवाद्यन्तम्
1483	6	तेजोराशिमिवोदितम्
1484	13	पुरुषव्याघ्रैः
1485	43	यः कृष्णसदृशो वीर्ये
		युधिष्ठिरसमो दमे
1486	46	यः संश्रयः पाण्डवानां
		देवानामिव वासवः
		51
1487	3	भीतो वृकोदराज्जात
		सिंहात्पशुरिवापरः
1488	4	शालप्रतिमतेजसः
1489	7	युद्धे दण्डपाणिरिवान्तकः
1490	8	युद्धे दण्डमिवाद्यतम्
1491	19	गौरस्ताल इवोन्नतः
1492	27	निपतन्तं चोद्यतास्त्रं
		सिंहेनेव महामृगाः
		प्रभिन्न इव मातङ्गः
		प्रभञ्जन पुष्पितान् द्रुमान्
1493	33	प्रजापतिरिवा सृजन् 136
		पुत्राणां मे वृकोदरः
1494	34	पुरुषव्याघ्रः

Serial No.	Verse No.	
1495	35	गंगावेग इवानुयांस्तीरजान् विलिखन् द्रुमान् प्रमथ्नति रणे होनां पुत्राणां मम सञ्जय
1496	41	विषमाशीविषो यथा समीरयति
1497	2	क्रुद्धाद्भर्जीगात आतुराविव महाद्रुमः
1498	11	बालोऽपि तेन पुरुषन्तो वारणेनेव मर्दिताः
1499	142	महेन्द्र इव वज्रेण दानवान् देवसत्तमः

53

Serial No.	Verse No.	
1500	10	पुरुषव्याघ्रः
1501	11	तं सम्भिद्रुमिव पावकम् - तपन्तम्

54

Serial No.	Verse No.	
1502	14	कालचक्रमिवोद्यतम् - क्षपयिष्यामि

55

Serial No.	Verse No.	
1503	39	गदाप्रहाराभिहतो हिमवानिव पर्वतः
1504	53	नरव्याघ्राः

56

Serial No.	Verse No.	
1505	4	तमपश्याम सङ्ग्रामे मध्ये विद्युद्द्युतं यथा

137

Serial No.	Verse No.	
		57
1506	27	गाण्डीवाच्छिन्नं प्रवक्ष्यन्ति पतङ्गा इव पावकम्
1507	29	सूर्य पावकयोस्तुल्यास्तेजसा
1508	46	अर्चिष्मन्तो महेष्वासान् हविषा पावकानिव
1509	49	अहमेकः समादास्ये तिमिरं रश्मिवानिवोद्यन्
1510	50	एतांश्चापि निरोत्स्यामि वेलेव मकरालयम्
		58
1511	25	तान् भिद्यस संग्रामे विशीर्णानिव पर्वतान्
		59
1512	10	बृहन्तौ तरुणौ शालस्कन्धाविवोद्गतौ
1513	30	गर्जन्न समय लब्धीव गगने पाकशासनः
		60
1514	11	नरव्याघ्राः
1515	14	महाभय निमग्नानपि निर्बीजः कुर्यात
1516	14	महाशनिसमः शब्दः
1517	18	नरशार्दूलम्
1518	20	महेन्द्रोपेन्द्रविक्रमम्

138

64

Serial No.	Verse No.	
1519	26	न शोषयन्त्युः समरे वायुयुक्ता इवाग्नयः
1520	10	ते मित्रवशमायन्ति शत्रुनापि च विगृह्णते
		65
1521	4	तर्जयसे महावातमिव द्रुमः
1522	5	सर्व शस्त्रभृतां श्रेष्ठं मेरुं शिखरिणामिव
1523	6	शत्रुमर्दयशरान् मुञ्चन् देवराड् शनीमिव
1524	8	पुण्डरीकाक्षम्
		72
1525	86	न चापि मम पर्याप्ताः सहिताः सर्वपार्थिवाः । अन्तर्दन्ति संयुगे स्थातुं सिंहस्येवेतरे मृगाः
		73
1526	26	छिन्नमूल इव द्रुमः
1527	27	न वध्यः सर्प इवानार्दः
		74
1528	7	स्वभावात् पापमन्वेति तृणैश्छन्न इवोरगः

139

Serial No.	Verse No.	
		75
1529	3	सन्तेजयंस्त राजर्षि-
		मातरिश्वेव पावकम् :
1530	6	अप्रशान्त मना भीमं
		समुद्र इव पावकम् ।
		76
1531	9	बाहोः परिघयोरि वा न्तरं पश्य
1532	13	अद्य चैन्मो न जानाति
		सूर्य स्येवोद्यतः प्रभाम्
		80
1533	10	पुरुष व्याघ्र
		82
1534	35	पद्माक्षी
1535	40	निध्याय हृदये मन्युं
		प्रदीप्तमिव पावकम्
1536	22	मूर्तिर्मो पाण्डुपुत्राणां
		पर्जन्य सम वर्चसाम्
		83
1537	15	तं दीप्तमिव कालाग्निम्
1538	17	तरुणादित्य संकाशम्
1539	21	तं मेरुशिखराकार प्रख्यम्
1540	21	मेघ दुन्दुभि निःस्वनाम्
1541	21	आरुरोहरथं शौरि-
		विमानमिव व्योमगाम्

140

Serial No.	Verse No.	
1542	8	ब्राह्मणानां प्रतीतानां
		ऋत्वीजामिव वासवः
1543	34	महता मृत्युसंबाधात्
		उद्धरेऽक्षोरिवार्णवात्
		86
1544	17	उदीक्षतां महात्मानं
		भानुमन्तमिव प्रजाः
		89
1545	24	पुरन्दराद्य
		90
1546	2	सा दृष्ट्वा कृष्णमायान्तं
		प्रसन्नादित्यवर्चसम्
1547	24	पराक्रमे शक्रसमः
1548	24	मातरिश्वसमो बले
1549	24	महेश्वरसमः क्रोधे
1550	30	तेजसादित्यसदृशः
1551	30	महर्षिसदृशो दमे
1552	30	क्षमया पृथिवीतुल्यः
1553	30	महेन्द्रसमविक्रमः
1554	34	सोऽपाश्रयः पाण्डवानां
		देवानामिव वासवः
		91
1555	2	लक्ष्म्या परमया युक्तां 141
		पुरन्दरपुरोपमाम्

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
1556	3	ततो भुवनसंस्थाशम्
1557	3	गिरिकूट मिवोच्छ्रितम्
1558	10	प्रसन्नादित्य वर्चसम्
1559	17	राजीव नेत्रः
1560	41	ततोऽनुयायिभिः सार्धं
		मरुद्भिरिव वासवः
		93
1561	21	ऋष्टुरस्य प्रमुखेरव स्थातुं
		सिंहस्येव तरे मृगाः
		94
1562	9	त्वामर्थयन्तेऽतो विबुध
		दिवि शक्रमिवामराः
1563	13	स्वां महीमुद्यन निर्धोषम्
1564	30	स्वनिर्घोषं पर्जन्यनिनदोपमम्
1565	31	स्थात् कैलास शिखरोपमात्
1566	32	महेन्द्र सदन प्रख्यां सभाम्
		95
1567	2	जीमूत इव धर्मान्ते
		सर्वां संश्रावयन प्रजाम्
		96
1568	35	नृपशार्दूल
		142
		98

Serial No.	Verse No.	
1569	12	पुष्करस्थाना:
1570	23	पर्वतः सलिलेशीतं जीमूत इव वसति
		104
1571	9	सदृशी प्रतिरूपस्य वासवस्य शचीमिव
		105
1572	39	ऊरू गजकराकारस्य
		107
1573	8	हयानां चन्द्रशुभ्रवर्णानाम्
		111
1574	5	युगान्ताग्निसमप्रभः
		112
1575	5	अप्रमाणरञ्जितरूपं दृश्यते पन्नगाग्रज भास्वरं स्यन्दनं फुल्लोद्धं सहस्रांशोर्विवस्वत:
1576	16	वाजिना चन्दनेन च सामम्
		114
1577	8	विमलश्यामसु सुमहाना- सी इन पतति

143

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
1578	14	हयानां चन्द्रवर्चसाम्
1579	17	नरव्याघ्र
		116
1580	5	हयानां चन्द्र शुभ्राणाम्
1581	19	बालो भास्करसन्निभः
		118
1582	4	सोमार्कप्रतिसंकाशौ सुतौ
1583	5	हयानां चन्द्रवर्चसाम्
1584	15	कुमारीं देवगर्भाभाम्
1585	20	पुत्रः बालरविप्रभः
		119
1586	5	हयानां चन्द्रवर्चसाम्
		120
1587	11	चरन्ती हरिणैः सार्धं मृगीव वनचारिणी
		124
1588	16	पुरुषव्याघ्र
1589	22	विपाकान्ते दुरन्तं किंपाकमिव भक्षितम्

144

Serial No.	Verse No.	
		125
1590	20	हतभृत्यो हतामात्यो लूनपक्ष इवाण्डजो
		126
1591	8	यावन्न प्रविशन्त्येते नक्राइव महार्णवम्
		128
1592	25	महानाग इव श्वसन्
1593	33	वृक्षैरिव छाया:
		129
1594	17	निःश्वसन्निव पन्नगः
1595	26	वर्धतेऽग्निरिवेन्धनैः
		130
1596	5	पुरुषव्याघ्रम्
1597	5	निर्दहामि वनानीव इन्द्रो वैरोचनिं यथा
1598	6	निरुत्साहा भविष्यन्ति भग्नदंष्ट्रा इवोरगाः
1599	12	स प्रविश्य सभां वीरः सिंहो गिरिगुहामिव
1600	20	पुरुषशार्दूलम् 145
1601	21	भस्मीभविष्यन्ति पतङ्गाइव पावकम्
1602	22	सिंहो नागानिव क्रुद्धो गमयत्यमसात्वनम्

Serial No.	Verse No.	
1603	36	फुल्लउरीलकाम्
1604	52	आरोपितमिव कुङ्कुमम्
1605	53	पर्यङ्कोऽग्निरिवास्य प्रज्वाल्यमान
		सामात्यो न भविष्यति
1606	37	तं त्वं प्रार्थयसे मन्द
		बालश्चन्द्रमसं यथा
		131
1607	5	अदृश्यः पावकस्त्विव:
1608	23	प्रफुल्ल इवाद्रिः
1609	26	नरव्याघ्रैर्
1610	26	देवा इव शतक्रतुम् - आजग्मुः
1611	27	निष्क्रान्तम् ततः सौरिः
		सधूम इव पावकः
		133
1612	42	पर्जन्यमिव भूतानि जीवन्तु
1613	42	देवा इव शतक्रतुम्
		135
1614	18	ध्रुवश्चामलमभ्येति
		गत्वा गङ्गेव सागरम्
1615	31	अभिवर्तति लक्ष्मीस्त्वां
		प्राचीमिव दिवाकरः
1616	35	मही भगवत्काकुत्स्थौ
		मातरिश्वा वनेऽहकाने
		तेजसा च प्रदीप्ती स्याः 146
		कस्त्वा प्राचीविप्रं वदः
1617	36	तदेवास्माद्विनिर्जितः
		स्वर्गाद्दूरमगताद्विव

Serial No.	Verse No.	
		137
1618	20	पुरुषव्याघ्रम्
1619	21	क्रुद्धाविव यमान्तकौ
1620	32	ते व्यतीत्य महावेगान् क्षिप्रं श्येना इवाशुगाः
		138
1621	2	पुरुषव्याघ्र
1622	11	" "
1623	17	नर "
		140
1624	28	स त्वं परिवृतः पार्थ नक्षत्रैरिव चन्द्रमाः।
		141
1625	33	नरव्याघ्र
		142
1626	5	पावकस्तुल्यरूपः
1627	9	आदित्यमिव दुर्दर्शम्
1628	11	प्रभिन्नमिव मातङ्गम्
1629	14	क्षोभयन्तो गजा इव
		143
		147
1630	40	नरव्याघ्राः

Serial No.	Verse No.	
		144
1631	२९	पद्ममौलव शुभ्रश्री
		146
1632	2	नरव्याघ्र
1633	12	नमस्कुर्वन्ति च सदा
		भारता भीसमं यथा
		147
1634	16	राजशार्दूल
		148
1635	6	पुरुषव्याघ्रः
		151
1636	8	भीष्मं सागरोपमम्
1637	14	पुत्रपौत्रैः परिवृतः
		शतशाख इव द्रुमः
1638	18	वासवि र्वासवसमः
1639	21	सिंहतुल्यपराक्रमः
1640	22	सिंहोरस्कः
1641	22	सिंहभुजः
1642	22	सिंहवक्षा
1643	22	सिंहप्रगर्जनः
1644	22	सिंहस्कन्धः
1645	25	वज्राशनिसमस्पर्शान् 148
1646	25	दीप्तास्यानुरगानिव
1647	26	पावकोपमान्

Serial No.	Verse No.	
1648	28	मातङ्ग इव यूथपः श्रीमान्
1649	56	ततः शब्दः समभवत्
		समुद्रस्येव पर्वणि
1650	68	नर्दन्तो वृषभा इव
		153
1651	3	महेन्द्रमिव चाद्रिस्थै-
		रभिगुप्तं महारथैः
1652	19	बाहून् परिघसंकाशान्
1653	20	पुण्डरीकनिभैः करैः
/ 1654	27	सुहृत्पक्षस्तदा राजन्-
		चन्द्रोदय इवोदधिः
		155
1655	10	सुबहवो ज्वलिता इव पावकाः
7 1656	16	बभूवुः सप्त पुरुषाः
		रत्नवन्त इवाद्रयः
		156
1657	15	प्रयातु नो भवानग्रे देवानामिव वासवः
/ 1658	15	वयं त्वामनुयास्यामः
		सौरभेया इवर्षभम्
		157
1659	19	अभिगुप्ता महाबाहु-
		र्महद्भिरिव वासवः
1660	19	कैलासशिखरोपमः

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
		158
1661	34	नरशार्दूल
1662	36	सेनां सागर सन्निभाम्
1663	40	शुशुभे तारकैश्चित्रा- द्यौ श्चन्द्रेणेव
		160
1664	14	यस्य धर्मध्वजो नित्यं सुरध्वज इवोच्छ्रितः
1665	25	सखो रक्ष महाप्राज्ञ त्रिदशानिव वज्रभृत्
1666	102	गुप्ता नरेन्द्रै - स्त्रिदशैरिवाद्याम्
1667	96	द्रोणश्च बलिनां श्रेष्ठं शचीपति समं युधि
		161
1668	14	शचीपतिसमं युधि
1669	20	गुप्तां नरेन्द्रैस्त्रिदशैरिवाद्याम्
		162
1670	1	आशीविषमिव क्रुद्धम्
1671	4	आशीविषइव श्वसन्
1672	10	आशीविषमिव क्रुद्धम्
1673	13	पुरुषव्याघ्रा:
1674	49	आशीविषइव श्वसन्
1675	59	निर्दहेयमहं क्रोधात् तृणानीव हुताशनः

150

Serial No.	Verse No.	
		165
1676	26	हनिष्यति चमूं तवां महेन्द्रो दानवानिव
1677	35	रथशार्दूल
		166
1678	3	काम्बोजानां महाराज शलभानामिवायुतिः
1679	8	युद्धमि व्याघ्रौ समर क्रीडन्ताविव वृषभौ
1680	10	मकरा इव राजेन्द्र गङ्गां विक्षोभयिष्यन्ति
1681	14	पुरुषव्याघ्रौ
1682	16	कुरुशार्दूल
1683	22	अग्निवत्समरे तात चरिष्यति विनिर्दहन्
		167
1684	2	वायुवेगसमोजवे
1685	10	दण्डपाणिरिवासह्यः
1686	11	युगान्ताग्नि समः क्रोधात्
1687	38	ऐरावत गतो राजा देवानामिव वासवः - योत्स्यति
		168
1688	2	नरव्याघ्रौ
1689	20	पुरुषव्याघ्र
1690	27	राजशार्दूल

151

Serial No.	Verse No.	
		169
1691	3	अग्निवत्समरे तात
		चरिष्यति न संशयः
1692	7	शालस्तंभा इवोद्गताः
1693	9	पुरुषव्याघ्रा व्याघ्रा इव बलोत्कटाः
		171
1694	5	भगवानिव संक्रुद्धः
		पिनाकी युगसंक्षये
1695	12	योत्स्यन्ते समरे तात
		संरब्धा इव कुञ्जराः
1696	18	पुरुषव्याघ्रौ
		173
1697	17	स्वैर्गजसंघातैः
1698	19	सर्वान्नृपांश्चाप्यजयं
		देवराडिव दानवान्
		175
1699	16	पुरुषव्याघ्र
1700	19	अत्यजत् भरतश्रेष्ठ जीर्णां त्वचमिवोरगः
1701	25	रुदती कुररी यथा
		176
1702	26	का तस्मिन्समये तत्समम्
		152
		177

	Serial No.	Verse No.	
4	1703	7	कुरुशार्दूल
4	1704	17	राजशार्दूल
	1705	23	ज्वलन्तमिव कालकल्पम्
4	1706	39	भृगुशार्दूल
	1707	42	जहि भीष्मं महाबाहो यथा वृत्रं पुरन्दरः
			178
4	1708	31	पुरुषव्याघ्र
4	1709	37	भृगुशार्दूलम्
			179
	1710	4	तमाहुत्यमिवाद्यन्तम्
	1711	29	नागा इव वने शराः
	1712	30	क्षतजोक्षितसर्वाङ्गः क्षरन् सरुधिरं रणे बभौ रामस्तदा राजन् मेरुर्धातूनिवोत्सृजन्
	1713	31	बभौ रामस्तथा राजन् प्रफुल्ल इव किंशुकः
	1714	31	कुसुमिताशोक इव रक्तस्तबकमण्डितः
	1715	35	स तैरग्न्यर्कसंकाशैः शरैराशीविषोपमैः
			180
	1716	7	शरान् दीप्ताग्रानुरागानिव
	1717	37	शरैराशीविषोपमैः

153

Serial No.	Verse No.	
		181
1718	5	शक्तिं प्रज्वलितामिवोल्काम्
1719	8	महोल्का इवोग्राः - नाना रूपाः
1720	13	ततः क्रौञ्चः
		शलभानामिवौघाः
		182
1721	2	बलशरजालानि
		मयि मेघ इवाचले
1722	9	मेघवन्निनदौ दाक्षैः
1723	12	द्विजान् सर्प इवाशनामान
1724	28	शरं ज्वालानलोपमम्
		184
1725	5	इन्द्राशनिसमस्पर्शम्
1726	5	यमदण्डसमप्रभां शक्तिम्
1727	6	भरतशार्दूल
1728	8	सर्पविषोपमं बाणम्
1729	9	अक्षोभत महाराज समुद्र इव पर्वतः
1730	10	शरं ज्वालान्तकयमोपमम्
1731	11	मत्त इव श्वसन्
1732	12	शक्तिं ज्वलन्तीमशनिमिव
		189
1733	15	राजशार्दूल

154

194

Serial No.	Verse No.	
1734	13	कुरुव व्याघ्र
1735	16	कुरुव व्याघ्राः
		196
1736	30	मेघा इव विसर्पिणः

155

Serial No.	Verse No.	
		भीष्मपर्व अध्याय I
1737	17	पुरुषव्याघ्रौ
1738	23	कुरुक्षेत्रे स्थिते यत्ते सागरे क्षुभिते यथा
1739	24	युगान्ते समनुप्राप्ते द्वयोः सागरयोरिव
		2
1740	14	नरव्याघ्र
		3
1741	16	श्वेतो ग्रहः प्रज्वलितः सधूम इव पावकः
1742	35	पतन्त्युल्काः सनिर्घाताः शकलाशनिसमप्रभाः
1743	59	पुरुषव्याघ्राः
		5
1744	14	पर्वतैश्चाम्बुसन्निभैः
		6
1745	4	श्वेतश्च शशिसन्निभः
1746	10	आदित्य इव तरुणाभासो विधूम इव पावकः
1747	30	ह्रदः सागरोपमः
		7

156

Serial No.	Verse No.	
1748	17	पूर्णचन्द्रनिभानना:
		8
1749	12	पद्मपत्र निभेक्षणा:
		13
1750	10	शैलपत इवोद्विग्नं सिंहं द्विकुल तोमरणा:
1751	13	सशैल निहतो भूमौ वातभग्न इव द्रुम:
		14
1752	3	नरव्याघ्र
1753	7	सहस्ररश्मिप्रतिम:
1754	11	पुरुषव्याघ्रम्
1755	13	ज्वालाग्निमिव दुर्धर्षम्
1756	16	सशैल भूमौ निहत: वातभग्न इव द्रुम:
1757	21	शक्र तुल्य पराक्रमम्
1758	25	पुरुषव्याघ्रम्
1759	27	महीध्र इवोन्नत:
1760	28	निघ्नन् परस्थाने वीरो रामानिलनलज्वलत
1761	40	नर व्याघ्रम्
1762	57	अद्रिसारमयं, नूनं हृदयं मम सञ्जय
1763	58	पुरुषव्याघ्रम्
1764	62	यदादित्यमिवापश्यत पतितं भुवि

16

Serial No.	Verse No.	
1765	7	मेघा इव सविद्युतः
		विभ्राजमाना रथाः
1766	8	अतीव शुशुभे तत्र
		सितांते पूर्णचन्द्रवत्
1767	12	ज्वलन्त इव पावकाः
1768	17	पुरुषव्याघ्राः
1769	24	जृम्भमाणं महासिंहं
		दृष्ट्वा क्षुद्रमृगा यथा (समुद्विविजिरे)
1770	26.	युगान्ते समवेतौ द्वौ
		दृश्येते सागराविव
		17
1771	18	विमलादित्यसंकाशः
		तस्थौ कुरुचमूपरि
1772	27	शारदाम्बुधरप्रख्यं
		पाण्डवानां सुमहद् बलम्
1773	33	पर्वतसंकाशाः महागजाः
1774	35	आस्थितः समरे राजन्
		मेघस्थ इव भानुमान्
		18
1775	5	नागा भ्राजमाना व्यदृश्यन्त
		मेघा इव सविद्युतः
1776	6	रेजुर्ज्वलिता इव पावकाः
1777	8	ज्वलद्भिर्ज्वलनार्कप्रभैः
1778	8	ज्वलनार्कप्रभाः
		19

Serial No.	Verse No.	
1779	8	यः समाते[वो] [illegible] भूतः
		समरे दुस्सहः परैः
1780	10	निवर्तिष्यन्ति सन्त्रस्ताः
		सिंहं क्षुद्रमृगा यथा
1781	26	महाध्वजा आदित्यचन्द्राभाः
1782	30	शूराहम मये जीते दीप्यमाना-
		इवाचलाः
1783	31	राजानमन्वयुः पश्चा-
		ज्जीमूता इव वार्षिकाः
1784	32	गदां परिघोपमम्
1785	33	तमन्तकमिव दुष्प्रेक्ष्यम्
1786	43	पुरुषव्याघ्राः
1787	95	~~निवर्तिष्यन्ति संत्रस्ता। कुञ्जरैरचलैरिव~~
		~~सिंहं क्षुद्रमृगा यथा।~~
1788	11	भीमं प्रहरतां श्रेष्ठं
		देवराजमिवामराः-संस्थिताम(?)
		20
1789	18	चन्द्रप्रभमाहितम्(?)
1790	19	समुद्र इव घोषवान्
		22
1791	12	महेन्द्र[प्रतिमा] [illegible] नन्दनम्
1792	13	संविमथुः पङ्कगता
		यथा द्विपाः
1793	16	गूहन्ति मेघा इव रश्मिमन्तम्
		29

159

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
1794	10	लिप्येते न स पापेन पद्मपत्रमिवाम्भसा
		30
1795	34	चञ्चलं हि मनः कृष्ण प्रमाथि बलवद्दृढम् तस्याहं निग्रहं मन्ये वायोरिव सुदुष्करम्
1796	38	कच्चिन्नोभयविभ्रष्ट- श्छिन्नाभ्रमिव नश्यति
		31
1797	7	मयि सर्वमिदं प्रोतं सूत्रे मणिगणा इव
		42
1798	4	पुरुषव्याघ्र
		45
1799	6	निर्घोषः पर्जन्य निर्ह्रादोपमः
1800	8	कार्मुकं कालदण्डोपमम्
1801	10	कुरुशार्दूलौ
1802	14	वसन्ते पुष्पशबलौ पुष्पिताविव किंशुकौ
1803	19	नरशार्दूलौ
1804	37	युद्धं वृत्रवासवयोरिव
1805	40	विन्ध्याचलमेरु तुल्यौ मत्तौ मत्तमिव द्विपम्

160

	Serial No.	Verse No.	
	1806	41	सुसंक्रुद्धौ अङ्गारकबुधाविव
	1807	50	अभ्यवर्तत सुसंक्रुद्धो मेघो वृष्ट्येवाचलम्
	1808	51	छादयामास समरे मेघः सूर्यमिवोदितम्
	1809	57	छादयामास समरे पु[illegible] क्रुद्धावङ्गारकबुधाविव
4	1810	60	नरव्याघ्रः
	1811	62	आच्छादयन्निषुभिर्मेघ- इवाचलम्
	1812	63	अभ्यद्रवत राजेन्द्र मत्तः सिंह इव द्विपम्
/	1813	64	अदारयत् संग्रामे मघवानिव शम्बरम्
/	1814	67	विद्धो नालम्भयद्दै मैनाकमिव पर्वतम्
4	1815	87	नरव्याघ्र

46

	Serial No.	Verse No.	
4	1816	4	नरव्याघ्रः
	1817	5	नवमेघप्रतीकाशं- छिछिक्ष्य तुरंगान्
	1818	45	निपतितान्क्षत्रियान्महाराज स पुष्पा इव किंशुकाः
	1819	50	राजतेन महाबाहु- रुधिरे तेन महारथो। आसौ भीमः महाराजन् चन्द्रमा इव मेरुणा ॥

47 161

Serial No.	Verse No.	
1820	19	नालभ्यत त्वार्हिणं मैनाकमिव पर्वतम्
1821	38	शक्तिं चिक्षेप भुजगोपमाम्
1822	44	श्वेतः क्रोधात् प्रजज्वाल हविषा हव्यवाडिव
1823	44	महच्चापं शक्रचापोपमम्
1824	50	नानावर्णविचित्राणि धनूंषि च महात्मनां । विस्फारितानि दृश्यन्ते तोयदेष्विव विद्युतः ॥
1825	51	ते तु बाणमयं वर्षं श्वेतमूर्ध्न्यपातयन् । निदाघान्तेऽनिलोद्धूता । मेघा इव नगोत्तमम् ॥
1826	56	ज्वलिता महेन्द्राशनिनिस्वनाः

48

Serial No.	Verse No.	
1827	7	अर्कस्तु सप्रतापवान्
1828	34	एक एव स्यौनरथाग्र्यः
1829	34	गिरिर्मेरुरिवाचलः
1830	35	गभस्तिभिरिवादित्यः तस्थौ शरमरीचिमान्
1831	36	निघ्नन्नमित्रान् समरे वज्रपाणिरिवासुरान्
1832	41	तौ वृषाविव नर्दन्तौ
1833	41	मत्ताविव महाद्विपौ
1834	49	नाशयामास वेगेन वायुर्वृक्षानिवौजसा

Serial No.	Verse No.	
1835	53	तरसा वारयामास
		मत्तो मत्तमिव द्विपम्
1836	55	नाकम्पत यथाचलः
1837	66	स निवार्य तु तान् सर्वान्
		केसरी कुञ्जरानिव
1838	83	शक्तिं भुजगोपमाम्
1839	84	शक्तिं मृत्योर्दण्डसमप्रभाम्
1840	85	अपतत् सहसा राजन्
		महोल्केव नभस्तलात्
1841	90	दण्डपाणिरिवान्तकः क्रोधेन रक्तनयनः
1842	102	आवार्य द्रुमं धात्मा
		वारि वेगानिवानलः
1843	105	कार्मुकं शक्रचापसमम्
1844	106	मनुजव्याघ्रैः
1845	114	महाशनिरिव ज्वलन्
1846	115	नरव्याघ्रम्
1847	116	प्रपतन्तमपश्याम
		गिरेः शृङ्गमिवच्युतम्
		.
		49
1848	16	हरिमिन्द्रानुजसमम्
1849	16	महेन्द्रसदृशं बले
1850	17	शूरः ज्वलनार्कसमद्युतिः
1851	26	प्रज्वाल हविषा हव्यवाडिव
1852	26	चापं शक्रचापोपमम्
1853	28	मत्तवारणविक्रमम्
1854	32	कार्मुकाणि विस्फार्य तान्य दृश्यन्त
		तेषु दृश्येव विद्युतः
1855	33	श्रितं तूणमयं करे
		रथमूर्ध्नि न्यपातयन् 163
		निराशाद्धान्तऽनिलोद्धूता मेघा इव नगं जलम्

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
		निदाघान्तेऽनिलोद्धूता
		मेघाइव नगं जलम्
1856	45	अत्यतिष्ठद्रणे भीष्मो
		विधूमइव पावकः
1857	46	न ददृशुर्यथादित्यं
		तपन्तमिव तेजसा।
1858	47	ज्ञातारं नाध्यगच्छन्त
		गावः शीतार्दिता इव
1859	48	सा तु यौधिष्ठिरी सेना
		गांगेयशरपीडिता
		सिंहेनेव विनिर्मुक्ता।
		शुक्ला गौरिव गोपतेः
1860	50	मुमोच बाणान् दीप्ताग्रान्
		हीनाशीविषानिव
		50
1861	4	शरैर्दहन्तं सैन्यं मे
		भीष्मं कक्षमिवानलम्
1862	6	पुरुषव्याघ्रः
1863	23	भीष्मं यः शमयेत् संख्ये
		दावाग्निं जलदो यथा
		52
1864	2	सागरप्रतिमं बलम्
1865	12	नरव्याघ्रः
1866	27	न विव्यथे महाबाहुर्
		सिध्यमान इवाचलः
1867	28	नरव्याघ्रः
1868	33	नरसिंहः
1869	58	विरराज रणे राजन्
		सपुष्प इव किंशुकः

164

Serial No.	Verse No.	
		53
1870	9	शक्राशनिसमस्पर्शम्
1871	11	तस्थौ गिरिरिवाचलः
1872	23	रुधिरार्द्रौ शुशुभाते
		पुष्पिताविव किंशुकौ
1873	25	अभ्यवर्षदमेयात्मा
		वृष्ट्या मेघ इवाचलम्
		54
1874	23	ववर्षुः शरवर्षाणि
		तोयमन्तर्जलदा यथा
1875	41	छिन्नस्कन्धः सविनदन्
		पपात गजयूथपः
		आरुग्णः सिन्धुवेगेन
		सानुमानिव पर्वतः
1876	51	आसीद्भूमिः समास्तीर्णा
		पतितैर्भूधरैरिव
1877	59	कलक्षितबाणाभिहत-
		स्तोत्रार्दित इव द्विपः
1878	70	भीमसेनः प्रजज्वाल
	7'	क्रोधेनाग्निरिवेधितः
1879	74	संचुक्षुभे भृशं भूमि
		दण्डाहत इवोरगः
1880	84	विप्रजग्मुरनीकानि
		मेघा वातहता इव
1881	116	प्रजज्वाल यथा वह्नि-
		रिन्धनस्समिवेधितः
		55

Serial No.	Verse No.	
1882	38	रूपं कालान्तकयमोपमम्
		57
1883	32	सिंहतुल्यपराक्रमाः
1884	34	अश्वत्थामाकुराजौ
		त्रिदशा दानवानिव
/ 1885	36	अदृश्यन्त महामात्रा
		ग्रहा इव नभस्तले
		58
1886	4	शरव्रातमथो तां वृष्टिं
		शलभानामिवायतिम्
/ 1887	26	बलवच्छरवेगेन
		धाराभिरिव तोयदः
		59
1888	7	महान् सम्भवच्छब्दो
		गिरीणामिव दीर्यताम्
1889	15	गजैश्च पतितैर्नीलैः गिरिशृङ्गैरिवावृतः
1890	18	शुशुभे तद्रणस्थानं
		शारदीव नभस्तलम्
1891	28	शलभा इव राजानः
		पतन्ति विधिचोदिताः
1892	36	महेन्द्रसमवीर्येण
1893	43	नरव्याघ्र
1894	46	दृष्ट्वा हि भीष्मं समरे
		आत्ताननमिवान्तकम्

166

Serial No.	Verse No.	
1895	47	भयार्ताः प्रपलायन्ते
		सिंहात्क्षुद्रमृगा इव
1896	54	जलदनिस्वनं धनुः
1897	56	" " "
1898	61	नरव्याघ्रौ
1899	62	गोवृषाविव संरब्धौ
1900	66	प्रतपन्तमिवादित्यम्
1901	88	सूर्यप्रभम्
1902	88	वज्रसमप्रभावम्
1903	100	जिष्णुं महावात इवौघवृक्षम्
1904	130	विद्राव्य सर्वां
		ध्वजिनीपतीनां
		सिंहो मृगाणामिव
		यूथसंघान्
1905	20	मुमोच बाणान् दीप्ताग्रान्
		हीनाशीविषानिव
1906	49	यन्ता भीमरथो राजन्
		दुष्प्रेक्ष्यो रश्मिवानिव

60

1907	3	रराज राजा स तु राजसूरै-
		र्वृतः सदैवैरिव वज्रपाणिः
1908	5	सा वाहिनी शान्तनवेन गुप्ता
		महारथैर्वारणवाजिभिश्च ।
		बभौ सविद्युत्स्तनयित्नुकल्पा
		जलागमे द्यौरिव जातमेघा ॥
1909	76	सेना महोग्रा सहसा कुरूणां
		वेगो यथा भीम इवापगायाः
1910	22	शक्रप्रतिमप्रभावम्

167

Serial No.	Verse No.	
		61
1911	7	आदित्यसदृशप्रभम्
1912	26	तं महौघमिवायान्तम्
1913	26	खात्पतन्तमिवोरगम्
1914	27	दीप्यमानमिवादित्यम् (निस्त्रिंशम्)
1915	35	आजघान त्रिभिर्बाणै
		स्तोत्रैरिव महाद्विपम्
1916	26	खात्पतन्तमिवान्तकम् - निस्त्रिंशम्
1917	2	संसक्तमतितेजोभि-
		स्तैरलं ददृशुर्जनाः।
		पञ्चभिर्मनुजव्याघ्रै-
		र्गजैः सिंहशिशुं यथा॥
		62
1918	12	अथैनं शरवर्षेण
		छादयामास संयुगे
		गिरिं जलागमे यद्व-
		ज्जलदा जलवृष्टिभिः
1919	33	तमुद्यतगदं दृष्ट्वा
		कैलासमिव शृङ्गिणम्
1920	36	सिंहइवोन्नदन्
1921	37	व्यादितास्य इवान्तकः - अभ्यधावत
1922	38	भीमसेनो महाबाहुः
		सवज्र इव वासवः
1923	41	अभ्यवर्तन्त धावन्तौ
		मेघाविव गिरीन् यथा
1924	44	[illegible] हृतोत्तमाङ्गाः स्कन्धेषु
		गजानां गजयोधिनः
		अदृश्यन्ताचलाग्रेषु
		द्रुमा भग्नशिखा इव

168

Serial No.	Verse No.	
1925	49	प्रचरत्समरे मृदनन्
		गिरिजानिद्रो गिरीनिव
1926	50	अपश्याम रणे तस्मिन्
		गिरीन् वज्रहतानिव
1927	51	निहतान्पर्वतोपमान्
1928	53	पतितान् पर्वतोपमान्
1929	54	विह्वलन्तो गतभूमिं
		शैला इव धरातले
1930	55	दण्डपाणिरिवान्तकः - प्रचरत्
1931	56	घोरः प्रतिमपश्यामि त
		पिनाकीव पिनाकधृत्
1932	58	पर्यरक्षन्त युध्यन्तं
		वज्रायुधमिवामराः
1933	59	कृतान्त इव रौद्रात्मा
		भीमसेनो प्रदृश्यत
1934	61	गदां - यमदण्डोपमां गुर्वीं -
		इन्द्राशनिसमस्वनाम्
1935	62	पिनाकमिव रुद्रस्य
		क्रुद्धस्याभिघ्नतः पशून्
1936	65	महावात इवाभ्राणि
		विधमिष्यामि वारणान्
1937	65	अतिष्ठत्तुमुले भीमः
		श्मशान इव शूलधृत्
		63
1938	3	आपतन्तं सुदुष्पारं
		समुद्रमिव पर्वणि
1939	8	अतिष्ठत्तुमुले भीमो
		गिरिर्मेरुरिवाचलः
1940	11	दण्डपाणिरिवान्तकः :- अध्यावत्

169

Serial No.	Verse No.	
1941	14	वनानि संमर्दयिष्यन्
		नड्वलानीव कुञ्जरः
1942	15	गदया व्यथमत्सर्वान्
		वातो वृक्षानिवौजसा
1943	18	पिनाकमिव रुद्रस्य
		क्रुद्धस्याभिघ्नतः पशून्
1944	19	गदां यमदण्डसमां गुर्वीं
		इन्द्राशनिसमस्वनाम्
1945	20	बभौ रूपं महाघोरं
		कालस्येव युगक्षये
/ 1946	23	व्यादितस्याविलान्तकम् - ग्रसमानमनीकानि
1947	25	स्वेनादित्यवर्चसा
1948	25	छादयन् शरवर्षेण
		पर्जन्य इव वृष्टिमान्
/ 1949	26	व्यात्तानमिवान्तकम्
1950	31	योधास्त्वदीयाः शरवर्षैरवर्षन्
		मेघा यथा भूधरमम्बुवर्षैः
1951	31	मध्यंदिने सूर्यमिवातपन्तम्
1952	5	सेनासागरमक्षोभ्यं
		वेलेव समवारयत्

64

1953	1	प्राविध्यदमथ संक्रुद्ध-
		स्तोत्रैरिव महाह्रदम्
/ 1954	22	विशिखं घोरं
		कालमृत्युसमप्रभम्
1955	32	अभिपत्यमहावद्गुरुत्मानिव 170
		वगितः

Serial No.	Verse No.	
1956	44	विशिरा अदृश्यं समरे चकर्ते
		जीमूत इव भास्करम्
1957	48	कालोत्सृष्ट इवान्तकः :- अभ्यधावत
1958	62	इन्द्राशनि समस्वनम्
1959	73	सुमहानादो विस्फोट मशनेरिव
		67
1960	2	पुण्डरीकाक्ष
1961	18	" "
		70
1962	5	अन्योन्यमभिगर्जन्तो
		गोवृषाविव महर्षभौ
		72
1963	20	नरव्याघ्राः
1964	20	विरेजुः समरे राजन्
		ग्रहा इव नभस्तले
1965	32	व्यद्रवत्पाण्डवीं सेनां-
		मासुरीमिव वृत्रहा
1966	14	बभूव तुमुलः शब्दः
		सिंहानामिव गर्जताम्
		73
		171
1967	20	तस्याकाश्वान सूत्रस्थः

Serial No.	Verse No.	
		शरैः संछादितो मणिः
		रराजोरसि रवि सूर्यो
		ग्रहैरिव समावृतः
1968	23	देव संख्याशौर्यरोचेतां महाबलौ
1969	24	नरव्याघ्रम्
1970	31	अभिपत शिशिरे काले
		समिद्धमिव पावकम् - अत्यरोचत
		74
1971	2	शरान् - आशीविषोपमान्
1972	11	" " "
1973	21	शरान् यम दण्डाशनिप्रभान्
1974	26	ते हता न्यपतन् राजन्
		वज्रभग्नाइव द्रुमाः
1975	29	नरव्याघ्रौ
1976	34	सम्प्राप्यैवं गतो नाशं
		शलभा इव पावकम्
1977	4	ददृशे रूपमत्यर्थं
		मेघरूपस्य प्रवर्षतः
1978	20	तमेव रथिनां श्रेष्ठ
		शरैस्ते समवाकिरन्
		प्रावृषील यथामेघ
		सिञ्चन्ति जलदा नृप
		78
1979	7	स तत्र शुशुभे राजा
		शिखरे गिरिराडिव
1980	10	प्रत्युद्ययौ महाराज
		गजः प्रतिगजमिव

172

Serial No.	Verse No.	
1981	15	श्मशान सूर्याग्निसमतेजसः
1982	26	शरैराशीविषाकारैः
1983	32	नरव्याघ्राः
		75
1984	27	शुशुभे पाण्डवी सेना
		नक्षत्रैरिव शर्वरी
1985	28	तथाग्निरिव बभौ
		ग्रहै द्यौरिव संवृता
1986	32	अधाक्षीत् पाण्डवीं सेनां
		तूलराशिमिवानलः
		77
1987	22	पुरुषव्याघ्रः
1988	31	निकृन्तमाखिन पश्य
		दानवानिव वासवम्
1989	33	वातो वृक्षानिव बलात्
		प्रभञ्जन् रणे रिपून्
1990	43	शरैरवर्षन् युधि दस्युपुत्रं
		यथाम्बुदा भूधरं वारिजालैः
1991	74	व्यभ्रमन्तात्र तत्रैव
		क्षोभ्यमाणा इवार्णवे:
1992	11	स तैः परिवृतः पार्थो
		भ्रातृभिः कृतनिश्चयैः
		प्रजासंहरणे सूर्यः
		क्रूरैरिव महाग्रहैः

79

Serial No.	Verse No.	
1993	9	शरान् महाशनिसमप्रभान्
1994	10	" ज्वलिताग्नि " "
1995	14	पपात सहसा भूमौ विद्युज्ज्वाला धरादिवि
1996	15	ज्वलन्तं सूर्यसंकाशम्
1997	16	दशभिर्बाणैः स्तोत्रैरिव महाद्रुमं आजघान
1998	26	ववृषुर्मार्गणैस्तीक्ष्णै- र्गिरिं मेरुमिवाम्बुदाः
1999	28	घोरनाशीविषानिव
2000	31	ज्वलन्त इव पन्नगाः
2001	34	रथांस्तान् सूर्यवर्चसः
2002	37	शक्तिं चिक्षेप महोल्कां- ज्वलितामिव
2003	44	ननाद सुमहानादं प्रभिन्न इव वारणः
2004	48	ज्वलितानि पन्न- गानिव बाणान्
2005	52	स पपात ततो भूमौ वज्राहत इव द्रुमः
2006	55	प्रयुद्धायुः महाराज गजानिव महागजाः
2007	58	विविशुस्ते परं सैन्यं सिंहा इव वनाद्वनम्

80

2008	17	नानारङ्गाः समरे तत्र राजन् मेघैर्युता विद्युतः इव यथैव

174

Serial No.	Verse No.	
		81
2009	30	अभिदुद्राव वेगेन मत्तो मत्तमिव द्विपम्
2010	39	तडागं वारिधाराभिः यथा प्रावृषि तोयदाः - शरवर्षैरपूरयन्
2011	46	संचुक्षुभे महाराज वातेरित महार्णवः
		82
2012	9	मेघनादेन रक्षेन
2013	16	शरांश्चाशीविषाकारान्
2014	16	शरान् ज्वलितान् पन्नगानिव
2015	21	शरमार्गी विलोचनम्
2016	24	व्यात्ताननमिवान्तकम्
2017	36	खड्गं ज्वलन्तमिव पन्नगम्
2018	36	कालानल सम प्रभम्
2019	44	पर्वतं वारिधाराभिः प्रावृषीव बलाहकः - शरैरभ्यकिरत
2020	55	व्यहनत्तावकं सैन्यं वज्रपाणिरिवासुरान्
2021	56	प्रच्छादयामास च तं महामेघो रविं यथा
2022	62	दण्डपाणिरिवान्तकः
		83
2023	32	शरैः प्रच्छादयामास मेरुं वृष्टिभिरिवाम्बुदः
2024	34	न विव्यथे राक्षसेन्द्रो भिद्यमान इवाचलः

175

	Serial No.	Verse No.	
3	2025	42	पाण्डवीं समरे सेनां
			संममर्द सकुञ्जरः
			यथा वनं गजो राजन्
			मृद्नंश्चरति पद्मिनीम्
			आवारयद्द्वह शैनेयम्
			मेघो यद्वद्दिवाकरम्
4-3	2026	50	नरव्याघ्रो नाकम्पत
			यथाऽचलः
			84
	2027	12	घोरं युगान्तादित्य सन्निभम्
	2028	26	गौतमस्य यथाकांक्षी
			वृत्रस्येव पुरंदरः
4	2029	42	नरव्याघ्रः
	2030	54	शरैः संछादयामास
			मेघैरिव दिवाकरम्
	2031	8	यथा युगान्ते भूतानि दिधक्षुरिव पावकः
/	2032	19	व्यात्ताननो यथा कालः - जघान
	2033	36	सौमदत्तेरुरस्येव स्तनमध्ये शरं
			बाणैरशोभत
			मध्यंदिने महाराज
			रश्मिमस्तपनो यथा
			85
/	2034	17	बाणैरनलप्रख्यैः
	2035	28	अस्त्रं युगान्ताग्निसमप्रकाशं
	2036	28	महेन्द्रप्रतिमप्रभावः
	2037	36	गदां यमदण्डकल्पाम्

176

Serial No.	Verse No.	
2038	38	अवप्लुतः सिंहलाचलाग्रात्
2039 A	39	जगामाशु भूमिपभूमिदेशम्
B	6	अवीवृषन् बाणमहौघवृष्ट्या यथाम्बुवाहा गिरिमम्बुसंघातैः
		यथा गिरिं तोयधरा जलौघैः
2040	18	विद्धाः शरैस्ते द्विजिह्वतुल्यैः
		ईला यथा ईत्यमाणाः समेताः
		86
2041	4	नरमाद्भुतम्
2042	5	भीष्मं संछादयामास
		यथा मेघो दिवाकरम्
2043	9	नाराचमौर्वी विशिखोपमम्
2044	38	अयोधयत् संग्रामे
		गजवाजिरथध्वजान्
2045	39	व्यधमत्सर्वपत्तीनान्
		तूलराशिमिवानलः
		87
2046	35	पतमाना स्म दृश्यन्ते
		गिरिशृङ्गान्नगा इव
		88
2047	1	न शेकुः पाण्डवा द्रष्टुं
		तपन्तमिव भास्करम्
2048	7	मातङ्गान् पर्वतोपमान्

177

Serial No.	Verse No.	
		90
2049	18	उत्पेतुः सहसा राजन्
		हंसा इव महोदधौ
2050	36	स्रवता रुधिरेणाक्तः
		स्त्रोगैर्गिरिरिव द्विपः
2051	77	पद्मेन्दुसदृशप्रभम्
2052	887	असह्यमप्रधृष्यम्
		शक्रस्येव पराक्रमम्
		91
2053	6	सर्वतः समवेष्टन्त
		सिंहं मत्ता गजा इव
2054	8	कालानलसमाः संक्रुद्धः
2055	13	गजानीकस्य संवीतम्
		मेघवृन्दैरिवोदितम्
2056	14	नदन्तो विविधान् नादान्
		मेघा इव सविद्युतः
2057	24	चापमिन्द्राशनिसमप्रभम्
2058	31	शरवर्षेण महता
		दुर्योधनमवाकिरत्
		पर्वतं वारिधाराभिः
		प्रावृषीव बलाहकः
		92
2059	2	ततः क्रोधसमाविष्टो
		निःश्वसन्निव पन्नगः
2060	4	आशीविष इव क्रुद्धाः
2061	4	प्रभिन्न इव कुञ्जरः - स्रवन् रक्तम्

178

Serial No.	Verse No.	
2062	6	शक्तिं – अशनिं ज्वलितामिव
2063	7	कुञ्जरं गिरिसंकाशम्
2064	14	तस्थौ गिरिरिवाचलः
2065	15	बाणं कालाग्निसमतेजसम्
2066	16	बाणमिन्द्राशनिप्रभम्
2067	17	त्रासयामास सैन्यानि युगान्ते जलदो यथा
2068	26	नाकम्पयत महाबाहुः मैनाक इव पर्वतः
2069	31	तोमराणां रूपमासीत् बिलस्थानां सर्पाणामिव सर्पताम्
2070	1	दधार युधिराजेन्द्रो यथा वर्षं महाद्विपः

93

Serial No.	Verse No.	
2071	4	अथैनं शरवर्षेण समन्तात्पर्यवाकिरन् पर्वतं वारिधाराभिः शरदीव बलाहकाः
2072	5	स गाढविद्धो व्यथित- स्तोत्रार्दित इव द्विपः
2073	6	मन्दरस्थ स्म होतारं जीमूत इव शारदः त्रासयन् सर्वपार्थिवान्
2074	12	वेगेन महता राजन् पर्वकाले यथोदधिः
2075	28	शुशुभे स महान् शरः पतन्नश्मनामिव

179

Serial No.	Verse No.	
2076	34	ति जातरुधिरोत्पीडाः
		पताकाभिरलङ्कृताः
		संसक्ताः प्रत्यदृश्यन्त
		मेघा इव सविद्युतः
2077	35	विनदन्तोऽभ्यधावन्त
		गर्जमाना घना इव
		निपेतुस्तुमुले तस्मिन्
2078	36	छिन्नपक्षा इवाद्रयः
2079	37	मुमुचुः शोणितं भूरि
		धातूनिव महीधराः
2080	38	विनदन्तोऽभ्यधावन्त
		~~गर्जमाना घना इवाविद्धा~~ इव पर्वताः

94

Serial No.	Verse No.	
2081	2	चापमिन्द्राशनिसमस्वनम्
2082	17	भूयश्चैनं महाबाहुः
		शरैः शम्भुमवाकिरत्
		पर्वतं वारिधाराभिः
		प्रावृषीव बलाहकः
2083	21	कालान्तकयमोपमौ-आतपन्तौ
2084	22	तस्थौ गिरिरिवाचलः
2085	23	तमुद्यतगदं दृष्ट्वा
		कैलासमिव शृङ्गिणम्
2086	33	धनुश्छिन्नमिन्द्राशनि
		समस्वनम्

95

Serial No.	Verse No.	
2087	6	भरतशार्दूल
2088	7	तन्मे दहति गात्राणि
		शुष्कवृक्षमिवानलः

180

Serial No.	Verse No.	
2089	20	नृपशार्दूल
2090 A	22	गर्जन्तमिव तोयदम्
2090 B	43	संजात रुधिरोत्पीडा धातुच्छिन्न इवाद्रिराट्
2090 C	43	गजं भूमिधरोपमम्
2091	45	ददार सुप्रतीकोऽपि वेलेव मकरालयम्
2092	48	विदार्य प्राविशन् क्षिप्रं वल्मीकमिव पन्नगाः
2093	50	संमर्दयानः स्वबलं वायुर्वृक्षानिवौजसा
2094	64	शक्तिमग्निशिखोपमाम्
2095	70	चापमिन्द्राशनि समप्रभम्
2096	71	नाराचान् ज्वलनप्रभान्
2097	78	तमुद्यतगदं दृष्ट्वा सशृङ्गमिव पर्वतम्
2098	80	पुरुषव्याघ्रौ
2099	45	ददार सुप्रतीकोऽपि वेलेव मकरालयम्
2100	63	महाशनिर्यथा मुक्ता शक्रमुक्ता नभोगता
		96
2101	1	निश्वसन् पन्नगो यथा
2102	14	अथ शब्दो महानासीत् तव सैन्यस्य भारत मारुतोद्धूत वेगस्य सागरस्येव पर्वणि
2103	15	पर्जन्यसम निर्घोषैः

181

Serial No.	Verse No.	
2104	16	परिवार्य रणे द्रोणं वासवो वासवं यथा
2105	20	प्रजज्वाल रणे क्रुद्धो हविषा हव्यवाडिव
2106	21	पुत्रास्तु तव कौन्तेयं छादयां चक्रिरे शरैः प्रावृषीव महाराज जलदा इव पर्वतम्
2107	22	शार्दूल इव दर्पितः
2108	24	अपातयत कुण्डलिनं सिंहः क्षुद्रमृगं यथा
2109	28	प्रपतन्त स्म वीरास्ते शिरैर्भरतर्षभ वसन्ते पुष्पशबला- श्चूता प्रपतिता इव
2110	30	द्रोणस्तु समरे वीरं निर्दहन्तं सुतांस्तव यथाद्रिं वारिधाराभिः समन्ताद्व्यकिरच्छरैः
2111	34	मृगेष्विव महाराज चरन् व्याघ्रो महाबलः यथा हि पशुमध्यस्थो द्रावयेत पशून्मृगः
2112	77	ग्रहनक्षत्रशबला द्यौरिवासीद्वसुन्धरा एवमेतन्महासैन्ये मर्दितं तत्र भारत

97

182

2113	18	सहितैर्भ्रातृभिस्तैस्तु देवैरिव शतक्रतुः

Serial No.	Verse No.	
2114	19	नृपशार्दूलम्
2115	22	शुशुभे विमलार्चिष्मान्
		नभसीव दिवाकरः
2116	23	नरव्याघ्रम्
2117	24	अनुजग्मुस्त्रिदशा इव
		वासवम्
2118	32	शुशुभे चन्द्रमायुक्तो
		दीप्तैरिव महाग्रहैः
2119	38	जहि पाण्डुसुतान् वीरान्
		महेन्द्र इव दानवान्
2120	26	प्रादुर्बभूवुः सहिता
		शक्रस्येवामरा दिवि

98

Serial No.	Verse No.	
2121	19	नरव्याघ्र
2122	51	" "
2123	2	असमानो यथा नागः
		प्रणष्टो वाल्कशालाकया
2124	46	यथा देवासुरे युद्धे
		त्रिदशा वज्रधारिणम्
		सर्वे तेऽस्य व्यतिष्ठन्त
		रक्षन्तस्तं महारथम्

99

Serial No.	Verse No.	
2125	30	बभूवत्यैव सुमहच्चमूनां
		वातोद्धुतानामिव सागराणाम्
2126	8	सन्नद्धाः समदृश्यन्त
		प्रपतन्त इवाग्नयः

100

Serial No.	Verse No.	
2127	5	यमदण्डोपमान् घोरान्
2128	5	ज्वलिताशीविषोपमान्
		तान्यनीकानि सौभद्रो
		द्रावयामास भारत
2129	8	तूलराशिमिवाकाशे
		मारुतः सर्वतो दिशम्
2130	9	त्रातारं नाध्यगच्छन्त
		पङ्के मग्ना इव द्विपाः
2131	10	अभिमन्युस्ततो राजन्
		विधूमोऽग्निरिव ज्वलन्
2132	12	अदृश्यत महेष्वासः
		सवज्र इव वासवः
2133	21	घोरं पर्जन्यनिनदोपमम्
2134	22	तं श्रुत्वा निनदं घोरं
		तव सैन्यस्य भारत
		मारुतोद्धूतवेगस्य
		सागरस्येव पर्वणि
2135	27	नर्दमानः महानादं प्रा-
		वृषीव बलाहकः
2136	28	प्राचलत्सर्वतो राजन्
		वातोद्धूत इवार्णवः
2137	41	आर्ष्टो गृध्रिर्बभौ राजन्
		दीप्तशृङ्ग इवाचलः
2138	51	युद्धं वृत्रवासवयोरिव
2139	53	व्यातान ते समौ
2140	44	शराश्च निशिताः पीताः
		निश्चरन्ति स्म संयुगे
		वनात्प्रफुल्लद्रुमाद्राजन्
		भ्रमराणामिव व्रजाः
2141	20	नन्दयामास सुहृदो 184
		मघं त्रिदिवं वासवः

Serial No.	Verse No.	
/ 2142	38	वीर्यवद्भिस्ततस्तैस्तु पीडितो राक्षसोत्तमः यथा युगक्षये घोरे चन्द्रमा पञ्चभिर्ग्रहैः
2143	43	स निर्भिन्नः शरैर्घोरैः भुजगैः लोहितैरिव
2144	54	तयोः समागमो घोरो बभूव लोमहर्षणः यथा देवासुरे युद्धे शक्रशम्बरयोः पुरा

101

Serial No.	Verse No.	
2145	16	स तैर्विभिन्नसर्वाङ्गैः शुशुभे राक्षसोत्तमः पुष्पितैः किंशुकैः राजन् संस्तीर्ण इव पर्वतः
/ 2146	17	विबभौ राक्षसश्रेष्ठः सज्वाल इव पर्वतः
2147	22	चक्रं विमुखमासाद्य भयं शक्र इवाहवे
2148	36	आससाद रणे पार्थ स्वर्भानुरिव भास्करम्
2149	13	हृदि विव्याध वेगेन तोत्रैरिव महाद्विपम्
2150	30	आर्जुनिः समरे सैन्यं तावकं सममर्द ह मदान्धो गन्धनागेन्द्रः सपद्मां पद्मिनीमिव
/ 2151	40	विव्याध शार्दूलतुल्यकन्धरम्
2152	43	शक्राशनिसमद्युतिम्

185

Serial No.	Verse No.	
2153	44	अभ्यद्रवद्द्रोणं द्रौणिं
		राहुः खे शशिनं यथा
2154	55	दृष्ट्वा पुत्रं वृतं ग्रस्तं
		राहुणेव दिवाकरम्
		102
2155	3	हृष्टौ सिंहाविव त्वरितौ
2156	16	प्रतिजग्राह राजेन्द्र
		तोयवृष्टिमिवाचलः
2157	17	यद्दुल्लो वारयामास
		मारुतोऽभ्रगणानिव
2158	29	लिलिहन् सृक्किणी वीरो
		मृगराडिव कानने
2159	34	गर्जन्तो जलदा इव
2160	36	दण्डहस्त इवान्तकः
2161	7	स प्रजज्वाल रोषेण
		गहनेऽग्निरिवोर्जितः
2162	11	ताभ्यां मुक्ताः शरा राजन्-
		नन्तरिक्षे विरेजिरे।
		हंसा इव महाराज
		शरत्काले नभस्तले॥
2163	32	मेघजालस्य महतो
		यथा मध्यगतो रविः - व्यराजत
		व्यूहमध्यस्थ गजानीकं
		गदया पाण्डवर्षभः
2164	33	महाम्बुजालमतुलं
		मातरिश्वेव सन्ततम्
		ते वध्यमाना बलिना
		भीमसेनेन दन्तिनः

Serial No.	Verse No.	
		103
2165	3	संमर्द्य च तत्सैन्यं पिता देवव्रत स्तव धान्यानामिव लूनानां प्रकरं गोगणा इव
2166	6	चुक्रुधुः समरे राजन् पादस्पृष्टा इवोरगाः
2167	8	क्रोधेनाग्निरिव ज्वलन्
2168	10	सोऽति सिद्धो महाराज शोणितौघ परिप्लुतः वसन्ते पुष्पशबलो रक्ताशोक इवाबभौ
2169	20	शलभसमा युधि
2170	26	जलदोपम निःस्वनाः
2171	47	पुरुषव्याघ्र
		104
2172	1	नरव्याघ्र
2173	18	नदन् महानादं शार्दूल इव कानने
2174	32	महोल्केव महाप्रभा।
2175	21	समागतौ तौ तु रणे महामात्रावराचताम् यथा दिवि महाघोरौ राजन् बुधशनैश्चरौ
2176	30	~~व्यपतत् दूरतो धृष्ट~~ नागकन्योपमा शुभा ~~महोल्केव महाप्रभा~~

187

Serial No.	Verse No.	
		105
2177	27	तं वारय महाबाहो
		वेलेव मकरालयम्
2178	1	दृष्ट्वा भीष्मं रणे क्रुद्धं
		पाण्डवैरभिसंवृतम्
		यथा मेघैर्महाराज
		तपान्ते दिवि भास्करम्
2179	12	तैः प्रविष्टैर्महावेगैः
		गरुडैरिव वाहिनी
2180	15	वेगवद्भिर्हयैस्तैस्तु
		शोभिता पाण्डवी चमूः
		निपतद्भिर्महावेगैः
		हंसैरिव महत्सरः
2181	18	पौर्णमास्यामम्बुवेगं
		यथा वेला महोदधेः
2182	19	ते निपेतुर्महाराज
		निकृत्ता हता दृढधन्विभिः
		नागैरिव महानागाः
		यथा वज्रिगिरि गह्वरे
2183	22	अत्यजन्नुत्तमाङ्गानि
		फलानीव महाद्रुमाः
2184	23	वध्यमाना हयाश्चैव
		प्राद्रवन्त भयार्दिताः
		यथा सिंहसमारब्धा
		मृगाः प्राणपरायणाः
		106
2185	7	तोत्त्रैरिव महानागम् - प्रत्यविध्येताम्
2186	20	व्याघ्रनासमभिक्रान्तवन्म् 188

Serial No.	Verse No.	
2187	34	नरव्याघ्र
2188	41	दुष्प्रेक्षो रश्मिमानिव
2189	45	धनुः जलदनिस्वनम्
2190	47	" " "
2191	52	नरव्याघ्रौ
2192	52	गोवृषाविव संरब्धौ
2193	54	प्रतपन्तमिवादित्यम्
2194	61	पीतकौशेयसंवीतौ मणिश्यामो जनार्दनः शुशुभे विद्युतन्भीम विद्युन्माली यथाम्बुदः
2195	62	स सिंह इव मातङ्गम्
2196	62	पुरुषर्षभ इवर्षभमभिक्रुद्ध
2197	63	पुण्डरीकाक्षम्
2198	64	" "
2199	68	राजीवलोचनं नरः
2200	71	निश्वसन्तं यथा नागम्
2201	76	नरव्याघ्रौ
2202	77	वज्रशरवर्षेण मेघावृष्ट्या यथाचलौ
2203	80	मध्यं गतमिवादित्यं प्रपतन्तं स्वतेजसा
2204	83	ज्ञातारं नाध्यगच्छन्त गावः पङ्कगता इव
2205	84	नरोत्तमः प्रतिवीक्षिते शरार्चिषं सूर्यमिवातपन्तम्

Serial No. | Verse No.

2206 13 गजं नलवनानीव
बिभेद नन्तं बलं मम
2207 14 प्रबुद्धमिव पावकम् - लेलिह्यमानम्
2208 27 भास्कराग्निसमतेजसम्
2209 31 पश्यमि विक्रमं राजन्
महेन्द्रस्येव संयुगे
2210 34 नरव्याघ्र:
2211 43 पुरुषव्याघ्र
2212 74 दण्डहस्तमिवान्तकम् - क्रुद्धम्
2213 99 व्यात्ताननमिवान्तकम् - दुराधर्षम्

108

2214 34 पाण्डवा समरे तत्र
वज्रहस्तमिवासुरा:
2215 35 शक्राशनि समस्पर्शान्
2216 36 शक्रचापोपमम् - महत्
2217 39 व्यात्ताननमिवान्तकम् - नचैनं वारयामासु:
2218 41 आशीविषविषकल्पम्
2219 60 अहमाशीविषस्येव
लेलिह मकरालयस्य

109

2220 11 पाशहस्तमिवान्तकम् जेतुं नाश कुर्वन्
2221 23 पुरुषव्याघ्र
2222 29 " तेजांसि
2223 33 तेषां मादत्त तेजांसि 190
जलं सूर्य इवांशुभि:
2224 35 पुनर्ज्वलन रणे भीष्मो
पुनर्ज्वलन पावक:
विधूम इव

Serial No.	Verse No.	
2225	36	तपन्तमिव भास्करम्
2226	38	अवकीर्णो महाबाहुः
		शैलो मेघैरिवावृतः
2227	14	सिंहस्येव मृगा राजन्
		प्राद्रवन्त महाभयात्
		110
2228	28	यथा वारयेत वेला क्षुब्धं तोयं महार्णवम्
2229	30	चन्द्रार्कसदृशौ कान्त्या दीप्त्या च
2230	35	तलस्थैः स्तुतैर्वाणैः
	36	शुशुभे पाण्डवो रणे
	37	यथा मेरुर्महाराज
		शृङ्गैः रत्नपर्वैमुच्छ्रितैः
/ 2231	36	शरान्तरेण पार्थः
		किंशुकः पुष्पवानिव
2232	37	दुःशासनं स्ततः क्रुद्धः
		पीडयामास पाण्डवः
		पर्वणीव सुसंक्रुद्धो
		~~पर्वणीव~~ राहुः पूर्णं निशाकरम्
		111
2233	7	ताडयामास समरे
		तोत्रैरिव महागजम्
2234	13	ततः पपात सहसा
		महोल्केव हतप्रभा
2235	36	नरशार्दूलौ
2236	36	अन्योन्यं जघ्नतुर्वीरौ
		गोष्ठे गोवृषभाविव

Serial No.	Verse No.	
2237	47	शरान् सूर्यसंकाशान्
2238	51	रथनिर्घोषं
		पर्जन्यनिनदोपमम्
2239	28	यथा नागो वने नागं
		मत्तो मत्तमुपाद्रवत्
		112
2240	34	एतदालोक्य ते सैन्यं
		क्षोभ्यमाणं किरीटिना
		महोर्मिनद्धं सुमहत्-
		तिमिनेव महाजलम्
2241	1	मत्तवारणविक्रमः
2242	7	नष्टप्रभ इवादित्यः
2243	38	महाशाल इवोद्धृतः
		113
2244	13	सुविद्धो दशभिर्बाणै-
		स्तोत्त्रैरिव महाद्विपः
2245	15	कालान्तकसमद्युतिः
2246	29	महाशाल इवोद्गतः
		सोऽतिविद्धो महेष्वासो
		भीमसेनो न विव्यथे
		पर्वतो वारिधाराभिः
		वर्षमाणैरिवाम्बुदैः
		114
2247	12	सिंहाविव मदोत्कटौ

	Serial No.	Verse No.	
/	2248	34	व्यादितास्यमिवान्तकम्
	2249	41	प्रतिजग्राह तां चमूं आपतन्तीं महाराज वेलेव महोदधिः
			115
	2250	37	चन्द्रार्कसदृशीप्रभा
	2251	42	नरव्याघ्र
			116
	2252	36	संरब्धयोर्महाराज समरे चित्रयोधिनोः यथा देवासुरे युद्धे बलिवासवयो रणे
	2253	31	भीमसेनो गजानीकं योधयन् बह्वशोभत यथा शक्रो वज्रपाणि- र्दारयन् पर्वतोत्तमान्
	2254	20	सिंहाविव महावने- अभिद्रुतौ
	2255	38	मातङ्गा गिरिसन्निभाः
	2256	39	नागा भिन्नाञ्जनचयोपमाः
/	2257	39	विरेजुर्वसुधां प्राप्ता विकीर्णा इव पर्वताः
	2258	49	यमदण्डोपमो गदाम्
	2259	53	अभ्यद्रवत संयत्तो वने मत्तमिव द्विपम्
	2260	57	तं महेन्द्रगजसन्निभम्
	2261	64	अर्जुनो व्यधमत्काले दिवीवाग्निर्भासतः

	Serial No.	Verse No.	
1	2262	77	आदित्यस्यमिवान्तरम्-परलोकायजग्मुः
			117
4	2263	6	पुरुषमात्रम्
	2264	10	भीष्मं संछादयामासुः
			मेघा इव दिवाकरम्
	2265	11	निर्दहन् रणे शूरान्
			वने वह्निरिव ज्वलन्
	2266	34	अभिपेतू रथे पार्थं
			पतङ्गा इव पावकम्
	2267	31	बीभत्सुः पतङ्गानिव पावकः
	2268	43	धरण्यां विविशुः सर्वे
			वल्मीकमिव पन्नगाः
	2269	48	प्रजज्वाल रणे पार्थो
			विधूम इव पावकः
	2270	56	छन्नमायोधनं रेजे
			रक्ताभ्रमिव शारदम्
	2271	22	शरै रशनिसम स्पर्शैः
			118
	2272	9	नवमेघ प्रतीकाशाः
	2273	53	तमेवं छादयामासुः
			मेघा इव दिवाकरम्
	2274	54	युद्धे देवासुरोपमे
			119

Serial No.	Verse No.	
2275	7	युगान्ताग्निसमप्रख्यः
2276	28	शक्तिं – ज्वलन्तीमशनीमिव
2277	23	संग्रामे भूतेश्च देवानां दानवैरिव
2278	31	सा पपात तदा छिन्ना संक्रुद्धेन किरीटिना मेघवृन्दपरिभ्रष्टा विद्युदेव शतह्रदा
2279	60	वज्राशनिसमस्पर्शाः शराः
2280	62	मुसला इव मे घ्नन्ति नेमे बाणाः शिरश्छिदः
2281	64	भुजङ्गा इव संक्रुद्धाः
2282	91	इन्द्रध्वज इवोत्सृष्टः केतुः
2283	76	आलीढात्कुड्डलीवर्ती मुहूर्तमुदधेरिव
		120
2284	30	उपतस्थुर्महात्मानं प्रजापतिमिवामराः
2285	36	नरव्याघ्रः
		121
2286	8	शुश्रुभे भारती दीप्ता दिवीवादित्यमण्डलम्
2287	9	देवानामिव देवेशं पितामहमुपासतान्
2288	10	निश्वसन्नुरगो यथा

Serial No.	Verse No.	
2289	28	संक्रोवेपन्तकुरलो गाव: शीतार्हिताइव
~~2290~~	8	~~अक्षुमे भारती दीप्ता इवोभाऽदुल्लमण्डलम्~~
		122
2290.	3	जन्मशय्यागतं वीरं कार्तिकेयमिव प्रभुम्
2291	15	अमरोपम

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	द्रोण पर्व अध्याय 1
2292	17	नरव्याघ्र
2293	27	वृकैरिव वनं रुद्धा
		ह्रसती हतयूथपा
2294	28	शरभो हतसिंहेव
		महती गिरिकन्दरा
2295	29	विश्चला लोहितारुणा
		नौरिवासीन्महार्णवे
2296	48	आशीविष वद्रुद्ध रूप
2297	52	पुरुष व्याघ्रः
		2
2298	16	वृकोदरः गजशततुल्यविक्रमः
2299	36	अश्वयुक्तेन रथेन वर्णी
		मेघस्वनेनार्क इवामितौजाः
2300	1	हतं भीष्ममाधिरथि
		रथिर्विदित्वा
		भिन्नां नावमिवात्यगाधे
		कुरूणाम्
2301	2	हते तु भीष्मे रथसत्तमे परैः
		निमज्जतीं नावमिवार्णवे कुरून्
		3
2302	19	नरव्याघ्र
2303A	4	महेन्द्रेणेव मैनाकं–
		मासह्या भुवि पतितम् (97)
" B	13	अद्य प्रभृति संक्रुद्धा
		अजा इव मृगाधिपम्

	Serial No.	Verse No.	
			4
	2304	13	पर्जन्य इव भूतानां
			प्रतिष्ठा सुहृदां भव
	2305	3	वीक्ष्य वीरास्त्वामनुजीवन्तु
			सहस्राक्षमिवामराः
			5
4	2306	1	पुरुषव्याघ्र
4	2307	3	" "
	2308	8	न विना नायकं सेना
			मुहूर्तमपि तिष्ठति
			नेतृहीनेव नौर्जले
	2309	9	यथा ह्यकर्णधारा नौ
			रथश्चासारथिर्यथा
			द्रवेद्यथेष्टं तद्वत्
			स्यादृते सेनापतिं बलम्
	2310	21	एवं दुर्योधनाचार्यमाशु सेनापतिं कुरु
			जिगीषन्तोऽसुरान्संख्ये
			कार्तिकेयमिवामराः
			6
	2311	4	स भवान् पातु नः सर्वान्
		1	द्विजानिव शतक्रतुः
	2312	8	जहीन्द्रो दानवानिव
	2313	9	प्रयातु नो भवानग्रे
			देवानामिव पावकिः
	2314	9	अनुयास्यामहे त्वाद्य
			सौरभेया इवर्षभम्
4	2315	11	पुरुषव्याघ्र
			7

Serial No.	Verse No.	
2316	46	अशीर्यन्त सपाश्चाला:
		वातेनेव बलाहका:
2317	41	ते वृद्धमाना द्रोणेन
		वासवेनेव दानवा:
2318	53	पुन: पुनरभज्यन्त
		सिंहेनेवेतरे मृगा:
		8
2319	8	व्यायमत्याद्युकानीक-
		मर्माणीव स्वदाम्गति:
2320	11	त म न्त क मि व-
		क्रु द्ध म्
2321	17	प्राकस्य द्रोण पेचा
		गाव: शीतार्दिता इव
2322	23	तस्य विद्युद्विलोमेषु
		चरन्नक्रुरदृश्यत
2323	27	पुच्छाधिमाना पतिते नभस्व
		समावृता व्योतिव कालमेघै:
		9
2324	15	बृहस्पत्युशनस्तुल्यो बुद्ध्या
2325	22	द्वि वि श कृमिव श्रोधम्
2326	28	व्याकुलीकृतमाचार्यं
		विपीठैरुरग यथा
2327	33	द्विविशाक्र इव आष्ठ:
2328	36	कुरुसाम्राज्यम्

Serial No.	Verse No.	
2329	30	ब्राह्मणानां प्रतिष्ठासीत् स्रोतसामिव सागरः
		10
2330	8	अभिन्नमिव मातङ्गं यथा क्रुद्धं तरक्षिणम्
2331	12	नरव्याघ्रम्
2332	15	विसृजञ्छरजालानि वर्षाणीव मघवानिव
2333	27	प्रावृड्जलद निःस्वनम्
2334	31	आशीविष इव क्रुद्धः
2335	49	व्यात्ताननमिवान्तकम्
2336	51	नरव्याघ्रः
2337	59	" "
2338	70	व्यात्ताननं मिवान्त कम्
2339	75	पुरुषव्याघ्रः
2340	7	यः स उद्यन्निवादित्यो ज्योतिषा प्रणुदं स्तमः
2341	23	भीतो मृगानिवाविध्यन् निघ्नञ्छरगणैर्भृशम्
		11
2342	3	उच्चैःश्रवस्तुल्यबलम्
2343	3	वायुवेगसमं जवे
2344	5	पुरुषर्षभः
2345	10	" "
2346	18	पुण्डरीकाक्षः
2347	24	" "
2348	35	नरव्याघ्रः

200

Serial No.	Verse No.	
		12
2349	9	नरव्याघ्र
2350	27	" "
		13
2351	4	पुरुषव्याघ्र
2352	27	जीमूतं समरे क्रुद्ध
		महद्भिरिव दानवैः
2353	22	आरुह्य ते स्तिमिते मने
		रक्षमाणा परस्परम्
		संप्रस्थितं यथा नक्तं
		वनराज्यो सुपुष्पित
2354	23	ततो रुक्मरथे राज-
		न्नर्कवेनविराजता
		वरूथिनाभि निष्पत्य
		मरचत्पृतनामुखे
		14
2355	1	मरचत्पृतनां द्रोण
		दहन् कक्षमिवानलः
2356	7	तस्यविद्युदिवाभ्रेषु
		चापं हेम परिष्कृतम्
2357	25	गदाहस्तौ सशृङ्गा-
		विव पर्वतौ
2358	30	अभ्यायात भीमसेनं
		तु मत्तो मत्तमिव द्विपम्
2359	36	नाकम्पत शैनेयंशीघ्र
		~~शीघ्र~~ वायुरिवाचलम्

201

Serial No. | Verse No.

Serial No.	Verse No.	
2360	67	ससाराभिमुखः शूरः शार्दूल इव कुञ्जरम्
2361	71	ददृशाते महात्मानौ सपक्षाविव पर्वतौ
2362	86	शरैः — अभ्याकिरन महाराज जलदा इव पर्वतम्
2363	48	चेकितानोऽनु किन्दन पृथुधैर्यातिभैरवम् यथारिवाष्पुरे प्रौढे बलशालो महाबलौ
2364	60	विक्षोभ्यमाणौ निर्यान्तं तार्क्ष्य- स्तं नागमिव चाक्षिपत्
2365	61	उक्षाणमिव सिंहेन पात्यमानं मयेतसम्
2366	68	ह्रस्वानत्से पुजज्ञोत स्याप्य के सरिणाविव
2367	77	तापयामास तत्सैन्यं भुवनं भास्करो यथा
2368	78	विक्षेप समरे पोत्रं दीप्ताग्निशिखामिव

15

Serial No.	Verse No.	
2369	5	तं दीप्तमिव ज्वालाभितम्
2370	5	दण्डहस्तमिवान्तकम्
2371	7	तस्थौ गिरिरिवाचलः
2372	8	ससाराभिमुखस्तूर्णं शार्दूल इव कुञ्जरम्
2373	15	तौ वृषाविव नर्दन्तौ

202

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
2374	18	तथैव भीमसेनस्य द्रुवताभिहताङ्गस्य वर्षाप्रदोषे खद्योतैः वृतो वृक्ष इवाबभौ
2375	21	श्वसन्तौ नागकन्येव
2376	23	रुधिराक्तौ किंशुकाविव पुष्पितौ
2377	24	शलभाशनिरैलोपमः
2378	29	युगपत्पेततु वीरौ शितौ विकृद्धौ गजाविव
/ 2379	31	विचेरन्तं यथा नागम्
2380	35	भीमदृष्टा न्यपतन्त वातनुन्ना घना इव
/ 2381	36	व्यरोचन्त दीप्यमाना इवाग्नयः
2382	25	नाकम्पत तदा भीमो भिद्यमान इवाचलः
2383	26	धैर्यान्न दुष्प्रापस्तस्थौ वज्रैर्गिरिशिलाहतः

16

Serial No.	Verse No.	
2384	3	तस्य दीप्ता महाबाणाः घर्मकाले मरीचयः प्रानोतिव महाराज विनिश्चेरुः सहस्रशः
2385	4	निपेतुरुर्व्यां सहसा वातभग्ना इव द्रुमाः
2386	10	छादयन्तः शरैः पर्वतान् जलदा इव
2387	12	तद्युद्धमभवद्घोरं देवानामिव दानवैः
2388	17	उद्धूतार्णवनिस्वनम्

203

Serial No.	Verse No.	
2389	21	दृष्ट्वा द्रोणमायान्तं वेलेव सरितां पतिम्
/ 2390	30	वारयामास संक्रुद्धं वातो द्रुममिवाचलम्
2391	38	तस्थौ मृत्युरिवान्तकः
2392	54	चित्ररथ पाण्डुसुतो बभासे नक्षत्रचित्रा श्रयतीव चन्द्रः
2393	19	ततः शोणहयः क्रुद्धः चतुर्दन्त इव द्विपः
		17
4 2394	19	नरमाला
4 2395	38	" "
4 2396	45	" "
2397	47	क्षुधितः क्षुद्विघातार्थं सिंहो मृगगणानिव
		18
4 2398	2	नरमाला:
2399	15	अपूरयन् शरैस्तीक्ष्णैः तडागमिव वृष्टिभिः
2400	16	ततः शरसहस्राणि प्रापतन्नर्जुनं प्रति भ्रमराणामिव व्राताः फुल्लं द्रुमगणं वने

Serial No.	Verse No.	
2401	18	शातकुम्भमयापीडो वभौ सूर्य इवोदितः
2402	24	ततो जयानन संक्रुद्धो वासविस्तां महाचमूम् । शरजालै रविच्छिन्नै- स्तमः सूर्य इवांशुभिः
2403	26	अमुह्यंस्तत्र तत्रैव त्रस्ता मृगगणा इव
		19
2404	3	अद्यैतान्पातयिष्यामि क्रुद्धो रुद्रः पशूनिव
2405	14	अशोभन्त रणे योधाः पुष्पिता इव किंशुकाः
2406	30	ये तु शक्राशनिहता द्रुमवन्त इवाचलाः
		20
2 2407	17	आस्थितः शुशुभे राजन् अंशुमानुदये यथा कृत्तिकायोगयुक्तेन पौर्णमास्यामिवेन्दुना
2408	18	नीलाञ्जनचयप्रख्यो मदान्धो द्विरदो वभौ विप्रकीर्णपताकास्ते विषाणजनिताग्नयः

205

Serial No.	Verse No.	
2409	39	बभूवुः स्वं समासाद्य सविद्युत इवाम्बुदाः
2410	40	वारणैः — सञ्छन्न मही कीर्णा मेघैर्द्यौरिव शारदी
2411	50	मातङ्गैः शुशुभे भूमि- र्विकीर्णैरिव पर्वतैः
2412	16	सविद्युत्स्तनितमेघाः सर्वदिग्भ्यः इवोद्गमे तस्य प्राग्ज्योतिषो मध्ये विधिवत्कल्पितं गजम् ।
2413	57	दीप्यमानैः परिक्षिप्ता- दावैरिव महाद्रुमाः
		21
2414	2	ततो हलहलाशब्द आसीद्यौधिष्ठिरे बले जिघ्रन्ति महासिंहे गजानामिव यूथपम्
2415	4	युयुधाते इन्द्रवैरोचनाविव
2416	35	तस्य विद्युदिवाभ्रेषु चापं हेमपरिष्कृतम्
2417	47	ते द्रोणं सहिताः शूराः सर्वतः प्रत्यवारयन् गभस्तिभिरिवादित्यं तपन्तं भुवनं यथा
2418	6	शरान् सर्वविषोपमान्
2419	24	व्यधम तान्यनीकानि तूलराशिमिवानलः
2420	52	ततो द्रोणः सत्यसन्धः प्रभिन्न इव कुञ्जरः — अपातयत

206

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
2421	59	सहितः प्रापतद्भूमौ रथाज्ज्योतिरिवाम्बरात्
		22
2422	4	जृम्भमाणमिव व्याघ्रं प्रभिन्नमिव कुञ्जरम् - भयवर्धनम्
2423	5	नरव्याघ्रम्
2424	12	यथा तु भग्नं द्रोणेन वातेनेव महाद्रुमाः
2425	18	पुरुषव्याघ्र
2426	25	कृष्णोदरं परीप्सन्तः सूर्यमभ्रगणा इव
2427	8	द्रोणचापविमुक्तेन शरौघेणाशुहारिणा सिन्धोरिव महौघेन ह्रियमाणान्यथा प्लवान्
2428	14	एतेऽपि मण्डलीभूताः पावकेनेव कुञ्जराः
2429	15	भ्रमरैरिव चाविद्धा द्रोणस्य निशितैः शरैः
2430	26	अरक्ष्यमाणं शलभा यथा मुमूर्षवः
		23
2431	31	नरव्याघ्रम्
2432	31	शैलेव समरे दुर्धर्षं
2433	35	〃 〃

	Serial No.	Verse No.	
/	2434	19	वर्षन्त इव जीमूता प्रत्यदृश्यन्त दंशिताः

25

	Serial No.	Verse No.	
	2435	1	दृष्ट्वा द्रोणं छाद्यमानं तैर्भास्करमिवाम्बुदैः
/	2436	15	वेलेव सागरं क्षुब्धं मद्रराट् समवारयत्
	2437	41	तस्य तद्विबभौ वक्त्रं सनालमिव पङ्कजम्
	2438	6	तं वारणैरवतस्तार क्रुद्धो मृत्युरिवाहवे
	2439	19	तद्युद्धमभवद्घोरं वृद्धयोः सहसैन्ययोः यथा महायूथपयोर्द्विपयो संप्रभिन्नयोः
/	2440	20	विन्दानुविन्दावावन्त्यौ विराटं मत्स्यमार्च्छताम् सहसैन्यौ सहानीकं यथेन्द्राग्नी पुरा बलिम्
	2441	48	तयोस्तस्य च तद्युद्ध- मत्यद्भुतमिवाभवत् । सिंहस्य द्विपमुख्याभ्यां प्रभिन्नाभ्यां यथा वने ॥

26 208

	Serial No.	Verse No.	
	2442	6	गजा गिरिसंकाशाः

Serial No.	Verse No.	
2443	16	ततः पपात द्विरदो वज्राहत इवाचलः
2444	52	त एनं शरधाराभिः धाराभिरिव तोयदाः - सिषिचुः
2445	59	अमोघ रश्मीनिवादित्यो भुवनेषु समुत्सृजन्
2446	7	विधमिष्यन्नजालानि यथा वायुः समुद्धतः
2447	8	स तेषु विसृजन्बाणान् भीमो नागेष्वशोभत । भुवनेष्विव सर्वेषु गभस्तीनुदितो रविः ॥
2448	9	ते भीमबाणाभिहताः संस्यूता विबभुर्गजाः गभस्तिभिरिवार्कस्य व्योम्नि नाना बलाहकाः
2449	20	यथा नागेन मघवान् अजयद्दैत्यदानवान् - तदन्वयेननागेन
2450	63	गोपाल इव दण्डेन यथा पशुगणान्वने आवेष्टयत तां सेनां भगदत्तस्तथा मुहुः
2451	64	क्षिप्रं श्येनाभिपन्नानां वायसानामिव स्वनः
2452	65	भयं तदा रिपुषु समाविश्य भृशं वणिग्जनानां क्षुभितो यथार्णवः

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
2453	27	क्षोभयन्तं तदा सेनां द्विरदं नलिनीमिव
2454	28	दृष्ट्वा तत्कर्म पार्थस्य वासवस्येव माधवः
		28
2455	17	अशीर्यत महाराज नौरिवासाद्य पर्वतम्
2456	22	नरव्याघ्रः
2457	28	क्रुद्धमिवान्तकम्
2458	12	आयाद्विनिघ्नन् कौरव्यान् दहन् कक्षमिवानलः
2459	24	ततो जीमूतसंकाशात् नागादिन्द्र इव प्रभुः
		29
2460	22	पुण्डरीकाक्षः
2461	41	अभ्यगात्सह पुत्रेण वाल्मीकमिव पन्नगः
2462	59	बभञ्ज बाहुवलिनान् द्रुमानिव
2463	9	शा[illegible]वर्मा सतु गजः शरैः सुभृशमर्दितः बभौ धारानिपातार्तो अभ्रैः पर्वतराडिव
2464	41	स समासाद्य तं नागं बाणो वज्र इवाचलम्
2465	42	न करोति व्यथां तस्य सरिद्वेगस्येव योषिता

210

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
2466	50	संद्रुम मानी तपनीय माण्डात पपात नागाद्रि सन्निकाशात सुपुष्पितो मारुत वेगरुग्णो महाधराग्रादिव कर्णिकारः
		30
2467	9	भृशं विजघ्नतुः पार्थ मिडं वृत्रबलाविव
2468	10	नर व्याघ्रौ
2469	35	अर्जुनो व्यधमत्काले दिवीवाभ्राणि मारुतः
2470	36	तं वासव मिवायान्तम् - भूरिवर्षं शरौघिणम्
2471	36	नर व्याघ्रौ :
2472	38	शराः शलभा इव संपेतुः
2473	39	विनिर्भिद्य क्षितिं जग्मु- र्वल्मीकमिव पन्नगाः
2474	30	दृढीभूता महाराज मंगे वीसाद्य पर्वतम्
		31
2475	19	शरस्फुलिङ्गार्चिः दहन् कक्षमिवानलः
2476	22	पद्मपत्र निभेक्षणम्
2477	26	〃 〃
		32

211

Serial No.	Verse No.	
2478	44	सूर्यप्रतिमतेजसः
2479	57	निकृत्तायुधाः शूराः
		निर्विषा भुजङ्गा इव
2480	67	धनुरिन्दुसमद्युतिः
2481	32	मातङ्गान्पपतद्भूमौ
		नदीरेख्य कूलाद्यागे
		तथैव रथिनं नागः
		क्षरन् गिरिरिवारुजन्
2482	47	~~निकृत्तायुधाः शूराः~~ धूमकेतुरिवोत्थित
		~~निर्विषा भुजङ्गा इव~~
		34
2483	14	सूर्यवर्चसः
2484	22	सिन्धुराजरत्थातिष्ठन्
		श्रीमान् मेरुरिवाचलः
		35
2485	8	द्रोणं ते नाभ्यवर्तन्त
		वेलामिव जलाशयाः
2486	24	पतङ्ग इव संक्रुद्धो
		ज्वलितं जातवेदसम्
2487	30	पुरुषव्याघ्रैः
		36
2488	12	समासदत्सिंह-
		(ः) रुष्टस्या द्विपान्

212

Serial No.	Verse No.	
2489	21	अभिपेतुः सुबहुशः शलभा इव पावकम्
2490	22	सन्तस्तार क्षितिं क्षिप्रं कुशैर्बर्हिमिवाध्वरे
2491	29	दिवाकर शशिप्रभः
2492	13	ते विंशतिर्यदा मन्त्राः सम्प्रहारं प्रचक्रिरे आसीत्कुरुः इवावर्तो मुहूर्तमुदधाविव

37

Serial No.	Verse No.	
2493	12	शरैः राशीविषोपमैः
2494	13	समुद्रमिव पर्यस्तं त्वदीयं तं बलार्णवम्
2495	16	शरैः राशीविषोपमैः
2496	28	प्राविशद्रणीं वेगात् वल्मीकमिव पन्नगाः
2497	32	प्राणा हरन्त इवान्तकाः
2498	36	त्वदीयाः प्राद्रवन्त मृगाः सिंहार्दिता इव
2499	37	अतिविलम्बो हुतभुग्यथा- ज्यसिक्तः
2500	29	संचचाल रणे कर्णः क्षितिकम्पे यथाचलः

38

Serial No.	Verse No.	
2501	19	ज्याघातः स्मृतेन रुण
		तलशाब्दश्च दारुणः
		महाशनिमुचः काले
		पयोदस्येव निस्वनः
/ 2502	21	नर्दभ्यतीतो भगवान्स्वर-
		रौव शिखिनाङ्कुरः
2503	22	सुमोन्नशातरा कुमुदो -मृदुभूत्वा दारुणः समपद्यत
		मम स्त्री निवमास्यरः
	~~21~~	
	~~23~~	
		39
2504	29	दुःशासनस्तु संक्रुद्धः
		प्रभिन्न इव ~~दारुणः~~ कुञ्जरः
2505	21	कुरुशार्दूल
2506	23	ग्रसिष्याम्यहमद्य सोमं
		यथा राहुर्दिवाकरम्
		40
2507	11	क्रोधान्मयनिलं वर्चसाम
2508	12	जगाम रन इव पुंरवेन
		वल्मीकमिव पन्नगः
2509	24	प्रतपन्निव दिव्यम
2510	24	अथ नैते सुसंरब्धाः
2511		सिंहा इव महोत्कटाः
	32	शरैः शरीरमिवाकमैः

41

Serial No.	Verse No.	
2512	25	क्षणेन भूयः परधाम: सूर्यं मध्यन्दिने यथा
		42
/ 2513	8	वार्ध्यं क्षत्रिरुपासिष्यत प्रवणारिव कुञ्जरः
		43
2514	4	स बभौ राजलिङ्गैस्तैस्तारापतिरिवाम्बरे
/ 2515	5	बभूव विबभौ तस्य ज्योतिभिः रवमिवावृतम्
		44
/ 2516	2	सद्यो मथ्यन्ताजस्बी मत्सरः सागरं यथा
2517	8	सिंहमिव संकुद्धम्
		45
2518	3	स तु समासादन्ता व्याघ्रो मृगमिवोल्वणः
2519	6	जग्राह तिमिरसाध्य क्षुद्रमेरुस्यानिवार्णवे
2520	7	न ते प्रतिन्यवर्तन्त समुद्रादिवसिन्धवः

215

Serial No.	Verse No.	
2521	8	समकम्पत सा सेना
		विमुक्ता नौरिवार्णवे
2522	21	स गाढविद्धः क्रुद्धश्च
		तोत्त्रैर्गज इवार्दितः
2523	2	स शक्र इव विक्रान्तः
		46
2524	10	तं तेऽभिविविचुर्बाणै-
		र्मेघा गिरिमिवाम्बुभिः
2525	14	दण्डाहत इवोरगः - संक्रुद्धः
		47
2526	15	उग्रैर्नाकम्पयद्विद्धो
		मैनाकमिव पर्वतम्
		48
2527	4	रुधिरेण समुद्दिग्धौ
		पुष्पिताविव किंशुकौ
		49
2528	5	गदां ज्वलन्तीमशनीमिव
2529	15	क्षोभयित्वा चमूं सर्वां
		नलिनीमिव कुञ्जरः
2530	32	चन्द्रार्कसदृशद्युतिम्
2531	12	इन्द्रध्वजाविवोत्सृष्टौ
		रणमध्ये परन्तपौ

Serial No.	Verse No.	
2532	15	अशोभत हतो वीरो व्याधैर्वनगजो यथा
2533	23	तस्मिन् विनिहते वीरे बह्वशोभत मेदिनी द्यौर्यथापूर्णचन्द्रेण नक्षत्रगणमालिनी
		50
2534	15	रणेऽभिमन्युं ददृशु- स्तदा जनाः । व्यपेतयूथं सदसीव पावकम् ॥
		53
2535	22	कमललोचना
		72
2536	28	बालमृगाक्षणम्
2537	28	बालं सिंहपोतमिवोद्धतम्
2538	30	दीर्घराजीवलोचनम्
2539	36	पुंस्कोकिलसमस्वनम्
2540	56	शोभयन्मेदिनीं गात्रै- रादित्य इव पातितः
2541	72	पुरुषव्याघ्र

217

Serial No.	Verse No.	
2542	76	दीर्घराजीवलोचनः
2543	85	तमन्तकमिव क्रुद्धम्
		73
2544	6	स तथा नोदितोऽस्माभिः सदश्व इव वीर्यवान्
2545	7	प्राविशत्तद्बलं सर्वं सुपर्ण इव सागरम्
2546	16	पुरुषव्याघ्रः
		74
2547	14	नरव्याघ्र
		75
2548	9	राजीवलोचन
2549	10	वसन्ताः क्षुद्रमृगा इव
2550	30	नरव्याघ्र
		77
2551	1	निश्वसन्ताविलोरगौ
		78

218

Serial No.	Verse No.	
2552	39	पुण्डरीकाक्ष
2553	3	तमिन्दीवरश्यामम्
2554	5	भूतानि त्वां निरीक्षन्ते नूनं चन्द्रमिवोदितम्
		79
2555	1	पुण्डरीकाक्षः
2556	8	" "
2557	37	अर्कज्वलनप्रभैः
2558	43	पुरुषव्याघ्र
		80
2559	18	पुष्करेक्षणः
		82
2560	6	मेघसमनिर्घोषः
2561	15	पुरुषव्याघ्रः
2562	27	दोधूयमानैः शुशुभे विद्युद्भिरिव तोयदः
2563	33	पुरुषव्याघ्रः
		83
2564	10	एकं त्वां वयमाश्रित्य सहस्राक्षमिवामराः
2565	20	पुण्डरीकाक्षः
2566	20	तोयमेघस्वनः 219

Serial No.	Verse No.	
		84
2567	13	पुरुषशार्दूल:
2568	17	निवसौमिमलौचिर्व्यान
		मेराविव दिवाकरः
2569	20	सहितौ बुध्यश्च कामयो
		तमो निघ्नन् यथा शशी
2570	21	सहाम्बुपतिमित्राभ्यां
		यथेन्द्रस्तारकामय-प्रयातः
		85
2571	3	पुरुषव्याघ्रम्
2572	42	" "
		86
2573	23	पुरुषव्याघ्रै:
		87
2574	30	तस्थौ रुद्र इवान्तकः
		88
2575	11	अहमाकारयिष्यामि
		बलेन मकरालयम्
2576	15	रुद्रपाणिरिवासह्यः 220
2577	16	शूलपाणिरिवाक्षोभ्यः

Serial No.	Verse No.	
2578	15	क्रुद्धः सर्प इव श्वसन्
2579	16	शूलपाणिरिवासौम्यः वरुणः पाशवानिवाक्षोभ्यः
2580	17	युगान्ताग्निरिवार्चिष्मान्
2581	20	तमो सूर्य इवोदितः
		89
2582	4	ततः सायकवर्षेण
		पर्जन्य इव वृष्टिमान्
2583	4	परान् वारित पार्थः
		पर्वतानिवानिलः
2584	26	हस्तिभिः पतितैर्भिन्नैस्तत्र से-
		न्यमदृश्यत
		अन्तकाले यथा भिन्नैर्व्याकीर्णा महीधरैः
		90
2585	16	शरैराशीविषस्पर्शैः
2586	18	निपेतुरनिशं भूमौ
		छिन्ना वज्रहता इवाद्रयः
2587	24	सारोहान्यपतन्द्रुमौ
		द्रुमवन्त इवाचलाः
		91
2588	22	स द्रोणमेघः शरवृष्टिवेगैः
		प्रावर्षद्वनमेघ इवाभिरश्मीन् 221
2589	41	क्रुद्धं मृत्युमिवान्तकम्

Serial No.	Verse No.	
2590	42	गाहमानमनीकानि मातङ्गमिव यूथपम्
		92
2591	2	किरन्निषुगणांस्तीक्ष्णान् स रश्मीनिव भास्करः
2592	18	नरव्याघ्रम्
2593	21	शरैराशीविषाकारैः क्रुद्धाशीविषसन्निभैः
2594	38	आजघान भृशं क्रुद्ध - स्तोत्रैरिव महाद्विपम्
2595	53	नाकम्पयत्तदा शौरिं सा विन्ध्यं गिरिमिवानिलः
2596	59	पतमानस्तु स बभौ पर्णशाखाचितः सुतः सभग्न इव वातेन बहुशाखो वनस्पतिः
2597	67	साज्वलन्ती महोल्केव
2598	72	पपाताभिमुखः शूरो यन्त्रमुक्त इव ध्वजः
2599	73	निर्भग्न इव वातेन कर्णिकारो हिमात्यये शेते स्म निहतो भूमौ
		93
2600	3	ते स्म भीताः पलायन्ते सिंहात्क्षुद्रमृगा इव

222

Serial No.	Verse No.	
2601	10	पूरयामासतुः क्रुद्धौ तडागं जलदौ यथा
2602	32	कुञ्जरैः पर्वतोपमैः
2603	35	पतमानान्यदृश्यन्त द्रुमेभ्य इव पक्षिणः
2604	55	शरार्त्ता भूमिमासाद्य शैला वज्राहता इव
2605	66	छादयामास समरे मेघः सूर्यमिवोदितम्
2606	24	वसुधामन्वपद्येतां वातनुन्नाविव द्रुमौ
2607	46	तेषामपि ससर्जेषु शरवृष्टिं धनञ्जयः सृष्टिस्तथाविधा ह्यासी- छलमानामिवायतिः
2608	56	प्रभिन्न इव मातङ्गः मृद्नन्नलवनं यथा भूरि द्रुमलतागुल्मं शुष्केन्धने तृणोलपम्
2609	57	अदृश्यत तदा पार्थो घनैः सूर्य इवावृतः
		95
2610	11	समुद्रमिव घर्मान्ते विशन्ति घोरा महानिलाः अक्षोभयदनीकानि पाण्डवानां द्विजोत्तमः
2611	12	तेऽपि सर्वे प्रयत्नेन द्रोणमेवसमाद्रवन्

223

Serial No.	Verse No.	
		विभिन्नसन्तो महासेतुं
		वार्येद्याः प्रबला इव
1 2612	13	बाष्पाम्भस्तान उणो
		जलौघमचलो यथा
2613	28	बभूव सूर्यं द्रोणस्य
		कालाग्निरिव दीप्यत:
2614	7	महासिंहाविवोदीर्णौ
2615	8	समरे त्वं तु महासेने
		वक्तुं वेगमुत्तमम्
		जाह्नव्यां यमुना नद्यौ
		प्रावृषीवोल्बणा यथा
2616	15	नरव्याघ्र
2617	32	अभवत्सर्वतो दीप्तं
		शुष्कं वनमिवाग्निना
2618	39	ज्वलन्तमिव पावकम्
		94
2619	4	नरव्याघ्र
2620	6	" "
2621	7	सेना कक्षं दहति मे वह्निः
		कक्षमिवोत्थितः
2622	31	दहन्तमिव पावकम् - दुर्धर्षम्
		96
2623	17	रेजतुः समरे राजन्
		पुष्पिताविव किंशुकौ
2624	18	भ्राजमाने भृशं लक्ष्म्या 224
		पुष्पाढ्य इव किंशुकः

	Serial No.	Verse No.	
1	2625	25	नवर्षैस्तु: पुनर्बाणैः पर्यभिद्यो महागिरिम्
	2626	6	तेषां युद्धे समभवद्घोरुणं शोणितोदकम्। सिंहस्य द्विपमुख्याभ्यां प्रभिन्नाभ्यां यथा वने॥
			97
	2627	28	यथा श्येनस्य पतनं वनेष्वामिषगृद्धिनः। तथैवासीदभीसारे तस्- स्य द्रोणं जिघांसतः॥
	2628	3	चिरं स्तु शरवर्षाणि रोचमान इवांशुमान्
	2629	23	हयाः शुशुभिरे राजन् मेघा इव सविद्युतः
	2630	31	पारावतसवर्णास्ते रक्तशोणा विमिश्रिताः। आकर्णपूर्णं विक्षेप वज्रं वज्रधरो यथा॥
			98
	2631	2	नरव्याघ्रः
	2632	4	महोरग इव श्वसन्
	2633	42	पुरुषव्याघ्र
	2634	28	सिक्तैः शोणितैः गात्रैः प्रस्रुताविव वारणौ

225

Serial No.	Verse No.	
		99
2635	25	स पपात हत: पृथ्व्यां वातरुग्ण इव द्रुम:
/ 2636	32	विबभौ भूतले हत्वा दिवाकर इवोदित:
2637	41	न रथौ गिरिशिखाच्चलौ :
2638	44	छादयन्त: शरै: पार्थं मेघा इव दिवाकरम्
2639	28	स्पृष्ट्वा नाकम्पयत्क्रुद्धो मैनाकमिव पर्वतम्
/ 2640	31	व्यरोचत यथा वह्नि: दावं दग्ध्वा हिमात्यये
		100
2641	7	आगतो न ग्रसत्पार्थ: सरित: सागरो यथा ।
2642	13	पुष्करेक्षणा :
2643	30	कुरुशिवान्तकम्
/ 2644	19	विनिश्वसन्त: नराजन् भग्नदंष्ट्रा इवोरगा:
		101
2645	3	तेऽद्यापि न निवर्तन्ते सिन्धव: सागरादिव
2646	6	मत्स्या इव महाजालं विदार्य विगतक्लमौ

226

Serial No.	Verse No.	
		तथा कृष्णा व दृश्येतां
		सेनाजालं विदार्य तत
2647	25	उद्भिन्नरुधिरौ कृष्णौ
		भारद्वाजस्य सायकैः
		शितैश्चितौ स्मरो चेतां
		कर्णिकारैरिवाचलौ
2648	5	तावतीत्य रथानीकं
		विमुक्तौ पुरुषर्षभौ
		ददृशाते यथा राहो-
		रास्यान्मुक्तौ दिवाकरौ
2649	7	अदृश्येतां महात्मानौ
		कालसूर्याविवोदितौ
2650	9	अक्षोभयेतां सेनां तौ
		समुद्रं मकराविव
2651	14	ज्वलिताविव पावकौ
		द्रोणादशी विवाकारा-
		ज्ज्वलितादिव पावकात्
2652	22	भास्वन्ताविव भास्करौ
2653	27	द्रोणास्त्रमध्यान्मुक्तौ
		सूर्येन्दू तिमिरादिव
2654	33	तयोरासीत् प्रभा राजन्
		सूर्यपावकयोरिव

103

Serial No.	Verse No.	
2655	26	शरै राशी विषोपमैः
2656	42	ते मुक्तौ रथा रजे
		नादवीदित इवाम्बुदः

Serial No.	Verse No.	
		104
2657	29	नरव्याघ्रः
2658	35	प्रत्यपद्यद्द्रुतं क्रुद्धो महावातो घनानिव
		105
2659	3	ध्वजा ज्वलिताइव पावकाः
2660	11	ध्वजाग्रं बाल सूर्यसमप्रभम्
2661	29	परमध्वजाः युगान्तादित्यसन्निभाः
2662	30	अदीप्यतार्जुनो येन हिमवानिव वह्निना
2663	36	नरव्याघ्रः
2664	37	" "
		106
2665	9	त्वरितोऽभ्यद्रवद्द्रोणं महेन्द्रइव शम्बरम्
2666	7	बाणान् महेन्द्राशनि सन्निभान्
2667	10	आदित्यस्य भिवान्तकम्
2668	14	नरव्याघ्र
2669	15	" "
2670	33	द्रोणान्तिकमनुप्राप्तां दीप्तास्यां पन्नगीं यथा
		107
2671	7	स किरीटं महीं प्राप्य बभौ ज्योतिरिवाम्बरात् 228

RHETORICAL EMBELLISHMENTS

Serial No.	Verse No.	
2672	11	नरशार्दूलौ
2673	11	महाबलौ नीलमेघौ
		वारणाविव यूथपौ
2674	12	शार्दूलाविव रोषितौ
		108
2675	11	बालसूर्यसमप्रभम्
2676	2	स विद्धो बहुभिर्बाणैः
		शरशृङ्गैः सर्वतो रणे
		प्रफुल्ल इव किंशुकः
	~~28~~	
		109
2677	12	सर्वतो व्याकिरन् बाणैः
		उल्काभिरिव कुञ्जरम्
2678	13	धनुर्घोरमिन्द्राशनिसमस्वनम्
		110
2679	6	प्रसन्न इव पन्नगः
2680	7	अभिक्रुद्धस्तोत्रार्दित इव द्विपः
2681	14	व्यरोचत सधीवीरेण
		भानुमानिव राहुणा
2682	25	भारद्वाजं ततः सर्वे
		न शेकुः प्रतिवीक्षितुम् ।
		मध्यंदिनमनुप्राप्तं
		सहस्रांशुमिव प्रभो ॥

229

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
2683	26	अतापमच्छर ब्रातै-
		र्भसितभरि वांशुमान
2684	27	त्रातारं नाध्यगच्छन्त
		पङ्के मग्ना इव द्विपाः
2685	28	महाशराः ——
		गभस्तय इवार्कस्य प्रतपन्तः
		प्रपतन्तः समन्ततः
2686	31	द्रोणस्तस्थौ महाराज
		आदित्यस्य इवान्तकः
2687	61	नरव्याघ्रः
2688	79	" "
2689	89	" "
2690	94	" "
2691	95	" "
2692	72	महामारुतवेगेन
		समुद्रमिव पर्वसु ।
		धार्तराष्ट्रबलं तात
		विक्षिप्तं सव्यसाचिना ॥
		112
2693	10	द्रोणानीकं विशाम्येव
		क्षुद्रोर्मिकमिवार्णवम्
2694	46	तानहं प्रमथिष्यामि
		तृणानीव हुताशनः
2695	60	सर्वक्षत्रस्य युक्तो
		वासवस्येव मातलिः
2696A	78	संप्रैक्षन्तावकं सैन्यं
		व्याघ्रो मृगगणानिव

230

Serial No.	Verse No.	
		॥3
2696 B.	22	न्यवर्तत संक्रुद्धे
		वेलामिव जलाशयः
2697	9	शरैरनलसंकाशैः
2698	29	त्वरन् प्रच्छादयद्द्रोणः
		शलभानामिव व्रजैः
		॥4
2699	72	सा भीमभुजनिर्मुक्ता
		निर्मुक्तोरगसन्निभा
2700	23	युगान्ताग्निसमप्रभा
2701	25	द्योतयन्ती दिशो राजन्
		महोल्केव नभश्च्युता।
2702	78	भोजस्तु क्षतसर्वाङ्गः
		भीमसेनेन मारिष ।
		रक्ताशोक इवोत्फुल्लो
		व्यभ्राजत रणाजिरे ॥
2703	84	महानसिः ——
		अभ्यगाद्धरणीं राजन्
		च्युतं ज्योतिरिवाम्बरात्
/ 2704	90	विदर्शयन् बलं शूरः
		शार्दूल इव कुञ्जरम्
7 2705	91	तौ दिशां गजसंकाशौ
		ज्वलिताविव पावकौ
/ 2706	92	विधुन्वानौ धनुः श्रेष्ठे
		संदधानौ च सायकान्
		विसृजन्तौ च शतशो
		गभस्तीनिव भास्करौ

231

Serial No.	Verse No.	
2707	93	युगान्तप्रतिमौ वीरौ रश्मिवन्तौ भास्कराविव
2708	102	हार्दिक्यः समरेऽतिष्ठत् विधूम इव पावकः
2709	11	महोदधिमिवापूर्ण- मापगाभिः समन्ततः अपश्यौ पक्षिसंकाशैः रथै रश्वैश्च संवृतम्
		115
2710	20	रथेनादित्यवर्णेन
2711	23	सात्वतो निशितैर्बाणै- र्गजानीकमयोधयत् । पर्वतानिव वर्षेण तपान्ते जलदो महान् ॥
2712	24	वज्राशनिसमस्पर्शैः शरैः
2713	27	जलदोपमनिःस्वनाः
2714	30	शरैरग्न्यर्कसंकाशैः
2715	34	चापश्च रुक्मविकृतं विधुन्वन् गजमूर्धनि अशोभत महाराज सविद्युदिव तोयदः
2716	35	सात्यकिर्वारयामास वेलेव मकरालयम्
2217	45	श्वसन्निव महोरगः
2218	49	इन्द्राशनिसमस्वनम्
2219	51	बाहू परिघ पुरुषौ
2720	52	पञ्चशीर्षाविवोरगौ

Serial No.	Verse No.	
		116
2721	26	ग्रस्यमानं कौन्तेय नो रेवं सोममिव राहुणा
2722	28	आदितास्यमिवान्तकम्
2723	31	परमसंक्रुद्धौ ज्वलिताविव पावकौ
2724	32	नर व्याघ्रौ
2725	39	संक्रुद्धमिव पन्नगम्
2726	43	सहस्रबाहु सदृश- मक्षोभ्यमिव सागरम्
2727	37	समकम्पत दुर्धर्षः क्षितिकम्पे यथाचलः
		117
2728	2	पश्यतो सर्व सैन्यानां बभूवास बयाऽव तुमुलः
2729	5	इन्द्राशनिसमस्वनान्
2730	4	तैर्ललाटार्पितैर्बाणै- र्युयुधानस्त्वजिह्मगैः व्यरोचत महाराज त्रिशृङ्ग इव पर्वतः
2731	9	यथा क्रुद्धा महोरगाः
2732	30	राजन् भ्राजमान इवांशुमान्
		118
2733	14	मल्लेन शक्राशनि सन्निभेन

233

Serial No.	Verse No.	
2734	7	योधास्त्वदीयाश्च हि तो न कश्च वृत्रेन्द्रयो युद्धमिवामरौघाः
2735	5	सहस्रनेत्रप्रतिमप्रभावं, दिवीव सूर्यं जगदप्यपाय।
		119
2736	25	कालान्तकयमोपमस्य
2737	26	मृत्युनीतान् हनिष्यामि दानवानिव वासवः
2738	53	पुरुषव्याघ्रः
		120
2739	2	नरव्याघ्रः
2740	5	शरदीवोदितः सूर्यः नृसूर्यः
2741	13	अथशब्दोमहानासी- त्तव सैन्यस्य मारिष मारुताद्धूतवेगस्य सागरस्येव पूर्वणि
2742	23	शरैराशीविषोपमैः
2743	28	बभ्राम तत्र तत्रैव गावः शीतार्दिता इव
2744	2	मृगं व्याघ्रइवाजिघ्रं- स्तव सैन्यमभीतवत्
2745	4	रुक्मध्वजधनुःशूरो मेरुशृङ्ग मिवाव्नमौ

234

Serial No.	Verse No.	
2746	6	तारकाणां यथा मध्ये गवां मध्ये यथा वृषः
2747	7	मत्तद्विरदसंकाशं " " गामिनम् । प्रभिन्नमिव मातङ्गं यूथमध्ये व्यवस्थितम्
2748	17	पौर्णमास्यामिवोद्धूतं वेलवन्मकरालयम् । पश्य मे सूत विक्रान्त- मिन्द्रस्येव महाहवे ॥
		121
2749	15	अभ्यद्रवन्त शैनेयं शलभाः पावकं यथा ॥
2750	24	स्रग्भिराभरणैर्वस्त्रै- रनुकर्षैश्च भारत ॥ संछन्ना वसुधा तत्र द्यौर्ग्रहैरिव भारत
2751	47	ततः शब्दः समभवत्तव- सैन्यस्य भारत मार्गणैर्वध्यमानस्य सागरस्येव पर्वणि
		122
2752	7	दारुणाशीविषोपमाः
2753	15	सूर्याग्निसमवर्चसाम्
2754	31	शरै रविसंकाशैः

235

Serial No.	Verse No.	
2755	39	सूर्यपावकसन्निभम्
2756	44	मुञ्चन्तः शरवर्षाणि तपान्ते जलदा इव
2757	65	युद्धं शक्रप्रह्लादयो रिव
2758	67	सृजन्तौ शरवर्षाणि वर्षास्विव बलाहकौ
2759	38	निहत्य तान् बाणगणै- र्द्रोणो राजन् समन्ततः । महाजलधरान् व्योम्नि मातरिश्वेव चाबभौ ॥
2760	41	ततोऽपतत् द्रुपदात्तूर्णं पञ्चालकुलनन्दनः । पर्वताग्रादिव महा- [illegible]को वायुपीडितः ॥
		123
2761	1	किरन्निषुसहस्राणि पर्जन्य इव वृष्टिमान्
2762	2	नाकम्पयत् स्थितं युद्धे मैनाकमिव पर्वतम्
2763	4	पर्जन्य इव घोषेण नादयन् —
2764	16	तेऽपतन् — महामारुतवेगेन भग्ना इव नागद्रुमाः
2765	17	शोणितौघपरिप्लुतैः — अशोभत महाराज किंशुकैरिव पुष्पितैः

236

Serial No.	Verse No.	
2766	19	ज्ञातारं नाध्यगच्छन्त पङ्कमग्ना इव द्विपाः
2767	20	शरैराशीविषोपमैः
2768	29	शरैरग्निशिखाकारैः
		124
2769	2	शक्रतुल्यबलो युद्धे महेन्द्रो दानवेष्विव
2770	31	नलिनी द्विरदेनेव समन्तात् प्रतिलोडिता
2771	43	चण्डवातोद्धुता मेघा गिरिरम्बुमुचा यथा तत्र राजन्महानासी- त्संग्रामो लोमहर्षिणः
		125
2772	1	पर्जन्यसमनिर्घोषैः
2773	8	सायकान् क्रूराशीविष सन्निभान्
2774	26	वधायाद्रवद्द्रोणं पतङ्ग इव पावकम्
2775	32	भारद्वाजाय चिक्षेप रुचिताभिव पन्नगीम्
2776	37	तौ जग्मतुर्महीं विद्धौ सर्पाविव गुरुत्मता
2777	43	अदृश्यमकरोत्तूर्णं जलदो भास्करं यथा

	Serial No.	Verse No.	
2	2778	49	ते वध्यमाना द्रोणेन शकुनेन च महासुराः
	2779	49	समकम्पन्त पञ्चाला गावः शीतार्दिता इव
4	2780	50	पुरुषव्याघ्राः
	2781	75	लुब्धोयं क्षत्रियान् हन्ति व्याघ्रः क्षुद्रमृगानिव
	2782	77	शतशः शेरते भूमौ निकृत्ता गोवृषा इव
1	2783	6	विमुञ्चन् विशिखांस्तीक्ष्णान् आचार्यं भृशमर्दयत् महामेघो यथा वर्षं विमुञ्चन् गन्धमादने
	2784	16	कृष्णसर्पो यथा मुक्तो वल्मीकं नृपसत्तम तथा त्वयुग्रान्महीपालो भित्वा कायमाहवे

126

	Serial No.	Verse No.	
4	2785	6	नरशार्दूलम्
	2786	17	प्रविष्टो भारतीं सेनां मकरः सागरं यथा
	2787	34	कृष्णसर्प इव श्वसन्
	2788	38	यं मध्यस्थमिमा घ्नन्ति सहस्राक्षमिवामराः
1	2789	42	यथा ते हि विषाग्निः
	2790	43	पुरुषव्याघ्रम्

127

Serial No.	Verse No.	
2791	18	विबभौ सर्वतः क्लिष्टः सविद्युदिव तोयदः
2792	19	कण्ठत्राणेन विबभौ सेन्द्रायुध इवाम्बुदः
2793	32	पृष्ठतोऽनुययुः शूरा मघवन्तमिवामराः
2794	37	अभ्यवर्तत वेगेन सिंहः क्षुद्रमृगानिव
2795	38	द्रावयन्तः शरैर्भीमं मेघाः सूर्यमिवोद्धताः
2796	42	तमवारयदाचार्यो वेलोद्वृत्तमिवार्णवम्
2797	43	उदर्वैरिरिमरिवारितः विबभौ
2798	52	आवर्तद्भ्रामयन् गदां भीमः कालदण्डमिवान्तकः
2799	64	ते शरैर्भीमकर्माणं ववर्षुः पाण्डवं युधि मेघा इवातपापाये धाराभिर्धरणीधरम्

128

Serial No.	Verse No.	
2800	9	प्राद्रवन्त रणे भीता व्याघ्रघ्राता मृगा इव
2801	17	नरव्याघ्र
2802	25	सुमर्दनेन क्षत्रियाणां वातो वृक्षानिवोद्धतः
2803	25	आगच्छद्द्रावयन्सेनां सिन्धुवेगो नगानिव

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
2804	27	अजयत्सर्वसैन्यानि शार्दूल इव गो वृषान्
2805	32	प्रावृट्काले महाराज नर्दन्निव बलाहकः
2806	35	नर्दन्तौ गो वृषाविव
		129
2807	12	रुरोध मार्गं भीमस्य वातस्येव महीरुहः
		130
2808	10	पुरुषव्याघ्रम्
		131
2809	20	अभ्यवर्तन्महाराज मेघो वृष्ट्येव पर्वतम्
2810	32	विव्याध बलवान् क्रुद्ध- स्तोत्रैरिव महाद्विपम्
2811	39	दुधूनाशीविषोपमान्
2812	45	प्रच्छादयंस्तं राधेयं शलभा इव पावकम्
2813	50	दध्मार समरे वीरः स्वरश्मीनिव रश्मिवान्

240

Serial No.	Verse No.	
2814	57	ते नगमुर्धरं निर्मार्तु कर्णं निर्भिद्य पत्रिण: यथा जलधरं भित्त्वा दिवाकरमरीचय:

132

Serial No.	Verse No.	
2815	31	सितासिता महाराज यथा व्योम्नि वलाहका:
2816	4	भीमसेनं रणे दृष्ट्वा ज्वलन्तमिव पावकम्
2817	5	अभ्ययात् पाण्डुं कर्णो वातोद्धूत इवार्णव:
2818	10	निश्वसन्ताविवोरगौ
2819	11	आप्लुताविव सुसंरब्धौ
2820	11	श्येनाविव च शीघ्रगौ
2821	11	शरभाविव संक्रुद्धौ प्रयुध्यातां परस्परम्
2822	21	भरतशार्दूल:
2823	25	स तोत्त्रैरिव मातङ्ग: वार्यमाण: पतत्रिभि:
2824	26	कर्ण: प्रत्युद्ययौ युद्धे मत्तो मत्तमिव द्विपम्
2825	27	अक्षुभ्यत् बलं हृष्टो- द्धूत इव सागर:
2826	37	प्रेक्षणीयतरावास्तां वृष्टिमन्ताविवाम्बुदौ

241

133

Serial No.	Verse No.	
2827	25	छित्त्वा शक्तिं ततो भीमो निर्मुक्तोरगसन्निभाम्

Serial No.	Verse No.	
2828	16	परस्परबद्धप्रेरलौ-
		र्वने कुञ्जराविव
2829	22	शक्तिं विसृज्य राधेयः
		पुरन्दर इवाशनिम्
2830	23	तौ वैश्वानरभौमौ
2831	29	तौ वृषाविव नर्दन्तौ
2832	31	अन्योन्यमभिवीक्षन्तौ
		गोष्ठेष्विव महर्षभौ
2833	42	वर्धमानं यथोरगम्
		134
2834	2	महागजाविवासाद्य
2835	6	प्रत्यविध्यत
		तोत्रैरिव महानागम्
2836	6	कशाभिरिव वाजिनम्
2837	8	प्राहिणोद् भीमसेनाय
		बलायेन्द्र इवाशनिम्
2838	12	जघान —
		गदया भारतः क्रुद्धो
		वज्रेणेन्द्र इवासुरान्
2839	22	प्रबभौ राजन् दीप्यमान
		इवांशुमान्
2840	28	अर्धप्रविष्टाः संरब्धा
		बिलानीव महोरगाः
/ 2841	31	शरो वन्तनाराचा
		दीप्यमाना इवाग्नयः

242

135

Serial No.	Verse No.	
2842	7	प्रविशय द्रुतवहं
		पतङ्ग इव मोहितः
2843	14	उद्यतां शक्तिं हस्तस्य
		मेरु शृङ्गमिव दानवः ;- कोऽग्रतः स्थातुमुत्सहेत
2844	5	तत्र तं निर्जितं दृष्ट्वा
		भुजङ्गमिव निर्विषम्
2845	11	योऽजयत्समरे जम्भं
		पुरन्दर इवासुरम्
2846	15	पतङ्गा इव वह्निं ते
		प्राविशन्क्रान्त चेतसः
2847	31	दिशः शरैः समावृण्वन्
		शलभानामिव व्रजैः
2848	37	भग्ना वातेनेव महाद्रुमाः

136

Serial No.	Verse No.	
2849	22	ते हतास्त्वपतन्भूमौ
		वातरुग्णा इव द्रुमाः
2850	16	अभ्ययुस्तस्य धरणीं तीक्ष्णा
		वल्मीकमिव पन्नगाः
2851	25	अभ्राजेतां यथा मेघौ
		संस्यूतौ सूर्यरश्मिभिः
2852	28	शोणिताक्तौ व्यराजेतां
		चन्द्रसूर्याविवोदितौ
2853	29	कर्णभीमौ व्यराजेतां
		निर्मुक्ताविव पन्नगौ
2854	30	व्याघ्राविव नरव्याघ्रौ
2855	31	शरभाविव चान्योन्यम्
2856	33	वृषाविवाथ नर्दन्तौ
2857	33	सिंहाविव पराक्रान्तौ

243

Serial No.	Verse No.	
2858	30	शरधारास्सृजौ वीरौ मेघाविव ववर्षतुः
/ 2859	35	अश्माविवान्यस्त्वोन्यं व्यराजत रणे राजन् सविद्युदिव तोयदः
		137
2860	1	नाभ्यवर्तत यथा मत्तो गजः प्रति गजं रणे नृप
2861	3	क्रोधाच्छ्वसन्निव महोरगः
2862	4	बभौ कर्णः शरान् स्वजन् रश्मीनिव दिवाकरः
2863	21	ते समासाद्य कौन्तेय- मावृण्वन् शरवृष्टिभिः। पर्वतं वारिधाराभिः प्रावृषीव बलाहकाः॥
2864	29	भग्ना द्विपेनेव महाद्रुमाः
2865	50	नरव्याघ्र
/ 2866	27	व्यराजन्त महाराज सुपर्णा इव खेचराः
		138
2867	4	बाणवर्षाण्यसृजतां वृष्टिमन्ताविवाम्बुदौ
2868	8	बाणै राशीविषोपमैः
2869	1	अदृश्यत मही कीर्णा वातभग्नैरिव द्रुमैः
2870	25	पतितैरपविद्धैश्च विबभौ द्यौरिव ग्रहैः

Serial No.	Verse No.	
2871	19	कर्णपाण्डवनिर्मुक्तौ- निर्मुक्ताविव पन्नगौ:
2872	25	पतितैरपविद्धैश्च विलग्नैर्द्यौरिव ग्रहैः
		139
2873	2	न विव्यथे भीमसेनो भिद्यमान इवाचलः
2874	6	नाराचान् निर्मुक्ताशीविषोपमान्
2875	7	विविशुः शोणितास्तेन वल्मीकमिव पन्नगाः
2876	15	तावुभौ नरशार्दूलौ
2877	15	जीमूताविव चान्योन्यं प्रववर्षतुराहवे
2878	27	मध्यन्दिनगतोर्चिष्मान् अरोचत शरदीव दिवाकरः
2879	33	सायकाः आपीडिता व्यरोचन्त राजन् क्रौञ्चा इवाम्बरे
2880	35	शराः शलभानामिव व्राताः
2881	37	नाराचानाशीविषोपमान्
2882	59	शरं क्रुद्धान्तकोपमम्
2883	64	क्रुद्धः कालानलद्युतिः
2884	72	पपात भुवि राजेन्द्रः क्रुद्धः सर्प इवाम्बरात्
2885	81	जीमूताविव घर्मान्ते गर्जन्तौ नरर्षभौ
2886	93	क्रुद्धः सर्प इव श्वसन्

245

Serial No.	Verse No.	
		140
2887	7	एकः प्रविष्टः संक्रुद्धो
		नलिनीमिव कुञ्जरः
		141
2888	9	नियच्छन्तः शरव्रातैः
	1	मत्तं द्विपमिवांकुशैः
2889	12	पुरुषव्याघ्रः
/ 2890	23	वक्त्रैः पंकजसन्निभैः
2891	37	महत्यां धर्मराजस्य
		खगः श्येन इवामिषम्
		142
2892	21	द्विरदाविव संक्रुद्धौ
2893	26	तौ नरसैरिव शार्दूलौ
2894	26	दन्तैरिव महाद्विपौ
2895	29	परस्परमुपयुध्येतां
		वारणाविव यूथपौ
2896	31	प्रवृद्धाविव कुञ्जरौ
2897	40	पुरुषव्याघ्रौ
2898	43	भीमोऽभवन्महाशब्दो
		वज्रपर्वतयोरिव
2899	44	द्विपाविव विषाणाग्रैः
2900	44	शृङ्गैरिव महर्षभौ
2901	51	उद्यम्याभ्याहनद्राजन्
		मत्तो मत्तमिव द्विपम्
2902	55	पुरुषव्याघ्र

246

Serial No.	Verse No.	
2903	56	पश्य वृक्षा प्रवीरेण क्रीडन्तं कुरुपुङ्गवम् महाद्विपेनेव वने मत्तेन ईर्ष्ययापरम्
2904	59	स सिंह इव मातङ्गं विकर्षन्
2905	68	महाद्विपमिवारण्ये मृगेन्द्र इव कर्षति
2906	72	महाद्विपवनमरुग्णता
		143
2907	2	वेगेन न्यपतद्भूमौ पक्षाभ्याम् इव पन्नगः
2908	11	नरव्याघ्र
2909	51	निकृत्तभुजमासीनं छिन्नहस्तमिव द्विपम्
		144
2910	8	कार्तवीर्यसमो युधि
		145
2911	3	पुण्डरीकाक्ष
2912	5	पुरुषव्याघ्र
2913	32	पुरुषव्याघ्र

247

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
2914	35	भुजान्परिघसंकाशान्हस्तिहस्तोपमान्
2915	38	कस्समग्निरिवोद्धृतः
		प्रदहेस्तव वाहिनीम्
2916	45	आदित्यस्येवान्तरूपम्
2917	58	सिसिचुर्मार्गणैस्तीक्ष्णै-
		र्गिरिं मेघा इवाम्बुभिः
2918	70	मध्यमत्सायकैः पार्थः
		शलभानिव मारुतः
2919	72	सूर्यवच्चलम्
2920	75	तौ कुञ्जराविव नर्दन्तौ
2921	97	महेन्द्रचापप्रतिमं गाण्डीवम्
		146
2922	19	देवराजप्रतिमम्
2923	21	निरीक्षितुं न शेकुस्ते
		यतवन्तोऽपि पार्थिवाः
		मध्यन्दिनगतं सूर्यं
		प्रतपन्तमिवाम्बरे
2924	41	मध्यं दिनगतं सूर्यं
		प्रतपन्तमिवाम्बरे
2925	51	शरैरग्न्यंशुसन्निभैः
2926	53	न चक्षमे सुसंक्रुद्ध-
		स्तोत्रार्दित इव द्विपः
2927	56	क्रुद्धाशीविषसंकाशाः
2928	74	शरैरग्नि सन्निभैः
2929	80	पुरुषव्याघ्र
2930	9	नैशं तमोऽशुभिः क्षिप्रं
		दिनादाविव भास्करः
		नाशयमास विक्रम्य
		शरैर्दिव्यास्त्रमन्त्रितैः

248

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
2931	11	आक्षिपत् पल्वलाम्बूनि
		निदाघार्क इव प्रभुः
2932	12	समाप्लवन् द्विषत्सैन्यं
		लोकं मानादिवोशनाः
2933	14	शलभा इव ते दीप्तमग्निं
		प्राप्य मता दिवम्
2934	22	दीप्ताग्रसंभृतशरः
		किरीटी विरराज ह
		वर्षासलिलतोयाजलः
		सेन्द्रधन्वाम्बुदो महान्
2935	122	शरः श्येन इवाशुगः
2936	144	स देवशत्रूनिव देवराजः
		किरीटमाली व्यधमत् समन्तात्
		यथा तमोऽस्य भ्युदितस्तमोघ्नः
		पूर्वां प्रतिज्ञां समवाप्य वीरः

147

Serial No.	Verse No.	
2937	47	ज्वलादित्यसन्निभम्
2938	51	कर्णभ्रमरसंकाशैः
2939	59	तरन्त्यो नाद्या इव तरङ्गिणी
2940	78	वासुदेव समो युधि

148

Serial No.	Verse No.	
2941	28	कुरुभ्यः प्राप्य
2942	48	अपविद्धैर्नभो भूमि-
		र्रेहे द्यौरिव शारदी

249

Serial No.	Verse No.	
2943	49	गिरिकूटाभाभाग- नैरावतोपमान्
		149
2944	4	वदनं शुभ्रं पुण्डरीकसमप्रभम्
2945	37	पुरुषव्याघ्र
2946	61	पुरुषव्याघ्रौ
		150
2947	2	दुर्मना निश्वसन् द्रुष्टा भग्नदंष्ट्र इवोरगः
		151
2948	38	तेहि वह्निशिखोपमा
2949	41	मुष्णन् क्षत्रिय तेजांसि नक्षत्राणामिवांशुमान्
		152
2950	5	पार्थेनैकेन निहता सिंहेनैव तरे मृगाः
2951	8	महेन्द्रोपम विक्रमान्

Serial No.	Verse No.	
		153
2952	20	नलिनी द्विरदेनेव
		समन्तात्फुल्लपङ्कजा ।
		क्षीणतोयानिलोत्कम्पा
		इवाविद्धेव पद्मिनी
		बभूव पाण्डवी सेना
		तव पुत्रस्य तेजसा
2953	15	यथा मध्यन्दिने सूर्यं
		प्रतपन्तं गभस्तिभिः
		तथा तव सुतं मध्ये
		प्रतपन्तं शरार्चिभिः
2954	43	तान्द्रोणः प्रतिजग्राह
		परीप्सन् कुरुसत्तमम् ।
		चण्डवातोद्धुतान्मेघान्
		निघ्नन् रश्मिमुचो यथा ॥
2955	25	सिंह इवानदत्
2956	26	क्रुद्धोऽन्तक इव प्रजाः
2957	27	तं तपन्तमिवादित्यम्
2958	37	शरं च सूर्यरश्म्याभ-
		मत्युग्रमनिलारणम्
		154
2959	7	धूमकेतुरिव क्रुद्धः
		कथं मृत्युमुपेयिवान्
2960	14	नरव्याघ्रः
2961	29	ततः सा भारती सेना
		मणिहेमविभूषिता ।
		द्यौरिवासीत्सनक्षत्रा
		सैन्या भरतर्षभ ॥

251

Serial No.	Verse No.	
2962	31	महेन्द्राशनि निस्वनः
2963	33	निशाया उत्पदृश्यन्त निर्घाता सविद्युतः ऋष्टि-शक्ति-गदा-बाण- मुसल-प्रास-पट्टिशाः
2964	34	संपतन्तो ह्यदृश्यन्त भ्राजमाना इवाग्नयः
		155
2965	6	शिशिरे कम्पमाना वै कृशगात्र इव द्रुमाः
2966	7	पुरुषव्याघ्रः
2967	25	सिंह इवानदत्
2968	32	भीमं क्रुद्धमिवान्तकम्
		156
2969	42	मध्यमत्पाण्डुसैन्यानि तूलराशिमिवानलः
2970	43	तं ज्वलन्तमिवादित्यम् दीप्तानलसमद्युतिम् तपन्तमिव भास्करम्
2971	47	ततो रजत गोक्षीर कुन्देन्दुसदृशप्रभान्
2972	63	दण्डहस्तमिवान्तकम्
2973	65	व्यात्ताननमिवान्तकम्
2974	89	जघानाञ्जनपर्वाणं महेश्वर इवान्धकम्

Serial No.	Verse No.	
2975	67	मर्यादितो प्रद्युम्नोऽसि पुत्रस्य तव वाहिनी वायुना क्षोभितावर्ती गंगेवोर्मितरंगिणी
2976	74	भुजङ्गाइव वेगेन वल्मीकं क्रोधमूर्छिताः ते शरा रुधिराक्ताङ्गा भित्वा शारद्वतीसुतम्
2977	77	बालसूर्यसमम्
2978	81	रुरोध द्रौणिमायान्तं प्रभञ्जनमिवाद्रिराट्
2979	82	वमोर्मेघेन धाराभि- र्गिरिर्मेरुरिवावृतः रुद्रोपेन्द्रेन्द्रविक्रमः
2980	88	मार्गणैरभिविव्याध घनं सूर्य इवांशुभिः
2981	100	द्रौणिमभ्यद्रवत्क्रुद्धो गजेन्द्रमिव केसरी
2982	101	रथिनामृषभं द्रौणिं धाराभिरिव तोयदः -शरवृष्टिम्
2983	106	तमञ्जनगिरिप्रख्यम्
2984	112	सिंहशार्दूलसदृशैः
2985	124	कमलाक्षः
2986	125	असुरानिव देवेन्द्रो जयाशामे त्वयि स्थिता
2987	126	जहि मातुल कौन्तेया- नसुरानिव पावकिः
2988	127	अथ प्रवृत्ते युद्धे द्रौणिराक्षसयोर्मृधे विभावर्यां सुतुमुलं शक्रप्रह्लादयोरिव

253

Serial No.	Verse No.	
2989	129	चचाल रथमध्यस्थो
		वातोद्धूत इव द्रुमः
2990	131	ववर्ष विशिखास्तीक्ष्णान्
		वारिधारा इवाम्बुदः
2991	133	तद्बाणैरर्दितं यूथं
		राक्षसां पीनवक्षसाम्
		सिंहैरिव वने मत्तं
		गजानामाकुलं कुलम्
2992	137	स हत्वा राक्षसानीकं
		रराज द्रौणि राहवे
		युगान्ते सर्वभूतानि
		संवर्तक इवानलः
2993	152	शरैराशीविषोपमैः
2995	156	सिंहवद्भीमविक्रमः
2996	161	महेन्द्रायुधोपमम्
2997	162	मुमोचाशीविषोपमान्
2998	170	निपेतुर्द्विरदा भूमौ
		वज्रकृत्ता इव पर्वताः
2999	171	विसर्पद्भिरिवोरगैः
3000	172	द्यौरिवोदितचन्द्रार्का
3001		क्षितिर्विबभौ नृपचन्द्रकैः
	190	निखनगतैर्महीकृतामू
		द्विरि शिखरैरिव दुर्गमाति रौद्रा
~~2994~~	~~10~~ -	कमलपत्राक्षः

157

Serial No.	Verse No.	
3002	7	वृद्धं वृद्धगुणैर्युक्तं
		ययातिमिव नाहुषम्
3003	12	विसृजन्तं शरवर्षाणि
		कालवर्षीव तोयदः

254

Serial No.	Verse No.	
3004	14	निचखान महीबाहुः
		पुरन्दर इवाशनिम्
3005	16	सपपातहतः पृथ्व्यां
		वज्राहत इवाद्रिराट्
3006	25	स ताड्यमानो नाराचैर्-
		वृष्टिवेगैरिवाचलः
		158
3007	3	निश्वसद्भिरिवोरगैः बाणैः
3008	7	जयं ते प्रतिदास्यामि
		वासवस्येव पावकिः
3009	25	शूरा गर्जन्ति सततं
		प्रावृषीव बलाहकाः
3010	26	फलं चाशु प्रयच्छन्ति
		बीजमुप्तमृताविव
3011	30	वृथा शूरा न गर्जन्ति
		शारदा इव तोयदाः
		159
3012	2	ततः परम संक्रुद्धः
		सिंहो मत्तमिव द्विपम्
3013	20	कौरवाग्र्यैः परिवृतः
		शक्रो देवगणैरिव
3014	25	पार्थिवशार्दूलैः
3015	32	अयोधयन्त राधेयं
		शक्रं दैत्यगणा इव

255

Serial No.	Verse No.	
3016	38	बभुमुस्तत्र तत्रैव
		गात्रः शीतार्दिता इव
3017	48	कालान्तक यमोपमम्
3018	74	नहि मद्वीर्यमासाद्य
		फाल्गुनः प्रसहिष्यति
		यथा वेलां समासाद्य
		सागरः मकरालयः
3019	51	आपतन्तं सुसंक्रुद्धं दृष्ट्वा
		गजं प्रतिगजो यथा
3020	71	द्रवन्ति समरे योधाः
		शलभाना इवाग्नितः
3021	72	जीमूतस्येव घर्मान्ते
		द्रवन्ति युधि सैनिकाः
3022	78	पुरुषव्याघ्र
3023	80	शरैर्घोरैर्निर्मुक्तोरगसन्निभैः
3024	82	युध्यमानस्य पार्थिव
		शार्दूलेनेव हस्तिनः
3025	89	महेश्वरसमो युधि
3026	96	पुरुषव्याघ्र
		160
3027	14	सिंहेनेवार्दिता गावो
		विद्रविष्यन्ति सर्वशः
3028	30	मदवर्षेण हेलाद्वा
		भ्रमराः पुष्पितं द्रुमम्
		सोऽपतद् वृद्धो मूर्धा क्रुद्धः
		पदाक्रान्त इवोरगः

256

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
3029	41	निम्नन्यग्रोधो यथा
3030	49	तौ प्रबुद्धौ रणे दृष्टुं
		वने वन्यौ गजाविव
3031	55	वासवस्येव संयुगे
3032	58	ननाद सुमहानादं
		तापान्ते जलदो यथा।
		161
3033	7	निपेतुर्द्विरदा भूमौ विभृङ्गा इव पर्वताः
3034	8	विसर्पद्भिरिवोरगैः नृप कुञ्जैः
3035	9	द्यौरिवादित्य चन्द्राद्यैर्ग्रहैः
		कौ पर्णा युगक्षये - क्षिति विभौ
		हतप्रहरतामीत
		विध्वस्त न्यस्त कृन्तत
3036	11	मध्यमत्तान्मत्ताद्दु-
		र्मेघानिव दुरत्ययः
		162
3037	4	मनो मारुत रंहसः
		तुरङ्गमान्
3038	6	विमुञ्च इव रश्मीनि
		पर्जन्य इव वृष्टिमान्
		छादयामास शैनेयं
		जलदो भास्करं यथा
3039	9	तावन्योन्यं शरैः कृत्तौ
		सरोजितौ नरर्षभौ
		सुपुष्पौ पुष्पसमये
		पुष्पिताविव किंशुकौ

257

Serial No.	Verse No.	
3040	11	रथमण्डलमार्गेषु चरन्तावरिमर्दनौ घोररूपौ हि तावास्तां वृष्टिमन्ताविवाम्बुदौ
3041	13	सुवर्णपुङ्खैरिषुभिराचितौ तौ व्यराजेताम् खद्योतैरावृतौ राजन् प्रावृषीव वनस्पती
3042	14	संप्रदीप्तसर्वाङ्गौ सायकैस्तैर्महारथौ अदृश्येतां रणे क्रुद्धा- वुल्काभिरिव कुञ्जरौ
3043	21	आचिच्छेद धनुर्धाराजम् भग्नदंष्ट्रमिव द्विपम्
3044	27	सपपात द्विधाच्छिन्न आयसः परिघो महान् महीधरस्येव महच्छिखरवरं वज्रदारितम्
3045	30	नरशार्दूल
3046	31	ततः शरं महाघोरं ज्वलन्तमिव पावकम्
3047	51	रथशार्दूलः
3048	53	व्यादितास्यमिवान्तकम्
3049.	54	पर्जन्य इव घर्मान्ते नादयन् वै दिशो दश

Serial No.	Verse No.	
3050	19	रराज राजेन्द्र सुवर्णवर्मा मध्यं गतः सूर्य इवांशुमाली
3051	24	दीप्तां प्रभां प्रजनयन्त तत्र तपात्यये विद्युदिवान्तरिक्षे
3052	25	न प्राकाशन्त तदा नराणां वाक्यीरितानीव महाम्बुजानि
		164
3053	4	विरराज तदा भूमि- र्यथा द्यौरिव भारत
3054	6	प्रदीप्यन्त दिशः सर्वाः प्रदीपैस्तैः समन्ततः वर्षाप्रदोषे खद्योतै- र्वृता वृक्षा इवाबभुः
3055	15	नरकांशु
3056	16	धूमकेतुरिव क्रुद्धः कल्पे मृत्युमुपयिवान्
		165
3057	5	द्रोणं प्रति समायान्तं मत्तो मत्तमिव द्विपम्
3058	8	आदित्यस्यमिवान्तकम्
3059	20	सम दृश्यन्त वेगेन पक्षवन्तो यथा द्रुमाः

259

Serial No.	Verse No.	
3060	29	प्रविशन् वारणीं अत्वा
		वल्मीकमिव पन्नगाः
3061	31	तस्य शक्तिममयात्मा
		पाण्डवो भुजगोपमाम्
3062	39	व्यशीर्यत रणे रात्रं-
		स्तारा जालमिवाम्बरात्
		166
3063	1	आपतन्तमपोसिवत्
		प्रयाणं दिव कुञ्जरम्
3064	12	सच्छरास्त्या विभिन्नाङ्गो
		निपपात रथोत्तमात्
		लोहिताङ्ग इवाकाशात्
		दीप्तरश्मिर्यदृच्छया
3065	29	ततः प्रवृत्ते युद्धं द्रोणिरा-
		क्षसयोर्मृधे
		विगाढे रजनीमध्ये
		शक्रप्रह्लादयोरिव
3066	14	अभ्यवर्षच्छरौघेण
		मेरुं वृष्ट्या यथाम्बुदः
3067	18	द्रौणिमभ्यद्रवत्क्रुद्धो
		गजेन्द्रमिव केसरी
3068	19	रथाक्षमात्रैरिषुभि-
		रभ्यवर्षद् घटोत्कचः
		रथिनां ऋषभं द्रौणिं
		धाराभिरिव तोयदः
3069	19	शरैराशीविषोपमैः
3070	23	शरैरवचकर्तोग्रैः
		द्रौणिर्वज्राशनिप्रभैः 260

Serial No.	Verse No.	
3071	24	तौ शस्त्रवृष्टिमतुलां वज्राशनिसमं जग्मतुः स्वनाम्
3072	26	अथाम सुमहातेजा महाप्राणेव मारुतः
3073	28	बभौ निशामुखे व्योम खद्योतैरिव संवृतम्
3074	32	चचाल समरे द्रौणि- र्वातनुन्न इव द्रुमः
3075	41	वपुषाऽस्य जज्वाले मध्याह्न इव भास्करः
3076	44	तौ सायकैरवच्छिन्ना- वदृश्येतां रणाजिरे मेघजालसमाच्छन्नौ नभसीन्दुभास्करौ
3077	53	शक्तिं चिक्षेप समरे सर्वपारसवीं शुभाम् स्वस्रोरिव स्वसारं हि दीप्तां वह्निशिखामिव

167

3078	41	रुरोधार्जुनमायान्तं प्रभञ्जनमिवाद्रिराट्
3079	49	से निक्षान्यपतन्नुर्व्यां वातनुन्ना इव द्रुमाः 168
3080	18	तपनीयनिभौ चित्रौ कल्पवृक्षाविवाद्भुतौ किंशुकाविव चोत्फुल्लौ व्यभ्राजेतां रणाजिरे ॥

261

Serial No.	Verse No.	
3081	20	ततः शरसहस्राणि विसृजन्विबभौ तदा कर्णपुत्रो महाराज वर्षमाण इवाम्बुदः
1 3082	27	अराजत महाराज वीताभ्रा द्यौरिव ग्रहैः
3083	28	प्रावृट्काले महाराज विद्युद्भिरिव तोयदः - अराजत
3084	31	तांस्तु निर्जित्य समरे कर्णपुत्रोऽभ्यराजत । मध्यन्दिनमनुप्राप्तो घर्मांशुरिव भारत ॥
3085	35	तयोः समागमो राजंश्चि- त्ररूपो बभूव ह । अपेतजलदे व्योम्नि बुधभास्करयोरिव
1 3086	37	विरराज महाबाहुः सशृङ्ग इव पर्वतः
3087	5	उत्सृज्य काले राजेन्द्र निर्मोकमिव पन्नगः

169

2 3088	6	तपनीयनिभौ चित्रौ कल्पवृक्षाविव द्रुमौ किंशुकाविव चोत्फुल्लौ प्रकाशेते रणाजिरे

Serial No.	Verse No.	
3089	7	तावुभौ समरे शूरौ शरकण्टकिनौ तदा अराजेतां महाराज कण्टकैरिव शाल्मली
3090	11	ननाद शकुनी राजं- स्तपान्ते जलदो यथा
/ 3091	12	व्यात्तानन इवान्तकः
3092	25	शरजालावृतं व्योम चक्रतुस्तौ महारथौ मेघाविव तपापाये वीरौ समरदुर्मदौ
3093	39	अगच्छन्बहुशो राज- न्शलभान्वायसा इव
3094	43	अदृश्यन्त महाराज महोल्का इव खाच्च्युता
		170
3095	11	भासयामास तत्सैन्यं दिवाकर इवोदितः
3096	14	निपपात शरस्तूर्णं निर्मुक्तो भुजगो यथा
3097	32	आसीत्समागमो राजन् बलिवासवयोरिव
3098	33	राजीवलोचनम्
3099	47	श्रूयते रथघोषश्च वासवस्येव नर्दतः
/ 3100	49	वीतेनैव समुद्धूतम- भ्रजालं विदीर्यते

263

Serial No.	Verse No.	
3101A	50	भिन्ना नौरिव सागरे द्रवतां योधमुख्यानाम्
3101B	51	राजशार्दूल
3102	65	देवानामिव देवेन्द्र
		जयाशा त्वयि मे स्थिता
		न हि मां कुलकौन्तेयान्
		सुरानिव पालकि:

171

Serial No.	Verse No.	
3103	8	नभून्नवारणी पूर्णा
		नक्षत्रै द्यौरिव प्रभो।
3104	31	जघानतावकान् योधान्
		वज्रपाणिरिवासुरान्
3105	32	समाकीर्णा मही भाति
		पञ्चास्यैरिव पन्नगैः
3106	34	पङ्कजैरिव विन्यस्तैः
		पर्वतैर्विबभौ मही
3107	40	पार्थं सिषिचुर्बाणै-
		र्गिरिं मेघाविवाम्बुभिः
3108	49	न्यधमत् कौरवीं सेनां-
		मासुरीं मघवानिव
3109	52	अभ्यराजत तेजस्वी
		शक्रो देवगणेष्विव

172

Serial No.	Verse No.	
3110	8	
		प्रावर्तयेतां संग्रामं
		धर्षिताविव पन्नगौ

264

Serial No.	Verse No.	
3111	15	रश्मिभिर्भास्करो राजन्-
		स्तमांसीव समन्ततः - अहरत्
3112	32	पुरुषव्याघ्राः
3113	35	स सम्प्रहारस्तुमुलो
		निरिडस्समभवन् महान्
		यथा सागरयो राजन्-
		श्क्षुब्धयोर्विवृद्धयोः
		173
3114	7	शरैराशीविषोपमैः
3115	13	अभ्यपीडयदायस्तः
		शरैर्मेघ इवाचलम्
3116	14	सम्प्राद्रवत्सुसन्त्रस्ता
		सिंहेनार्दिता मृगी
3117	25	तपन्तमिव भास्करम्
3118	33	वृष्णिशार्दूल
		पादस्पर्शमिवोरगः
		नैनं शक्ष्यामि
3119	35	पश्यामि कर्णं कौन्तेय
		देवराजमिवाहवे
3120	35	नरव्याघ्र
3121	36	पुरुषव्याघ्र
3122	38	दीप्यमानां महोल्कामिव
3123	44	मेघसंकाशम्
3124	50	एते द्रवन्ति पाञ्चालाः
		सिंहेनार्दिता मृगाः
3125	67	पुरुषव्याघ्र
3126	68	ततः समभवद्युद्धं
		कर्णराक्षसयोर्मृधे

265

Serial No.	Verse No.	
		गर्जन्तौ राजशार्दूल
		शक्रप्रह्लादयोरिव
		174
3127	13	हैडिम्बिः प्रममाथैनं
		महावातोऽम्बुदानिव
3128	16	निशीथे विप्रकीर्णान्ते
		वातनुन्ना घना इव
3129	18	आजघ्नुर्दशभिर्बाणै-
		स्तोयैरिव महाद्विपम्
3130	20	अलंबुषं चाप्यवर्षन्
		मेघो मेरुमिवाचलम्
3131	29	पुपुथाते महावीर्यौ-
		विन्दुवैरोचनाविव
3132	31	कुञ्जरशार्दूलौ
3133	40	प्राणदद्भैरवं नादं
		प्रावृषीव बलाहकः
		175
3134	16	रश्मिभिः सूर्य रश्म्याभैः
3135	22	समकम्पत सर्वा भू
		सिन्धोरिव महोर्मयः
3136	87	सिंहेनार्दितं वन्यं
		गजानामाकुलं कुलम्
3137	92	तस्य क्रुद्धस्य नेत्राभ्यां
		पावकः समजायत
		महोल्काभ्यां यथा राजन्
		सार्चिषः स्नेहबिन्दवः

266

Serial No.	Verse No.	
3138	69	कर्णमभ्यहनद्बाल गजेन्द्रमिव केसरी
3139	70	रथिनामृषभं कर्णं धाराभिरिव तोयदः - अभ्यवर्षत
3140	73	तमज्ञानचयप्रख्यम्
3141	80	सिंहशार्दूल सदृशौ:
3142	82	श्वेतं घोरं रुक्मं क्रूरे - मेरुशृङ्ग इव वारणम्
3143	85	इन्द्रायुधमिवोच्छ्रितम्
3144	103	सह्यमानो नाराचै- र्धाराभिरिव पर्वतः
3145	108	नागराडिव दुष्प्रधर्षः
		176
3146	16	स रथेनादित्यवर्चसा
3147	17	तस्यापि रक्तं मिवो... [illegible] महामेघ रवोपमः
3148	19	बभूव केतु र्ज्वलनार्क तुल्यः
3149	21	रथेन तेनानलवर्चसा तदा रराज संख्ये परिवर्तमानो विद्युन्माली मेघ इवान्तरिक्षे
		177
3150	15	तयोः समभवद् युद्धं क्रुद्धयोः स राक्षसेन्द्रयोः । मत्तयोर्वासिता हेतो - र्द्विपयोरिव कानने ॥

267

Serial No.	Verse No.	
3151	17	अलायुधेन समरे
		सिंहेनेव गजो प्रतिरू-ग्रस्तम्
3152	16	रथेनादित्यवर्चसा
3153	18	रथेनादित्यवपुषा
3154	28	गदां चिक्षेप वेगेन
		वज्रपातोपमां तदा
3155	33	पुण्डरीकाक्षः
3156	37	नरव्याघ्र
3157	38	शरै राशीविषोपमैः
~~3158~~	~~47~~	.

178

3158	30	तौ स्विन्नगात्रौ प्रस्विन्नौ
		सुस्रुवाते जनाधिप
		रुधिरञ्च महाकाया-
		वतिवृष्टाविवाम्बुदौ

179

3159	7	तेषां ज्यातलनिर्घोषो
		रथनेमिस्वनश्च हि
		मेघानामिव घर्मान्ते
		बभूव तुमुलो निशि ॥
3160	17	अतीव तद्भिन्नमतुल्यरूपं
		बभूव रूपं रविभीमसून्वोः
		समाकुलं शस्त्रनिपातघोरं
		दिवीव राह्वंशुमतोः प्रमत्तम्

Serial No.	Verse No.	
3161	52	स वै क्रुद्धः सिंह इवात्मसम्भवी
3162	64	ततः कर्णः कुरुभिः पूज्यमानो यथा शक्रो वृत्रवधे मरुद्भिः

180

Serial No.	Verse No.	
3163	1	द्रौणिं निहतं दृष्ट्वा विशीर्णमिव पर्वतम्
3164	3	ननर्त हर्षसंवीता वातोद्धूत इव द्रुमः
3165	20	आशीविष इव क्रुद्धः
3166	20	तथा च भाति कर्णो मे शान्तज्वाल इवानलः
3167	23	पुरुषव्याघ्र
3168	25	केसरीव वने नर्दन् मातङ्ग इव यूथपान्
3169	26	नरशार्दूलाः
3170	26	मध्यंगत इवादित्यो यो न शक्यो निरीक्षितुम्
3171	27	पुरुषव्याघ्र
3172	27	शरजालसहस्रांशुः शारदीव दिवाकरः
3173	28	तपान्ते जलदो यद्व- च्छरधारा शरन्मुहुः । दिव्यास्त्रजलदः कर्णः पर्जन्य इव वृष्टिमान् ॥

181

Serial No.	Verse No.	
3174	9	अदृश्यतौ पतन्ती सा शक्रमुक्ता यथाशनिः
3175	22	नरव्याघ्र
		182
3176	33	व्याघ्रशार्दूलः
3177	37	सा इतिवामतिथ्यथा ईशानामिव वासवः
3178	24	कृष्णः परायणं चैषां ज्योतिषामिव चन्द्रमाः।
		183
3179	36	निशीथे पाण्डवं सैन्य- मेतत्सैन्यं प्रसर्पितम्। गजाभ्यामिव मत्ताभ्यां यथा नलवनं महत् ॥
3180	65	पुरुषव्याघ्र
		184
3181	4	सुप्ताः शत्रुभिरत्र निःश्वसन्तो महीतले। विकीर्णा निरखाय द्रुत- न्निःश्वसद्भिर्महोरगैः ॥

270

Serial No.	Verse No.	
		185
3182	20	पुरुषव्याघ्रः
		186
3183	24	आतिष्ठद्वाहवे द्रोणो विधूमोऽग्निरिव ज्वलन्
3184	26	आह्वयन्तं परानीकं प्रभिन्नमिव वारणम्
		187
3185	39	जीमूता इव घर्मान्ते शरवर्षैरवाकिरन्
3186	39	ते रथान्सूर्यसंकाशान् आस्थिताः पुरुषर्षभाः
3187	40	अशोभन्त यथा मेघाः शारदाश्चलविद्युतः योधास्ते तु महाराज क्रोधामर्षसमन्विताः
		188
3188	12	तौ वृषाविव नर्दन्तौ
3189	18	मालीव मन्त्राभिहिता कर्णबाणैरभिद्रुताः

271

Serial No.	Verse No.	
3190	54	शरजालैः समाकीर्णं मेघजालैरिवाम्बरे
		189
3191	20	नृपशार्दूलाः
3192	53	भग्नचक्रं रथं ऽतिष्ठ- द्रुकम्पः शैलराडिव
3193	57	नरव्याघ्राः
3194	36	अन्योन्यं क्रुद्धयोर्वीरं यथा द्विरदसिंहयोः
3195	54	एकचक्रं रथं तस्य तमूहुः सुचिरं हयाः एकचक्रमिवार्कस्य रथं सप्त हया यथा
		190
3196	1	पाञ्चालानां ततो द्रोणो- ऽप्यकरोत् कदनं महत् । यथा क्रुद्धो रणे शक्रो दानवानां क्षयं पुरा ॥
3197	7	समिद्धः शिशिरापाये दहन् कक्षमिवानलः
3198	22	शरैस्तेराचितं द्रोणं नापश्याम महारथम् । भास्करं जलदैरुद्धं वर्षास्विव विशांपते ॥

272

Serial No.	Verse No.	
3199	26	मेरिस्थामन्वकीर्यन्त
		वातनुन्ना इव द्रुमाः
3200	28	अतिवृद्धा इव द्रोणो
		विधूमोऽग्निरिव ज्वलन्
3201	50	गजः शल्यगजोपमः
		191
3202	3	स धनुर्जैत्रमादाय
		घोरं जलदनिस्वनम्
3203	3	शरं चाशीविषोपमम्
3204	5	तस्य रूपं शरस्यासी-
		द्धनुर्ज्यामण्डलान्तरे
		द्योततो भास्करस्येव
		घनान्ते परिवेषिणः
3205	35	द्रोणमभ्यपतद्राजन्
		वैनतेय इवोरगम्
3206	21	यथा सविद्युतो मेघा
		नदन्तो जलदागमे
		तथा रेजुर्महाराज
		क्षिप्तिता रणमूर्धनि
		192
3207	11	युद्धं घोरं देवासुरोपमम्
3208	25	सोऽतिवृद्धा इव यन्ती
		विधूमोऽग्निरिव ज्वलन्
3209	34	धृष्टद्युम्नस्तथा राजन्
		गभस्तिमालीवांशुमान्

273

Serial No.	Verse No.	
3210	79	लोहिताङ्ग इवादित्यो दुर्योधः समपद्यत
		193
3211	46	मध्यं गतइवादित्यो दुष्प्रेक्ष्यस्तपिताऽभवत्
3212	68	क्रोधमाहारयत्तीव्रं पादाहत इवोरगः
3213	70	निश्वसन्नुरगो यद्वल्लोहिताक्षोऽभवत्तदा
3214	58	शेते विनिहतो भूमौ वने सिंहशिशुर्यथा
		194
3215	8	पुरन्दरसमो युधि
3216	९	स तैः परिवृतो राजा त्रस्तैः क्षुद्रमृगैरिव
3217	10	शीघ्रोऽनिल इवाकाशे चरन् रुद्र इवान्तकः
3218	12	महेन्द्रगिरिवत्सौम्यः
		195

Serial No.	Verse No.	
3219	8	पुरुषव्याघ्र
3220	17	" "
3221	28	शत्रून्निपातयिष्यामि महावात इव द्रुमान्
3222	41	विद्रावयिष्यामि रणे शक्रतिरिवासुरान्
3223	48	पर्जन्यनिनदोपमम्
3224	25	अहं हि ज्वलतो मध्ये मयूखानामिवांशुमान्

197

Serial No.	Verse No.	
3225	6	पराक्रमस्ते कौन्तेय शक्रस्येव शचीपतेः
3226	6	नातिवर्तति धर्मं वेलामिव महोदधिः
3227	35	कालानलसमं पार्थ ज्वलनार्कनिभोपमम्

198

Serial No.	Verse No.	
3228	33	पुरुषव्याघ्र
3229	66	तौ वृषाविव नर्दन्तौ

199

Serial No.	Verse No.	
3230	1	कालसृष्ट इवान्तकः
3231	16	पाण्डवान् क्षपयिष्यन्तौ
		दीप्तास्या पन्नगाइव
3232	49	बाहू नागराजकरोपमौ
3233	54	रथेनादित्यवर्चसा
3234	57	पन्नगैरिव दीप्तास्यैः
3235	9	पुनरेवाभवत्तीव्रः
		पूर्णसागरयोरिव
3236	44	यथा निर्मथ्यमानस्य
		सागरस्य तु निस्वनः
		अभवत्तव सैन्यस्य
		सुमहानद्भुतोपमः
3237	17	मुहूर्ताद् भास्करस्येव
		लोके राजन्नभस्तयः
		तथापरे द्योतमाना
		ज्योतींषीवामलाम्बरे

200

Serial No.	Verse No.	
3238	18	निश्वसन्तं यथा नागम्
3239	22	धीमान् सूर्य इवोदितः
3240	36	ज्वलन्तमिव पावकम्
✓ 3241	67	विवेश वसुधां भित्वा
		श्वसन् बिलमिवोरगः
3242	68	सम्भिन्नकवचः शूरः
		शरैस्तैरर्दित इव द्विपः
3243	85	प्रज्वलिताग्निकल्पैः
3244	87	ततः शरशतैस्तीक्ष्णैः
		संक्रुद्धाशीविषोपमैः

276

Serial No.	Verse No.	
3245	92	अवर्षन्तां शरवर्षं
		वृष्टिमन्ताविवाम्बुदौ
3246	93	द्रौणिं संछादयामासु-
		र्घनौघा इव भास्करम्
3247	97	निर्भिद्य विशुस्तूर्णं
		वल्मीकमिव पन्नगाः
3248	104	जीमूताविव घर्मान्ते
		तौ शरौघप्रवर्षिणौ
		अन्योन्यक्रोधताम्राक्षौ
		छादयामासतुर्युधि
3249	107	शरघर्ममध्यगतो
		दीप्तार्चिरिव पावकः
3250	110	आकाशे प्रत्यदृश्यन्त
		शलभानामिवायतीः
3251	114	अमुञ्चच्छरवर्षाणि
		प्रावृषीव बलाहकः
		201
3252	7	कालानलसमप्रख्यं
		द्विषतामन्तकोपमम्
3253	17	सोऽभिमन्त्र्य शरं दीप्तं
		विधूममिव पावकम्
3254	28	नदन्तो भैरवान्नादान्
		जलदोपमनिःस्वनान्
3255	58	ऊर्ध्वबाहुर्महातेजा
		ज्वलनादित्यसन्निभः
3256	59	वायुभक्षोऽम्बुभक्षणः
3257	71	पद्माक्षः

277

202

Serial No.	Verse No.	
3258	4	परूषं पावकप्रभम्
3259	7	तेजसा सूर्यसन्निभः
3260	8640	~~शक्रो देवगणैर्वृतः~~ वृषभेक्षणम्
3261	95	बालार्कसदृशप्रभम्

Serial No.	Verse No.	
		कर्णपर्व
		2
3262	20	प्लवमानान् हते द्रोणे सन्नौकानिवार्णवे
		3
3263	11	निवर्तते सदामन्दः सिंहात्क्षुद्रमृगो यथा
3264	15	पश्यन्तु पाण्डुपुत्रास्ते विष्णुवासवयोरिव
3265	5	अदृश्यन्त महाराज नक्षत्राणि यथा दिवि
		6
3266	20	रोचमानौ नरव्याघ्रौ रोचमानौ ग्रहाविव
3267	28	वार्ध्क्षेमिर्महाराज समुद्र इव पर्वणि
		5
3268	54	महेन्द्रेण यथा वृत्रो यथा रामेण रावणः - हतः

279

	Serial No.	Verse No.	
			7
1	3269	15	अवस्थितः सिंह इवावभासि
			8
4	3270	14	पुरुषव्याघ्र
	3271	28	भिन्ना नौरिव सागरे
			9
	3272	1	त्वामद्य सन्तो मन्यन्ते ययातिमिव नाहुषम्
	3273	5	महर्षिवारणं पार्थान् वज्रहस्त इवासुरान्
	3274	5	स कथं निहतः शेते वायुरुग्ण इव द्रुमः
4	3275	8	पुरुषव्याघ्र
	3276	16	पर्वतस्येव शिखरं वज्रपाताद्विदारितम् स शेते पृथिवीं नूनं शोभयन् रुधिरोक्षितः
	3277	17	मातङ्ग इव मत्तेन हरिणेन्द्रेण पातितः
	3278	19	शेते विनिहतो वीरो देवेन्द्रेणेवाचलः
4	3279	54	पुरुषशार्दूल
	3280	91	सृजन्तः शरवर्षाणि वारिधारा इवाम्बुदाः

280

Serial No.	Verse No.		
		10	
3281	11	बालार्कसमवर्चसम्	
3282	28	पुरुषव्याघ्र	
3283	34	नहि शत्रुगणान् सर्वान्	
		महेन्द्रो दानवानिव	
3284	35	पुरुषव्याघ्र	
3285	42	उत्तस्थौ राजभिः सार्धं	
		देवैरिव शतक्रतुः	
		11	
3286	9	विमलादित्यवर्चसा	
3287	11	भानुमन्तमिवायान्तं	
		तमो निघ्नन् दुरासदम्	
3288	12	पुरुषव्याघ्र	
		12	
3289	31	शक्तितोमरवर्षेण	
		प्रावृण्मेघा इवाम्बुभिः	
3290	33	सभीमसेनः शुशुभे	
		तोमरैः रङ्गमाश्रितैः	
		क्रोधदीप्तवपुर्भिस्तैः	
		सप्तसप्तिरिवांशुमान्	
3291	36	जलदे निरुल्लनमि	
3292	37	गन्धमाणिऽपि नतिष्ठ-	
		द्वीतोद्धृत इवाम्बुदः	

Serial No.	Verse No.	
3293	38	तमभ्यधावद्द्विरदं भीमो भीमरूप नागराट् महावेताडितं मेघं वातोद्धूत इवाम्बुदः
3294	22	स नागप्रवरो त्युग्रो विधिवत्कल्पितो बभौ उदयाग्र्यद्रिभवनं यथाभ्युदितभास्करम्
		13
3295	3	नाराचैरर्करश्म्याभैः
3296	26	सशरैः क्षतसर्वाङ्गः सात्यकिः सत्यविक्रमः रराज समरे राजन् सपुष्प इव किंशुकः
3297	36	निपपात महेष्वासो वज्राहत इवाचलः
3298	12	तावेनं भ्रातरौ वीरौ जघ्नतुर्हृष्य मृशाम् विषाणाभ्यां यथा नागौ प्रतिनागं महावने
		14
3299	10	सुस्राव रुधिरं तत्र गैरिकाद्रि इवाचलः
3300	11	रराज समरे वीरः स- पुष्प इव किंशुकः

282

Serial No.	Verse No.	
3301	17	ततः क्रुद्धो महेष्वासः- तत्सैन्यं प्राद्रवच्छरैः अन्तकाले यथा क्रुद्धः सर्वभूतानि प्रेतराट्
3302	18	व्यद्रवन्त दिशस्तूर्णं दावदग्धा इव द्विपाः
3303	23	ततः शक्तिं महाराज स्वर्णघण्टां दुरासदम् प्राहिणोत्तव पौत्राय घोरामग्निशिखामिव
3304	24	तामापतन्तीं सहसा महोल्काप्रतिमां तदा
3305	32	जगाम धरणीं तूर्णं महोरगकुलाशयम्
3306	33	बाहू पीनौ परिघसन्निभौ
3307	35	तमवच्छादयामासुः सूर्यमभ्रगणा ~~[illegible]~~ इव
3308	36	व्यद्रावयन्तव चमूं वज्रह- स्त इवासुरीम्
3309	37	विप्रकीर्यन्त सहसा वातनुन्ना घना इव
3310	39	ततः समागमो घोरो बभूव सहसा तयोः तथा देवासुरे युद्धे वृत्रवासवयोरिव

15

283

Serial No.	Verse No.	
3311	3	रराज समरे राजन् रश्मिवानिव भास्करः
3312	8	ललाटस्थैस्तैर्बाणैः - ब्राह्मणोऽसौ व्यशोभत प्रावृषीव यथा सिक्त - स्त्रिशृङ्गः पर्वतोत्तमः
3313	9	न चैनं कम्पयामास मातरिश्वेव पर्वतम्
3314	10	नाकम्पयत्संहृष्टो वार्योघ इव पर्वतम्
3315	12	आदित्याविव संदीप्तौ लोकक्षयकरावुभौ स्वरश्मिभिरिवान्योन्यं तापयन्तौ शरोत्तमैः
3316	14	व्याघ्राविव च संग्रामे चेरतुस्तौ नरोत्तमौ
3317	15	अभूतां तावदृश्यौ च शरजालैः समन्ततः मेघजालैरिवच्छन्नौ गगने चन्द्रभास्करौ
3318	16	चकाशे तं मुहूर्तेन ततस्तावप्यरिन्दमौ विमुक्तावभ्रजालेन अङ्गारकबुधाविव
3319	18	किरन्शरशतैरुग्रैः - धाराभिरिव पर्वतम्
3320	20	पुरुषसिंहयोः
3321	31	समरे कालान्तकयमोपमौ
3322	32	रुद्रद्वाविव संभूतौ यथा द्वाविव भास्करौ
3323	32	पुरुषव्याघ्रौ

284

Serial No.	Verse No.	
		16
3324	4	व्यक्षोभयद्भिन्नधूर्तो महावात इवार्णवम्
3325	7	साधुध्वान् सतलंगांश्च पश्चास्योरम सन्निभान्
3326	10	नर्दमाना इवर्षभा:
3327	15	रथान् विशकलीकुर्वन् महाभ्राणीव मारुत:
3328	36	ननाद मुदितो द्रौणि- र्महामेघौघनिस्वनम्
3329	26	जैत्रेण विधिनाऽऽहूतं वायुरिन्द्रमिवाध्वरे
3330	39	व्यधमद्रूतश्रेष्ठो नीहारमिव मारुत:
3331	48	नाराचैर्वज्रसन्निभै:
3332	48	निर्बिभेद महावेगै- स्त्वरन्वज्रीव पर्वतम्
		17
3333	1	तत: समभवद्युद्धं शुक्राङ्गिरसवर्चसो: नक्षत्रमभितो व्योम्नि शुक्राङ्गिरसयोरिव
3334	2	लोकत्रासकरावास्तां विमार्गस्थौ ग्रहाविव
3335	11	पद्मार्कपूर्णेन्दुनिभाननानि
3336	14	प्रद्वहारयामास महाप्रणाले- वायु:समुद्यन्निव शंभुमन्तम्

285

Serial No.	Verse No.	
3337	15	पृथक्पृथिव्यां हरिचन्द्रसूर्यौ ननाद सोऽम्भोद इवातपान्ते
3338	3	स तेन बिलमौर्वी- रन्ध्र रश्मिर्यथा रविः
		18
3339	2	तुरगान् गरुडानिल रंहसः
3340	6	शुक्लितं दानव नागसन्निभम् (अश्वम्)
3341	12	घनाघनेनानिल तुल्यवर्चसा
3342	13	बाहू द्विप हस्त सन्निभौ
3343	13	शरच्च पूर्णेन्दुनिभाननम्
3344	15	अम्बुद निस्वनः
3345	16	हिमाद्रिकूटप्रतिमेन दन्तिना
3346	18	गजावत्यतन्तौ युगपद्विरेजतु- र्यथाद्रिशृङ्गाद् स्थविरौ महारमौ
3347	20	बिभेद पार्थः स पपात काननादयन हिमाद्रिकूटं कुलिशाहतं यथा
		19
3348	26	हंसांशुगौरास्तु सितां हंसाः सरस्यामिवशान्

286

Serial No.	Verse No.	
3349	12	ते रथास्तत्र विध्वस्ताः परार्ध्या भान्त्यनेकशः धनिनामिव वेश्मानि हतान्यग्न्यनिलाम्बुभिः
3350	50	क्षतप्रश्मश्रुभिराकीर्णा पूर्णचन्द्रनिभैर्महीम् कुमुदोत्पलपद्मानां खण्डैः फुल्लं यथा सरः
3351	51	तथा मही भृतैर्वक्त्रैः कुमु- दोत्पलसन्निभैः तारागणविचित्रस्य निर्मलेन्दुद्युतित्विषः
3352	1	वक्रातिवक्रगमना- दङ्गारक इव ग्रहः
3353	8	तेऽर्जुनं सर्वतः क्रुद्धा नानाशस्त्रैरवाकिरन्। मरुद्भिः प्रेरिता मेघा हिमवन्तमिवोष्णगे ॥
3354	13	वज्राशनि समैः शरैः
3355	16	वज्राशनिविषोपमैः
3356	16	शरैर्निर्जघ्निवान्पार्थो महेन्द्र इव दानवान्
3357	24	तथेत्युक्त्वाऽर्जुनः कृष्ण- शिष्टान्संशप्तकांस्तदा। आक्षिप्य शस्त्रैर्बला- द्दैत्यानिन्द्र इवावधीत्
3358	30	नाराचान् विमुक्तानिव पन्नगान्
3359	43	शयानान्पर्वतोपमान्
3360	51	वक्त्रैः कुमुदोत्पल सन्निभैः

287

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

	Serial No.	Verse No.	
/	3361	58	छित्वा तानवद्यो- च्छून पाप्मः शत्रून् इवासुरान्
			20
	3362	6	कर्णस्यानीकमहनत पराभूतस्यानीकः
	3363	8	सम्यगस्तैः शरैः पाण्ड्यः वायुर्मेघानिवाक्षिपत्
	3364	18	महतास्त्रयोगेण दिवं भूमिं च नादयन् वर्षन्ति स स्थूलमेघो भाति ह्रादीव पार्थिव
0-3	3365	44	ननर्द च न्यग्रहपावकं तिमं मृशातिपातातपतितं विचूर्णितम् । महेन्द्रवज्राभिहतं महास्वनं यथाद्रि शृङ्गं धरणी तले तथा ॥
	3366	9	सपादरक्षो नहनद् वज्रेणाद्रिमिवाद्रिहा
4	3367	44	कमलपत्राक्ष
/	3368	44	वज्रसंहननकरः
	3369	19	संस्पृशन्तः शरांस्ती- क्ष्णांस्तूणाराशीविषोपमान्
/	3370	21	बाणैरग्निशिखोपमैः
5	3371	31	तमन्तकमिव क्रुद्ध- मन्तकस्यान्तकोपमम्
		~~32~~	

288

Serial No.	Verse No.	
3372	32	पर्जन्य इव धमन्ति वृष्ट्या साद्रिद्रुमां महीम् आचार्यपुत्रस्तां सेनां बाणवृष्ट्या मवीवृषत
3373	35	महाजलदनिस्वनम्
3374	41	द्विपोत्तमं पर्वतसानुसन्निभम्
3375	42	तोमरं भास्कररश्मिवर्चसम्
5 3376	45	ततः प्रजज्वाल परेण मन्युना पादाहतो नगपतिर्यथा तथा। समाददे चान्तकदण्डसन्निभा- निषूनमित्रार्तिकरांश्चतुर्दश
/ 3377	47	भुजौ धरायां पतितौ नृपस्य तौ विचेष्टतुस्तौ द्विरदहताविवोरगौ
3 3378	48	शिरश्च तस्योर्ध्व शशिप्रभाननं सरोषताम्रायतनेत्रमुन्नसम् । क्षितावपि भ्राजति तत्सकुण्डलं विशाखयोर्मध्यगतः शशी यथा ॥
3379	51	सुहृद्वृतोऽत्यर्थमपूजयन्मुदा जिते बलौ विष्णुमिवामरेश्वरः
		21
/ 3380	20	विजगाहाण्डजाकीर्णां पद्मिनीमिव कुञ्जरः
3381	24	ममर्द तरसा कर्णः सिंहः मृगगणानिव
/ 3382	33	शरजालैः सुसंरब्धं प्रफुल्ला स्यन्दना इव

Serial No.	Verse No.	
3383	37	सपताका ध्वजाः पेतुर्विशीर्णा इव पर्वताः
3384	39	सादिभिः पत्तिसंघाश्च निहता युधि शेरते । मुदितानीलपद्मानि प्रम्लाना इव स्रजः ॥
		22
3385	7	प्रक्षाल्यमानं द्विरदैर्मेघैरिव दिवाकरम्
3386	9	समन्तात्सिषिचुर्वीरा मेघास्तोयैरिवाचलान्
3387	16	नाराचैर्यमदण्डाभैः
3388	22	तैश्छाद्यमानं नकुलं दिवाकरमिवाम्बुदैः
3389	28	बाणवर्षैर्हताः पेतुर्वज्रवर्षैरिवाचलाः
3390	29	द्रुतां सेनामवैक्षन्त भिन्नकूलामिवापगाम्
		23
3391	7	निपपात ततो भूमौ च्युतः सर्प इवाम्बरात्
3392	9	तमापतन्तं विशिखं यमदण्डोपमत्विषम्

Serial No.	Verse No.	
3393	17	समाधानगारं घोरं मृत्युकालान्तकोपमम्
3394	19	प्राविशद्धरणीं राजन् वल्मीकमिव पन्नगाः
		24
3395	21	ततो बाणमयं जालं विततं व्योम्नि दृश्यते। खद्योतानामिव व्रातैः संपतद्भिर्यथा नभः॥
3396	25	व्यरोचेतां महात्मानौ कालसूर्याविवोदितौ
3397	27	व्यशीर्यत दिशो राजन् वातनुन्ना इवाम्बुदाः
3398	32	शरवेश्म प्रविष्टौ तौ ददृशाते न कैश्चन सूर्याचन्द्रमसौ राजन्- छाद्यमानौ घनैरिव
3399	35	नचकार यथा राजन् भास्करो जलदैर्यथा
3400	53	निःश्वसन् दुःखसंतप्तः कुम्भस्थ इव पन्नगः
3401	60	छिन्नगात्रावराश्चैव छिन्नतालध्वजोऽपरे। छिन्नाभ्राणीव संपेतु- र्हन्यमाना महात्मना॥

Serial No.	Verse No.	
3402	61	तमेवाभिमुखं जग्मुः - शलभा इव पावकम्
3403	62	क्षरन्तः शोणितं गात्रै- र्नगा इव जलस्रवाः
3404	75	तमेवाभिमुखं यान्ति पतङ्गा इव पावकम्
3405	76	क्षत्रिया वर्जयामासु- र्युगान्ताग्निमिवोल्बणम्
3406	78	तापयामास तान्बाणैः सूतपुत्रो महाबलः । मध्यन्दिनमनुप्राप्तो भूतानीव तमोनुदः ॥

25

Serial No.	Verse No.	
3407	2	उलूकं ताडयामास वज्रेणेव महाबलम्
3408	18	नाकम्पयत संक्रुद्धो वार्योघ इव पर्वतम्
3409	25	शलभानामिव व्राता- ञ्शरव्रातान्महारथः रथोपगान् समीक्ष्यैनं विव्यधे नैव सौबलः
3410	34	शरानाशीविषोपमान्
3411	35	तार्क्ष्यतुल्यपराक्रमः

26

292

Serial No.	Verse No.	
3412	21	पार्थं त्रासयामास महेन्द्रो नमुचिं यथा
3413	27	अथैनं छिन्नधन्वानं भग्नशृङ्गमिवर्षभम्
3414	29	ववामरुधिरं गात्रैः कुम्भवज्रादिवोदकम्
3415	32	स्कन्धदेशस्थितैर्बाणैः- शिखण्डी तु व्यराजयत् । शाखाप्रशाखाविपुलः सुमहान्पादपो यथा ॥
3416	33	अन्योन्यशृङ्गाभिहतौ रेजतुर्वृषभाविव
		27
3417	1	श्वेतस्त्वथ महाराज व्यधमत्तावकं बलम् यथा वायुः समासाद्य तूलराशिं समन्ततः
3418	5	अभ्यवर्तन्त सहसा वार्योघा इव सागरम्
3419	6	अग द्रवन्त भयं सर्वे तार्क्ष्यं दृष्ट्वेव पन्नगाः
3420	7	हन्यमाना महाराज शलभा इव पावकम्
3421	27	शक्रतुल्यपराक्रमः
3422	35	शिरांस्युर्व्यामदृश्यन्त ताराजालमिवाम्बरे

Serial No.	Verse No.	
3423	38	हस्तिभिः पतितैश्चैव तुरङ्गैश्चाभवन्मही अगम्यरूपा समरे विशीर्णैरिव पर्वतैः
3424	40	मनोमारुतरंहसः
3425	42	शिरराज तदा पार्थः- विधूमोऽग्निरिवज्वलन्
		28
3426	35	नाराचैर्निहताश्चापि गजाः पेतुर्महाबलाः
~~3427~~	~~36~~	पर्वतस्येव शिखरं वज्ररुग्णं महीतले
3427	44	उन्मत्तगङ्गाप्रतिमम्
		29
3428	6	क्रोधेन महता युक्तः सविषो भुजगो यथा
3429	9	ततो युधिष्ठिरः क्रुद्धः प्रभिन्न इव कुञ्जरः
3430	16	सिंहाविव सुसंरब्धौ परस्पर जिगीषया । जघ्नतुस्तौ रणेऽन्योन्यं नर्दमानौ वृषाविव ॥

Serial No.	Verse No.	
3431	18	विरेजतुर्महाराज किंशुकाविव पुष्पितौ
3432	25	निपपात ततः श्लाघ्य स्वर्णरज्जुर्महास्वना। विपतन्ती महोल्केव रराज द्विरिव सन्निभा॥
3433	30	तमुद्यतगदं दृष्ट्वा दण्डहस्तमिवान्तकम्
3434	31	दीप्यमानां महावेगां महोल्कां ज्वलितामिव

30

Serial No.	Verse No.	
3435	9	दिनकरकिरणप्रभैः पृषत्कैः
3436	14	जलदनिनदनिस्वनं रथम्
3437	16	रथान् विमानप्रतिमान्
3438	16	ससार श्रीस्नदबाणेन रम्भामिवानिलोऽवधीत
3439	18	तमन्तकमिव क्रुद्धम्
3440	34	मुसलानीव संपेतुः परिघा इव चैवव:

31

295

Serial No.	Verse No.	
3441	7	मग्नदंष्ट्राहतविषाः पादाक्रान्ता इवोरगाः
3442	8	क्रुद्धः सर्प इव श्वसन्
3443	14	पुरन्दरसमः युद्धे
3444	15	कार्तवीर्यसमो ~~कृष्ण~~ वीर्ये
3445	18	अत्यपश्यत् राधेयं शीतार्त इव भास्करम्
3446	20	शक्रविष्णुसमम्

32

Serial No.	Verse No.	
3447	12	पुरुषव्याघ्र
3448	17	" "
3449	25	उद्यन्ताविव यथा सूर्यौ बालसूर्यसमप्रभौ कर्णशल्यौ रणे दृष्ट्वा विद्रवन्तु महारथाः
3450	38	शरांश्चाशीविषोपमान्

33

Serial No.	Verse No.	
3451	5	कमलाक्षी
3452	22	कमलाक्षस्य

34

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
3453	17	विबुधशार्दूलाः
3454	39	ज्वलन्तइव पावकाः
3455	41	मनुजशार्दूल
3456	78	ध्यानविलियमान्
3457	94	मनो मारुतरंहसः
3458	121	राजशार्दूल
3459	150	वज्राशनिसमस्पर्शौ:
3460	157	पुरुषव्याघ्र
3461	161	यथाह्यस्य भुजौ पीनौ नागराजकरोपमौ
		35
3462	2	पुरुष व्याघ्र
3463	33	नहि पार्थान् रणे सर्वान् महेन्द्रो दानवानिव
		36
3464	1	कृष्णादभ्यधिकोयन्ता देवेशस्येव मातलिः
3465	11	आरुरोह महातेजाः शल्यः सिंहइवाचलम्
3466	12	अध्यतिष्ठ द्यथाम्भोदं विद्युत्वन्तं दिवाकरः
3467	12	तावेकरथमारूढा- वादित्याग्नि समत्विषौ

Serial No.	Verse No.	
3468	13	अभ्राजितौ यथा मेघं सूर्याग्नीसहितौ दिवि । संस्तूयमानौ तौ वीरौ तदास्तां द्युतिमत्तमौ ॥
3469	15	धनुर्विस्फारयन्घोरं परिवेषीव भास्कर:
3470	16	प्रबभौ पुरुषव्याघ्रो मन्दरस्थ इवांशुमान्
3471	20	तत्कर्म कुरु राधेय वज्रपाणिरिवापर:
3472	23	बाध्यमानान्यराजन्त मेघशब्दो यथा दिवि
3473	31	शितैः पृषत्कैः कुर्वाणा नभश्छायामिवाम्बरे

37

Serial No.	Verse No.	
3474	11	भास्कर पावकाभौ
3475	14	महेन्द्र विष्णु प्रतिमाव निन्दितौ
3476	20	हुताशनादित्य समान तेजसम्
3477	29	पताकिनं वज्रनिपात निस्वनम्
3478	34	यदुसदनमुपेन्द्र पालितम् त्रिदशमिवामरराज रक्षितम्
3479	20	नये बृहस्पत्युशनो: सदा समम्
3480	44	निघ्नन्नमित्रान् समरे तमो घ्नन् सविता यथा
3481	30	समास्थितौ चैक रथे सूर्यचन्द्रमसाविव

298

Serial No.	Verse No.	
3482	32	नर्दन्तमिव शार्दूलम्
		40
3483	12	पुरुषव्याघ्रौ
		41
3484	74	यक्षरक्षाः समस्ताश्च निर्जिताश्च किरीटिना शृगाला इव सिंहेन
		42
3485	19	तमोनुदं मेघ इवातिमात्रं धनंजयं छादयिष्यामि बाणैः
3486	22	युद्धे सहिष्ये हिमवानिवाचलः
		46
3487	22	अशोभत महाराज देवैरिव शतक्रतुः

299

Serial No.	Verse No.	
3488	23	अन्वयुरन्तरुधानीकं क्षरन्त इव तोयदाः
3489	24	साद्रिभिश्चास्थिता रेणुः- द्रुमवन्त इवाचलाः
3490	28	हस्त्यश्वरथमातङ्गाः प्रावृषीव बलाहकाः
3491	33	पश्यमे कर्णार्जुनस्थिता सौदामन्य इवाम्बुदे
3492	62	पूर्णचन्द्रनिभाननैः
3493	69	एष सूर्य इव म्भोदैः- छिन्नः पार्थेन दृश्यते
3494	71	पुरुषव्याघ्रौ
3495	75	एष सूर्य इवाम्भोदैः- छिन्नः पार्थेन दृश्यते
3496	83	एतौ च पुरुषव्याघ्रा- वश्विनाविव सोदरौ
3497	84	अमी स्थिता द्रौपदेयाः पञ्च पञ्चाचला इव
3498	86	असविन्द्र इवासह्यः
3499	86	क्रुद्धान्तकसमः शूरः
3500	4	मध्यमत्वादुर्वीं सेनां- मासुरीं मघवानिव
		47
3501	5	पारावत सवर्णाश्व- श्चन्द्रादित्यसमद्युतिः
3502	6	शार्दूलसमविक्रमाः

300

Serial No.	Verse No.	
3503	7	चन्द्रं तारागणा इव सानुगा दीप्तवपुषः
3504	15	क्रुद्धो रुद्रः पशूनिव
		48
3505	4	प्रत्युद्ययुर्महोत्साहं हंसा इव महार्णवम्
3506	22	अभ्यवर्षन्निमर्दन्तं प्रावृषीवाम्बुदा गिरिम्
3507	28	शिरश्चन्द्रनिभाननम्
3508	28	शुभदर्शनमेवासी- न्नालभ्रष्टमिवाम्बुजम्
		49
3509	5	पेतुः पृथिव्यां स्म युगप- च्छिन्नं शालवनं यथा
3510	7	अथ वैकर्तनं कर्णं रणे क्रुद्धमिवान्तकम्
3511	7	रुरुधुः पाण्डुपाञ्चाला व्याधिं मन्त्रौषधैरिव
3512	16	प्रजज्वाल ततः क्रोधा- द्धविषेव हुताशनः
3513	19	यमदण्डनिभं शरम् बाणो वज्राशनिस्वनः

30

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

	Serial No.	Verse No.	
2	3514	28	रथीम्यारि-चक्राशेते चन्द्रस्येव पुनर्वसू
3	3515	42	तद्दुर्म हेमविकृतं रत्नचित्रं बभौ पतत् सविद्युदभ्रं सवितुः क्षिप्तं वातहतं यथा
3	3516	43	रत्नैरलङ्कृतं चित्रैर्मेघ्नं निशियथा नभः
	3517	44	तां ज्वलन्तीमिवाकाशे शरैश्छिन्द्रि... सप्तभिः
2	3518	46	क्रुद्धः सर्प इव श्वसन्
2	3519	60	न्यहनत्पाण्डवीं सेनां वज्रहस्त इवासुरीम्
2 /	3520	69	इति ब्रुवाणा ह्यन्योन्यं जघ्नुर्योधा महारथाः अभ्रच्छायेव तत्रासीत्- छरवृष्टिभिरम्बरे
2	3521	72	सारथ्या निहताः पेतु- र्वज्रभिन्ना इवाद्रयः
0	3522	74	पद्मेन्दुसदृशाननैः
3 /	3523	92	अद्रवत्तावकं सैन्यं त्रास्यमानं समन्ततः । सिंहार्दितमिवारण्ये यथा कुञ्जरकुलं तथा ॥

50

302

5 /	3524	17	बिभर्ति सदृशं रूपं पुमान्नाग्निसमप्रभम्

		Serial No.	Verse No.	
		3525	42	मदोत्कटं वने दृप्तमुत्कोभिरिव कुञ्जरम्
20	/	3526	46	वाणी वज्राशनिस्वनः
3	/	3527	49	अद्रावयद्भीमसेनो यथेन्द्रो दानवान्पुरा
20	/	3528	5	हंसवर्णान् हयान्
20		3529	13	सिंहनादेन
3		3530	46	अदारयद्द्रोणं कर्णं वज्रवेगो यथाचलम्
				51
3		3531	6	अभ्यवर्तन्त संक्रुद्धाः पतङ्गाः पावकं यथा
		3532	15	तौ धारामन्वपद्येतां वातरुग्णाविव द्रुमौ
	/	3533	20	भीमसेनं रणे दृष्ट्वा कालान्तकयमोपमम्
10		3534	27	आशीविषइव श्वसन्
2		3535	32	परिघं वज्राशनिसमस्वनम्
5		3536	33	शरै राशीविषोपमैः
10		3537	38	प्राविशद्धरणीं राजन्वल्मीकमिव पन्नगाः
2		3538	39	संचचाल रथे कर्णः क्षितिकम्पे यथाचलः
3	/	3539	44	अधमद्दृश्यो भीमः शरैर्मेघानिलानिलः
2		3540	13	पूर्णचन्द्रोपमम्
10		3541	43	अनिलोपमः
10		3542	57	प्रश्मभिर्विध्यमानानां नागानामिव भारत
2	/	3543	70	उद्वृत्तानां यथा वृष्ट्या सागराणां भयावहः
3	/	3544	74	गर्जतां सागरौघाणां यथा स्यान्निस्वनो महान्
	/	3545	75	एकीभावमनुप्राप्ते नद्याविव समागमे

30

304

Serial No.	Verse No.	
3546	47	महास्त्रैः स्तम्भमालकु- र्मैन्या इव दिवाकरम्
3547	48	भूमिः शोगदयानश्च वज्रेणेन्द्र इवाचलान्
3548	73	उपासर्पद्द्रुमेण वायुर्वि इव सागरम्
3549	54	जोधयामास गदया भीमो विष्णुरिवासुरान्
		52
3550	4	संपातं चानुपश्याम संग्रामे भृशदारुणे शलभा इव संपेतुः शरवृष्टयः समन्ततः
3551	14	रुधिरेणावसिक्ताङ्गा गैरिकप्रस्रवा इव
3532	16	नाराचैश्छिन्नवर्माणो भ्राजन्ति स्म गजोत्तमाः हिमागमे यथा राजन् अभ्रा इव महीधराः
3533	18	नागा नागनिभोपमाः
3534	18	विनेदुः समरे तस्मि- न्नदावन्त इवाम्बुदाः

304

	Serial No.	Verse No.	
/	3555	28	वेगोऽश्चाग्रे रणे च कुः प्रक्षास्याइव पन्नगाः
	3556	36	नरव्याघ्र
/	3557	42	व्यषीदत्कौरवी सेना भिन्ना नौरिव सागरे
			53
	3358	12	अर्जुनं सिषिचुर्बाणैः पर्वतं जलदा इव
/	3559	44	सम्भाज त्महाराज विधूमोऽग्निरिव ज्वलन्
			54
	3560	2	समुत्सृज्य हुः समवेगेन भिन्नां नावमिवार्णवे
	3561	4	सङ्ग्रोयांश्च रयामासुः शलभानां व्रजा इव

305

	Serial No.	Verse No.	
2	3562	35	सख्यब्धुदितो राजन् पृष्ठ धुम्नान दृश्यत मेघैरिव परिच्छन्नो भास्करो जलधारिभिः
			53
2	3563	10	न शेकुस्ते सर्वराज्ञानं स्तपन्तमिव भास्करम्
	3564	15	स तु कुरु स्ततो राजन् नाशीविष इव श्वसन्
4	3565	33	पुरुषव्याघ्र
/ 2	3566	37	क्षुद्रया मा स समरे क्रुद्धोऽन्तक इव प्रजाः
	3567	29	द्रौणिर्ददाह समरे कक्षमग्निर्यथा वने
/	3568	30	चुक्षुभे भरतश्रेष्ठ तिमिनेव नदीमुखम्

306

56

Serial No.	Verse No.	
3569	3	प्रययौ कौरवं सैन्यं कक्षमग्निरिव ज्वलन्
3570	12	शूरौ देवपुत्रसमौ युधि
3571	13	शरैर्ववर्षतुर्वीरौ - महामेघौ यथाचलम्
3572	17	स्वं कालान्तकयमोपमम्
3573	25	सपक्ष दशनाराचान् श्वसतः पन्नगानिव
/ 3574	28	~~ते पुष्पितमिवाशोकं~~ ~~शैलेये विद्युतावरैः~~ वसन्तकाले सुमहान् प्रफुल्ल इव किंशुकः - व्यराजत
/ 3575	39	वारणं नदीनोपान्ते विषाणाभ्यामिव द्विपः - वितुदत
3576	43	ते सर्वेऽभ्यद्रवन् कर्णं पतत्त्रिण इव द्रुमम्
3577	53	कुर्वन्तो विविधान्नादान् वज्रनुन्ना इवाचलाः
/ 3578	67	एकोऽबहूनभ्यपतद् - गरुत्मान् पन्नगानिव
/ 3579	69	एको यवानदद् व्यग्र- स्तमांसीव दिवाकरः
3580	84	अपारयन्तो मद्गाणान् सिंहं शार्दूलं मृगयूथा इव 307 एते द्रवन्ति

Serial No.	Verse No.	
3581	56	नरेषु महाराज कृतं स्म क्रन्दनं महत् मृगमध्ये यथा सिंहो दृश्यते निर्भयश्चरन्
3582	20	क्रोधामर्षविवृतास्यौ लोहिताक्षौ बलोत्कटौ अन्तकाले यथा क्रुद्धौ शूलकिंकरदण्डवत्
3583	129	ज्याघातश्च वरतो युद्धे सव्यदक्षिणमस्यतः विद्युदम्बुदमध्यस्था भ्राजमानेव साभवत्
3584	94	यज्ञभिर्विधिनाहूतौ मखे देवाविवाश्विनौ
3585	94	नरव्याघ्रौ
3586	95	[illegible] तलशब्देन रुषितौ यथा नागौ महावने
3587	96	व्यचरत्पृतनामध्ये पाशहस्त इवान्तकः
3588	101	दर्शयन्नौद्रमात्मानं पाशहस्त इवान्तकः
3589	107	समाधत्त बाणौ- दीनवानिव वासवः
3590	109	विच्छिन्नलताभिःसंभग्ना बहुशाखा इव द्रुमाः

308

Serial No.	Verse No.	
3591	111	पूर्णचन्द्राभवक्त्रम्
3592	113	कमलपत्राक्ष
3593	119	आददानः शरान् घोरान् स्वरश्मीनिव भास्करः
		57
3594	12	जनक्षयः कालयुगान्तकल्पः
3595	16	नक्षत्रसंघैरिव चित्रिता द्यौः क्षितिर्बभौ योधवरैर्विचित्रा
		58
3596	24	भूर्भाति भरतश्रेष्ठ शान्तार्चिभिरग्निभिः
3597	46	कर्णो ददह महाबाहुः ज्वलन्तमिव पावकम्
3598	48	शक्रतुल्यपराक्रमः
3599	12	तैलधौतांश्च नाराचान् निर्मुक्तान् पन्नगानिव

59

Serial No.	Verse No.	
3600	6	समासाद्य तु तं कर्णं अशीर्यन्त महारथाः। यथाचलं समासाद्य तोयौघाःसर्वतो दिशम्
3601	47	गरुडस्येव पततो जिघृक्षोः पन्नगोत्तमम्। तस्मिन्नेव काले तु माधवोऽर्जुनमब्रवीत् ॥
3602	5	दधारैको रणे कर्णो जलौघानिव पर्वतः
3603	9	शरानाशीविषोपमान्
3604	13	शरैराशीविषोपमैः
3605	40	शरांश्चाशीविषोपमान्
3606	51	हयाश्चन्द्रसंकाशाः
3607	54	वल्मीकमिव पन्नगाः (देहमासाद्य विविशुः) 60
3608	8	एते वद्धुत्वान्त्वरिताः पुनर्गच्छन्ति पाण्डवम् समुद्रमिव वार्योघाः प्रावृट्काले महारथाः
3609	12	संक्रुद्धस्यान्तकस्येव

Serial No.	Verse No.	
3610	27	शरैर्विध्वंसयति वै नलिनीमिव कुञ्जरः
3611	43	शरांश्छादयति [illegible]कारान्
3612	45	वधाय चात्मनोऽभ्येति दीप्तास्यं शलभो यथा
3613	68	नखायुधाः
3614	70	धार्तराष्ट्रान् निहनिष्यन्ति क्रुद्धाः सिंहा इव द्विपान्
3615	88	एते भीमस्य संक्रुद्धे नशनाः सिंहस्येवेतरे मृगाः
3616	7	पश्य सात्वत भीमाभ्यां निरुद्धाश्चित्रिताः पुनः । अहीरिवोऽमृतं दैत्याः शक्रमिन्द्राणीमिवासकृत्तम् ॥
3617	33	एतान्पश्य च पंचालान् उह्यमानान् महारथान् । शल्येन यथा दैत्यान् हन्यमानान् यथाहवे ॥
3618	35	शत्रुं जित्वा यथा शक्रो देवसंघैः समावृतः शोभते
3619	77	पश्य भीमेन नाराचै- र्भिन्ना नागाः पतन्त्यमी

311

	Serial No.	Verse No.	
			वज्रैर्वज्रहतानीव शिखराणि धराभृताम्
	3620	81	क्रुद्धो दण्डपाणिरिवान्तकः
4	3621	92	पुरुषव्याघ्रः
			61
4	3622	10	पुरुषव्याघ्र
	3623	44	ततः कर्णो महाराज पाण्डुसैन्यान्यशातयत् तूलराशिं समासाद्य यथा वायुर्महाबलः
	3624	33	दुःशासनेन संरुद्धं सिंहेनेव महागजम्
1	3625	57	छादयामास सरसा मेघो वृष्ट्येव पर्वतम्
1	3626	64	गजैर्गजानभ्यहनद् वज्रेणेन्द्र इवाङ्कुरान् । ततोऽन्तरिक्षं बाणौघैः शलभैरिव पादपम् ।। छादयामास

312

	Serial No.	Verse No.	
	3627	64	विद्रुत: सर्वभूतानि रुद्रस्येव च निर्भये
/	3628	66	व्यधमत्तरसा भीमो मेघसंघानिवानिल: सुवर्णजालविहिता: मणिजालैश्च कुञ्जरा:
	3629	67	रेजुरभ्यधिकं संख्ये विद्युत्वन्त इवाम्बुदा:
	3630	69	अशोभत मही तत्र विशीर्णैरिव पर्वतै:
	3631	70	रराजभूमि: पतितै: क्षीणपुण्यैरिव ग्रहै:
/	3632	72	मद्गलन्दवरविद्धाङ्गा धातुचित्रा इवाचला:
			62
/	3633	2	शुद्धाभयदुदीर्णश्च महोदधिमिवानिल:
	3634	13	स विद्ध: स्वहृदये न रराजाचल सन्निभ:

	Serial No.	Verse No.	
	3635	19	ततो दशदिशः कर्णः शरमैरिव पार्थिवः
			63
	3636	23	श्रूयते चापघोषोऽयं प्रावृषीवाम्बुदस्य हि
1	3637	36	जीमूत इव नर्दंस्तु युध्यते स वृकोदरः
			64
	3638	2	दध्मार सहसा पार्थो वेलेव मकरालयम्
1	3639	7	यात्रानलमिवान्तकम्
	3640	22	सम्पात तदा भूमौ निकृत्तः पार्थसायकैः विकीर्णः पर्वतो राजन् यथा वज्रेण ताडितः
4	3641	45	नरव्याघ्र

314

Serial No.	Verse No.	
3642	53	कर्णस्तेनौ युधां श्रेष्ठौ विष्णुरिव पावकः
3643	53	नरव्याघ्रा
3644	56	आर्तनादो महांस्तत्र भूतानामिव संप्लवे
		65
3645	18	पुरुषव्याघ्रम्
3646	18	मुदाभ्युपगतौ कृष्णा वह्निनाविव वासवम्
3647	19	तावभ्ययतं दृष्ट्वा विभत्सो नचिनेवि तु हते महासुरे जंभे शक्रविष्णू यथागतः

66 315

	Serial No.	Verse No.	
	3648A	2	आशीर्भिजसमं युद्धे
2	3648B	7	अनलानिलयोस्तुल्यं तेजसा च बलेन च पातालमिव गम्भीरं सुहृदां नन्दिवर्धनम्
	3649	16	आत्मनो मरणे यीतो वायुनेव सहेव द्विप:
	3650	24	शक्रतुल्यबलो युद्धे यमतुल्य: पराक्रमे रामतुल्यो सखा स्नेहेण सलक्ष्यो वै निसूदित:
1	3651	28	प्रसभ मारय
1	3652	29	क्रूरशार्दूल

67

1	3653	2	आशीर्भिर्मान् रवमान्य
1	3654	6	घनाशयं वायुरिवाभ्रजालम्

316

Serial No.	Verse No.	
		68
3655	27	तदाहतिव्यक्तिशालः कर्णयुग्मं मस्तति वृत्तं भिन्नतालजः
		69
3656	5	नृपशार्दूलम्
3657	16	प्रसन्नाव्यु
3658	31	सुमहत्कापुरुषात् पापमापगा(स्विल कौ(शि) कः
		70
3659	7	महाबलो वैश्रवणावलोपमः
3660A	10	सृजत्यसौ शरवर्षाणि, वीरो महाहवे मेघ इवाम्बुधाराः
		71

317

	Serial No.	Verse No.	
	3660 B.	40	प्रयाहि शीघ्रं जहि कर्णमाहवे पुरन्दरो वृत्रमिवात्मवृद्धये
			72
	3661	18	शक्रतुल्यपराक्रमाः
	3662	29	तेजसा वह्निसदृशो वायुवेगसमो जवे
	3663	29	अन्तकप्रतिमः क्रोधे
4	3664	38	पुरुषशार्दूलम्
/	3665	39	जहि कर्णं रणे शूरं मातङ्गमिव केसरी
			73
1	3666	9	पुरुषशार्दूल
	3667	12	शक्रतुल्यपराक्रमौ
4	3668	15	पुरुषव्याघ्र
	3669	34	रूपे रुद्रोपेन्द्रसमो युधि
	3670	38	तथा चरन्तं समरे तपन्तमिव भास्करम्
4	3671	41	पुरुषव्याघ्र
4	3672	42	" "
/	3673	53	हीना सूर्येन्दुनक्षत्रै- द्यौरिवाभाति भारती। विध्वस्ता हि रणे पार्थ सेनेयं भीमविक्रम॥

Serial No.	Verse No.	
3674	54	आसुरीव पुरा सेना शक्रस्येव पराक्रमैः
3675	53	नरव्याघ्र
3676	57	हतो पुरा विष्णुरिव हत्वा दैतेयदानवान्
3677	86	पद्माक्षि
3678	112	आदत्तासून् शरैः कर्णः पतङ्गानामिवानलः
		74
3679	6	सूर्यं कर्णेन वार्ष्णेयश- क्रेणेव यथा शनिम्
3680	23	आशीविषा इव क्रुद्धा
3681	33	विद्रवन्तु दिशो भीताः सिंहत्रस्ता मृगा इव
3682	43	हन्ता ज्वलनसंकाशैः शरैः सर्पविषोपमैः
		75
3683	2	गर्जन्ति भेरीनिनदोन्मुखानि नागैर्यथा मेघगणास्तपान्ते
3684	17	अतापयत् सैन्यमतीव भीमः काले शुचौ मध्यगतो यथार्कः

Serial No.	Verse No.	
		76
	6	
/ 3685		घोरो निनादः प्रबभौ नरेन्द्र वज्राहतानामिव पर्वतानाम्
/ 3686	7	भीमं समन्तात्समरेऽभ्यरोहन् रथं शकुन्ता इव पुष्पहेतोः
/ 3687	8	भूतान्तकृत्काल इवात्तदण्डः
/ 3688	10	भीतं दिशोऽकीर्यत भीमनुन्नं महानिलेनाभ्रगणा यथैव
/ 3689	25	धनञ्जयस्याशनितुल्यवेगै- ग्रस्ता शरैः काञ्चनबर्हिवासैः
3690	26	ज्वलन्ति नागा इव दाहभीताः
3691	32	पार्श्वे भीमं पाण्डुराभ्रप्रकाशम्
3692	34	किरीटिना तेन पुनः ससादिनः शरैर्निकृत्ताः कुलिशैरिवाद्रयः
3693	37	तवानुजेनामर राजतेजसा महाबलेनानिल सुपर्णवायुना
		77
3694	7	ते पेतुरुर्व्यां बहुधा विरूपा वात प्रभग्नानि यथा वनानि
/ 3695	8	चक्राशिरे प्रज्वलिता यथाचलाः

320

	Serial No.	Verse No.	
	3696	9	शरोत्तमैर्वासव वज्रसन्निभैः
	3697	10	पुरुषव्याघ्र
	3698	11	सागरस्येव क्षुब्धस्य यथा स्यात्सलिलस्वनः
	3699	12	ते नु तं पुरुषव्याघ्रम्
	3700	13	अर्जुनो व्यधमत्सैन्यं महावातो घनानिव
/	3701	3	जयाय देवेन्द्रमिवाग्र्यमन्युम्
	3702	20	तस्यांशब्दो महानासी- द्ध्नतो वाहिनीं बलं । महौघस्येव जलधे- र्गिरिमासाद्य दीर्यतः ॥
	3703	25	स वायुवीर्यप्रतिमो वायुवेगसमोजवे
/	3704	26	व्यदृश्यत महाराज भिन्ना नौरिव सागरे
3	3705	34	शुशुभे भरतश्रेष्ठो नक्षत्रैरिव चन्द्रमाः परिवेषी यथा सोमः परिपूर्णो विराजते
	3706	37	निश्चक्राम रणाद्भीमो मत्स्यो जालादिवाम्भसि
4	3707	44	पुरुषव्याघ्रः

Serial No.	Verse No.	
3708	50	धारयामास तं वीरो वेलेव मकरालयम्
3709	60	सा भीमभुजनिर्मुक्ता नागजिह्वेव चञ्चला
3710	63	निपपात तदा भूमौ यथा विद्युन्नभश्च्युता
3711	71	नरव्याघ्र
3712	78	पुरुषव्याघ्र
		78
3713	12	तं रथं मेघसंकाशम्
3714	38	कर्णोऽपि समरे राजन् विधूमोऽग्निरिव ज्वलन्
3715	48	मृगसंघान् यथा क्रुद्धः सिंहो द्रावयते वने
3716	58	कालयामास तत्सैन्यं यथा पशुगणान् वृकः
3717	57	आदित्य इव मध्याह्ने दुर्निरीक्ष्यः परंतपः
3718	34	ततः कर्णो महाराज ददाह रिपुवाहिनीम् । कक्षमिद्धो यथा वह्निः निदाघे ज्वलितो महान् ॥

322

79

Serial No.	Verse No.	
3719	16	आसवाशनितुल्यस्य नैर्घोषस्येव मारिष
3720	21	धनुर्ज्या चन्द्रताराङ्का पताका किङ्किणीयुता यस्य कर्णार्जुनस्यैवा सौदामन्यम्बरे यथा
3721	26	परिघसंकाशाः
3722	46	पुरुषव्याघ्र
3723	51	〃 〃
3724	70	कर्णो रणे मेघ इवोन्ननाद
3725	76	युगान्तसूर्यप्रतिमानतेजसम्
3726	79	महारथौ द्रोणसुतश्च सायकै- रवाकिरं स्तोयधरा यथाऽचलम्
3727	86	महारथाः संयुगमूर्ध्नि स्थिता- स्तमा नुदंश्च वारिधरा इवापतन्
3728	28	संछिन्नकुम्भाः पार्थेन प्रपतन्त्यद्रयो यथा
3729	74	नदीनदं भूरिजलो महार्णवो यथातथा तान् समरेऽर्जुनो ग्रसते

Serial No.	Verse No.	
3730	13	अभिपेदेऽर्जुनरथो घनान् भिन्दन्निवांशुमान्
3731	17	महावातसमाविद्धा महानौरिव सागरे
3732	26	ते तमभ्यर्दयन् बाणैः उल्काभिरिव कुञ्जरम्
3733	31	तानि कार्मुकाणि विबभुः कमलानीव भूरिशः
3734	21	कृतं प्रविहितं बाणैः सर्वतः प्रद्रुतं दिशः । महावने मृगगणा दावाग्नित्रासिता यथा ॥
		81
3735	2	नरव्याघ्रो नरव्याघ्रम्
/ 3736	10	व्यधमत्सायकैर्बाणै- स्तमः सूर्य इवांशुभिः
3737	14	सपताकध्वजारोहान् गिरीन् वज्रैरिवाहनत्
/ 3738	15	हताः पेतुर्महानागाः साग्निज्वलिता इवाद्रयः
3739	25	कालरात्रिमिवोग्राम्

324

	Serial No.	Verse No.	
3	3740	32	समन्त इव मातङ्गः संक्रुद्धः पाण्डुनन्दनः । प्रविवेश गजानीकं मकरः सागरं यथा ॥
	3741	34	पततः समपश्याम सपक्षान्पर्वतानिव
	3742	38	शरव्रातैश्छितरिङ्गुः कदम्बा इव केसरैः
	3743	42	आसीत्सुशोणितक्लिन्नं फुल्लाशोकवनं यथा
	3744	48	कुरवो हि महाराज निर्विषा पन्नगा इव
	3745	55	कर्णं ववर्षुर्योधाश्चे- र्यथा मेघा महीधरम्
			82
	3746	1	पाञ्चालपुत्रान्व्यधमत्सूतपुत्रो महेषुभिर्वात इवाभ्रसंघान्
	3747	5	स स्यन्दनात्क्षिप्रमगात्कृतासुः परश्वधैः शाल इवावरुग्णः
	3748	18	कर्णस्ततः सिंह इवाननाद

Serial No.	Verse No.	
1 3749	26	नभूलदुर्धर्षतरः स सात्यकिः शरक्रमो मध्यगतो यथा रविः
3750	27	समेत्य पाञ्चाल महारथा रणे मरुद्गणाः शक्रमिवारि निग्रहे
3751	30	तमभ्यधावत्त्वरितो वृकोदरः महारुरुं सिंह इवाभिपेदिवान्
3752	31	परस्पराभि निविष्टरोषयो- रुदग्रयोः शम्बरशक्रयोर्यथा
3753	35	ततः शरं सूर्यमरीचि सप्रभम्
		83
3754	8	तमापतन्तीं सहसाऽतिघोरां दृष्ट्वा सुतस्ते ज्वलितामिवोल्काम्
3755	9	सविस्फुरन्नाग इव प्रभिन्नः
1 3756	16	जज्वाल क्रोधादथ भीमसेनः आज्यप्रसिक्तो हि यथा हुताशः
1 3757	20	बभौ रणे दीप्तमरीचिमण्डलो यथांशुमाली परिवेषवांस्तथा
2 3758	23	निमज्जतस्तानथ कर्णसागरे विपन्ननावो वणिजो यथार्णवे उद्दधिरे नौभिरिवार्णवाद् द्रुतैः सुकल्पितैर्द्रौपदिजाः स्वमातुलान्

Serial No.	Verse No.	
3759	18	तथा तु विक्रम्य रणे वृकोदरो महागजं केसरिको यथैव।
3760	38	संक्रान्तभोग इव लेलिहानो महोरगः क्रोधविषं सिसृक्षुः।
		84
3761	5	क्रुद्धः काल इवान्तको
3762	14	पुरुषशार्दूल
3763	18	वृकोदरं काल इवान्तदण्डं गदाहस्तं चोदयन्तं बलीयान्
3764	21	जज्वाल कर्णस्य सुतोऽतिमात्र- इद्धो यथाऽऽज्याहुतिभिर्हुताशः
3765	36	आपुप्लुवे सिंह इवाचलाग्रं संप्रेक्षमाणस्य धनंजयस्य
		85
3766	2	भुजगपतिनिकाशै- र्मार्गणैरात्तशस्त्रैः
3767	3	द्विरद जलदघोषैः
3768	5	सुवर्णजालैर्वितता बभुर्गजा- स्तथा यथा खे जलदाः सविद्युतः

Serial No.	Verse No.	
3769	7	कुलिन्दपुत्रावरजस्तु तोमरै— र्दिवाकरांशुप्रतिमै रथस्थयै:
3770	12	निपेतुरुर्व्यां व्यसवो निपातिता:— स्तथा यथा वज्रहता महाचला:
3771	15	ततोऽपतत्क्राथशराभिघातित: सहेश्वरो वज्रहतो यथा गिरि:
3772	16	सवाजिसूतेष्वसनध्वजस्तथा यथा महावातहतो महाद्रुम:
3773	38	सुपुष्पितो वृक्षवरोऽतिकायो वातेरित: शाल इवाद्रिशृङ्गात्
3774	10	रथाश्वमातङ्ग पदातिभिस्तत: परस्परं विप्रहता पतन् क्षितौ । यथा सविद्युत्स्तनिता बलाहका: समाहता दिग्भ्य इवोग्रमारुतै: ॥
3775	14	स नागराज: सह राजसूनुना पपात रक्तं बहु सर्वत: क्षरन् । महेन्द्रवज्रप्रहतोऽम्बुदागमे यथा जलं गैरिकपर्वतस्तथा ॥
3776	26	अभ्यापतत् कर्णसुतो महारथं यथा महेन्द्रं नमुचि: सवीर:

Serial No.	Verse No.	
3777	7	शरधारा विमुञ्चन्तं धारासारमिवाम्बुदम्
3778	11	दृष्ट्वा केसरिणं क्रुद्धं मृगा इव महावने
3779	16	जहि कर्णं महाबाहो नमुचिं वृत्रहा यथा
3780	21	प्रमुखयौ रथे नाथ गजं प्रति गजो यथा
3781	1	तमापतन्तमभिप्रेक्ष्य वेलोद्वृत्तमिवार्णवम्
	~~42~~	
		87
3782	3	तौ रथौ सूर्यसंकाशौ
3783	4	शश्वमौत महात्मानौ चन्द्रादित्यौ यथा दिवि
3784	5	त्रैलोक्य विजये यत्ता- विन्द्रवैरोचनाविव
3785	13	पुरुषव्याघ्रौ
3786	15	रक्तचन्दन दिग्धाङ्गौ समदौ गोवृषाविव
3787	17	सिंहस्कन्धाः
3788	17	सिंहस्कन्धप्रतीकाशौ 329

Serial No.	Verse No.	
3789	18	अन्योन्यमभिधावन्तौ गोष्ठे गोवृषभाविव
3790	18	प्रभिन्नाविव मातङ्गौ सुसंरब्धाविवाचलौ
3791	19	आशीविषशिशुप्रख्यौ यमकालान्तकोपमौ । इन्द्रवृत्राविव क्रुद्धौ सूर्यचन्द्रसमप्रभौ ॥
3792	20	महाग्रहाविव क्रुद्धौ युगान्ताय समुत्थितौ
3793	21	यदृच्छया समायातौ सूर्यचन्द्रमसौ यथा
3794	22	पुरुषव्याघ्रौ
3795	23	" "
3796	26	विष्णुवीर्यसमौ चोभौ
3797	35	तावुभौ प्रणिहीर्यन्ता- विन्द्रवृत्राविव प्रभो । भीमरूपधरावास्तां महाधूमाविव ग्रहौ ॥
3798	41	अन्योन्यस्पर्धिनौ रुग्णं शक्रशम्बरयोरिव
3799	44	स्वादितास्य इवान्तकः
3800	44	दंष्ट्राभिर्भीषयन्भीम- दुर्निरीक्ष्यो रविर्यथा ।

-5

330

Serial No.	Verse No.	
3801 A	96	नखैश्च दशनैश्चैव गरुडः पन्नगं यथा (अभ्याहनत
3801 B	100	पुण्डरीकाक्षम्
		88
3802	9	महारथौ तौ परिवार्य सर्वतः सुरासुराः शम्बरवासवाविव
3803	10	शशाङ्कसूर्याविव दिनक्षये— विरेजतुस्तौ पुरुषर्षभौ तदा
3804	11	दिधक्षमाणौ सचराचरं जग— च्युगान्त सूर्याविव दुःसहौ रणे
3805	12	महाहवे वीतभयौ समीयतु महेन्द्रजम्भाविव कर्णपाण्डवौ
		89
3806	3	बलाहकेनेव महीबलाहको पद्मव्याघ्रयां गिरिणा यथा गिरिः
3807	7	उभौ महेन्द्रस्य समानविक्रमा— वुभौ महेन्द्रप्रतिमौ महारथौ महेन्द्रवज्रप्रतिमैश्च सायकै— महेन्द्रवृत्राविव संप्रजह्नतुः

331

Serial No.	Verse No.	
3808	2	यथा गजौ हैमवतौ प्रभिन्नौ प्रवृद्धदन्ताविव वाशितार्थे । तथा समाजग्मतुरुग्रवीर्यौ धनञ्जयश्चाधिरथिश्च वीरौ ॥
3809	4	यथाचलौ वा चलितौ महाबलौ तथा महास्त्रैरितरेतरं हतः
3810	32	क्रुद्धेन सिंहेन यथर्षभयूथा महार्णवे भीमबलेन तद्वत् सन्निहत्य
3811	72	राहोर्विमुक्तं विमलं समग्रं चन्द्रं यथैवाभ्युदितं तथैव । दृष्ट्वा तु मुख्यावथ युध्यमानौ दिदृक्षवः शूरवरावरिघ्नौ ॥
3812	8	सिंहेन क्रुद्धेन यथाश्वयूथ्या महाबलो भीमबलेन तद्वत्- निरस
3813	26	निर्भिद्य तूर्णं विविशुः सुतीक्ष्णा- स्तार्क्ष्यैर्नरस्ता भूमिबिलोरगास्ते
3814	33	ततः स राजन् विरराज कर्णो यथाम्बरे भास्कर उग्ररश्मिः
3815	46	मया विसृष्टेन सुदर्शनेन वज्रेण शक्रो नमुचेरिवारेः
3816	52	मुक्ताशरानि मेघइवाम्बुधाराः
3817	53	गाण्डीवमुक्ताः भुजगैरिवोग्रै- रिवाकरांशुप्रतिमैर्ज्वलद्भिः

Serial No.	Verse No.	
3818	56	प्रादुरभूदप्यनलकर्णरथ्यां क्षणेन युगान्तवह्नेरिव कर प्रकाशः
3819	61	ते कौशिणः पाण्डवमभ्युपेयुः पर्जन्यमुक्ता इव वारिधाराः
3820	65	हतो रथाग्रादपतत्सरुक्मः परश्वधैः शाल इवातिकृत्तः
3821	77	प्रादुरभूदयं स्त शिशिरैः पृषत्कैः जीमूतसंघान्नभसीव सूर्यम्
3822	88	शरांश्च पश्च ज्वलितानिवोरगान्
3823	93	अदृश्यमासीत्कुपिते धनञ्जये तुषारनीहारवृतं यथा नभः
		१०
3824	17	प्रसभमाप्यौ
3825	28	हुताशनार्कप्रतिमः सुघोरः
3826	38	पपात पार्थस्य किरीटमुत्तमं दिवाकरोऽस्तादिव रक्तमण्डलः
3827	41	विना किरीटं शुशुभे स पार्थः श्यामो युवा नीलइवोच्च शृङ्गः
3828	53	नभश्च्युतां प्रज्वलितामिवोल्काम्

Serial No.	Verse No.	
3829	39	स वै किरीटं बहुरत्नभूषितं जहार नागोऽर्जुनमूर्धतो बलात् गिरेः सुजातांकुरपुष्पितद्रुमं महेन्द्रवज्रः शिखरोत्तमं यथा।
3830	59	ततो वृषो बाणनिपातकोपितो महोरगो दण्डविघट्टितो यथा।
3831	62	तैः पत्रिभिर्विद्धतनुः स विव्यथे तथा यथा वज्रशिरा हतोऽचलः
3832	72	पुरा समर्थः समुपैति सूतजः भिन्दिन्नमेनं नमुचिं यथा हरिः
3833	73	शरोत्तमैः सर्वकुरूत्तमस्वरं- स्तथा यथा शम्बरहा पुरा बलिम्
3834	76	शरैः शरीरे बहुभिः समर्पितैः विभाति कर्णः समरे विशांपते। महीरुहैराचितसानुकन्दरो यथा गिरीन्द्रः स्फुटकर्णिकारवान्॥
3835	77	स बाणसंघान् बहुधा समुत्सृजन् विभाति कर्णः शरजालरश्मिवान्। स लोहितो रक्तगभस्तिमण्डलो दिवाकरोऽस्ताभिमुखो यथा तथा॥
3836	57	नाराचमाशीविषतुल्यवेगं
3837	59	तराश्वकारी व्यसृजद्धरोत्तमान् महाविषः सर्प इवोत्तमं विभुम्

334

Serial No.	Verse No.	
3838	62	ससर्ज कर्णोऽन्तकदण्डसन्निभाम् (शक्तिम्)
3839	68	यमाग्निदण्डप्रतिमैः स्तनान्तरे पराभिनत्क्रौञ्चमिवाद्रिमग्निजः
3840	69	धनुश्च तद्भुजगशरासनोपमम्
3841	78	बाणान्महाहीनिव दीप्यमानान्
3842	80	महाशरं सर्पविषानलोपमम्
3843	89	इन्द्राशनिसमान् घोरा- नसृजत्कालकोपमान्
3844	114	कार्तवीर्यसमो युधि
		९१
3845	25	ततः शरं महाघोरं ज्वलन्तमिव पावकम्
3846	30	विवेश वल्मीकमिवोरगोत्तमः
3847	31	चचाल बीभत्सुरिवाजमर्दनः क्षितेः प्रकम्पे च यथाचलोत्तमः
3848	37	सुवर्णपुङ्खेन हुताग्निवर्चसा
3849	40	महेन्द्रवज्रानलदण्डसन्निभम्
3850	42	सहस्रनेत्राशनितुल्यवीर्यं कालानलं व्यात्तमिवातिघोरम्
3851	49	जिघांसुरर्केन्दु- समप्रभावः

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
3852	50	ततोऽर्जुनस्तस्य शिरो जहार वृत्रस्य वज्रेण यथा महेन्द्रः
3853	52	तदुद्यतादित्यसमानतेजसं शरद्व्योममध्यगभास्करोपमम्
3854	53	वराङ्गमुर्व्यामपतच्चमूमुखे दिवाकरोऽस्तादिव रक्तमण्डलः
3855	55	स्रवद्व्रणं गैरिकतोयविस्रवं गिरेर्यथा वज्रहतं महाशिरः
3856	60	महानिलेनाद्रिमिवापविद्धं यज्ञावसानेऽग्निमिव प्रशान्तम् । रराज कर्णस्य शिरो निकृत्त- मस्तंगतं भास्करस्येव बिम्बम् ॥
3857	61	विभाति देहः कर्णस्य स्वरश्मिभिरिवांशुमान्
		१३
3858	5	नाविको नाविभिन्नायां- मगाधे विप्लवे यथा । अपारे पारमिच्छन्तो हते द्वीपे किरीटिना ॥
3859	6	अनाथा नाथमिच्छन्तो मृगाः सिंहैरिवार्दिताः

Serial No.	Verse No.	
3860	7	भग्नशृङ्गा वृषा यद्वद्- द्भग्नदंष्ट्रा इवोरगाः । प्रत्यपायाम सायाह्ने निर्जिता सव्यसाचिना ॥
3861	14	हतारोहा यथा नागाः छिन्नहस्ता यथा नराः - मयार्दिताः
3862	17	नोत्सहन्त्यामतिक्रान्तुं वेलामिव महोदधिः
3863	25	अवधीत्तावकान्सै[illegible]वीन् दण्डपाणिरिवान्तकः
3864	26	भीममभ्यद्रवन्संख्ये पतङ्गा ज्वलनं यथा।
3865	27	विनेशुः सहसा दृष्ट्वा मृगग्रामा इवान्तकम्
3866	35	पुरुषव्याघ्र
3867	41	अभ्यवर्तन्त संरब्धान् वृषा क्रुद्धा यथा वृषाः

९२

3868	5	निशम्य कर्णं कुरवः प्रदुद्रुवुः हतर्षभा गाव इवाजिने वने

Serial No.	Verse No.	
3869	8	कृत्वा विमर्दं महदर्जुनेन कर्णो हतः केसरिणेव नागः
		94
3870	10	शरप्रहाराभिहतैर्महाबलै- रवेक्ष्यमाणैः पतितैः सहस्रशः । दिवश्च्युतैर्भूरति दीप्तिमद्भि- र्नक्तं ग्रहैर्द्यौरमलप्रदीप्तैः ॥
3871	12	प्राणान्निरस्याशुमहीं प्रतीयु- र्महोरगा वासविनाभिपन्नाः
3872	29	शरैश्छिताङ्गो युधि भाति कर्णो हतोऽपि सन् सूर्य इवांशुमाली
3873	34	तप्तजाम्बूनदनिभं ज्वलनार्कसमप्रभम्
/ 3874	35	वित्रेसुः सर्वतो योधाः सिंहस्येवेतरे मृगाः
3875	36	पुरुषमात्र
3876	37	पूर्णचन्द्रसमद्युतिम्
/ 3877	38	हतो वैकर्तनः शेते पादपोऽङ्कुरवानिव
3878	39	पुरुषमात्र

338

Serial No.	Verse No.	
3879	54	स राजराजन्यपरमेण वर्चसा
		यथा पुरा वृत्रवधे शतक्रतुः
3880	55	ततो रथानाम्बुदवृन्दनादिना
		शरत्प्रभां मध्यदिवाकरार्चिषा
3881	56	महेन्द्रवीर्यप्रतिमानपौरुषौ
3882	57	नरोत्तमौ केशवपाण्डुनन्दनौ
		तदा हि तौ दिवाकराविव
3883	57	समानयानाविव विष्णुवासवौ
3884	65	समाचितौ कर्णशरैः परंतपौ
		उभाविमौ तौ समरेऽच्युतार्जुनौ ।
		तमो निहत्याभ्युदितौ यथामलौ
		शशाङ्कसूर्याविव रश्मिमालिनौ ॥
		96
3885	13	राजशार्दूल
3886	34	पुरुषव्याघ्रः
3887	40	नरव्याघ्राः

339

शल्यपर्व I

Serial No.	Verse No.	
3888	16	नरव्याघ्र
3889	19	" "
3890	25	" "
3891	31	" "
3892	33	" "
3893	26	पुरुष "
3894	17	शक्रतुल्यबलाः
3895	49	निश्वसञ्जिह्मइव कुम्भक्षिप्तः
		2
3896	2	स धूममिव निश्वस्य करौ धुन्वन्पुनः पुनः
3897	23	नृपशार्दूलम्
3898	31	शिखण्डिनं समासाद्य मृगेन्द्र इव जम्बुकम्
3899	44	महेन्द्रसमविक्रमाः
		3
3900	5	आसीद्बुद्धिर्हते कर्णे तव योधस्य कस्यचित् । बणिजां नावि भिन्नायां- मगाधे विप्लवा इव ॥

340

Serial No.	Verse No.	
3901	7	अनाथा नाथमिच्छन्तो मृगाः सिंहार्दिता इव
/ 3902	7	भग्नशृङ्गा इव वृषाः शीर्णदंष्ट्रा इवोरगाः
3903	18	नोत्सहेताप्यतिक्रान्तुं वेलामिव महार्णवः
3904	26	दण्डपाणिरिवान्तकः
/ 3905	27	भीममभ्यद्रवन्संख्ये पतङ्गा इव पावकम्
		4
/ 3906	16	इन्द्रकार्मुकतुल्याभ- मिन्द्रकेतुमिवोच्छ्रितम्। वानरं केतुमासाद्य संचचाल महाचमूः
3907	19	दृश्यते दिक्षु सर्वासु विद्युदभ्रघनेष्विव
/ 3908	22	गहने शिशिरे कक्षं ददाहाग्निरिवोत्थितः
3909	23	महेन्द्रसदृशप्रभम्
/ 3910	23	धनंजयमपश्याम ~~वर्तितुनोमिव कुञ्जरम्~~ चतुर्दंष्ट्रमिव द्विपम्

341

Serial No.	Verse No.	
/ 3911	24	धनञ्जयमपश्याम नलिनीमिव कुञ्जरम्
/ 3912	25	भूयएनमपश्याव सिंहं मृगगणानिव
3913	29	तौ नागमिव पर्यस्तौ वातधूतो महार्णवे तवसेनो महाराज तव्यसानी व्यकम्पयत
3914	35	नष्टचन्द्रा यथा रात्रिः सेनेयं हतनायका नागभग्नद्रुमा शुष्का नदीवाकुलतां गता
/ 3915	36	वरिष्यति महाबाहुः कक्षेष्वग्निरिव ज्वलन्
		6
37 / 3916	8	व्याकोशपद्मपत्राक्षं व्याघ्रास्यम्
/ 3917	10	बले जले च सदृश- मरुणानुजवातयोः आदित्यस्य त्विषा तु त्वं बुद्ध्या चोशनसा समम्
3918	31	शक्यः प्राप्तुं जयोऽस्माभि- र्दैवैः स्कन्दमिवाजितम्

Serial No.	Verse No.	
3919	29	सोऽस्मान्पाहि युद्धाँ श्रेष्ठ स्कन्दो देवानिवाहवे
3920	30	अभिषिच्यस्व राजेन्द्र देवानामिव पावकिः । जहि शत्रून् रणे वीर महेन्द्रो दानवानिव ॥

7

Serial No.	Verse No.	
3921	33	पुरुषव्याघ्र
3922	33	शार्दूलसमविक्रमम्
3923	35	तस्माज्जहि रणे शत्रुं मघवानिव शम्बरम्
3924	38	जहि चैनं महाबाहो वासवो नमुचिं यथा
3925	44	सुष्वाप रजनीं तां तु विशल्य इव कुञ्जरः

8

Serial No.	Verse No.	
3926	45	नरव्याघ्राः

9

Serial No.	Verse No.		
3927	3	गजानां भीमरूपाणां	343

Serial No.	Verse No.	
		द्रवन्तां निस्वनो महान् । अश्रूयत यथा काले जलदानां नभस्तले ॥
3928	13	तेषां तु वाजिनां भूमिः खुरैश्छिन्ना विशाम्पते । अशोभत यथा नारी करजैः क्षतविक्षता ॥
/ 3929	17	बाहवो बाहवश्छिन्ना नागराजकरोपमाः
3930	24	दृश्यन्ते रुधिराक्ताङ्गाः पुष्पिता इव किंशुकाः
/ 3931	26	व्यदीर्यन्त दिशः सर्वा वातनुन्ना घना इव
3932	27	ते गजा घनसंकाशाः
		10
3933	5	दुर्वारैः कारणे शल्यो वेलोद्धूतमिवार्णवम्
/ 3934	6	प्रतिषिद्धस्तदा युद्धे सिन्धोर्वेगमिवाचलम्
3935	16	नकुलः शुशुभे राजं- स्त्रिशृङ्ग इव पर्वतः

Serial No.	Verse No.	
3936	17	रथादवतद्भीमः शैलाग्रादिव केसरी
3937	20	सपपात रथोपस्थे दिवाकर समद्युतिः
3938	23	निघ्नन्तौ यथा नागं व्याघ्रौ राजन्महावने
3939	24	शरौघान् सम्यगस्यन्तौ जीमूतौ सलिलं यथा
3940	26	अतिष्ठद्द्रौणि वीरः क्रुद्धरूप इवान्तकः
3941	40	स हतः प्रापतद्राज- न्नकुलेन महात्मना नदीवेगादिवारुग्ण- स्तीरजः पादपो महान्
3942	68	व्याकुलेन समपद्यतां वर्षासु सरितामिव
		॥
3943	9	कौरव्यसीदत्पृतना मृगीवाग्नि समाकुला
3944	10	तां दृष्ट्वा सीदतीं सेनां पङ्के गामिव दुर्बलाम्

Serial No.	Verse No.	
3945	23	ततोऽसृग्धारावर्षं घर्मान्ते मचलानिव
3946	25	भ्रमराणामिव व्राताः शलभानामिव व्रजाः
3947	25	ह्रादिन्य इव मेघेभ्यः शल्यस्य न्यपतञ्छराः
3948	27	प्राच्छादयदरीन्संख्ये काल सृष्ट इवान्तकः
3949	31	अवारयच्छरैस्तीक्ष्णै र्महाद्विपमिवाङ्कुशैः
3950	31	शरं घोरं मुमोचाशी विषोपमम्
3951	34	अभ्यवर्षन्महाराज मेघाइव महीधरम्
3952	50	यमदण्डप्रतीकाशाः कालरात्रिमिवोद्यताम्

12

Serial No.	Verse No.	
3953	1	आदाय तरसा राजन् स्तस्थौ गिरिरिवाचलः
3954	2	तं दीप्तमिव कालाग्निं पाशहस्तमिवान्तकम्

346

Serial No.	Verse No.	
3955	2	सशृङ्गमिव कैलासं सवज्रमिव वासवम्
3956	3	सशूलमिव हर्यक्षं वने मत्तमिव द्विपम्
3957	8	तीक्ष्णाविव नर्दन्तौ
3958	14	दन्तैरिव महानागौ शृङ्गैरिव महर्षभौ तोत्रैरिव तदान्योन्यं गदाग्राभ्यां निजघ्नतुः
3959	15	प्रेक्षणीयतरावास्तां पुष्पिताविव किंशुकौ
3960	16	भीमसेनो महाबाहु- र्न चचालाचलो यथा
3961	22	अथोद्यम्य गदे घोरे सशृङ्गाविव पर्वतौ
3962	24	युगपत्पेततुर्वीरौ- उभाविन्द्रध्वजाविव
3963	41	पुरुषव्याघ्र
3964	56	शरानाशीविषोपमान्
3965	17	शस्तो न विव्यथे राजन् दन्तिनेव महागिरिः
3966	58	निपतन्तमपश्याम गिरेः शृङ्गमिवाहृतम्

Serial No.	Verse No.	
3967	59	शल्यः सायकवर्षेण पर्जन्य इव वृष्टिमान्
3968	62	अपश्याम महाराज मेघजालमिवोद्धतम्
3969	37	प्राविशंस्तावका राजन् हंसा इव महत्सरः
		13
3970	11	शरैराशीविषाकारै- ज्वलज्ज्वलनसन्निभैः
3971	14	सुस्राव रुधिरं गात्रै- गैरिकं पर्वतो यथा
3972	21	भीमसेनोऽथ नाराचं ज्वलन्तमिव पन्नगम्
3973	29	विव्याध भृशसंक्रुद्ध- स्तोत्रैरिव महाद्विपान्
3974	40	व्यधमत्समरे राजा महाभ्राणीव मारुतः
3975	41	शरवृष्टिमपश्याम शलभानामिवायतिम्
3976	42	संपतन्तः स्म दृश्यन्ते शलभानां व्रजा इव

Serial No.	Verse No.	
		14
3977 A	11	अजाविरक्षां पृतनां मेघो वृष्ट्येव पर्वतम्
/ 3977 B	20	विधूमोऽग्निरिवो ज्वलन्
3978	20	यथाहि भगवानग्नि- र्जगद्दहती-चराचरम्
/ 3979	21	विधूमो दृश्यते राजं- स्तथा पार्थो धनञ्जयः
3980	22	पुरुषव्याघ्रौ
/ 3981	24	जीमूतयो यथा वृष्टि- स्तपान्ते भरतर्षभ अन्योन्य स्पर्धिनौ तौ तु शरैः सन्नतपर्वभिः
3982	25	ततस्तु तदान्योन्यं शृङ्गाभ्यां वृषभाविव
3983	32	नागेन्द्रशिखरोपमम्
3984	33	तमन्तकमिव क्रुद्धम्
/ 3985	39	ज्वलनाशीविषनिभैः शरैश्चैनमवाकिरत
/ 3986	40	चुकोप समरे द्रौणि- र्दण्डाहत इवोरगः
3987	41	यमदण्डोपमद्युतिम्

Serial No.	Verse No.	
3988	43	ततः स पतितो भूमौ नाराचेन समाहतः वज्रेणेव यथा शृङ्गं पर्वतस्येव दीर्यतः

15

Serial No.	Verse No.	
3989	2	तयोरासन्महाराज शरधाराः सहस्रशः अम्बुदानां यथाकाले जलधाराः समन्ततः
3990	10	यमतुल्य पराक्रमौ
3991	36	शूराणां युद्ध्यमानानां सिंहानामिव नर्दताम् । तेषामासन्महाराज व्यधिक्षेपः परस्परम् ॥
3992	37	सिंहानामामिषेप्सूनां कूजतामिव संयुगे
3993	40	तत्र राजन्शरै मुक्तै- निर्मुक्तैरिव पन्नगैः
3994	43	अपश्याम यथापूर्वं शक्रस्यासुर संक्षये

16

350

Serial No.	Verse No.	
3995	10	रणे चन्द्रमसोऽभ्यासे शनैश्चर इव ग्रहः
3996	10	शरैराशीविषोपमैः
3997	32	महामेघानिव बहून् शैलावस्तायुद्धभूमौ
3998	33	ववर्ष शरवर्षेण शम्बरं मघवा इव
3999	36	शार्दूलावामिषप्रेप्सू पराक्रान्ताविवाहवे
4000	41	पुनश्चास्य धनुश्छिन्नं गजराजकरोपमम्
4001	50	शरैरपातयद्राजन् गिरीन्वज्रैरिवोत्तमैः
4002	51	अक्रीडद्रुक्मी बलवान् पवनस्तोयदानिव
4003	52	व्यपोथयत्संग्रामे क्रुद्धो रुद्रः पशूनिव
4004	58	पुष्पितौ शुशुभाते वै वसन्ते किंशुकौ यथा

Serial No.	Verse No.	
4005	5	अर्दयामास विशिखैः उल्काभिरिव कुञ्जरान्
4006	6	चकार च महीं योधै- स्तीर्णां वेदीं कुशैरिव
4007	7	ध्रुवं मृत्युमिवान्तकम्
4008	15	तयोर्धनुर्ज्यातलनिस्वनो महान् महेन्द्रवज्राशनितुल्यनिस्वनः
4009	1	भित्त्वा सिंह इवानदत्
4010	16	तौ चेरतुः संख्ये शिशुपालकाशौ महावने व्याघ्रगजेन्द्राविव विषाणिनौ नागवराविवोभौ ततक्षतुः संयतिजातदर्पौ
4011	17	शरेण सूर्याग्निसमप्रभेण
4012	19	सहस्रनेत्रप्रतिमप्रभावः
4013	22	शल्यं च विव्याध शरैः समन्तात्- यथा महेन्द्रो नमुचिं शिताग्रैः
4014	25	ज्वलनार्कतेजसा
4015	31	कूटं यथा वानलकमापतन्तम्
4016	33	शंखांश्च ददृशुः शशिसन्निकाशान्
4017	35	युधिष्ठिरस्याभिमुखं जवेन सिंहो यथा मृगहेतोः प्रयातः
4018	36	क्रोधेन दीप्तो ज्वलनप्रकाशः

352

Serial No.	Verse No.	
4019	42	दिवो युगान्ते महतीमिवोल्काम् (शक्तिम्)
4020	43	तौ कालदण्डाविव पाशहस्तौ यमस्य धात्रीमिव चोग्ररूपाम् । स ब्रह्मदण्डस्य प्रतिमाममोघाम्
4021	44	सांवर्तकाग्निप्रतिमां ज्वलन्तीं कृत्यामथर्वाङ्गिरसीमिवोग्राम्
4022	49	प्रतिगृह्य याभिनन्दशल्यः सम्यक्च्युतामग्निरिवाज्यधाराम्
4023	51	संसिक्तगात्रो रुधिरेण सोऽभूत् क्रौञ्चो यथा स्कन्दहतो महाद्रिः
4024	52	प्रसार्य बाहु च रथात्पतितो गां संछिन्नवर्मा कुरुनन्दनेन । महेन्द्रवाह प्रतिमो महात्मा वज्राहतं शृङ्गमिवाचलस्य ॥
4025	53	ततो निपातितो भूमा- विन्द्रध्वज इवोच्छ्रितः
4026	57	सम्यग्घुत इव स्विष्टः प्रशान्तोऽग्निरिवाध्वरे
4027	59	खगराडिव पन्नगान् व्यधमत्
4028	72	सिंहाविव बलोत्कटौ
4029	73	रश्मिभिर्विमलाभासैः छादयन्तौ परस्परम् । अर्चिर्भिरिव सूर्यस्य दिवाकरसमप्रभौ ॥

353

Serial No.	Verse No.	
4030	74	आकाशगानयश्यान पतङ्गानिव शीघ्रगान्
		18
4031	10	वृक्षानिव महावाताः कम्पयन्ति स्म तावकान्
		19
4032	2	वणिजो नावि भिन्नायां यथाऽगाधे प्लवेऽर्णवे अपारे पारमिच्छन्तो हते शूरे महात्मना
4033	21	हते दुर्योधने युद्धे शकुनौ वासुरे बले
4034	34	नोत्सहे दम्यति क्रान्तुं वेलामिव महोदधिः
4035A	45	न चचाल ततः स्थाना- न्मैनाक इव पर्वतः
4035B	48	अवधीत्तावकान्योधान् दण्डपाणिरिवान्तकः
4036	57	पाराता निहता भूमौ शिश्यिरे रुधिरोक्षिताः। 354

Serial No.	Verse No.	
		संभ्रमादिव वातेन कर्णिकाराः सुपुष्पिताः ॥
4037	55	नात्यवर्तन्त ते प्रजं वेलेव मकरालयम्
		20
4038	2	प्रभिन्नं पर्वतोपमम्
4039	4	तमास्थितो राजवरो बभूव यथोदयस्थः सविता स्वपान्ते
4040	5	महेन्द्रकल्पप्रतिमैः सुधीरैः
4041	6	ऐरावणस्थस्य च भूमिमर्दे दैत्याः पुरा वासवस्येव राजन्
4042	10	शङ्खान् शशिसन्निकाशान्
4043	21	ततः पृषत्कान् प्रववर्ष राज्ञा सूर्यो यथा रश्मिजालं समन्तात्
4044	24	ततस्तु नागं धरणीधराभं मदं स्रवन्तं जलदप्रकाशम्
4045	25	पपात नागो धरणीधराभः क्षितिप्रकम्पाच्चलितो यथाद्रिः
4046	7	सहस्रशो वै विचरन्तमेकं यथा महेन्द्रस्य गजं समीपे

355

Serial No.	Verse No.	
/ 4047	27	इतो गमाङ्गो पृथि सात्वतेन पपात भूमौ सह नागराज्ञो यथाद्रिशृङ्गं सुमहत्सशृङ्गं वज्रेण देवाधिपचोदितेन ॥
		21
4048	1	तदाभज्यद्रुतं वेगा- द्वातेनेव महाद्रुमः
4049	12	अभिजघ्नतुरन्योन्यं प्रहृष्टाविव कुञ्जरौ
4050	14	आकाशे समपश्याम पतङ्गाविव शीघ्रगान्
4051	16	स दीर्घबाहुः संक्रुद्ध- स्तोत्रार्दित इव द्विपः
		22
4052	1	दुरुत्सहो रणौ युद्धे यथा रुद्रः प्रतापवान्
4053	2	पराश्च सिषिचे बाणै- र्धाराभिरिव पर्वतान्
/ 4054	19	क्षुब्धस्य हि समुद्रस्य प्रावृट्काले यथा स्वनः

351

Serial No.	Verse No.	
4055	32	योधयञ्शुशुभे राजन् बलिः शक्र इवाहवे
4056	49	शब्दश्च तुमुलः संरम्भे शराणां पततामभूत् । महावेणुवनस्येव दह्यमानस्य पर्वते ॥
4057	35	प्रभिन्नयोर्यथा सक्तं मत्तयोर्वरहस्तिनोः । गौतमस्तु रणे क्रुद्धो द्रौपदेयान्महाबलः ॥
		23
4058	11	अदृश्यं सायकैश्चक्रु- र्मेघा इव दिवाकरम्
4059	33	तदम्भ इव वातेन क्षिप्यमाणं समन्ततः । अभ्रमत महाराज पाण्डूनां सुमहद्बलम् ॥
/ 4060	45	ज्योतिषामिव संपात- मपश्यन्कुरुपाण्डवाः
4061	47	प्रासानां पततां राजन् रूपमासीत्समन्ततः । शलभानामिवाकाशे तदा भरतसत्तम ॥

357

Serial No.	Verse No.	
		24
4062	4	यन्नैतत्सुमहद्रत्नं पूर्णचन्द्रसमप्रभम्
4063	5	शक्रः पर्जन्यनिर्घोषः
4064	25	नरव्याघ्रे
4065	55	शिरःशरशतैस्तीक्ष्णैर् वारिधारा घनो यथा
4066	57	इन्द्राशनिसमस्पर्शाः
4067	58	अपतन्तरणे बाणाः पतङ्गा इव घोषिणः
4068	61	ते दह्यमाना पार्थेन पावकेनेव कुञ्जराः
4069	62	ददाह समरे योधान् कक्षमग्निरिव ज्वलन्
4070	66	स तालतुल्यस्तव पुत्रस्य सेनां जघान दैत्यानिव वज्रपाणिः
		25
4071	2	इन्द्राशनिसमस्पर्शान् अविषह्यान्महौजसः । विसृजन्दृश्यते बाणान् धारा मुञ्चन्निवाम्बुदः ॥

358

Serial No.	Verse No.	
4072	7	नरव्याघ्र
4073	28	कुञ्जरैः पर्वतोपमैः
4074	31	दण्डपाणिरिवान्तकः
4075	33	कुञ्जरान्पर्वतोपमान्
4076	34	पेतुरार्तस्वरं कृत्वा छिन्नपक्षा इवाद्रयः
		26
4077	2	दण्डहस्तं यथा क्रुद्ध- मन्तकं प्राणहारिणम्
/ 4078	9	भीमसेनमुपासेदुः प्लवगा इव कुञ्जरम्
/ 4079	15	वसन्ते पुष्पशबला निकृत्ता इव किंशुकाः
/ 4080	17	गिरेस्तु कूटं भग्नं मारुतेनेव पादपः
4081	36	पीडयामास तान्सर्वान् सहस्राक्ष इवासुरान्
4082	25	पाण्डवाः समरे पूर्वं जम्भवासवयोर्युधि - भयानकं युद्धम्
		27

Serial No.	Verse No.	
4083	34	आशी विष इव निश्वसन्
4084	41	यथासिंहो वनेराजन् मृगं परिबुभुक्षितः तंनिहत्य
1 4085	53	इन्द्राशनि समस्पर्शैः समन्तात्पर्यवाकिरत्
		28
4086	2	शरौघान् प्रेषयामास पतङ्गानिव शीघ्रगान्
4087	6	आच्छादय द्दिशः सर्वाः धारा इव पयोमुचः
4088	11	संछन्ना पृथ्वीजज्ञे कुसुमैः शबलाइव
4089	14	सकुण्डलै र्महीछन्ना पद्म किञ्जल्क सन्निभैः भुजैश्छिन्नैर्महाराज नागराजकरोपमैः
4090	32	सहदेवं रणे क्रुद्धा- श्छादयन् शर वृष्टिभिः पर्वतं वारिधाराभिः सविद्युत इवाम्बुदाः
4091	43	शीर्यमाणा यथा दीप्ता 360 गगनाद्वै शतह्रदा

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
4092	49	भृशमभ्यद्रवत्क्रुद्ध- स्तोत्रैरिव महाद्विपम्
4093	54	रणशार्दूल:
		29
4094	2	तेजस्वी क्रुद्धाशीविषदर्शन:
4095	68	कुरर्य इव शब्देन नादयन्तीं महीतलम्
4096	82	हरिणा इव वित्रस्ता:
4097	103	निरानन्दं गतश्रीकं हतारामभिवाशयम्
		30
4098	58	जलदोपमनिस्वनम्
		32
4099	18	नक्षत्राणीव सर्वाणि सविता रात्रिसंक्षये तेजसा नाशयिष्यामि
4100	35	एतस्स नरशार्दूलो नामृष्यत तदात्मज: सलिलान्तर्गत: श्वभ्रे महानाग इव श्वसन्

	Serial No.	Verse No.	
	4101	38	अन्तर्जलात्समुत्तस्थौ नागेन्द्र इव निश्वसन्
/	4102	40	गदाहस्तं तु तं दृष्ट्वा सशृङ्गमिव पर्वतम्
3	4103	41	प्रजानामिव संक्रुद्धं शूलपाणिमिव स्थितम् । सगदो भारतो भाति प्रतपन् भास्करो यथा
3	4104	42	दण्डपाणिमिवान्तकम् । वज्रहस्तं यथा शक्रं शूलहस्तं यथा हरम् ॥ अरिन्दमम्
/	4105	50	वैवस्वतमिव क्रुद्धं किंकरोद्यतपाणिनम् । समेत्य निनदो हर्षा- न्नदन्निव च गोवृषः ॥
	4106	64	रराज राजपुत्रस्तु काञ्चनः शैलराडिव
	4107	68	पुरुषव्याघ्र
			3 3
	4108	31	सृञ्जयैः सह तिष्ठन्तं तपन्तमिव भास्करम्

Serial No.	Verse No.	
4109	38	प्रत्युप स्थित एरावत मेको मत्तमिव द्विपम्
4110	39	ददृशुः पाण्डवाः सर्वे कैलाशमिव शृङ्गिणाम्
4111	42	समुद्यत गदं दृष्ट्वा कैलासमिव शृङ्गिणम्
4112	55	मा कृथा गर्जं कौन्तेय शरदाभ्रमिवाजलम्
/ 4113	57	उन्मत्तमिव मातङ्गं तलशब्देन मानवाः
		34
4114	20	स बभौ राजमध्यस्थो नीलवासाः सितप्रभः
~~4115~~	~~21~~	दिवीव नक्षत्र गणैः परिकीर्णो निशाकरः
/ 4115	18	ब्रह्माणमिव देवेशम्
		35
4116	9	नर व्याघ्र
		37

363

Serial No.	Verse No.	
4117	20	महामेरुमिवोच्छ्रितम्
4118	24	नरव्याघ्र
4119	25	नरशार्दूलः
4120	37	प्राङ्मुखं त्वं निवृत्ते वृष्टिर्नीतहता यथा ।
4121	50	शोभयन्तः सरिच्छ्रेष्ठां गङ्गामिव दिवौकसः
		39
4122	10	राजशार्दूल
4123	33	पुरुषव्याघ्र
		40
4124	27	तेजसा भास्कराकारः
		41
4125	34	पुरुषव्याघ्रः
		42
4126	18	पुण्डरीकनिभेक्षणा
4127	18	प्राकम्पत भृशं भीता वायुनेवाहता लता

364

Serial No.	Verse No.	
		44
4128	8	दिव्यं भास्करोपमतेजसम्
4129	40	कुमारः पावकप्रभः
		45
4130	4	इन्द्राविष्णू महावीर्यौ सूर्याचन्द्रमसौ यथा।
4131	32	कैलासशृङ्गसंकाशौ
4132	53	उरुसबाहु
		46
4133	45	राजशार्दूलम्
4134	56	समेरीशांखसुरजा। सायुधा सपताकिनी। शारदी द्यौरिवाभाति ज्योतिर्भिरिव शोभिता ॥
4135	69	आददानात्मनस्तेजो हविषेद्ध इवानलः
4136	90	सहानुजं जयानाशु सूर्यं देवपतिर्यथा।

365

47

Serial No.	Verse No.		
4137	12	पालयामास विधिना यथा दिवं शतक्रतुः	
4138	20	नरव्याघ्र	
			48
4139	8	मुनिशार्दूल	
			52
4140	5	पुण्डरीकनिभेक्षणा	
			53
4141	21	संयुगे च प्रकाशेते संरब्धाविव कुञ्जरौ	
4142	22	अशोभेतां महाराज चन्द्रसूर्याविवोदितौ । तावन्योन्यं निरीक्षन्तौ क्रुद्धाविव महाद्विपौ	
/ 4143	25	भीमसेनमभिद्रुत्य गजो गजमिवाह्वयत	
4144	26	आह्वयामास नृपतिं सिंहं सिंहो यथा वने	366

Serial No.	Verse No.	
4145	27	संयुगे च प्रकाशेतां गिरीसशिखराविव
4146	28	उभौ सदृशकर्माणौ यमवासवयोरिव
4147	31	रामरावणयोश्चैव वालिसुग्रीवयोस्तथा
4148	32	मत्ताविव महाद्विपौ
4149	32	वासिता संगमे दृप्तौ शरदीव मदोत्कटौ
4150	33	उभौ क्रोधविषं दीप्तं वमन्तावुरगाविव
4151	34	भरतशार्दूलौ
4152	34	सिंहाविव दुराधर्षौ गदायुद्धविशारदौ
4153	35	मात्युविव दुरुत्सहौ
4154	35	प्रजा संहरते क्रुद्धौ समुद्राविव दुरुत्सहौ
4155	36	लोहिताङ्गाविव क्रुद्धौ प्रतपन्तौ महारथौ
4156	38	माद्याविव सुसंरब्धौ गर्जन्ताविव तोयदौ
457	39	जहू पात महाबाहू सिंहकेसरिणाविव

367

	Serial No.	Verse No.	
/	4158	39	गजाविव सुसंरब्धौ ज्वलिताविव पावकौ
	4159	40	ददृशाते महात्मानौ सशृङ्गाविव पर्वतौ
	4160	42	सदश्वाविव ह्रेषन्तौ बृंहन्ताविव कुञ्जरौ
/	4161	42	वृषभाविव गर्जन्तौ दुर्योधनवृकोदरौ
	4162	43	दैत्याविव बलोन्मत्तौ रेजतुस्तौ नरोत्तमौ
/	4163	47	विराजमानं सदृशं दिलीपादिसमण्डलम्
	4164	49	शुशुभे राजमध्यस्थो नीलवासाः सितप्रभः नक्षत्रैरिव सम्पूर्णो वृतो निशि/निशाकरः
/	4165	51	उदीर्णौ स्थितौ तत्र वृत्रशक्रौ यथाऽऽहवे

56

	Serial No.	Verse No.	
	4166	27	राजशार्दूल
/	4167	28	उद्यतगदं दृष्ट्वा कैलासमिव शृङ्गिणम्

368

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
4168	44	उन्मत्तमिव मातङ्गम्
		57
4169	2	समापेततुरन्योन्यं शृङ्गिणौ वृषभाविव
4170	3	जिगीषतोर्यथान्योन्यं-मिन्द्रप्रह्लादयोरिव
4171	4	ददृशाते महात्मानौ पुष्पिताविव किंशुकौ
4172	12	यमदण्डोपमां गुर्वी-मिन्द्राशनिमिवोद्यताम्
4173	23	तौ परस्परमासाद्य दंष्ट्राभ्यां द्विरदौ यथा
4174	24	एवं तदभवद्युद्धं घोररूपं परन्तप परिवृत्तेऽहनि क्रूरं वृत्रवासवयोरिव
4175	28	इन्द्राशनिसमां घोरां यमदण्डमिवोद्यताम्
4176	53	अभिदुद्राव वेगेन सिंहो वनगजं यथा
4177	38	वृत्रवासवयोरिव क्रूरम्

369

Serial No.	Verse No.	
4178	36	तौ परस्परमासाद्य दंष्ट्राभ्यां द्विरदौ यथा
4179	43	मत्तो द्विपइव क्रुद्धः
4180	53	स तु तेन प्रहारेण मातङ्ग इव रोहितः
4181	59	महानाग इव श्वसन्
4182	62	न चचालाचलोपमः उद्गिरन्रुधिरं राजन् प्रभिन्न इव कुञ्जरः
/ 4183	63	वज्राशनितुल्यनिःस्वनाश्च
4184	64	स भीमसेनोऽभिहतस्तवात्मजः पपात संकम्पितदेहबन्धनः सुपुष्पितो मारुतवेगताडितो वने यथा शाल इवावघूर्णितः
4185	65	ततः सुतस्ते प्रतिलभ्य चेतनां समुत्पपात द्विरदो यथा ह्रदात्
		58
4186	25	रणे क्रुद्धाविवान्तकौ
4187	26	युयुधाते गुरुत्मन्तौ यथा नागामिषैषिणौ
4188	28	शल्ययोर्वधुना राजन् द्वयोरिव समुद्रयोः

370

4189	29	तयोः प्रहरतोस्तुल्यं मत्तकुञ्जरयोरिव
4190	33	अन्योन्यं जघ्नतुर्वीरौ पङ्कस्थौ महिषाविव
4191	34	ददृशाते हिमवति पुष्पिताविव किंशुकौ
4192	48	नरव्याघ्रौ

59

/ 4193	2	उन्मत्तमिव मातङ्गं सिंहेन विनिपातितम्

60

4194	12	सितासितौ यदुवीरौ शुशुभातेऽधिकं तदा नभोगतौ यथा राजंश्चन्द्र- सूर्यौ दिनक्षये ।

61

	Serial No.	Verse No.	
/	4195	2	हतं दुर्योधनं दृष्ट्वा भीमसेनेन संयुगे । सिंहेनेव महाराज मत्तं वनगजं यथा ॥
	4196	17	तान्दृष्ट्वान् पुरुषव्याघ्रान्
	4197	26	रुद्रस्याक्रीडमिव स्थितं
	4198	60	मेघदुन्दुभिनिस्वनः
			62
/	4199	5	रमोत्सवं पुरमिव हतनागमिव ह्रदम्
			63
	4200	1	द्विज शार्दूल
	4201	52	कुरु ॥
	4202	53	नर ॥
/	4203	55	भरत ॥
	4204	56	नर ॥
	4205	56	॥ ॥
			64
			372
	4206	5	निश्वसन्नुरगो यथा

Serial No.	Verse No.	
4207	6	दुर्मन्त्ररलद्विप:
4208	35	इष्टतोऽनुगमिष्यामि सार्थहीनो यथाऽध्वग:
		65
4209	4	तत्रापश्यन् महात्मानं धार्तराष्ट्रं निपातितम् प्रभग्नं वायुवेगेन महाशालं यथा वने
4210	5	महागजमिवारण्ये व्याघ्रेण विनिपातितम् विवर्तमानं बहुशो रुधिरौघपरिप्लुतम्
4211	6	यदृच्छया निपतितं चक्रमादित्यगोचरम् महावातसमुत्थेन संशुष्कमिव सागरम्
4212	7	पूर्णचन्द्रमिव व्योम्नि तुषारावृतमण्डलम् । रेणुध्वस्तं दीर्घभुजं मातङ्गमिव विक्रमे ॥
4213	9	सामर्षं तं नरव्याघ्रं व्याघ्रं निपतितं यथा
4214	13	पुरुषव्याघ्र

373

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
42/5	33	द्रौणिः क्रोधेन जज्वाल यथा वह्निर्जगत्क्षये ।

Serial No.	Verse No.	सौप्तिक पर्व I
4216	33	सर्प इव श्वसन्
4217	38	सुपर्णमिव वेगितम्
		3
4218	28	सूदयिष्यामि विक्रम्य मघवानिव दानवान्
4219	29	सूदयिष्यामि विक्रम्य कक्षं दीप्त इवानलः
4220	30	पिनाकपाणि: संक्रुद्धः स्वयं रुद्रः पशूनिव
		4
4221	28	सूदयिष्यामि विक्रम्य मघवानिव दानवान्
/ 4222	15	विहरस्व यथाशक्र: सूदयित्वा महासुरान्
4223	30	शोकं मे वर्धयत्येष वारिणा इवार्णवम्
		6

385

4224 3 महाकायं चन्द्रार्कसदृशद्युतिम्

4225 11 द्रौणिर्मुक्ताशरांस्तांस्तु
तदद्भुतं महदभूत
उदधेरिव वार्योघा-
न्पावको वडवामुखः

4226 13 रथशक्तिं मुमोचाशौ
दीप्तामग्निशिखामिव

4227 14 पुगन्ति सूर्यमाहस
महोल्केव दिवश्च्युता

4228 15 कोशात्समुद्ववर्हाशु
बिलाद्दीप्तमिवोरगम्

/ 4229 21 इदं च सुमहदद्भुतं
दैवदण्डमिवोद्यतम्

7

4230 16 द्विपशैलप्रतीकाशाः
4231 35 मत्ता इव महानागाः

8

4232 23 सिंहो मत्तमिव द्विपम्- अवधीत

Serial No.	Verse No.	
4233	42	कालसृष्ट इवान्तकः
4234	77	कोऽद्रिद्विभेद पार्श्वेषु
		कालसृष्ट इवान्तकः
/ 4235	87	अक्षोभयत राजेन्द्र
		महाह्रदमिव द्विपः
/ 4236	116	हस्तिहस्तोमानुरुन्दु
4237	129	अपातयत्कुरान्क्रुद्धः
		पशून्पशुपतिर्यथा
		9
4238	8	शुशुभे सवृत्ता वेदी
		स्थिरिवा विनभिः
4239	19	राजशार्दूल
4240	37	नरव्याघ्र
		11
4241	14	रथेनादित्यवर्चसा
4242	16	कम्पमानेव कदली
		वातेनाभिसमीरिता
/ 4243	47	फुल्लपद्मपलाशाक्ष्या-
		स्तमोग्रस्त इवांशुमान्
4244	11	मत्तमातङ्गगामिनी
/ 4245	13	हुताशन इवाक्षय्यं शोकस्तपति

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

1

Serial No.	Verse No.	
4246	23	जहि तं पापकर्माणं शम्बरं मघवानिव
4247	30	पुरुषव्याघ्र
		12
4248	1	पुण्डरीकाक्षः
		13
4249	7	अशोभेतां महात्मानौ दशार्हमभितः स्थितौ रथस्थं शार्ङ्गधन्वानं- मश्विनाविव वासवम्
4250	11	नरव्याघ्राः
4251	51	राजशार्दूल
		14
4252	7	प्रजज्वाल महाबिम्बं युगान्तानलसन्निभम्
4253	14	आस्तां मूर्छितौ तत्र ज्वलिताविव पावकौ

328

15

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

	Serial No.	Verse No.	
.4	4254	1	दृष्ट्वैन नरशार्दूल तावग्निसमतेजसौ
			16
	4255	6	पुण्डरीकाक्ष
10	4256	23	पुरुषव्याघ्रा: सदश्वैर निलोपमै:

389

स्त्रीपर्व I

Serial No.	Verse No.	
4257	9	पपात भुवि दुर्धर्षो वाताहत इव द्रुमः
4258	11	किं नु बन्धुविहीनस्य जीवितेन ममाद्य वै लूनपक्षस्य इव मे जराजीर्णस्य पक्षिणः
4259	12	नष्टार्जितो महाप्राज्ञ क्षीणरश्मिरिवांशुमान्
		५
4260	6	गृहास्तमनुगच्छन्ति सारमेयाइवामिषम्
		10
4261	11	शोकार्तान्यद्रवन्राजन् किशोरीणामिवाङ्गना
		12
4262	5	कुररीणामिवार्तानां क्रोशन्तीनां ददर्श ह
4263	10	अतीत्य ता महाबाहुः क्रोशन्तीः कुररीरिव

380

Serial No.	Verse No.	
4264	13	दुष्टात्मा भीमसेनेन कक्ष- दिधक्षुरिव पावकः
4265	19	ततः पपात मेदिन्यां तत्रैव रुधिरोक्षितः प्रपुष्पिताग्रशिखरः पारिजात इव द्रुमः
		16
4266	18	पुण्डरीकाक्ष
4267	18	क्रोशन्तीः कुररीरिव
4268	21	पुरुषव्याघ्रैः
4269	21	द्रोणद्रुपदशस्त्रैश्च ज्वलद्भिरिव पावकैः
4270	30	पुरुषव्याघ्रान्
/ 4271	42	वृष्णिशार्दूल
4272	43	रक्तोत्पलदलानीव विभान्ति रुचिराणि च
4273	58	सुकेशा नीलकेशान्तां सुकेशीनां जनार्दन
		17
4274	1	सहसाभ्यपतद्भूमौ छिन्नेव कदलीवने

381

Serial No.	Verse No.	
4275	16	सिंहेनेव द्विपः संरब्ध भीमसेनेन पातितः
4276	19	शार्दूलइव सिंहेन भीमसेनेन पातितः
		18
/ 4277	17	ध्वजाग्रादिव लम्बसः
/ 4278	25	वाङ्नाराचैस्तुदंस्तीक्ष्णै- रुल्काभिरिव कुञ्जरम्
/ 4279	26	उत्ससर्ज विषं तत्र सर्पो गौ वृषभमिव
4280	27	निहतो भीमसेनेन सिंहेनेव महागजः
		19
/ 4281	2	गजमध्ये हतः शेते विकीर्णो मधुसूदन । नीलमेघ परिक्षिप्तः शरदीव निशाकरः ॥
4282	17	सितातपत्रं सुनसं सुभ्रुं सताराधिपोपमम्
4283	18	कौन्तमिव गन्धवन्म

382

Serial No.	Verse No.	
		20
4284	1	कृतसिंहमिवोत्करम्
4285	9	पुण्डरीकाक्ष
4286	22	पुरुषशार्दूल
4287	23	पुष्करेक्षण
4288	25	नरव्याघ्र
		21
4289	4	प्रायुदयन्तं पुरस्कृत्य मातङ्गा इव यूथपम् । शार्दूलमिव सिंहेन सम्मृद्य सव्यसाचिना ॥
4290	5	मातङ्गमिव मेनान
4291	6	पुरुषव्याघ्र
4292	8	अनाधृष्यः परैर्युद्धे शत्रुभिर्मघवानिव
/ 4293	9	भूमौ विनिहतः शेते वातभग्न इव द्रुमः
4294	13	असावशिष्टोऽपि कृतो महात्मा शरीरभागैः परिमण्डलाङ्गैः दृष्टं न न प्रीतिकरः शशीव कृष्णस्य पक्षस्य चतुर्दशाहे

Serial No.	Verse No.	
		22
4295	5	प्रसुप्तमिव शार्दूलम्
4296	6	अतीव सुखलोकोऽस्य निहतस्यापि शोभते सोमस्येवाभि पूर्णस्य पौर्णमास्यां समुद्यता
4297	18	ते मत्तमिव मातङ्गं स्त्रियश्चन्द्रोपमाननाः
		23
4298	4	पूर्णचन्द्रसुदर्शनम्
4299	4	पद्मपलाशाक्षम्
4300	8	शस्त्रं निपातितं नार्यः परिवार्याभितः स्थिताः। वासिताः गजं यथा पङ्के परिमग्नमिव द्विपम्
4301	15	शयानं सूर्यवर्चसम्
		24
4302	6	न शोभते महाराज सारसीनामिवार्णवे
4303	8	नरव्याघ्र

384

25

Serial No.	Verse No.	
4304	14	द्रौणमासाद्य निर्दग्धाः शलभा इव पावकम्
/ 4305	16	भासयन्ति महीं भासा ज्वलिता इव पावकाः
4306	17	द्रोणेन द्रुपदं संख्ये पश्य माधव पातितम् । महाद्वीपमिवारण्ये सिंहेन महता हतम् ॥
4307	18	पाञ्चालराज्ञो विमलं पुण्डरीकाक्षपाण्डुरम् । आतपत्रं समाभाति शरदीव निशाकरः ॥
4308	21	महेष्वासो हतः शेते नद्या हत इव द्रुमः
/ 4309	28	विंदानुविन्दावावन्त्यौ पातितौ पश्य माधव । हिमान्ते पुष्पितौ शालौ मरुता गलिताविव ॥
4310	5	आतप क्लाम्यमानानां विविधानामिव स्रजाम् । क्लान्तानामपि नारीणां न श्रीर्जहति वै तनूः ॥

385

4311	12	प्रम्लान नलिनानि म्लानिव काणि माधव
		27
4312	9	सौयाराजच्चमू मध्ये हिमाकर इव प्रभुः
4313	13	कुण्डलीकृतचापी शूरो हिमाकरसमप्रभः
4314	14	कुरु च साधुः
4315	15	वीरो निश्वसन्निव पन्नगः

शान्तिपर्व I

Serial No.	Verse No.	
	15	जयोयमजयाकारः ?
	19	सिंहखेलगतिः ?
4316	24	तन्मे दहति गात्राणि तूलराशिमिवानलः
		2
	17	महेन्द्रे स्वर्गसंनिभे ?
		3
/ 4317	1	मृगशार्दूल
/ 4318	16	" "
	12	सूकरसंनिभम् ?
		4
	1	भरतर्षभ ?
/ 4319	9	व्याघ्र इव बलोत्कटः
4320	16	शरलच्छौ इमु श्रान्तौ मिथाः पर्लतयोरिव
		5
4321	6	नरशार्दूल
4322	14	दिवाकरसमद्युतिः
4323	15	पुरुषव्याघ्र
		6
4324	2	निश्वसन्त यथा नागं पर्यश्रुनयनं तथा
4325	13	ततः शोकपरीतात्मा सध्रूसइल पावकः

38)

Serial No.	Verse No.	
		7
	10	शुनामिव etc. ?
	30	ग्रावाग्नौ ?
4326	32	प्रदहन्तो दिशः सर्वा भास्करा इव तेजसा
	17	ग्रीष्मे कुसरितो यथा ? 8
	8	प्राकृतवत् ?
	16	पर्वतेभ्य इवापगाः ?
4327	20	अश्वैरश्वान्निबध्यन्ते गजैरिव महागजाः
	23	शैलादभि नदी यथा ?
	31	पुत्रा इव पितुर्धनम् ?
	32	यथैवापूर्णादुदधेः स्यन्दन्त्यापो ?
		14
4328	3	आसीन्नमृष्यं राज्ञां भ्रातृभिः परिवारितम् । सिंहशार्दूलसदृशैर् वारणैरिव पुष्पवम्
4329	13	न क्लीबस्य गृहे पुत्रा मत्स्याः पङ्क इवासते
4330	21	पुरुषशार्दूल
4331	24	" व्याघ्र
4332	29	" "
		22
4333	9	हृदयं वज्रसन्निभम्
4334	15	राजशार्दूल

388

Serial No.	Verse No.	
		23
/ 4335	15	भूमिरेतौ निगिरति सर्पो बिलशयानिव
		24
4336	3	प्रशाधि पृथिवीं पार्थ ययातिरिव नाहुषः
4337	4	नर आद्य
4338	4	पुरुष "
		27
/ 4339	6	जीर्णसिंहमिव प्रोशुं नरसिंह पितामहम
4340	20	कुण्डेरीव्याशम्र
		28
4341	2	नरमाद्य
/ 4342	14	जरामृत्यु हि भूतानां खादितारौ वृकाविव
4343	46	नमृत्युमतिवर्तन्ते वेलामिव महोदधिः
		389
		29

	Serial No.	Verse No.	
/	4344	130	ऐ रावणं पुरुषव्याघ्रम्
/	4345	131	पक्षैः प्रजासहस्राणि यं यान्तमनुजग्मिरे । नक्षत्रराजं वर्षान्ते यमे ज्योतिर्गणाइव ॥
			30
	4346	44	पद्मकिंजल्कसुप्रभा
	4347	29	प्रतिजग्मतुरन्योन्यं कुञ्जराविव गर्जन्तौ
			31
	4348	17	देवराजसमद्युति:
	4349	30	" " " द्युतिम्
/	4350	24	वव्रधे स यथा कालं सरसीव महोत्पलम्.
			32
	4351	22	राजशार्दूल
			33
/	4352	30	हन्तास्मि दुरात्मानो देवै दैत्याइवोल्वणा:

390

Serial No.	Verse No.	
		34
4353	14	नरव्याघ्र
		35
4354	48	" "
		37
4355	27	" "
/ 4356	22	ब्राह्मणास्त्वां महाबाहो भ्रातरश्च महौजसः । पर्जन्यमिव घर्मान्ते नाथमाना उपासत ॥
4357	30	स तैः परिवृतो राजा नक्षत्रैरिव चन्द्रमाः
/ 4358	35	ध्रियमाणं चलच्छत्रं पाण्डुरं रथमूर्धनि । शुशुभे तारकाकीर्णं सितमभ्रमिवाम्बरे ॥
		38
4359	2	स राजमार्गः शुशुभे समलङ्कृतचत्वरः । यथा चन्द्रोदये राजन् वर्धमानो महोदधिः ॥

Serial No.	Verse No.	
4360	16	स संवृतस्तदा विप्रै- राशीर्वादविवक्षुभिः। शशुभे विमलश्चन्द्र- स्तारागणवृतो यथा॥
4361	36	स पपात विनिर्दग्ध- स्तेजसा ब्रह्मवादिनाम्। महेन्द्राशनिनिर्दग्धः पादपोऽङ्कुरवानिव॥
		43
4362	2	यदुशार्दूल
4363	3	पुण्डरीकाक्ष
		44
4364	12	पूर्णपद्मदलाक्षीणाम्
2 / 4365	16	विवेश पुरुषव्याघ्रो व्या- घ्रो गिरिगुहामिव
/ 4366	13	लब्ध्वासौ कैलासं धनदो यथा
		45
4367	13	नीलमेघसमद्युतिम्
4368	15	कौस्तुभेनोरसि स्थेन मणिनाभिविराजितम्। उद्यतेनोदयं शैलं सूर्येणाभिविराजितम्॥

392

Serial No.	Verse No.	
		46
4369	11	पुरुषव्याघ्र
4370	20	" "
4371	20	भविष्यति महीपार्थ पूर्णचन्द्रेव शर्वरी
4372	34	दिवाकरांशुप्रभ- माशु गामिनं नवोदित सूर्य- मिव प्रतापिनम् ॥
		47
4373	2	कुरुशार्दूल
4374	4	विकीर्णांशुरिवादित्यो भीष्मः शरशतैः क्षितः
4375	13	अष्टादशसमोपेतैः वृतश्चन्द्र इव ग्रहैः
		49
4376	17	मनुशार्दूल
4377	32	रामं क्षत्रिय हन्तारं प्रदीप्तमिव पावकम्
4378	34	ज्वलितानलवर्चसा
4379	52	मनुशार्दूलः

393

Serial No.	Verse No.	
		50
4380	6	सायं सूर्यसमप्रभम्
4381	7	उपास्यमानं मुनिभि- र्देवैरिव शतक्रतुम्
4382	12	गाङ्गेयं शाम्यमानमिवानलम्
4383	26	स त्वं भीष्म महाबाहो वसूनां वासवोपमः
		51
4384	9	पुण्डरीकाक्ष
4385	15	आस्थाय सर्वं ज्वलिताग्निकल्पाः
4386	8	अतसीपुष्पसंकाशं पीतवाससमच्युतम् । वपुष्यनुमिमीमस्ते मेघस्येव सविद्युतः ॥
		52
4387	7	विषानलसमैः शरैः
4388	18	रजस्तमोभ्यां रहितं घनैर्मुक्तमिवोडुराट्
4389	20	राजशार्दूल
4390	21	भीष्मं द्रक्ष्यसि तत्त्वेन जले मीनमिवामले

Serial No.	Verse No.	
4391	34	यथोचितान् भवनवरान् समाविशन् श्रमान्विता मृगपतयो गुहा इव।
		53
4392	26	स तैः परिवृतो राजा नक्षत्रैरिव चन्द्रमाः।
4393	26	अभ्याजगाम गाङ्गेयं ब्रह्माणमिव वासवः।
4394	27	शरतल्पे शयानं तमादित्यं पतितं यथा।
		54
4395	27	नरव्याघ्र
4396	58	" "
4397	48	राजशार्दूल
4398	54	" "
4399	8	अस्तमिते हि गाङ्गेये भानुमानिव भारत
		57
4400	4	नरशार्दूल
4401	44	पीडितान्पुरुषो मद्यात् भिन्नां नावमिवार्णवे

395

Serial No.	Verse No.	
		58
4402	4	राजेन्द्रतमसा व्याघ्र
4403	16	प्रधर्षणीयः शत्रूणां भुजङ्ग इव निर्विषः
4404	26	नरव्याघ्रम् ।
		59
4405	13	नरव्याघ्र
4406	22	नरशार्दूल
4407	13	राजशार्दूल
		66
4408	29	पुरुषव्याघ्र
4409	30	" "
4410	33	" "
4411	35	" "
4412	45	" शार्दूल
		67
4413	30	पाशहस्तान्सर्वतो राजन् दैवानिव शतक्रतुः
4414	31	प्रपतन् रश्मिमालिनिव
4415	17	परस्परं भक्षयन्तो मत्स्या इव जले कृशान्

386

Serial No.	Verse No.	
4416	26	सुखं धास्यति नः सर्वान् कुबेर इव नैर्ऋतान्
4417	31	तस्य दृष्ट्वा महत्वं तं महेन्द्रस्येव देवताः
		68
4418	52	नश्यदभिक्षराम् सद्यो मृगाः क्रूरमिव स्पृशान्
		69
4419	7	नरशार्दूल
4420	66	पुरुषव्याघ्र
		82
4421	27	अग्निदीप्तमिवासौद्‍- ड्राजानुपशिक्षितः
4422	28	आशीविषमिव क्रुद्धं प्रभुम्
4423	30	वैश्वानर इव क्रुद्धः सुमूलमपि निर्दहेत्
4424	39	दुरासदो दुस्सहो गुहां हैमवतीमिव।
4425	53	अरेर्हि दुर्हृदात्मेयं भग्नदंष्ट्रा ढीलोरगात् ॥

1

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
		83
/ 4426	49	गूढ़ं कूर्म इवाङ्गानि रक्षेत् विवरमात्मनः
		85
/ 4427	14	बिडालेनैव राष्ट्रं ते श्येनात्व क्षिप्रगा इव
4428	14	परिस्रवच्च सततं नौर्विशीर्णेव सागरे
		88
4429	4	मधुदोहं दुहेद्राष्ट्रं भ्रमरा इव पादपम्
/ 4430	5	मालीव च हरेत् सुज्ञान संदहेन्न च पीडयेत्
		89
4431	21	आशीविषा विषा इव क्रुद्धा भुजगान्भुजगा इव
		90
4432	19	राजशार्दूल

398

Serial No.	Verse No.	
		91
4433	19	मा त्वां दुर्बलचक्षुर्भि दहन्त्वग्निरिवाशयम्
		92
/ 4434	4	वर्धते मतिमान् राजा स्तोतोभिरिव सागरः
		93
4435	37	भास्वत्सदृशा ह्येते निपतन्ति प्रमादतः
		95
4436	21	ततः समूला ह्रियन्ते नदीकूलादिव द्रुमः
		101
/ 4437	15	वारणा इव संत्रस्ताः
/ 4438	17	विनता विहगा इव
		106
4439	10	आतुरस्येव शब्दात्मा शारदश्चन्द्रमा यथा

6/97 10/97 15/97
22/97 12/98 15-28/98 29/98
32 ~~16~~/98 11/99
1/100 42/100

399

Serial No.	Verse No.	
		116
4440	11	संतुष्टः क्रूरकाल इवान्तकः
		118
4441	15	तस्य विस्तीर्यते राज्यं ज्योत्स्ना ग्रहपतेरिव
		123
4442	17	तस्मादुद्विजते लोकः सर्पाद्वेश्मगतादिव
		124
4443	37	स्वजात्यानधितिष्ठामि नक्षत्राणीव चन्द्रमाः
		126
4444	4	राजशार्दूलम्
		127
4445	2	राजशार्दूल
4446	25	नरव्याघ्र

400

Serial No.	Verse No.	
		128
4447	26	(स्थिरो) भव महाराज हिमवानिव पर्वतः
		129
4448	6	नरव्याघ्र
		134
4449	7	अनीकिनीव ते धर्मो द्रुमैर्वल्लीव संश्रिता
4450	9	अथतस्मादुद्विजते सर्वो लोको वृकादिव
		139
4451	41	नैवतिष्ठति तद्वैरं पुष्करस्थमिवोदकम्
1 4452	44	यत्र संतिष्ठते वैरं मूढोऽग्निरिव दारुषु
		140

401

Serial No.	Verse No.	
1 4453	24	मूर्खस्तु कूर्म इवाङ्गानि रक्षेद्विवरमात्मनः
4454	25	वकवच्चिन्तयेदर्थान सिंहवच्च पराक्रमेत वृकवच्चाप्यवलुम्पेत शशवच्च विनिष्पतेत
		142
4455	28	अन्योन्यं भक्षयन्तो हि प्रचरेयुर्वृका इव
4456	29	परस्य दस्युगणा राष्ट्रं ध्वांक्षा मत्स्यान्जलादिव । विहरन्ति परस्वानि स वै क्षत्रियपांसनः ॥
		143
4457	14	उद्वेजनीया भूतानां व्याला इव भवन्ति ते
4458	17	मेघसंकुलमाकाशं विद्युन्मण्डलमण्डितम् । संछन्नस्तु मुहूर्तेन नौसार्थैरिव सागरः ॥
		145

402

	Serial No.	Verse No.	
	4459	3	अग्निसाक्षिकमित्येव भर्ता वै दैवतं परम्। दैवाग्निनेव निर्दग्धो सपुष्परत्नवल्लीलता॥
			149
	4460	10	क्रुद्धो युगान्ताग्निसमप्रभः
1	4461	15	विराजते हि साक्षिप्रं कपोतीव द्विविस्थिता
			152
1	4462	39	विभीशराज्यं स्वयमभिज्ञकर्षणो। यथाब्धिं पूर्णमपु निशाकरः
			153
	4463	30	पद्मलोलायताक्षीकम्
	4464	96	नीलमेघसमप्रभः
			157
4	4465	8	राजशार्दूल
1	4466	11	बुद्धिर्बुद्धिमतां याति तृणेष्विव हुताशनः

403

Serial No.	Verse No.	
		158
4467	18	अन्तः कृपा वाङ्मधुरा- कृपाश्रन्नास्तृणैरिव
		163
/ 4468	4	वृक्षा इव विलुम्पन्ति दृष्ट्वैव पुरुषं बलात
		166
4469	45	कालान्तकइवोद्यतः
/ 4470	49	भास्कर प्रतिमम्
4471	51	कालाग्निसमवर्चसम्
		168
4470	25	तस्य विस्तीर्यते राज्यं ज्यौत्स्नागृह पतेरिव
		171
/ 4473	15	सराज नामहाराज नक्षत्रपतयोयथा
		174

505

Serial No.	Verse No.	
4474	51	यदा संहरते कामान् कूर्मोऽङ्गानीव सर्वशः
		175
4475	18	सुप्तं व्याघ्रो मृगमिव दस्युराद्रायमद्रुति
		176
4476	19	प्रतिषिध्यन्ति राजानो लुब्धा मृगमिव भूमिः
/ 4477	15	व्यराजन्तमहाराज नक्षत्रपतयो यथा
		178
4478	11	सुखं जीवन्ति मुनयो मैत्र्यवृत्तिं समाश्रिताः । अद्रोहेणैव भूतानां सारङ्गा इव पक्षिणः ॥
/ 4479	13	एकाकी विचरिष्यामि कुमारी शंखको यथा
		181

405

Serial No.	Verse No.	
4480	26	संप्रज्वलति सा भूयः समिद्भिरिव पावकः
		188।
4481	7	पुलाका इव धान्येषु पुत्तिका इव पक्षिषु । तद्विधास्ते मनुष्याणां येषां धर्मो न कारणम् ॥
4482	19	शकुनीनामिवाकाशे मत्स्यानामिव चोदके । पदं यथा न दृश्येत तथा ज्ञानविदो गतिः ॥
		188
4483	1	भास्कराग्निसमप्रभान्
		192
4484	6	अनिन्धनं ज्योतिरिव प्रशान्तं स ब्रह्मलोके क्रीयते मनुष्यः
		194
4485	6	यतः सृष्टानि तत्रैव तानि यान्ति पुनः पुनः । महाभूतानि भूतेभ्यः सागरस्योर्मयो यथा ॥

406

Serial No.	Verse No.	
		199
4486	55	राजशार्दूल.
4487	26	नर "
4488	88	पुरुषव्याघ्र
4489	96	नरव्याघ्र
		200
4490	26	द्विजशार्दूल
		201
4491	24	मत्स्यो यथा स्रोत इवाभिपाती तथा कृतं पूर्वमुपैति कर्म
		202
4492	11	यथा चित्रोऽग्नि: पवनस्य वेगो मरीचयोऽर्कस्य नदीषु चाप: । गच्छन्ति चायान्ति च संचर- न्त्यस्त द्वच्छरीराणि शरीरिणां तु ॥
4493	22	मनोऽनुवर्तन्ति परावराणि । जलौघस: स्रोत इवानुकूलम् ॥
		407
		203

Serial No.	Verse No.	
4494	3	तथैव सूयाण्य विशते शरीरी हुताशनं वधुरिवेन्धनस्थम् ।
		205
4495	11	अपराद भिन्निःसृत्य गिरेः श्रृङ्गाद्विवोरकम्
4496	21	गुणसंचारिणी बुद्धि- र्हुताशाश्न इवेन्धने ।
		206
4497	1	अथ तद्दृश्यते बुद्धौ मणौ सूत्रमिवार्पितम्
4498	26	परं त्यजन्तीह विलोडयमानं यथा प्लवं वयुरिवार्णवस्थम्
		209
4499	34	पुण्डरीकाक्षः
		214
4500	18	तर्पयन्ति यथा कात- मापगा इव सागरम्
	44	

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
		224
4501	1	निश्वसन्तं यथा नागम्
		226
4502	2	अक्षोभ्यमिव सागरम्
4503	15	स्थितः प्रकृत्या हिमवानिवाचलः।
		227
4504	38	भिन्ना नौरिव सीदति
4505	99	कालो हरति संप्राप्तो नदीवेग इव द्रुमम्
		236
4506	7	पुरुषव्याघ्रः
		240
4507	19	तदा ब्रह्मप्रकाशेन विधूम इव दीप्तार्चि-रादित्य इव दीप्तिमान्
4508	15	ततोऽस्य स्रवते प्रज्ञा दृतेः पादादिवोदकम्

Serial No.	Verse No.	
		241
4509	16	नवजं शशिनं दृष्ट्वा वक्रं तनुमिवाम्बरे
		245
4510	8	यस्मिन्वाचः प्रविशन्ति कूपे त्रस्ता द्विपा इव
4511	13	अहेरिव गणाद्भीतः सौहित्यान्नरकादिव कुणपादिव च स्त्रीभ्यस्तं देवा ब्राह्मणं विदुः
		246
4512	15	नवनीतं यथा दध्नः काष्ठादग्निर्यथैव च । तथैव विदुषो ज्ञानं पुत्रहेतोः समुद्धृतम् ॥
		250
4513	7	सर्वात्मानं महात्मानं विधूममिव पावकम्
		251

410

Serial No.	Verse No.	
4514	8	कामतो मुच्यमानस्तु धूम्राभ्रादिव चन्द्रमाः
		262
4515	31	यस्मादुद्विजते लोकः सर्पो द्वेश्मगतादिव
4516	25	यस्मादुद्विजते विद्वान् सर्वलोको वृकादिव
		269
4517	44	नौर्नावीव निबद्धा हि स्रोतसा सनिबन्धना कथं तारयिष्यति
		270
4518	25	नक्षत्राणीव धिष्ण्येषु बहवस्तारका गणाः । आनन्त्यमुपसंप्राप्ताः सन्तोषादिति नैष्ठिकम्
		282
4519	8	कालाग्निसदृशोपमः
4520	63	भविष्यसि यथा देवः शतक्रतुरमित्रहा ।

Serial No.	Verse No.	
		283
4521	15	तस्थिरे चानलोपमाः
4522	21	ज्वलनार्क समप्रभैः
4523	39	कालानलोपमः
4524	41	तं यज्ञं सुमहासत्त्वोऽ- दहत्कक्षमिवानलः
		284
4525	11	दीप्यमाना इवाग्नयः
4526	47	कालाग्नि सदृशोपमाः
4527	159	पुण्डरीकाक्षः
		285
4528	6	प्रसारयित्वेहाङ्गानि कूर्मः संहरते यथा
4529	40	ऊर्णनाभि यथा सूत्रं विक्षेपास्तन्तुवद्गुणाः
		287
4530	33	दर्शयत्यन्तरात्मानं- मग्निरूपमिवांशुमान

Serial No.	Verse No.	
		297
4531	18	परिभूय मतिं भूतात्मा द्यामिवाम्बुधरो महान्
		298
4532	12	राजशार्दूल
4533	43	अद्वैधमनसं युक्तं शूरं धीरं विपश्चितम् । न श्रीः सन्त्यजते नित्य- मादित्यमिव रश्मयः ॥
4534	29	मृत्युर्ग्रसति भूतानि पवनं पन्नगो यथा ।
		299
4535	21	निर्मुच्यमानः पापेभ्यो घनेभ्य इव चन्द्रमाः
4536	31	स त्वं स्वर्गस्य सोपानं पारावारस्य नौरिव
		300
4537	27	संक्षिप्य च पुनः तात सूर्यस्तेजो गुणानिव

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
4538	55	नेतृहीना यथानावः पुरुषा निर्णवे नृप । नयन्ति न शुभां गतिम्
		301
4539	87	विनश्यन्ति न संदेहः फेना इव महार्णवे ।
4540	88	सूक्ष्म चरति सर्वज्ञ नभसीव समीरिणः ।
4541	90	अनीशा त्वा प्रलीयन्ते सर्पा हृत विषा इव ।
4542	112	हित्वा चंद्रं प्रविशन्ति देवं दिवौकसो धामिव पार्थ संख्याः
		306
4543	15	पाषाण इव निश्चलः
4544	15	स्थाणुवच्चाप्यकम्प्यः स्याद्गिरिवच्चापि निश्चलः
4545	20	विधूम इव सप्तार्चिः आदित्य इव रश्मिमान्
4546	20	वैद्युतोऽग्निरिवाकाशे दृश्यतेऽसौ तथात्मनि
4547	62	यथा गुणेषु सततं सागरस्य मर्यादा यथा ।

Serial No.	Verse No.	
		308
4548	11	राजशार्दूल
		314
4549	14	ऋषिशार्दूल
		316
4550	25	ज्वलनसन्निभम्
4551	19	निर्वाते तु यथा दीपो ज्वलेत्स्नेहसमन्वितः । निश्चलोर्ध्वशिखस्तद्व- द्युक्तमाहुर्मनीषिणः ॥
4552	20	पाषाण इव मेघोत्थै- र्यथा बिन्दुभिराहतः । नालं चालयितुं शक्यः तथा युक्तस्य लक्षणम् ॥
		318
4553	35	राजशार्दूल
		322

515

Serial No.	Verse No.	
4554	7	पुलाका इव धान्येषु पूत्यण्डा इव पक्षिषु । तद्विधास्ते मनुष्येषु येषां धर्मो न कारणम् 323
4555	20	धारयाणः स्रजं भाति ज्योत्स्नामिव निशाकरः 324
4556	12	बभौ तदा भावितात्मा विधूम इव पावकः 325
4557	28	मध्यगतमिवादित्यं दृष्ट्वा शक्रमिव स्थितम् 326
4558	29	संपश्यन्नोपलिप्येत जले वारिचरो यथा । 327
4559	29	ज्वलन्तमिव पावकम्

Serial No.	Verse No.	
4560	29	विशुद्धात्मा नभसीव दिवाकरः
4561	30	दिवाकरसमप्रभम्
		328
4562	13	ब्रह्मयोगैर्विरहितः पर्वतोऽयं न शोभते । रजसा तमसा चैव सोमः सोपप्लवो यथा ॥
		329
4563	30	पुत्रदारकुटुम्बेषु सक्ताः सीदन्ति जन्तवः । सरः पङ्कार्णवे मग्ना जीर्णा वनगजा इव ॥
45.64	31	महाजाल समाकृष्टान् स्थले मत्स्यानिवोद्धृतान् । स्नेहजाल समाकृष्टान् पश्य जन्तून् सुदुःखितान् ॥
		331
4565	5	स्रवन्ति न निवर्तन्ते स्रोतांसि सरितामिव
4366	22	विनश्यन्तं विनाशान्ते नाविनाविमिवाहितम्

417

Serial No.	Verse No.	
4567	29	व्याधिभिश्च विमथ्यन्त व्याधैः क्षुद्रमृगा इव ।
4568	31	व्याधिभिः परिकृष्यन्ते मृगा व्याधैरिवार्दिताः
		332
4569	11	द्विजश्रेष्ठं वैनतेयसमद्युतिम्
4570	12	पावकार्कसमप्रभः
		336
4571	37	मुनिशार्दूलः
4572	44	पुण्डरीकाक्ष
4573	63	राजशार्दूल
		338
4574	1	नरांश्चैतांश्चन्द्रभान्
		339
4575	87	शक्रतुल्यपराक्रमाः
		341

Serial No.	Verse No.	
4576		
4576	17	पद्मनिभेक्षणा
4577	41	छादयामि जगद्विश्वं भूत्वा सूर्य इवांशुभिः
		342
4578	107	कुरुशार्दूल
		343
4579	12	आमन्थ्य मतिमन्थेन ज्ञानोदधिमनुत्तमम् । नवनीतं यथा दध्नो मलयाच्चन्दनं यथा ॥
		346
4580	8	पुरुषव्याघ्र
4581	69	" "
4582	40	अरविन्दाक्षः
4583	41	कुरुशार्दूल
		351
4584	15	न लिप्यते फलैश्चापि पद्मपत्रमिवाम्भसा
4584		352

419

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
4585		
4585	4	नरव्याघ्र
		354
4586	16	समाधिमतिराविग्ना मेघलेखेव वायुना
		361
4587	6	स्वजनान्तं प्रतीक्षामि
4587		पर्जन्यमिव कर्षक:

420

अनुशासन पर्व

Serial No.	Verse No.	
		1
(4588)		
4588	4	त्वां दृष्ट्वा पुरुषव्याघ्रं सीदे वर्षास्विवाम्बुजम्
4589	4	पुरुषव्याघ्र
		2
4530 (9)	12	पुत्रोऽग्निसदृशद्युतिः
4531	13	तस्येन्द्रसमवीर्यस्य
4532	18	पुरुषव्याघ्रम्
4533	19	कन्या राजीवलोचना
4534	27	शरदर्कसमद्युतिः
4535	91	नरव्याघ्र
		4
4536	5	सहस्राक्षसमद्युतिः
4537	13	नृपशार्दूल
4538	14	हयानां चन्द्रवर्चसाम्
4539	16	" " "
4600 ~~4540~~	62	सोमसूर्याग्नितेजसः
4541	42	भूमौ सत्यवती राजन् छिन्नेव रुचिरा लता
		421
		8
4542	24	आशीविषानिव क्रुद्धान्
4602.		

Serial No.	Verse No.	
		9
4603 (~~4543~~)	24	एतद्धि परमं तेजो
		ब्राह्मणस्येह दृश्यते ।
		सहस्रकिरणस्येव
		सवितुर्धरणीतले ॥
		10
4544	8	सूर्यज्वलनसन्निभैः
		12
4545	3	पुरुषव्याघ्र
4546	42	त्रिदशशार्दूलः
		14
4547	60	रराज तच्चाश्रममण्डलं सदा
		दिलीपराजेन शशिमण्डलं यथा
4548	62	द्विजशार्दूल
4549	64	तेजसा तपसा चैव
		दीप्यमानं यथानलम्
4550	66	पुण्डरीकाक्ष
4551	77	दीप्तज्वलनसन्निभम्
4552	239	हंसकुन्देन्दुसदृशं
4612		मृणालरजतप्रभम्

Serial No.	Verse No.	
4613 ~~4553~~	245	अशोभत महादेवः
		पौर्णमास्यामिवोडुराट्
4554	246	ईश्वरः सुमहातेजा
		संवर्तक इवानलः
4555	388	दिव्यां मालामुरसानेकवर्णां
		समुद्वहन्तं गुल्फदेशावलम्बाम् ।
		चन्द्रं यथा परिविष्टं ससंध्यं
		वर्षात्यये तद्वदपश्यमेनम् ॥
4556	253	शरच्चन्द्रमिवोदितम्
4557	256	इन्द्रायुधसवर्णाभम्
4558	258	सूर्यसंकाशः कालानलसमद्युतिः
4559	268	शक्रतुल्यपराक्रमः
4560	274	दीप्तवह्निशतोपमः
4561	285	त्रिषु त्रय इवाग्नयः
		तेषां मध्यगतो देवो रराज भगवाञ्छिवः.
4562	286	शरदभ्रविनिर्मुक्तः
		परिधिस्थ इवांशुमान्
4563	320	मुनिशार्दूल ।
4564	385	रराज भगवांस्तत्र
		देव्या सह महेश्वरः
		सोमेन सहितः सूर्यो
		यथा मेघस्थितस्तथा
~~4565~~	389	प्रमथानां गणैश्चैव
/		समन्तात्परिवारितम् ।
		शरदीव सुदुष्प्रेक्ष्यं
4625		परिविष्टं दिवाकरम् ॥

Serial No.	Verse No.	
		17
4626		
~~4566~~	30	मनुजव्याघ्र
		19
4567	23	मेघसन्निभम्
4568	28	द्विजशार्दूलः
		26
4569	1	शुक्रसममादित्यसमं तेजसम्
		30
4570	13	देवसंकाशः
4571	19	राजशार्दूलम्
4572	33	बभौ सूर्य इवोदितः
4573	34	बभौ दीप्त इवानलः
4574	41	अभ्यवर्षन्त राजानं हिमवन्तमिवाम्बुदाः
4575	42	वज्रानलसमैः शरैः
4576	44	अपतन् रुधिराद्रांगा-
		निकृत्ता इव किंशुकाः
~~4577~~ / 4637	18	गङ्गाया उत्तरे कूले
		वसन्ति राजसत्तम ।
		गोमत्या दक्षिणे कूले
		शाकुन्ये नाम रावतीम् ॥

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

31

Serial No.	Verse No.	
4638 ~~4578~~	8	वृष्णिशार्दूल
4579	35	" "

32

Serial No.	Verse No.	
4580	26	मेघगम्भीर निस्वन:

34

Serial No.	Verse No.	
4581	19	सर्वं तद्ब्राह्मणेष्वेव गूढोऽग्निरिव दारुषु

36

Serial No.	Verse No.	
4582	9	स्वजात्यानधितिष्ठामि नक्षत्राणीव चन्द्रमा:
4583	16	भूमिरेतौ निगिरति सूर्यौ बिलशयानिव

39

Serial No.	Verse No.	
4584	4	पुरुषव्याघ्र

40

Serial No.	Verse No.	
4585	15	" "
4586	25	राजन्नग्न्यर्कसदृशद्युति:
4587	51	अशक्त: पद्मपत्रस्थो जलबिन्दुर्यथाचल:
4647		

Serial No.	Verse No.	
		41
4648		
-10 ~~4588~~	4	पद्मपत्रविशालाक्षीं सम्पूर्णेन्दुनिभाननाम्
		43
4589	26	राजशार्दूल
		50
4590	5	आदद्यात्सर्वभूतेषु विश्रम्भं परमं शुभम् । जनेश्वरेषु सर्वेषु शीतरश्मिरिव प्रभुः ॥
		51
4591	38	नरं समूलं दहति क्रोधमग्निरिव ज्वलन्
		52
4592	5	नरव्याघ्र
		53
4593	44	बहुशो मृगशार्दूलौ तौ स्रवन्तौ च क्षतोद्भवम् । ददृशाते महाराज पुष्पिताविव किंशुकौ ॥
4653		

320

Serial No.	Verse No.	
		58
4654		
~~4594~~	9	ज्वलनार्कसमद्युतिः
4595	9	भृगुशार्दूलः
4596	12	इन्द्रियं विप्रकर्षिणं बृहस्पतिमिवौजसा।
		57
4597	31	तीव्रान्धकारे नरकेपतन्तं महार्णवे नौरिव वायुयुक्ता दानं नरो धारयते परत्र
		59
4598	6	पुरुषव्याघ्र
4599	35	आशीविषानिव क्रुद्धांस्तान्
		60
4600	7	भस्मच्छन्नानिवाग्नींस्तान् बुध्ये
4601	15	येषां दाराः प्रतीक्षन्ते पर्जन्यमिव कर्षकाः
		62
4602	69	समुत्सृजति तत्पापं जीर्णां त्वचमिवोरगः
		63
4603	20	आशंसन्ते हि पितरः सुवृष्टिमिव कर्षकाः
4663		

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
		67
4664 / ~~4604~~	19	मनुजव्याघ्र
		68
4605	33	पुरुष ॥
		71
4606	18	पिता पुरोधाग्निसमानतेजाः
		77
4607	22	नानावर्णत्वमनयन् मेघानिलदिवाकरः
		85
4608	74	तेजसा तस्य गर्भस्य भास्करस्येव रश्मिभिः
/ 4609	81	बालार्कसदृशद्युतिस्
4610	124	~~पावकादित्य~~ सूर्य वर्चसस्
		86
/ 4611	13	बालार्कसमद्युतिस्
4612	19	पावकादित्यवर्चसस्
		90
~~4613~~ / 4673	1	कुरुशार्दूल

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
		100
4614	38	राजशार्दूल
4615	40	पूर्णचन्द्रप्रतीकाशः
		106
4616	62	बालसूर्यप्रतीकाशे विमाने हेमकञ्चुकि
		107
4617	41	पुण्डरीकप्रकाशम्
4618	53	युगान्ताग्नि समप्रभः
4619	119	सहस्रांशुरिवानलः
4620	120	विमाने सूर्य सन्निभे
4621	122	सूर्यचन्द्राभम्
4622	125	वैश्वानर समप्रभः
4623	128	तेजसा वपुषा लक्ष्म्या भ्राजते रश्मिवानिव
4624	132	विमाने गगनाकारे सूर्य वैदूर्य सन्निभे
		110
4625	10	सुभगो स्त्री नीयश्च स्तेन भाग्यश्च जायते । जायते परिपूर्णाङ्गः पौर्णमास्यैव चन्द्रमाः ॥
		123
4686 (4686)	4	हुताशनशिरेवैव त्वं ज्वलमाना स्व तेजसा

Serial No.	Verse No.	
		140
46,87 / 4687	30	नेत्रमादित्य सन्निभम्
		147
4628	2	कृष्णो जाम्बूनदाभासो अभ्रे सूर्य इवोदितः
4629	15	पुण्डरीकाक्षः
4630	40	" "
4631	44	पुरुषव्याघ्र
		148
4632	22	पुरुषशार्दूलः
4633	30	चक्राग्नौ क्षयमापन्ना देवाग्नौ शलभा इव
		150
4634	48	मेरु कुसमकिञ्जल्कसमम्
		152
4635	12	ज्वलनार्कसमद्युतिम्
		155
4636	4	राजन् दीप्तमादित्यवर्चसम्
4637	7	प्रजज्वाल च तेजस्वी कालाग्निरिव संक्षये
		156
4638 / 4698	5	असुरैरिषुभिर्विद्धौ चन्द्रादित्याविमावुभौ

43

Serial No.	Verse No.	
(4699) 4699	29	तिमिरास्यमनुप्राप्ता यथा मत्स्या महार्णवे
		157
4700 ~~4640~~	18	नभसीव यथाम्भोधि मरान न्त नराधिप
4641	57	तेजसा सूर्यवद्दीप्तो भ्राजते सौम्यवत्पुनः
		159
4642	59	प्रस्थितः सुमहातेजा- दुर्वासाग्निरिवज्वलन्
		160
4643	9	घोरश्च निनदे तस्य पर्जन्यनिनदोपमम्
~~4644~~ 4704	31	शरैरादित्यवर्णैन कालाग्निसमतेजसा

431

Serial No.	Verse No.		
		आश्वमेधिकपर्व I	
(4705)			
~~4645~~	3	पपात तीरे गङ्गाया- स्यावभिन्न इव कूल द्विपः	
			2
4646	13	पुरुषव्याघ्रम्	
			3
4647	5	नरशार्दूल	
			4
4648	19	शौर्येणेन्द्रसमोऽभवत्	
			5
4649	12	ययातिरिव धर्मवित्	
			8
4650	8	श्रिया ज्वलन् दृश्यते वै बालादित्यसमद्युतिः	
			10
4651	32	ततः संवर्तश्चैत्यगतो महात्मा यथा वह्निः प्रज्वलितो द्वितीयः	
			11
~~4652~~ 4712	2	तं नृपं दीनमनसं निहतज्ञातिबान्धवम् । उपप्लुतमिवादित्यं सधूममिव पावकम् ॥	
			15

Serial No.	Verse No.	
4713		
~~4653~~	3	मुदायुक्तौ दिवि देवेश्वराविव
4654	4	संहृष्टावश्विनाविव नन्दने
4655	32	कुरुशार्दूल
		16
4656	6	पुरुषव्याघ्र
		19
4657	22	शनैर्निर्वाणमाप्नोति निरिन्धन इवानलः
		22
4658	16	अंगाराणीव शून्यानि रागो तापिचि रुको गुनयः इन्द्रियाणि न मासन्त मया हीनानि नित्यशः
		28
4659	5	न सज्जते कर्मसु भोगजातं दिवीव सूर्यस्य मयूखजालम्
		29
4660	10	कमललोचने
/ 4661	14	विविशुर्गिरिदुर्गाणि मृगाः सिंहार्दिता इव
		33
4662	6	तेषां मामन्तकं विद्धि दारुणामिव पावकः
4722		

433

Serial No.	Verse No.	
		52
(4723)		
~~4663~~	44	पुण्डरीकाक्ष
4664	58	यथा निहत्यासुरगणं शतक्रतु- र्दिवं तथाऽनर्त पुरीं प्रतापवान्
		55
4665	5	स ददर्श महात्मानं विश्वरूपं महाभुजम् । सहस्र सूर्य प्रतिमं दीप्तिमत्पावकोपमम् ॥
		56
4666	11	पद्मपत्रनिभानना
		59
4667	4	पुण्डरीकाक्ष:
4668	18	कृत्वान सुकरं कर्म दानवेष्विव वासव:
		60
4669	8	कौरव्य: कौरवेन्द्राणां देवानामिव वासव:
4670	21	तत: पार्थं समासाद्य पतङ्ग इव पावकम् पञ्चत्वमगमत्सौति- र्द्वितीय इव दारुण:
		435
		61
~~4671~~	35	पद्मपत्रनिभेक्षणे
(4731)		

Serial No.	Verse No.	
		64
(4732)		
~~4672~~	3	नमौ युधिष्ठिर स्तव पौर्णमास्यामिवोडुराट्
		67
4673	2	पुण्डरीकाक्ष
/ 4674	13	वृष्णिशार्दूल
		68
/ 4675	2	ह्रादयामास स विभु- र्धर्मार्तं सलिलैरिव
4676	3	पुरुषव्याघ्र
4677	12	पुण्डरीकाक्ष
	~~15~~	
		69
4678	12	मामव पश्य सुदुरवार्तां व्याधविद्धां मृगीमिव
4679	13	पुण्डरीकपलाशाक्षम्
4680	15	पुण्डरीकाक्षम्
		70
4681	6	ततस्ता मुदिता सर्वाः प्रशशंसुर्जनार्दनम् । स्त्रियो भरतसिंहानां नावं लब्ध्वेव पारगाः ॥
4741		

435

Serial No.	Verse No.	
		71
4742		
~~4682~~	7	राजशार्दूल
		72
4683	18	राजीवलोचनः
		73
4684	4	हेममाली रुक्मकण्ठः प्रदीप्त इव पावकः
4685	6	बभ्रुवुरर्जुनश्चापि प्रदीप्त इव पावकः
		74
4686	27	कालान्तक यमोपमम्
4687	29	महेन्द्रवज्रप्रतिमै- रायसैर्लघुभिः शरैः
4688	30	शरैराशीविषाकारैर्जघान
4689	32	पुरुषव्याघ्र
		75
4690	13	तोमराग्निसंकाशान् शलभानिव वेगितान्
4691	19	तस्मै बाणांस्ततो जिष्णु- र्निर्मुमोचाशीविषोपमान्
~~4692~~	19	ज्वलितज्वलनोपमान्
		76
4752		

436

Serial No.	Verse No.	
4753 ~~4693~~	7	समौक्षत गुडाकेशं शैलं नीलमिवाम्बुदः
4694	12	निवारयामास तदा वेलेव मकरालयम्
4695	17	नाराचमग्निसंकाशम्
4696	18	पपात सहसा भूमौ वज्ररुग्ण इवाचलः
4697	22	पुरुषव्याघ्र
		77
4698	5	नरव्याघ्र
4699	12	तैः कीर्णः शुशुभे पार्थो रविर्मेघान्तरे यथा
4700	13	स शरैः समलङ्कृत- श्चकाशे पाण्डवर्षभः। पञ्जरान्तरसंचारी शकुन्त इव भारत ॥
4701	27	ववर्ष धनुषा पार्थो वर्षाणीव पुरन्दरः
4702	28	नादृश्यन्त शरैः कीर्णाः शलभैरिव पादपाः।
4703	31	तदिन्द्रजालप्रतिमं विसृज्य दिक्षु सर्वासु महेन्द्र इव वज्रभृत्
4764 (4764)	32	मेघजालनिभं सैन्यं विधमो कौरवश्रेष्ठः शरदीव दिवाकरः

431

Serial No.	Verse No.	
		78
4765		
~~4705~~	14	क्रूराशीविषोपमान्
4706	36	नरव्याघ्र
	~~19~~	
		79
4707	19	निशितैराशीविषविषोपमैः
4708	21	नरव्याघ्रम्
4709	22	सोऽभ्यागात्सह पुत्रेण वल्मीकमिव पन्नगः
4710	27	तान् स गाण्डीवनिर्मुक्तान् वज्राशनिसमप्रभान्
4711	32	शरैराशीविषाकारैः
		80
4712	54	पुरुषव्याघ्र
/ 4713	55	विनेदुर्मेघनिस्वनाः
		82
4714	10	किरन् शरसहस्राणि वर्षाणीव सहस्रदृक्
4715	12	शरान्मुमोच ज्वलितान् दीप्तास्यानिव पन्नगान्
4716	15	ततो गाण्डीवधन्वा तु मार्गणैर्भृशमाहतः बभौ वसन्ते समये पलाशः पुष्पितो यथा
(4776)		

238

Serial No.	Verse No.	
		86
4717	2	नरव्याघ्रा:
		87
4718	9	पुरुषव्याघ्र:
/ 4719	10	वृष्णिशार्दूल
4720	15	नरव्याघ्रम्
4721	16	नरव्याघ्रे
		89
4722	30	स भाज्यमानः शुशुभे महेन्द्रस्त्रिदशैरिव
/ 4723	33	विसृजन्शुशुभे राजन् यथा वैश्रवणस्तथा
		90
4724	2	राजशार्दूल
/ 4725	5	वज्राशनिसमम्
(4785)		

५३९

आश्रमवासिक पर्व

Serial No.	Verse No.	
(4786)		4
4786	16	नरव्याघ्र
		5
4727	8	राजशार्दूल
4728	2	पादातिः स महीपालो जीर्णो गजपतिर्यथा
		6
4729	18	राजशार्दूल
		10
4730	33	पुरुषव्याघ्रः
4731	42	दीर्घदर्शी मृदुर्दान्तः सदा वैश्रवणो यथा
		14
4732	11	तर्पयामास विप्रांस्तान् वर्षन् सस्यमिवाम्बुदः
		17
4733	4	वासवोपम
4734	7	" "
4735	10	वेपन्तीं कदलीमिव
4736	12	मतपत्कुररी यथा
		20
4737	16	राजशार्दूल
		22
~~4738~~ 4798	1	पुरुषव्याघ्राः

Serial No.	Verse No.	
4799 ~~4739~~	4	सगाम्भीर्ये सागरोपमाः
		23
4800 ~~4740~~	1	लोकपालोपमैर्नरैः
4741	3	ज्वलितज्वलनोपमैः
4742	9	गजैश्चाचलसंकाशैः
4743	11	रथेनादित्यवर्चसा
		25
4744	7	सिंहोन्नतांसैः
		पद्मायताक्षोऽर्जुनः
4745	8	विष्णुमहेन्द्रकल्पौ
4746	9	पद्मदलायताक्षी
4747	9	नीलोत्पलाभा
4748	14	कमलायताक्षी
		27
4749	20	स तैः परिवृतो राजा
		शुशुभेऽतीव कौरवः
		बिभ्रद् ब्राह्मीं श्रियं दीप्तां
		देवैरिव बृहस्पतिः
		29
4750	1	नृपशार्दूल
		31
4751	21	मुनिशार्दूल
		33
~~4752~~ 4812	2	संहृष्टमनसः सर्वे
		देवलोक इवामराः

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	मौसलपर्व
		3
4813 ~~4753~~	48	पतङ्गा इव चाग्नौ ते निपेतुः कुकुरान्धकाः
		6
4754	8	कुरुशार्दूल
		8
~~4755~~ 4815	27	कुरुशार्दूल

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	महाप्रास्थानिक पर्व
		1
4816		
~~4756~~	32	पद्मदलेक्षणा
		2
~~4757~~	9	पुरुषव्याघ्र
4817		

553

स्वर्गारोहणपर्व

Serial No.	Verse No.	
		2
4818		
~~4758~~	3	सर्वेशार्दूलसमविक्रमाः
		3
4759	17	नरशार्दूल
4760	20	पुरुषव्याघ्र
4761	44	पुरुषव्याघ्राः
		4
4762	5	पुरुषव्याघ्रौ
4763	10	तिष्ठन्तीमर्कवर्चसम्
/ 4764	14	गन्धर्वाः पावकप्रभाः
~~4765~~	19	निशाकरसमद्युतिम्
4825		

Serial No.	Verse No.	
		महाभारतश्रवणमहिमा
4826		।
~~4766~~	29	वसत्यमरसंकाशः
4767	30	ज्वलन्तमनलोपमम्
4768	35	चन्द्ररश्मिप्रतीकाशैः
~~4769~~	96	तत्सर्वं नाशमायाति
4829		तमः सूर्योदये यथा ॥

THE END.

(similes) उपमा 4829.

545

परिशिष्ट

उपमा

आदिपर्व

अध्याय 55

4830 12 शक्रः साक्षाद्वज्रपाणिर्यथेह

त्राता लोकेऽस्मिंस्त्वं तथेह प्रजानाम् ।

23

4831 7 अग्निराशिरिवोद्भासन्

71

4832 3 कन्या श्रीरिव रूपिणी

171

4833 26 प्रसन्नत्वेन कन्या च चन्द्ररेखामिवामलाम् ।

123

4834 39 आदित्याविष्णुना प्रीति-

र्यथाभूदभिवर्धिता ।

तथा विष्णुसमः प्रीतिं

वर्धयिष्यति तेऽर्जुनः ॥

140

4835 8 गृहेऽकर्मणि इलाङ्गानि रक्षोभिरमात्मनः ।

परीशिष्ट

सभा पर्व

10

4836 25 नानाप्रहरणैरुग्रैर्लीतैरिव महाजलैः।

17

4837 11 यस्त्वां स्पृष्ट्वाऽग्निसदृशं न दग्धः शलभो यथा।

28

4838 6 अलं तस्य महाबाहुर्भीमसेनो महाबलः।

लोकस्य समुदीर्णस्य निधनायान्तको यथा

63

4839 4 यश्चित्तमन्वेति परस्य राजन्
वीरः कविः स्वामतमन्यदृष्टिः।
नावं समुद्र इव बालनेत्रा-
मारुह्य घोरे व्यसने निमज्जेत॥

64

4840 3 उत्सङ्गे च व्यालइवाहितोऽसि
मार्जारवत्पोषकं चोपहंसि।

40

4841 7 प्रसुप्ते हि यथा सिंहे श्वानस्तस्मिन्समागताः।
भवेयुः सहिताः सर्वे तथैव वसुधाधिपा॥

47

4842 23 तं यज्ञं तथाभूतं दृष्ट्वा पार्थस्य मातुल।
यथा शक्रस्य देवेषु तथाभूतं महाद्युते॥

परिशिष्ट

55

५८५३ 17 अल्पोऽपि ह्यरिरत्यर्थं वर्धमानः पराक्रमैः ।
वल्मीको मूलज इव ग्रसते वृक्षमन्तिकात् ॥

77

५८५५ 13 यथाऽफला षण्ढतिला यथा चर्ममया मृगाः ।
तथैव पाण्डवाः सर्वे यथाकाकयवा अपि ॥

परिशिष्ट

वनपर्व

१४८

४८४५ ३१ विनर्दमानोऽतिभृशं

सविद्युदिव तोयदः ।

२

४८४६ २५ मानसेन हि दुःखेन शरीरमुपतप्यते ।

अयःपिण्डेन तप्तेन कुम्भसंस्थमिवोदकम् ॥

४८४७ ३० कोटराग्निर्यथाशेषं समूलं पादपं दहेत् ।
धर्मार्थौ तथाल्पोऽपि रागदोषौ विनाशयेत् ॥

४८४८ ३८ यथैधः स्वसमुत्थेन वह्निना नाशमृच्छति ।
तथाऽकृतात्मा लोभेन सहजेन विनश्यति ॥

४८४९ ४० यथा ह्यामिषमाकाशे पक्षिभिः श्वापदैर्भुवि ।
भक्ष्यते सलिले मत्स्यैस्तथा सर्वत्र वित्तवान् ॥

५

४८५० १८ यथाम्बु पर्णे पुष्करस्याव सिक्तं
जलं न तिष्ठत्यप्यसक्तं तथाऽस्मिन् ।

१२

४८५१ १० वैनतेयो यथा पक्षी गरुत्मान् पततां वरः ।
तथैवास्मि पतिष्यामि भयं वो नेह विद्यते ॥

4852 6 यथा महेन्द्रः प्रवरः सुराणां
नदीषु गंगा प्रवरा यथेह ।
तथा नृपाणां प्रवरस्त्वमेको
वह्निं समभ्यानमय त्सकाशम् ॥

231

4853 102 तमांसीव यथा सूर्यो वृक्षानग्निर्घनान्खगः ।
तथा स्कन्दोऽजयच्छत्रून् स्वेनवीर्येण कीर्तिमान् ॥

26

4854 17 यथा हि सुमहानग्निः कक्षं दहति सानिलः ।
तथा दहति राजन्यो ब्राह्मणेन समं रिपुम् ॥

30

4855 29 यथा वायोस्तृणाग्राणि वशं यान्ति बलीयसः ।
धातुरेवं वशं यान्ति सर्वभूतानि भारत ॥

46

4856 28 यथा कुन्ती महाभागा यथेन्द्राणी शचीमम ।
तथा त्वमपि कल्याणी नात्र कार्या विचारणा ॥

48

4857 16 यथा हि किरणा भानोस्तपन्तीह चराचरम् ।
तथा पार्थभुजोत्सृष्टाः शरास्तप्स्यन्ति मत्सुतान् ॥

81

4858 6 वनं तु तद्भूत्तेन हीनमक्लिष्टकर्मणा ।
कुबेरेण यथा हीनं वनं चैत्ररथं तथा ॥ 450

81

4859 5 यथा चलेदा सावित्री पाञ्चसेनी तथा पतीन् ।
न जहौ धर्मतः पार्थान् मेरुमर्कप्रभा यथा ॥

82

4860 82 तत्र स्नात्वा भवेद्विप्रो निर्मलश्चन्द्रमा यथा ।

85

4861 6 विरजं तीर्थमासाद्य विराजति यथा शशी ।
4862 127 यथा मनुर्यथेक्ष्वाकुर्यथा पूरुर्महायशाः ।
यथा वैन्यो महाराज तथा त्वमपि विश्रुतः ॥
4863 128 यथा च वृत्रहा सर्वान्सपत्नान्निर्दहन्पुरा ।
त्रैलोक्यं पालयामास देवराड्विगतज्वरः ॥

112

4864 8 यथा वनं माधवमासि मध्ये
समीरितं श्वसनेनैव भाति ।
तथा समाल्युत्तम पुण्यगन्धी
निषेव्यमाणः पवनेन तात ॥

120

4865 6 सधार्तराष्ट्रं जहि सानुबन्धं
वृत्रं यथा देवपतिर्महेन्द्रः ।

147

4866 29 सुग्रीवेणाभवत्प्रीतिरनिलस्याग्निना यथा ।

161

4867 39 शतशश्चापि गन्धर्वास्तथैवाप्सरसां गणाः ।
परिवार्योपतिष्ठन्ति यथा देवाञ्शतक्रतुम् ॥

परिशिष्ट

200

4868 108 बीजान्यग्निदग्धानि न रोहन्ति पुनर्यथा।
ज्ञानदग्धैस्तथा क्लेशैर्नात्मा संयुज्यते पुनः॥

207

4869 27 यथादित्यः समुद्यन्वै तमः पूर्वं व्यपोहति।
एवं कल्याणमातिष्ठन् सर्वपापैः प्रमुच्यते॥

268

4870 9 यथा च वेणुः कदली नलो वा
फलन्त्यभावाय न भूतयेऽऽत्मनः।
तथैव मां तैः परिरक्ष्यमाणो-
मदास्यसे कर्कटीव गर्भम्॥

255

4871 3 तं पातय यथा शक्रो हतशत्रुर्महामनाः।

278

4872 20 अन्वधावन्मृगं रामो रुद्रस्तारामृगं यथा।
सोऽन्तर्हितः पुनस्तस्य दर्शने राक्षसोऽव्रजत्॥

279

4873 10 अथ तेषां वानरेन्द्राणां पपात पवनोद्धतः।
मध्ये सुपीतं पञ्चानां विद्युन्मेघान्तरे यथा॥

280

4874 51 शोषयिष्यामि गात्राणि व्याली तालगता यथा।

281

4875 18 भार्या मे भव सुश्रोणि व्याली तालगता यथा।

विराटपर्व

2

4876 25 मृगाणामिव शार्दूलो गरुडः पततामिव ।
नरः सन्नह्यमानानां सोऽर्जुनः किंकरिष्यति ॥

१

-20- 4877 13 शारदोत्पलपत्राक्ष्या शारदोत्पलगन्धया ।
शा ॥ ॥ सैलिन्ध्या रूपेणसदृशोस्त्रिया ॥

51

/ 4878 1 वायुवेगमिवोद्धतम् ।

54

/ 4879 17 चचार संख्ये विदिशो दिशश्च
दहन्निवाग्निर्वनमातपान्ते ।

55

4880 7 कलाग्निमिवबीभत्सुम् ।

57

4881 १ तस्यशब्दो महानासीद्धम्यमानस्य जिष्णुना ।
तथावीर्यवतासंख्ये पर्वतस्येव दीर्यतः ॥
4882 11 दिवमावृत्यशब्दस्तु निवृत्तः शुश्रुवे पुनः ।
सृष्टो मघवतावज्रः प्रपतन्निव पर्वते ॥

71

4883 7 नीलोत्पलाभा सुरदेव तव

453

९

4884 29 यथा कर्कटी गर्भमाधत्ते मृत्युमात्मनः ।

तथाविधमहं मन्ये वासं तव शुचिस्मित ॥

55

4885 3 यथा रश्मिभिरादित्यः प्रच्छादयति मेदिनीम् ।
तथा गाण्डीवनिर्मुक्तैः शरैः पार्थो दिशो दश ॥
4886 ५५ युगान्तसमये सर्वं यथा स्थावरजंगमम् ।
कालक्षयमशेषेण दहत्यग्निरिवः शिखी ।
तद्वत्पार्थो महाराज ददाह समरे रिपून् ॥

56

4887 1 तान्यनीकान्यदृश्यन्त कुरूणामग्रधन्विनाम् ।
संसर्पन्ति यथा मेघा धमन्ति मन्दमारुता ॥

19

4888 27 यस्य नास्ति समो वीर्ये कश्चिदुर्व्यां धनुर्धरः ।

68

4889 43 यस्य बाहुबले तुल्यो न भूतो न भविष्यति ।

परिशिष्ट

उद्योगपर्व

104

4890	8	यथा विष्णु कुले न कीर्यथास्वाहा विभावसोः। कुले तव तथैवास्तु गुणकेशी सुमध्यमा ॥
		49
4891	46	नह्यस्य त्रिषु लोकेषु सदृशोऽस्ति धनुर्धरः।
		75
4892	21	इदं मे महदाश्चर्यं पर्वतस्येव सर्पणम्।
		196
4893	30	मेघा इव विसर्पिणः

455

परिशिष्ट

भीष्मपर्व

3

५४९४ 77 आपामिव महावेगास्त्रस्ता मृगगणा इव

५५

५४९५ 6 चकम्पिरे शंखमृदङ्गनिस्वनैः
प्रकम्पितानीव वनानि वायुना।
५४९६ 7 बभूव घोषस्तुमुलश्चमूनां
वातोद्धूतानामिव सागराणाम्।
५४९७ 13 महाभ्रमिव नादयन्

52

५४९८ 27 न विव्यथे महाबाहुर्भिद्यमान इवाचलः

५९

५४९९ ९० मदान्धमाजौ समुदीर्णदर्पं
सिंहो जिघांसन्निव वारणेन्द्रम्।
५५०० ९५ अभ्युत्पतन् लोकगुरुर्बभासे
भूतानि धक्ष्यन्निव धूमकेतुः।
५५०१ १०० आदाय वेगेन जगाम विष्णु-
र्जिष्णुं महावात इवैकवृक्षम्।

62

५५०२ 5 विद्युतं मेघमध्यस्थां भ्राजमानामिवाम्बरे।
५५०३ 6 शक्रस्येवाभिगर्जतः
५५०४ 12 श्रुत्वा गाण्डीवनिर्घोषं विस्फूर्जितमिवाशनेः

९१

५५०५ 24 तमापतन्तं सुद्रीप्तं कालसृष्टमिवान्तकम्।

456

९५

५९०६ ७ क्रोधेनाभिप्रजज्वाल दिधक्षन्निव पावकः ।

९९

५९०७ २९ चक्रुश्चिरे - इत्यादिकं पद्यं पुनरुदाहृतम् ।

५९०८ ३० लम्बघोषः - " " " "

१

५९०९ १९ यथा सिंहस्य नदतः स्वनं श्रुत्वेतरे मृगाः ।
त्रसेयुर्निनदं श्रुत्वा तथाऽऽसीत्तद्बलम् ॥

26

५९१० 22 वासांसि जीर्णानि यथा विहाय
नवानि गृह्णाति नरोऽपराणि ।
तथा शरीराणि विहाय जीर्णा-
न्यन्यानि संयाति नवानि देही ॥

५९११ 58 यदा संहरते चायं कूर्मोऽङ्गानीव सर्वशः ।
इन्द्रियाणीन्द्रियार्थेभ्यस्तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता ॥

५९१२ 70 आपूर्यमाणमचलप्रतिष्ठं
समुद्रमापः प्रविशन्ति यद्वत् ।
तद्वत्कामा यं प्रविशन्ति सर्वे
स शान्तिमाप्नोति न कामकामी ॥

28

५९१३ 37 यथैधांसि समिद्धोऽग्निर्भस्मसात्कुरुतेऽर्जुन ।
ज्ञानाग्निः सर्वकर्माणि भस्मसात्कुरुते तथा ॥

35

457

५९१४ 28 यथा नदीनां बहवोऽम्बुवेगाः
समुद्रमेवाभिमुखा द्रवन्ति ।

तथा तवामी नरलोकवीरा
विशन्ति वक्त्राण्यभिविज्वलन्ति ॥

५११५ २९ यथा प्रदीप्तं ज्वलनं पतङ्गा
विशन्ति नाशाय समृद्धवेगाः ।
तथैव नाशाय विशन्ति लोका-
स्तवापि वक्त्राणि समृद्धवेगाः ॥

61

५११६ २६ सरितः सागरं प्राप्य यथा नश्यन्ति सर्वशः ।
तथैव ते विनङ्क्ष्यन्ति मामासाद्य सहान्वयाः ॥

72

५११७ २० अधनादिव निवर्तन्ते ज्ञातयः सुहृदो द्विजाः ।
अपुष्पादफलाद्वृक्षाद्यथा तात पतत्रिणः ॥

49

५११८ २३ गतोदके सेतुबन्धो यादृक् तादृङ् मतिस्तव ।
संदीप्ते भुवने यद्वत् कूपस्य खननं तथा ॥

50

५११९ ११ यथानलं प्रज्वलितं पतङ्गाः समभिद्रुताः ।
विनाशायोपगच्छन्ति तथामी सैनिका जनाः ॥

62

५१२० ६३ यथा पशूनां संघातं यष्ट्या पालः प्रकालयेत् ।
तथा भीमो गजानीकं गदया समकालयत् ॥

83 458

५१२१ २ पाण्डवीं समरे सेनां सम्ममर्द स कुञ्जरः ।
यथा वनगजो राजन् मृद्नन् सरसि पद्मिनीम् ॥

86

५९२२ 20 रणे भारत सिंहस्य ददृशुः क्षत्रिया गतिम् ।
अभ्योर्मेषु सहायस्य यथा कं संदिग्ध दन्तिनः ॥

88

५९२३ 17 महोदरस्तु समरे भीमं विव्याध पत्रिभिः ।
नवभिर्वज्र संकाशैर्नमुचिं वृत्रहा यथा ॥
५९२४ 25 स शरः पाण्डुतं हत्वा विवेश धरणीतलम् ।
यथा नरं निहत्याशु भुजगः काल चोदितः ॥

९५

५९२५ 31 स विस्फार्य महच्चापं द्रौणिं विव्याध पत्रिणा ।
यथा शक्रो महाराज पुरा विव्याध दानवम् ॥

101

५९२६ 49 शैनेयं स तु निर्भिद्य प्राविशद्धरणीतलम् ।
वसन्तकाले बलवान् बिलं सर्पशिशुर्यथा ॥
५९२७ 51 पुनश्चैनं शरैर्घोरैश्छादयामास भारत ।
~~वसन्तकाले बलवान् बिलं सर्पशिशुर्यथा ॥~~
निदाघान्ते महाराज यथा मेघो दिवाकरम् ॥
५९२८ 53 तापयामास च द्रौणिं शैनेयः परवीरहा ।
विमुक्तो मेघजालेन यथैव तपनस्तथा ॥

107

५९२९ 20 यथा प्रज्वलितं वह्निं पतङ्गः समभिद्रवन् ।
एकतो मृत्युमभ्येति तथाहं भीष्ममीयिवान् ॥

459

116

५९३० 67 यथाग्निः सुमहानिद्धः कक्षे चरति सानिलः
तथा जज्वाल भीष्मोऽपि दिव्यान्यस्त्राण्युदीरयन् ॥

117

4931 17 यथाग्निरिन्धनं प्राप्य ज्वलेद्दीप्ताग्निरुल्बणम् ।
तथा जज्वाल पुत्रस्ते पाण्डुसेनां विनिर्दहन् ॥

118

4932 8 यथा हि शैशिरः कालो गवां मर्माणि कृन्तति ।
तथा पाण्डुसुतानां वै भीष्मो । " " ॥
4933 32 न चैनं पार्थिवाः केचिच्छक्ता राजन्निरीक्षितुम् ।
मध्यं प्राप्तं यथा ग्रीष्मे तपन्तं भास्करं दिवि ॥
4934 33 यथा दैत्यचमूं शक्रस्तापयामास संयुगे ।
तथा भीष्मः पाण्डवेयांस्तापयामास भारत ॥

परिशिष्ट

द्रोणपर्व

76

५९३५ 22 यथाचलस्थिरं चन्द्रे समुद्रे च यथा जलम् ।
एवमेतां प्रतिज्ञां मे सत्यां विद्धि जनार्दन ॥

८९

५९३६ 25 यथोदयन्वै गगने सूर्यो हन्ति महत्तमः ।
तथाऽर्जुनो गजानीकमवधीत् कंकपत्रिभिः ॥
५९३७ 27 यथामध्यन्दिने सूर्यो दुष्प्रेक्ष्यः प्राणिभिः सदा ।
तथा धनञ्जयः क्रुद्धो दुष्प्रेक्ष्यो युधि शत्रुभिः ॥

102

५९३८ 17 तस्मात्कुरु हि रणे पार्थ धार्तराष्ट्र कुलक्षयम् ।
यथेन्द्रेण हतः पूर्वं जम्भो देवासुरे मृधे ॥

१०९

५९३९ 23 यथा हि शिशिरापाये दहेत्कक्षं हुताशनः ।
तथा तदस्त्रं पाण्डूनां ददाह ध्वजिनीं प्रभो ॥

128

५९४० 32 प्रावृट्काले महाराज नदन्निव बलाहकः

१८९

५९४१ 25 अपश्याम लोहिताम्रप्रकाशो
देदीप्यन्तीमग्निशिखामिवोग्राम् ।

184

५९४२ 46 ततः कुमुदनाथेन कामिनीगण्डपाण्डुना ।
नेत्रानन्देन चन्द्रेण माहेन्द्री दिगलङ्कृता ॥

५९५३ ५८ हर वृषोत्तमगात्र सम द्युतिः
स्मर शरासन पूर्ण समप्रभः।

कर्णपर्व

10

५९४४ 51 न ह्यलं त्वद्विसृष्टानां शराणां वै सकेशवाः ।
उलूकाः सूर्यरश्मीनां ज्वलतामिव दर्शने ॥
५९४५ 50 जहि पार्थान्सपाञ्चालान्राधेय विजयाय नः ।
उद्यन्निव सदा भानुस्तमांस्युग्रैर्गभस्तिभिः ॥
५९४६ 31 यथाभ्युदितः सूर्यः प्रतपन्स्वेन तेजसा ।
व्यपोहति तमस्तीव्रं तथा शत्रून्प्रतापय ॥
५९४७ 56 तव पुत्रैर्वृतः कर्णः शुशुभे तत्र भारत ।
देवैरिव यथा स्कन्दः संग्रामे तारकामये ॥

16

५९४८ 43 भल्लैश्छिन्नाः कराः पेतुः करिणां मदवर्षिणाम् ।
यथा वने परशुभिर्निकृत्ताः सुमहाद्रुमाः ॥

18

५९४९ 14 स पार्थबाणैस्तपनीयभूषणैः-
समर्पितः काञ्चनवर्मभृद्द्विपः ।
तथा चकाशे निशि पर्वतो यथा
दावाग्निना प्रज्वलितौषधिद्रुमः ॥
५९५० 15 पपात रुग्णः सनियन्तृकस्तथा
यथा गिरिर्वज्रविदारितस्तथा ।

24

५९५१ 11 ते तस्य कवचं भित्त्वा पपुः शोणितमाहवे ।
आशीविषा यथा नागा भित्त्वा गां सलिलं पपुः ॥
५९५२ 57 परिवेषमनुप्राप्तो यथा स्याद्व्योम्नि चन्द्रमाः ।
यथैव भासितो मेघः शक्रचापेन शोभितः ॥

परिशिष्ट

32

5953 26 सूर्यारुणौ यथा दृष्ट्वा तमो नश्यति मारिष।
तथा नश्यन्तु कौन्तेयाः सपाञ्चालाः ससृञ्जयाः॥

39

5954 34 यथाखुः स्याद्बिडालश्च श्वा व्याघ्रश्च बलाबले।
यथा शृगालः सिंहश्च यथा च शशकुञ्जरौ॥
5955 35 यथानृतं तथा सत्यं च यथा चापि विषामृते।
तथा त्वमपि पार्थश्च प्रख्यातावात्मकर्मभिः॥
24 5956 27 यथा न स्वगृहस्थः श्वा व्याघ्रं वनगतं भवेत्।
तथा त्वं भाषसे कर्ण नरव्याघ्रं धनञ्जयम्॥

42

20 5957 20 पर्जन्यभूतः शरवर्षैर्यथाग्निं
तथा पार्थं शमयिष्यामि युद्धे।
आशीविषं दुर्धरमप्रमेयं
सुतीक्ष्णदंष्ट्रं ज्वलनप्रभावम्॥

56

5958 57 पांचालानां यथा मध्ये कर्णोऽभ्यद्रवतीतवत्।
यथा मृगगणांस्त्रस्तान्सिंहो द्रावयते दिशः॥

79

5959 78 यथोग्ररश्मिः शुचिशुक्लमध्यगः
सुखं बिलस्थान्हरते जलौघान्।
तथार्जुनो बाणगणान्निरस्य
ददाह सेनां तव पार्थिवेन्द्र॥
5960 81 स गाण्डिवव्यायतपूर्णमण्डल-
स्तपन् रिपूनर्जुन भास्करो बभौ। 464
शरोग्ररश्मिः शुचिशुक्लमध्यगो

यथैव सूर्यः परिवेषवांस्तथा ॥

७९

५९६१ ८७ समार्पयद्बाणसहस्रलिङ्गम-
स्तथा यथा वज्रधरः पुरा बलेः ।
५९६२ ९० ततः प्रकीर्णं सुमहद्बलं तव
प्रदारितं सेतुरिवाम्भसा ।

९१

५९६३ ६३ अस्तं गच्छन् यथादित्यः प्रभामादाय गच्छति ।
तथा जीवितमादाय कर्णस्येषुर्जगाम सः ॥

९५

५९६४ ५० यथा हि ज्वलनो दीप्तो जलमासाद्य शाम्यति ।
कर्णाग्निः समरे तद्वत्पार्थमेघेन शामितः ॥

परिशिष्ट

शल्यपर्व

१

५१६५ १९ शिरोभिः पतितैर्भाति रुधिरार्द्रैर्वसुन्धरा ।
तपनीयनिभैः काले नलिनैरिव भारत ॥

५१६६ २० उद्वृत्तनयनैस्तैस्तु गतसत्त्वैः सुविक्षतैः ।
व्यभ्राजत मही राजन् पुण्डरीकैरिवावृता ॥

23

५१६७ ६१ प्रादुरासीन्महाशब्दस्तलानां पततामिव ।

32

५१६८ ५१ शरीरं स्म तदा भाति स्रवन्निव महीधरः ।

60

५१६९ १० तस्योर्ध्वबाहोः सदृशं रूपमासीन्महात्मनः ।
बहुधातुविचित्रस्य श्वेतस्येव महागिरेः ॥

47

५१७० ६ यथाऽस्मान्सुरराट् शक्रो भयेभ्यः पाति सर्वदा ।
तथात्वमपि सर्वासां सरितां वै पतिर्भव ॥

परिशिष्ट

सौप्तिकपर्व

१

५९२१ २५ ग्रहनक्षत्रताराभिः सम्पूर्णाभिरलंकृतम् ।
नभोंऽशुकमिवाभाति प्रेक्षणीयं समन्ततः ॥

५९२२ ३१ सोऽपश्यद्शार्कं घूकं कृत्वा लीयमानइवाण्डजः ।

परिशिष्ट

स्त्रीपर्व

१

/ ५९२३ ४२ विस्फुलिङ्गा इव ह्येतान् दहन्ति किल मन्यवः ।

५

५९२४ १० पंचशीर्षैर्यथैर्नागैः शैलैरिव समुन्नतैः ।

१८

५९२५ ५५ सारस्य इव वाशन्त्यः पतितापश्यमाधव ।

परिशिष्ट

शान्तिपर्व

46

4973 11 शरतल्पगतो भीष्मः शाम्यन्निव हुताशनः ।

8

4974 23 धनाद्धि धर्मः स्रवति शैलादभि नदी यथा ।

36

4975 40 यथा खदिरमालम्ब्य शिलां वाप्यर्णवं तरन् ।
मज्जेत मज्जतस्तद्वद्दाता यश्च प्रतिगृही ॥
4976 41 काष्ठैरार्द्रैर्यथा वह्निरुपस्तीर्णो न दीप्यते ।
तपःस्वाध्यायचरितैरेवं हीनः प्रतिग्रही ॥
4977 42 कपाले यद्वदापः स्युः श्वदृतौ च यथा पयः ।
आश्रयस्थानदोषेण वृत्तहीने तथा श्रुतम् ॥
4978 46 यथा दारुमयो हस्ती यथा चर्ममयो मृगः ।
ब्राह्मणश्चानधीयानस्त्रयस्ते नाम बिभ्रति ॥
4979 47 यथा षण्ढोऽफलः स्त्रीषु यथा गौर्गवि चाफला ।
शकुनिर्वाप्यपक्षः स्यान्निर्मन्त्रो ब्राह्मणस्तथा ॥
4980 48 ग्रामधान्यं यथा शून्यं यथा कूपश्च निर्जलः ।
यथा हुतमनग्नौ च तथैव स्यान्निराकृतौ ॥

46

4981 6 यथा दीपो निवातस्थो निरिङ्गो ज्वलते पुनः ।
तथासि भगवन्देव पाषाण इव निश्चलः ॥

56

4982 40 तस्मान्नैव मृदुर्नित्यं तीक्ष्णो नैव भवेन्नृप ।
वासन्तार्क इव श्रीमान्न शीतो न च घर्मदः ॥

68

4983 10 यथा ह्यनुदये राजन् भूतानि शशिसूर्ययोः ।
अन्धे तमसि मज्जेयुरपश्यन्तः परस्परम् ॥
4984 11 यथा ह्यनुदके मत्स्या निराक्रन्दे विहंगमाः ।
विहरेयुर्यथाकामं विहिंसन्तः परस्परम् ॥

78

4985 52 यथा दारुमयो हस्ती यथा चर्ममयो मृगः ।
यथा ह्यनर्थः षण्ढो वा पार्थ क्षेत्रं यथोषरम् ॥

82

4986 58 यथाश्रित्य महावृक्षं कक्षः संवर्धते महान् ।
ततस्तं सम्वृणोत्येव तमतीत्य च वर्धते ॥

88

4987 6 यथा शल्यकवानाखुः पदं धूनयते सदा ।
अतीक्ष्णेनाभ्युपायेन तथा राष्ट्रं समापिबेत् ॥

120

4988 5 यथा बर्हाणि चित्राणि बिभर्ति भुजगाशनः ।
तथा बहुविधं राजा रूपं कुर्वीत धर्मवित् ॥

120

4989 35 यथा क्रमेण पुष्पेभ्यश्चिनोति मधु षट्पदः ।
तथा द्रव्यमुपादाय राजा कुर्वीत संचयम् ॥

160

470

4990 28 शकुनीनामिवाकाशे जले वारिचरस्य च ।
यथा गतिर्न दृश्येत तथा तस्य न संशयः ॥

174

५९९१ २८ पुत्रदारकुटुम्बेषु प्रसक्ताः सर्वमानवाः ।
शोकपङ्कार्णवे मग्ना जीर्णा वनगजा इव ॥

187

५९९२ २ न शरीराश्रितो जीवस्तस्मिन्नष्टे विनश्यति ।
समिधामिव दग्धानां यथाग्निर्दृश्यते तथा ॥

190

५९९३ ४ राहुमुखस्थस्य सोमस्य यथा ज्योत्स्ना न भासते ।
तथा तमोऽभिभूतानां भूतानां नश्यते सुखम् ॥

193

५९९४ २१ यथा कृतं न स्मरतीह मूढो
विवर्तमानस्य तदेति कर्तुः ।
राहुर्यथा चन्द्रमुपैति चापि
तथाऽबुधं पापमुपैति कर्म ॥

194

५९९५ 7 प्रसार्य च यथाङ्गानि कूर्मः संहरते पुनः ।
तद्वद् भूतानि भूतात्मा सृष्ट्वानि हरते पुनः ॥

195

५९९६ १२ जलबिन्दुर्यथा लोलः पर्णस्थः सर्वतश्चलः ।
एवमेवास्य चित्तं च भवति ध्यानवर्त्मनि ॥

202

५९९७ १२ यथा च काष्ठे त्वरणं गृहीत्वा
धूमं न पश्ये ज्वलनं च काष्ठे ।
तद्वच्छरीरोदरपाणिपादं

४७१

छित्त्वान पश्यन्ति ततो यदन्यत् ॥

203

4998 11 नहि खल्वनुपायेन कश्चिदर्थोऽपि सिद्ध्यति ।
सूत्रजालैर्यथा मत्स्यान् बध्नन्ति जलजीविनः ॥
4999 12 मृगैर्मृगाणां ग्रहणं पक्षिणां पक्षिभिर्यथा ।
गजानां च गजैरेवं ज्ञेयं ज्ञानेन गृह्यते ॥
5000 15 यथा चन्द्रो ह्यमावस्यामलिङ्गत्वान्न दृश्यते ।
न च नाशोऽस्य भवति तथा विद्धि शरीरिणम् ॥
5001 16 क्षीणकोशो ह्यमावस्यां चन्द्रमा न प्रकाशते ।
तद्वन्मूर्तिविमुक्तोऽसौ शरीरी नोपलभ्यते ॥
5002 17 यथाकाशान्तरं प्राप्य चन्द्रमा भ्राजते पुनः ।
तद्वल्लिङ्गान्तरं प्राप्य शरीरी भ्राजते ॥ ।
5003 21 यथा चन्द्रार्कसंयुक्तं तमस्तदुपलभ्यते ।
तद्वच्छरीरसंयुक्तः शरीरीत्युपलभ्यते ॥
5004 22 यथा चन्द्रार्कनिर्मुक्तः स राहुर्नोपलभ्यते ।
तद्वच्छरीरनिर्मुक्तः शरीरी नोपलभ्यते ॥
5005 23 यथा चन्द्रो ह्यमावस्यां नक्षत्रैर्युज्यते गतः ।
तद्वच्छरीरनिर्मुक्तः फलैर्युज्यति कर्मणः ॥

206

5006 31 दिवाकरो गुणमुपलभ्य निर्गुणो
यथाभवेदपगतरश्मिमण्डलः ।
तथा ह्यसौ मुनिरिह निर्विशेषवान्
स निर्गुणं प्रविशति ब्रह्म चाव्ययम् ॥

211 472

5007 26 दीपादन्ये यथा दीपाः प्रवर्तन्ते सहस्रशः ।
प्रकृतिः सूयते तद्वदानन्त्यान्नोपचीयते ॥

5008 52 अग्निर्यथा ह्युपायेन मथित्वा दारु दृश्यते ।
तथैवात्मा शरीरस्थो योगेनैवात्र दृश्यते ॥
5009 53 नदीष्वापो यथा युक्ता यथा सूर्ये मरीचयः ।
संतत्वाद्यथा यान्ति तथा देहाः शरीरिणाम् ॥

214

5010 21 पयस्यन्तर्हितं सर्पिर्यद्वन्निर्मथ्यते खजैः ।
शुक्लं निर्मथ्यते तद्वद्देह संकल्पजैः ॥ ॥

217

5011 35 बिसतन्तुर्यथैवायमन्तस्थः सर्वतो बिसे ।
तृष्णातन्तुरनाद्यन्तस्तथा देहगतः सदा ॥

219

5012 47 यथोर्णनाभिः परिवर्तमानः - तन्तुक्षये तिष्ठति पात्यमानः ।
तथा विमुक्तः प्रजहाति दुःखं विध्वंसते लोष्ट इवाद्रिमृच्छन् ॥
5013 48 यथा रुरुः शृङ्गमथो पुराणं
हित्वा त्वचं वाप्युरगो यथा च ।
विहाय गच्छत्यनवेक्षमाण -
स्तथा विमुक्तो विजहाति दुःखम् ॥
5014 49 द्रुमं यथा वाप्युदके पतन्त -
मुत्सृज्य पक्षी निपतत्यसक्तः ।
तथा ह्यसौ सुखदुःखे विहाय
मुक्तः परार्ध्यां गतिमेत्यलिंगः ॥

247

473

5015 4 प्रसार्येह यथाङ्गानि कूर्मः संहरते पुनः ।
तद्वन्महान्ति भूतानि यवीयः सु विकुर्वते ॥
5016 14 यथा कूर्म इहाङ्गानि प्रसार्य विनियच्छति ।
एवमिन्द्रियग्रामं बुद्धिः सृष्ट्वा नियच्छति ॥

परिशिष्ट

248

5017 17 यथा वारिचरः पक्षी न लिप्यते जले चरन् ।
विमुक्तात्मा तथा योगी गुणदोषैर्न लिप्यते ॥

249

5018 2 स्वभावयुक्तं तत्सर्वं यदिमान् सृजते गुणान् ।
ऊर्णनाभिर्यथा सूत्रं सृजते तद्गुणांस्तथा ॥

250

5019 8 यथा पुष्पफलोपेतो बहुशाखो महाद्रुमः ।
आत्मनो नाभिजानीते क्व मे पुष्पं क्व मे फलम् ॥
5020 9 एवमात्मा न जानीते क्व गमिष्ये कुतस्त्वहम् ।

253

5021 2 यथा मरीच्यः सहिताश्चरन्ति
सर्वत्र तिष्ठन्ति च दृश्यमानाः ।
देहैर्विमुक्तानि चरन्ति लोकां-
स्तथैव सत्त्वान्यति मानुषाणि ॥

276

5022 7 यथैव शृङ्गं गोः काले वर्धमानस्य वर्धते ।
तथैव तृष्णा वित्तेन वर्धमानेन वर्धते ॥

280

5023 11 यथा हिरण्यकर्तावै रूप्यमग्नौ विशोधयेत् ।
बहुशोऽतिप्रयत्नेन महतात्मकृतेन ह ॥
5024 12 तद्वज्जातिशतैर्जीवः शुध्यतेऽनेन कर्मणा ।
5025 14 यथा चाल्पेन माल्येन वासितं तिलसर्षपम् ।
न मुञ्चति स्वकं गन्धं तद्वत्सूक्ष्मस्य दर्शनम् ॥

474

287

50 26 29 अत्युन्नातिसुरभिर्गन्धः सुमनसां शुचिः।
तथैवाम्नाहरन्भाति विमलो भानुरम्बरे॥

298

50 27 31 यथाकमालानुगतमाशु मुञ्चतिकर्दमम्।
तथात्मा पुरुषस्येह मनसा परिमुच्यते॥

320

50 28 124 यथादित्यान्मणेश्चापि वीरुद्भ्यश्चापि पावकः।
जायन्त्येवं समुदायात्कलानामिव जन्तवः॥

322

50 29 16 यथा धेनुसहस्रेषु वत्सो विन्दति मातरम्।
तथा पूर्वकृतं कर्म कर्तारमनुगच्छति॥

326

50 30 39 प्रसार्येह यथाङ्गानि कूर्मः संहरते पुनः।
तथेन्द्रियाणि मनसा संयन्तव्यानि भिक्षुणा॥

348

50 31 83 यथा समुद्रात्प्रसृता जलौघा-
स्तमेव राजन् पुनराविशन्ति।
इमे तथा ज्ञानमहाजलौघा
नारायणं वै पुनराविशन्ति॥

475

अनुशासनपर्व

१६२

5032 ५१ होमकाले यथा वह्निः कालमेव प्रतीक्षते ।
ऋतुकाले तथा नारी ऋतुमेव प्रतीक्षते ॥

6

5033 ५५ यथा तैलक्षयाद्दीपः प्रह्रासमुपगच्छति ।
तथा कर्मक्षयाद्दैवं 〃 〃 〃

7

5034 २२ यथा धेनुसहस्रेषु — इत्यादिकं पद्यं पुनरुदाहृतम् ।
5035 २३ अबोध्यमानानि यथा पुष्पाणि च फलानि च ।
स्वकालं नातिवर्तन्ते तथा कर्म पुराकृतम् ॥

8

5036 २८ दण्डपाणिर्यथा गोषु पालो नित्यं हि रक्षयेत् ।
ब्राह्मणो ब्रह्म च तथा क्षत्रियः परिपालयेत् ॥

२२

5037 ११ यथा महार्णवे क्षिप्तः क्षिप्रं लोष्टुर्विनश्यति ।
तथा दुश्चरितं सर्वं त्रिवृत्यां च निमज्जति ॥

२६

5038 ३३ अपहत्य तमस्तीव्रं यथा भात्युदये रविः ।
5039 ५५ भवन्ति निर्विषाः सर्पा यथा तार्क्ष्यस्य दर्शनात् ।
गङ्गाया दर्शनात्तद्वत्सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ 476
5040 7 पूर्णमिन्दुं यथा दृष्ट्वा नृणां दृष्टिः प्रसीदति ।
तथा त्रिपथगां 〃 〃 〃 〃 〃

62

5041 33 यथा चन्द्रमसो वृद्धिरहन्यहनि जायते।
तथा भूमिकृतं दानं सस्ये सस्ये विवर्धते॥
5042 84 यथाप्सु पतितः शक्र तैलबिन्दुर्विसर्पति।
तथा भूमिकृतं दानं सस्ये सस्ये विवर्धते॥

125

5043 59 तथा मुच्यति पापेन राहुणा चन्द्रमा यथा।

26

5044 35 विसोमा इव शर्वर्यो विपुष्पास्तरवो यथा।
तद्वद्देशा दिशश्चैव हीना गंगाजलैः शिवैः॥
5045 36 यथा हीनं नभोऽर्केण भूः शैलैः खं च वायुना।
तथा देशा दिशश्चैव गङ्गाहीना न संशयः॥
5046 59 यथा सुराणाममृतं पितॄणां च यथा स्वधा।
सुधा यथा च नागानां तथा गङ्गाजलं नृणाम्॥

आश्वमेधिकपर्व

75

5047 20 सतैर्विद्धो महानागो विस्रवन्रुधिरं बभौ
गैरिकाक्तशिलाम्भोद्रिर्बहुप्रस्रवणं तथा ॥

8

5048 11 धातवो जातरूपस्य रश्मयः सवितुर्यथा ।
रक्षन्ति ते कुबेरस्य सहायैरुद्यतायुधैः ॥

18

5049 9 यथा लोहस्य निस्यन्दो निषिक्तो बिम्बविग्रहम् ।
उपैति तद् विजानीहि गर्भे जीवप्रवेशनम् ॥
5050 11 यथा च दीपः शरणं दीप्यमानः प्रकाशते ।
एवमेव शरीराणि प्रकाशयति चेतना ॥

50

5051 12 सर्वैरपि गुणैर्विद्वान् व्यतिषक्तो न लिप्यते ।
जलबिन्दुर्यथा लोलः पद्मिनीपत्रसंस्थितः ॥
5052 15 यथा प्रदीपमादाय कश्चित्तमसि गच्छति ।
तथा सत्त्वप्रदीपेन गच्छन्ति परमैषिणः ॥

परिशिष्ट

आश्रमवासिक पर्व

25

5053	९	नीलोत्पलाभा सुरदेवतेव।
505५	10	जनकोत्तमामा।

मालोपमाया नास्ति कोऽपि भेदः ।

पाठभेदः

मन्त्रोपमा

आदिपर्व

१९९

1 5

यथेन्द्राणी हरिहये

स्वाहा चैव विभावसौ।

रोहिणी च यथा सोमे

दमयन्ती यथा नले।

2 6 यथा वैश्रवणे भद्रा

वसिष्ठे चाप्यरुन्धती।

यथा नारायणे लक्ष्मी-

स्तथा त्वं भव भर्तृषु॥

30

3 26 मणिः सूत्र इव प्रोतो

नस्योतइव गोवृष: ।

स्त्रोतसो मध्यमापन्नः

कूलाद् वृक्ष इवाच्युत: ॥

68

4 10

कृतार्थोऽस्म्यद्य दृष्ट्वेमां

लोककान्तामिव श्रियम् ।

5 11

पूर्णचन्द्रनिभां श्यामां

चारुवृत्तपयोधराम् ।

कुर्वन्तीं प्रभया देवीं

सर्वा वितिमिरा दिश: ॥

6 12

चारुपद्मविशालाक्षीं

482

मन्मथस्य रतीमिव ।

दृष्टां समस्त लोकस्य

पूर्णचन्द्रप्रभामिव ॥

7 13 विदर्भ सरसस्तस्मा-

द्दैव दोषादिवोद्धृताम् ।

मलपङ्कानुलिप्ताङ्गीं

मृणालीमिव चोद्धृताम् ॥

8 14 पौर्णमासीमिव निशां

राहुग्रस्त निशाकरां ।

पतिशोकाकुलां दीनां

शुष्कस्रोतां नदीमिव ॥

9 15

विध्वस्त पर्णकमलां

वित्रासित विहङ्गमाम् ।

हस्तिहस्त परामृष्टां

483

व्याकुलामिव पद्मिनीम् ॥

10 16

सुकुमारीं सुजाताङ्गीं

रत्नगर्भगृहोचिताम् ।

दह्यमानामिवार्केण

मृणालीमिव चोद्धृताम् ॥

11 17

रूपौदार्यगुणोपेतां

मण्डनार्हाममण्डिताम् ।

चन्द्रलेखामिव नवां

व्योम्नि नीलाभ्रसंवृताम् ॥

237

12 11

रुद्रैरिव यमो राजा

मरुद्भिरिव वासवः ।

कुरुभिस्त्वं वृतो राजन्

454

मासि नक्षत्र राडिल ॥

२६१

13 5

सरः सुपर्णेन

हृतोरसं यथा

राष्ट्रं यथाराज-

कमात्त लक्ष्मि ।

एवं विधं मे

प्रतिभाति काम्यं

शौण्डै यथा

पीतरसश्च कुम्भः ॥

485

2

55 23 हिमवानिव शैलानां
समुद्रः सरितामिव ।
त्रिदशानां यथा शक्रो
वसूनामिव हव्यवाट् ॥

19

उद्योगपर्व

87

15 3 रोरवा शशिनि भा सूर्ये

महोर्मिरिव सागरे।

धर्मस्त्वयि सदा राजन्-

निति व्यवसिताः प्रजाः॥

117

16 8 रेमे स तस्यां राजर्षिः

प्रभावत्यां यथा रविः।

स्वाहायां च यथा वह्नि-

र्यथा शच्यां च वासवः॥

17 9 यथा चन्द्रश्च रोहिण्यां

यथा धूमोर्णया यमः।

वरुणश्च यथा गौर्यां

यथा चर्द्ध्यां धनेश्वरः॥

487

18 10 यथा नारायणो लक्ष्म्यां

जाह्नव्यां च यथोदधिः ।

यथा रुद्रश्च रुद्राण्यां

यथा वेद्यां पितामहः ॥

19 11

अदृश्यन्त्यां च वासिष्ठो

वसिष्ठश्चाक्षमालया ।

च्यवनश्च सुकन्यायां

पुलस्त्यः सन्ध्यया

यथा ॥

20 12

अगस्त्यश्चापि वैदर्भ्यां

सावित्र्यां सत्यवान्यथा ।

यथा भृगुः पुलोमायां-

मादित्यां कश्यपो यथा ॥

488

२१ 13 रेणुकायां यथाचीको

हैमवत्यां च कौशिकः ।

बृहस्पतिश्च तारायां

शुक्रश्च शतपर्वणा ॥

२२ 14 यथा भूम्यां भूमिपति-

रुर्वश्यां च पुरूरवाः ।

ऋचीकः सत्यवत्यां च

सरस्वत्यां यथा मनुः ॥

२३ 15 शकुन्तलायां दुष्यन्तो

सत्यवत्यां च नारदः ।

जरत्कारुर्जरत्कार्वां

पुलस्त्यश्च प्रतीच्यया ॥

२४ 16 दमयन्त्यां नलश्चैव

धृत्यां धर्मश्च शाश्वतः ।

मेनकायां यथोर्णायुः 489

तुम्बुरुश्चैव रम्भया ॥

25 17

वासुकिः शतशीर्षायां

कुमार्यांच धनञ्जयः ।

वैदेह्यां च यथा रामो

रुक्मिण्यां च जनार्दनः ॥

156

26 12 रश्मिवतामिवादित्यो

वीरुधामिव चन्द्रमाः ।

कुबेर इव यक्षाणां

देवानामिव वासव: ॥

27 13

पर्वतानां यथा मेरुः

सुपर्णः पक्षिणां यथा ।

कुमार इव देवानां

५९०

वसूनामिव हव्वकार ॥

२८ ५५ गिरेः सारं यथा हेम

पुष्पसारं यथा मधु ।

घृतात्सारं यथा मण्डः

स्तथैतत्सारमुद्धृतम् ॥

अनुशासनपर्व

२८

२१ ५१ यथासुराणाममृतं

पितॄणां च यथा स्वधा।

सुधा यथा च नागानां

तथा गंगाजलं नृणाम्॥

493

अनन्वयस्य नास्ति कोऽपि भेदः

494

अनन्वयः

वनपर्व
158

1 68 विराजमानांस्तेऽपश्यं-

तिलकांस्तिलकानिव ॥

495

रूपकभेदाः

1 साङ्गं समस्तवस्तुविषयम्

2 " एकदेशविवर्ति

3 निरङ्गं केवलम्

4 निरङ्गं मालारूपम्

5 परम्परितं श्लिष्टं केवलम्

6 " " मालारूपम्

7 " अश्लिष्टं केवलम्

8 " " मालारूपम्

रूपकम्

आदिपर्व I

1 85 अज्ञानतिमिरान्धस्य
लोकस्य तु विचेष्टतः ।
ज्ञानाञ्जनशलाकाभि-
र्नेत्रोन्मीलनकारकम् ॥

2 86 पुराणपूर्णचन्द्रेण
श्रुतिज्योत्स्नाः प्रकाशिताः ।
नृबुद्धिः कैरवाणां च
कृतमेतत्प्रकाशनम् ॥

3 87 इतिहासप्रदीपेन
मोहावरणघातिना ।
लोकगर्भगृहं कृत्स्नं
यथावत्संप्रकाशितम् ॥

4 88 संग्रहाध्यायबीजो वै
पौलोमास्तीकमूलवान् ।

497

संभवस्कन्धविस्तारः

सभारण्य विटङ्कवान् ॥

5 ८९ अरणीपर्वरूपाढ्यो

विराटोद्योगसारवान् ।

भीष्मपर्व महाशाखो

द्रोणपर्वपलाशवान् ॥

6 ९० कर्णपर्व सितैः पुष्पैः

शल्यपर्व सुगन्धिभिः ।

स्त्रीपर्वैषीक विश्रामः

शान्तिपर्व महाफलः ॥

7 ९२ सर्वेषां कविमुख्यानां-

मुपजीव्यो भविष्यति ।

पर्जन्य इव भूतानां -

मक्षयो भारतद्रुमः ॥ 498

8 ११० दुर्योधनो मन्युमयो महाद्रुमः

स्कन्धः कर्णः शकुनिस्तस्य शाखाः ।

दुःशासनः पुष्पफले समृद्धे

मूलं राजा धृतराष्ट्रोऽमनीषी ॥

9 111 युधिष्ठिरो धर्ममयो महाद्रुमः

स्कन्धोऽर्जुनो भीमसेनोऽस्य शाखाः ।

माद्रीसुतौ पुष्पफले समृद्धे

मूलं कृष्णो ब्रह्म च ब्राह्मणाश्च ॥

87

10 11 वाक्सायका वदनान्निष्पतन्ति

152

11 24 शोकपावकमुद्भूतं

कर्मणि तेन नाशय ।

499

12 33 जरासंधहृदे घोरे दुःखपङ्के नि-

मज्जताम् ।

राज्ञां समभ्युद्धरणं यदिदं-

कृतमद्य वै ।

500

वनपर्व

86

13 12 तं स कृष्णानिलोद्धूतो

दिव्यास्त्रज्वलनो महान् ।

श्वेतवाजिपताकाभृत-

गाण्डीवेन्द्रायुधोल्बणः ॥

14 13 संरब्धः शरधाराभिः

सुदीप्तं कर्णपावकम् ।

अर्जुनोदीरितो मेघः

शमयिष्यति संयुगे ॥

313

15 118 अस्मिन्महामोहमये कटाहे

सूर्याग्निना रात्रिदिवेन्धनेन ।

मासर्तुदर्वीपरिघट्टनेन

भूतानि कालः पचतीति वार्ता ॥

501

उद्योगपर्व

29

16 52 सुयोधनो मन्युमयो-इत्यादिकं पद्यं पुनरुदाहृतम्।
17 53 युधिष्ठिरो धर्ममयः- " " "

160

18 121 शारद्वत महामीनं

विविंशतिमहोरगम्।

बृहद्बल महाद्वीपं

सौमदत्ति तिमिङ्गिलम्॥

19 122 भीष्मवेगमपर्यन्तं

द्रोणग्राहदुरासदम्।

कर्णशल्यझषावर्तं

काम्बोजवडवामुखम्॥

20 123 दुःशासनोघं

शलशल्यमत्स्यं

सुषेणचित्रा

युधिनागनक्रम्।

502

जयद्रथादि

पुरुमित्रमाद्यं

दुर्मर्षणाद्यं

शकुनी प्रयातम् ॥

161

21 39 शारद्वतस्यादिकं पद्यं पुनरुदाहृतम्
22 50 भीष्मे ॥ ॥ ॥ ॥
23 51 दुःशासने ॥ ॥ ॥ ॥

163

24 25 जनौघसलिलावर्तो

रथनागाश्वमीनवान् ।

शङ्खदुन्दुभिनिर्घोषः

क्रोशसञ्चयरत्नवान् ॥

25 26 चित्राभरणकर्मोर्मिः

शस्त्रनिर्मलफेनवान् । 503

प्रसादमालाद्रिवृतो

रथ्यापणमहाह्रदः ॥

26 27 बोधचन्द्रोदयोद्भूतः

कुरुराजमहार्णवः ।

अदृश्यत तदा राजं-

श्चन्द्रोदय इवोदधिः ॥

40

27 21 आत्मा नदी भारत पुण्यतीर्था

सत्योदका धृतिकूला दयोर्मिः ।

तस्यां स्नातः पूयते पुण्यकर्मा

पुण्यो ह्यात्मा नित्यमलोभ एव ॥

28 22 कामक्रोधग्राहवतीं

पञ्चेन्द्रियजलां नदीम् ।

नावं धृतिमयीं कृत्वा

जन्मदुर्गाणि सन्तर ॥ 505

२९ ९ अमर्षवेगप्रभवां
क्रव्यादगणसंकुलाम् ।
वरौघैः सर्वतः पूर्णां
ध्वजवृक्षापहारिणीम्
३० १० शोणितोदां रथावर्तां
हस्त्यश्वकृतरोधसम् ।
कवचोडुपसंयुक्तां
मांसपंकसमाकुलाम् ॥
३१ ११ मेदोमज्जाऽस्थिसिक्तां-
उष्णीषनयफेनिलाम् ।
संग्रामजलदापूर्णां
प्रासमत्स्यसमाकुलाम् ॥
३२ १२ नरनागाश्वकलिलां
शरवेगौघवाहिनीम् ।

505

शरीरदारुसंघट्टां

रथकच्छपसंकुलाम् ॥

33 13 उत्तमाङ्गैः पङ्कजिनीं

निस्त्रिंशझषसंकुलाम् ।

रथनागह्रदोपेतां

नानाभरणभूषिताम् ॥

34 14 महारथशतावर्तां

भूमिरेणूर्मिमालिनीम् ।

महावीर्यवतां संख्ये

सुतरां भीरुदुस्तराम् ॥

35 15 शरीरशतसंबाधां

गृध्रकङ्कनिषेविताम् ।

महारथसहस्राणि

नयन्तीं यमसादनम् ॥

501

36 16 शूलव्यालसमाकीर्णां

प्राणिवाजिनिषेविताम् ।

छिन्नछत्रमहाहंसां

मुकुटाण्डजसेविताम् ॥

37 17 चक्रकूर्मां गदानक्रां

शरक्षुद्रझषाकुलाम् ।

बकगृध्रसृगालानां

घोरसंघैर्निषेविताम् ॥

38 19 शरीरशतसंबाधां

केशशैवलशाद्वलाम् ।

नदीं प्रावर्तयद्राजन्

भीरूणां भयवर्धिनीम् ॥

5।

39 7 स तीर्त्वा दुस्तरं वीरो

द्रोणानीकं महार्णवम् ।

50

92

50 11 द्रोणमेघः पार्थशैलं

ववर्ष शरवृष्टिभिः ।

136

51 36 स नेमिघोषस्तनित-

श्चापविद्युद्धराम्बुभिः ।

भीमसेन महामेघः

कर्णपर्वतमावृणोत् ॥

156

52 173 प्रवृद्धध्वजमण्डूकां

भेरीविस्तीर्णकच्छपाम् ।

छत्रहंसावलीजुष्टां

फेनचामर मालिनीम् ॥

53 174 कंकगृध्र महाकायां

नैकायुध झषाकुलाम् । 508

विस्तीर्णगजपाषाणां
हृताश्वमकराकुलाम् ॥
५४ 175 संछिन्नमहालम्बां
पताकारुधिरद्रुमाम् ।
शरमीनां महारौद्रां
प्रासशक्त्यृष्टिडुण्डुभाम् ॥
५५ 176 मज्जामांसमहापङ्कां
कबन्धावर्जितोडुपाम् ।
केशशैवलकल्माषां
भीरूणां कश्मलावहाम् ॥
५६ 178 शोणितौघमहावीरां
द्रौणिः प्रावर्तयन्नदीम् ।
योधार्तरवनिर्घोषां
क्षतजोर्मिसमाकुलाम् ॥

179

57 8 ज्यानेमिघोषस्तनयित्नुमान्वै
धनुस्तडिन्मण्डलकेतुशृङ्गः ।
शरौघवर्षाकुलवृष्टिमांश्च
संग्राममेघः समभूत्स राजन् ॥

184

58 51 दशशताक्षककुब्दरिनिसृतः
किरणकेसरभासुरविग्रहः ।
तिमिरवारणयूथविदारणः
समुदियादुदयाचलकेसरी ॥

570

73

४९ १५ तदु भारतमहेष्वासान-
गाधे मज्जतोऽप्लवे।
कर्णार्णवे प्लवो भूत्वा
पाञ्चालांस्त्रातुमर्हसि॥

77

५० ४० शोणितोदां रथावर्तां
हस्तिग्राहसमाकुलाम्।
नरमीनाश्वनक्रान्तां
केशशैवलशाद्वलाम्॥

५१ ४१ संछिन्नभुजनागेन्द्रां
बहुरत्नापहारिणीम्।
ऊरुग्राहां मज्जपङ्कां
शीर्षोपलसमावृताम्॥

६

52 52 धनुःकाशांशरालापां

गदा परिघ कृतनाम् ।

हंसकङ्क ध्वजोपेतां-

मुष्णीषवरफेनिलाम् ॥

53 53 हारपद्माकरां चैव

भूमिरेणुर्मिमालिनीम् ।

आर्यवृत्तवतीं संख्ये

सुतरां भीरुदुस्तराम् ॥

54 54 योधग्राहवतीं संख्ये

वहन्तीं पितृसादनम् ॥

79

55 2 शोणितोदां महीं कृत्वा

मांसमज्जास्थिपङ्किलाम् ।

मनुष्यशीर्षपाषाणां

हस्त्यश्वकृतरोधसम् ॥

56 3 खरास्थिचय संकीर्णां

काक गृध्रानुनादिताम् ।

छत्र हंस प्लवोपेतां

भीरुत्रासापहारिणीम् ॥

57 4 हारपद्माकर वतीं-

मुष्णीषवर फेनिलाम् ।

धनुःशर ध्वजोपेतां

नर शुडकपालिनीम् ॥

58 5 चर्मवर्मसमोपेतां

रथोडुप समाकुलाम् ।

जयैषिणां च सुतरां

भीरूणां च सुदुस्तराम् ॥

शल्यपर्व

7

59 ५० दुर्योधनार्णवं तीर्त्वा

कर्णपातालसम्भवम् ।

मानिमज्जुः सबलः सगणः

शल्यमासाद्य गोष्पदम् ॥

9

60 २९ शोणितोक्षरथावर्तां

ध्वजवृक्षास्थिशर्करा ।

61 30 भुजनक्राधनुःस्रोता

हस्तिशैलाहयोपला ।

मेदोमज्जाकर्दमिनी

छत्रहंसा गदोडुपा ॥

62 31 कवचोष्णीषसंछन्ना

पताकारुचिरद्रुमा ।

चक्रचक्रावलीजुष्टा

514

त्रिवेणुदण्डलाञ्छता ॥

515

सौप्तिकपर्व

10

63 17 रथह्रदं शरवर्षोर्मिमन्तं

रत्नाचितं वाहनवाजियुक्तम्।

शक्त्यृष्टिमीनध्वजनागनक्रं

शरासनावर्तमहेषुफेनम्॥

64 18 संग्रामचन्द्रोदयवेगवेलं

द्रोणार्णवं ज्यातलनेमिघोषं।

ये तेरुरुच्चावचशस्त्रनौभि

स्ते राजपुत्रा निहताः प्रमादात्॥

65 20 ध्वजोत्तमाग्रोच्छ्रितधूमकेतुं

शरार्चिषं कोपमहासमीरं।

महाधनुर्ज्यातलनेमिघोषं

तनुत्रनानाविधशस्त्रहोमम्॥

66 21 महाचमूकक्षवराभिपन्नं

महाहवे भीष्ममहाग्निदाहम्। 516

ये सेहुरात्तायुधतीक्ष्णवेगं

ते राजपुत्रा निहताःप्रमादात् ॥

67 40 त्वयैव स सुतेनायं
वाक्यवायुसमीरितः ।
लोभाज्येन च संसिक्तः
ज्वलितः पार्थपावकः ॥

13

68 14 स क्रोधपावकस्तस्य
शोकवायुसमीरितः ।
भीमसेनमयं दावं
दिधक्षुरिव दृश्यते ॥

235

69 14 कालोदकेन महता

वर्षावर्तेन संततम् ।

मासोर्मि ऋतुवेगेन

पक्षोलपतृणेन च ॥

70 15 निमेषोन्मेषफेनेन

अहोरात्रजलेन च ।

कामग्राहेण घोरेण

वेदयज्ञप्लवेन च ॥

71 16 धर्मद्वीपेन भूतानां

चार्थकामजलेन च ।

ऋतवाङ्मोक्षतीरेण

विहिंसातरुवाहिना ॥

250

सर्वतः

72 12 स्रोतसंघोरां

519

नदीं लोभप्रवाहिनीम् ।

पञ्चेन्द्रियग्राहवतीं

मनःसंकल्परोधसम् ॥

73 13 लोभमोहतृणच्छन्नां

कामक्रोधसरीसृपाम् ।

सत्यतीर्थानृतक्षोभां

क्रोधपङ्कां सरिद्वराम् ॥

74 65 प्रतरस्व नदीं बुद्ध्या

कामग्राहसमाकुलाम् ॥

30।

75 66 ततो दुःखोदकं घोरं

चिन्ताशोकमहाह्रदम् ।

व्याधिमृत्युमहाग्राहं

महाभयमहोरगम् ॥

76 65 तमःकूर्मं रजोमीनं
प्रज्ञया सन्तरन्त्युत ।
स्नेहपङ्कं जरादुःखं
ज्ञानदीपमरिन्दम ॥

77 66 कर्मगाधं सत्यतीरं
स्थितव्रतमरिन्दम ।
हिंसाशीघ्र महावेगं
नानारससमाकरम् ॥

78 67 नानाप्रीतिमहारत्नं
दुःखज्वरसमीरणम् ।
शोकतृष्णामहावर्तं
तीक्ष्णव्याधिमहागजम् ॥

79 68 अस्थिसंघातसंघट्टं
श्लेष्मफेनमरिन्दम ।
दानमुक्ताकरं घोरं

शोणित ह्रदविद्रुमम् ॥

80 69 हसितोत्कृष्टनिर्घोषं

नानाव्याख्यानसुदुस्तरम् ।

रोदनाश्रुमलक्षारं

संगत्याग परायणम् ॥
पुत्रदारजनोर्वीच्च मित्रबान्धवपत्तनम् ।

81 70 अहिंसासत्यमर्यादं

प्राणत्यागमहोर्मिणम् ॥

82 71 वेदान्तगमन द्वीपं

सर्वभूतदयोदधिम् ।

मोक्षदुर्लभविषयं

वड्वामुखसागरम् ॥

329

83 38 रूपकूलां मनःस्रोतां

स्पर्शद्वीपां रसावहाम् ।

गन्धपंकां शब्दजलां

~~मर्त्यानां क्लेशसङ्कुलां~~

स्वर्गमार्गं दुरावहाम् ॥

84 31 क्षमारित्रां सत्यमयीं

धर्मस्थैर्यवरत्रकाम् ।

त्यागवाताध्वगां शीघ्रां

नौतार्यां तां नदीं तरेत् ॥

परिणामभेदौ

१ तुल्याधिकरणः

२ अतुल्याधिकरणः

5

परिणामः

विराट पर्व

५४

१ १५ अश्वमेव पुरोवातो

स्थोपा स्तनयित्नुमान्।

शरधारोमहामेघः

शमयिष्यतिपाण्डवम्॥

५२०

संदेहस्य भेदाः

1 शुद्धः

2 निश्चयगर्भः

3 निश्चयान्तः

1 संदेह 2 भ्रान्तिमान्

1. Doubt. When an object under discussion is poetically supposed to be something else, it is called संदेह.

In भ्रान्तिमान् there is no consciousness that the उपमान & उपमेय are separate. The उपमान is rather mistaken for the उपमेय.

576

आदिपर्वसंदेहः

10

1 17 अथ साक्षाद्धरिहयः

साक्षाद्वाविष्णुरच्युतः।

527

द्रोणपर्व

55

2 7 उताहो भाः स्विदर्कस्य
ज्वलनस्य शिखास्त्वियम्।
श्रीर्ह्रीः कीर्तिर्धृतिः पुष्टिः
सिद्धिश्चन्द्रमसः प्रभा ॥

उल्लेखभेदौ

1 ग्रहीतृभेदात्

2 विषयभेदात्

५२१

उल्लेखः

आदि पर्व

२२१

1 ३। त्वमेव दहनो देव

त्वं धाता त्वं बृहस्पतिः।

त्वमश्विनौ यमौ मित्रः

सोमस्त्वमसि चानिलः॥

530

वनपर्व

3

2 60

त्वामिन्द्रमाहुस्त्वं

रुद्रस्त्वं प्रजापतिः।

त्वमग्निस्त्वं मनः सूक्ष्मं

प्रभुस्त्वं ब्रह्म शाश्वतम्॥

3 61

त्वं हंसः सविता भानु-

रंशुमाली वृषाकपिः।

विवस्वान् मिहिरः पूषा

मित्रो धर्मस्तथैव च॥

12

4 52 ऋषयस्त्वां क्षमामाहुः

सत्यं च पुरुषोत्तम।

सत्याद् यज्ञोऽसि संभूतः

कश्यपस्त्वां यथाब्रवीत्॥ (53)

विराटपर्व

6

5 22 ये स्मरन्ति महादेवि

न च सीदन्ति ते नराः।

त्वं कीर्तिः श्रीर्धृतिः सिद्धि-

ह्रीर्विद्या सन्ततिर्मतिः॥

53

31

6 8 रसोऽहमप्सु कौन्तेय
प्रभाऽस्मि शशिसूर्ययोः।
प्रणवः सर्ववेदेषु
शब्दः खे पौरुषं नृषु ॥

7 9
पुण्यो गन्धः पृथिव्यां च
तेजश्चास्मि विभावसौ।
जीवनं सर्वभूतेषु
तपश्चास्मि तपस्विषु ॥

34

8 21 आदित्यानामहं विष्णु-
र्ज्योतिषां रविरंशुमान्
मरीचिर्मरुतामस्मि
नक्षत्राणामहं शशी ॥

59

9 22

वेदानां सामवेदोऽस्मि

देवानामस्मि वासवः ।

इन्द्रियाणां मनश्चास्मि

भूतानामस्मि चेतना ॥

10 23

रुद्राणां शंकरश्चास्मि

वित्तेशो यक्षरक्षसाम् ।

वसूनां पावकश्चास्मि

मेरुः शिखरिणामहम् ॥

11 24 पुरोधसां च मुख्यं मां

विद्धि पार्थ बृहस्पतिम् ।

सेनानीनामहं स्कन्दः

सरसामस्मि सागरः ॥

12 25

महर्षीणां भृगुरहं

गिरामस्म्येकमक्षरम् ।

534

यज्ञानां जपयज्ञोऽस्मि

स्थावराणां हिमालयः ।

13 26

अश्वत्थः सर्ववृक्षाणां

देवर्षीणां च नारदः ।

गन्धर्वाणां चित्ररथः

सिद्धानां कपिलो मुनिः ॥

14 27

उच्चैःश्रवसमश्वानां

विद्धि माममृतोद्भवम् ।

ऐरावतं गजेन्द्राणां

नराणां च नराधिपम् ॥

15 28

[2] प्रजनश्चास्मि कन्दर्पः

सर्पाणामस्मि वासुकिः ।

535

[1] आयुधानामहं वज्रं

धेनूनामस्मि कामधुक् ॥

16 29

अनन्तश्चास्मि नागानां

वरुणो यादसामहम् ।

पितॄणामर्यमा चास्मि

यमः संयमतामहम् ॥

17 30

प्रह्लादश्चास्मि दैत्यानां

कालः कलयतामहम् ।

मृगाणाञ्च मृगेन्द्रोऽस्मि

वैनतेयश्च पक्षिणाम् ॥

18 31

पवनः पवतामस्मि

रामः शस्त्रभृतामहम् ।

झषाणां मकरश्चास्मि

स्रोतसामस्मि जाह्नवी ॥

19 32

सर्गाणामादिरन्तश्च

536

मध्यं चैवाहमर्जुन।

अध्यात्मविद्या विद्यानां

वादः प्रवदतामहम् ॥

20 33 अक्षराणामकारोऽस्मि

द्वन्द्वः सामासिकस्य च।

अहमेवाक्षयः कालो

धाताहं विश्वतोमुखः ॥

21 34

मृत्युः सर्वहरश्चाह-

मुद्भवश्च भविष्यताम्।

कीर्तिः श्रीर्वाक् नारीणां

स्मृतिर्मेधा धृतिः क्षमा ॥

22 35

बृहत्साम तथा साम्नां

गायत्री छन्दसामहम्।

मासानां मार्गशीर्षोऽस्मि-

ऋतूनां कुसुमाकरः ॥

53

23 36 द्यूतं छलयतामस्मि

तेजस्तेजस्विनामहम् ।

जयोऽस्मि व्यवसायोऽस्मि

सत्त्वं सत्त्ववतामहम् ॥

24 37

वृष्णीनां वासुदेवोऽस्मि

पाण्डवानां धनञ्जयः ।

मुनीनामप्यहं व्यासः

कवीनामुशना कविः ॥

25 38

दण्डो दमयतामस्मि

नीतिरस्मि जिगीषताम् ।

मौनं चैवास्मि गुह्यानां

ज्ञानं ज्ञानवतामहम् ॥

26 13 कान्त्या शशांकस्य

जवेन वायोः

स्थैर्येण मेरोः

क्षमया पृथिव्याः।

सूर्यस्य भासा

धनदस्य लक्ष्म्या।

स्थैर्येण शक्रस्य

बलेन विष्णोः ॥

परिशिष्ट

उल्लेख:

आदिपर्व

26

27 10

त्वमेव मेघो वायुस्त्वं

त्वमग्निर्विद्युतोऽम्बरे।

त्वमभ्रगणविक्षिप्ता

त्वामेवाहुर्महाघनम्॥

28 11

त्वं वज्रमतुलं घोरं

घोषवांस्त्वं बलाहकः।

स्रष्टा त्वमेव लोकानां

संहर्ता चापराजितः॥

29 12 त्वं ज्योतिः सर्वभूतानां

त्वमादित्यो विभावसुः।

त्वं महद्भूतमाश्चर्यं

त्वं राजा त्वं सुरोत्तमः॥

30 13

त्वं विष्णुस्त्वं सहस्राक्ष

स्त्वं देवस्त्वं परायणम्।

त्वं सर्वममृतं देव

त्वं सोमः परमार्चितः॥

31 14 ~~त्वं सर्वममृतं देव~~

~~त्वं सोमः परमार्चितः।~~

त्वं मुहूर्तस्तिथिस्त्वं च

त्वं लवस्त्वं पुनः क्षणः॥

15

शुक्लस्त्वं बहुलस्त्वञ्च

कलाकाष्ठा त्रुटिस्तथा।

संवत्सरर्तवो मासा

रजन्यश्च दिनानि च॥

उत्प्रेक्षाभेदाः

1 वाच्या भावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वान्निमित्तस्योक्तौ स्वरूपगा जात्युत्प्रेक्षा ।

2 वाच्या भावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वान्निमित्तस्यानुक्तौ स्वरूपगा जात्युत्प्रेक्षा ।

3 वाच्याभावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वात्फलगा जात्युत्प्रेक्षा ।

4 वाच्याभावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वाद्धेतुगा जात्युत्प्रेक्षा ।

1 उपमा   2 उत्प्रेक्षा

When the उपमान is one from ordinary life, there the figure is उपमा and the word इव is then expressive of similarity. But when the उपमान is not from ordinary life, but is simply due to the poet's fancy, then the figure is उत्प्रेक्षा, so that the word इव has the sense of संभावना (representing as probably identical)

2- When इव is employed in उत्प्रेक्षा the poet purposely represents one thing as almost idetical with another; In उपमा only object is to give expression to the similarity betwen two objects.

गा क्रियोत्प्रेक्षा ।

12 वाच्याभावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वाद्धेतुगा क्रियोत्प्रेक्षा ।

13 वाच्याभावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वान्निमित्तस्योक्तौ स्वरूपगा द्रव्योत्प्रेक्षा ।

14 वाच्याभावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वान्निमित्तस्यानुक्तौ स्वरूपगा द्रव्योत्प्रेक्षा ।

542

उत्प्रेक्षाभेदाः

1 वाच्या भावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वान्निमित्तस्योक्तौ स्वरूपगा जात्युत्प्रेक्षा ।

2 वाच्या भावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वान्निमित्तस्यानुक्तौ स्वरूपगा जात्युत्प्रेक्षा ।

3 वाच्या भावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वात्फलगा जात्युत्प्रेक्षा ।

4 वाच्या भावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वाद्धेतुगा जात्युत्प्रेक्षा ।

5 वाच्या भावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वान्निमित्तस्योक्तौ स्वरूपगा गुणोत्प्रेक्षा ।

6 वाच्या भावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वान्निमित्तस्यानुक्तौ स्वरूपगा गुणोत्प्रेक्षा ।

7 वाच्या भावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वात्फलगा गुणोत्प्रेक्षा ।

8 वाच्या भावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वाद्धेतुगा गुणोत्प्रेक्षा ।

9 वाच्या भावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वान्निमित्तस्योक्तौ स्वरूपगा क्रियोत्प्रेक्षा ।

10 वाच्या भावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वान्निमित्तस्यानुक्तौ स्वरूपगा क्रियोत्प्रेक्षा ।

11 वाच्या भावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वात्फलगा क्रियोत्प्रेक्षा ।

12 वाच्या भावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वाद्धेतुगा क्रियोत्प्रेक्षा ।

13 वाच्या भावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वान्निमित्तस्योक्तौ स्वरूपगा द्रव्योत्प्रेक्षा ।

14 वाच्या भावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वान्निमित्तस्यानुक्तौ स्वरूपगा द्रव्योत्प्रेक्षा ।

542

15 वाच्याभावाभिमानिनी निमित्तस्य क्रियास्वरूपत्वान्निमित्तस्योक्तौ स्वरूपगा जात्युत्प्रेक्षा।

16 वाच्याभावाभिमानिनी निमित्तस्य क्रियास्वरूपत्वान्निमित्तस्यानुक्तौ स्वरूपगा जात्युत्प्रेक्षा।

17 वाच्याभावाभिमानिनी निमित्तस्य क्रियास्वरूपत्वात्फलगा जात्युत्प्रेक्षा।

18 वाच्याभावाभिमानिनी निमित्तस्य क्रियास्वरूपत्वाद्धेतुगा जात्युत्प्रेक्षा।

19 वाच्याभावाभिमानिनी निमित्तस्य क्रियास्वरूपत्वान्निमित्तस्योक्तौ स्वरूपगा गुणोत्प्रेक्षा।

20 वाच्याभावाभिमानिनी निमित्तस्य क्रियास्वरूपत्वान्निमित्तस्यानुक्तौ स्वरूपगा गुणोत्प्रेक्षा।

21 वाच्याभावाभिमानिनी निमित्तस्य क्रियास्वरूपत्वात्फलगा गुणोत्प्रेक्षा

22 वाच्याभावाभिमानिनी निमित्तस्य क्रियास्वरूपत्वाद्धेतुगा गुणोत्प्रेक्षा

23 वाच्याभावाभिमानिनी निमित्तस्य क्रियास्वरूपत्वान्निमित्तस्योक्तौ स्वरूपगा क्रियोत्प्रेक्षा

24 वाच्याभावाभिमानिनी निमित्तस्य क्रियास्वरूपत्वान्निमित्तस्यानुक्तौ स्वरूपगा क्रियोत्प्रेक्षा।

25 वाच्याभावाभिमानिनी निमित्तस्य क्रियास्वरूपत्वात्फलगा क्रियोत्प्रेक्षा।

26 वाच्याभावाभिमानिनी निमित्तस्य क्रियास्वरूपत्वाद्धेतुगा क्रियोत्प्रेक्षा।

27 वाच्याभावाभिमानिनी निमित्तस्य क्रियास्वरूपत्वान्निमित्तस्योक्तौ स्वरूपगा द्रव्योत्प्रेक्षा।

28 वाच्याभावाभिमानिनी निमित्तस्य क्रियास्वरूपत्वान्निमित्तस्यानुक्तौ स्वरूपगा द्रव्योत्प्रेक्षा।

29 वाच्योऽभावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वान्निमित्तस्योक्तौ स्वरूपगा जात्युत्प्रेक्षा।

30 वाच्योऽभावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वान्निमित्तस्यानुक्तौ स्वरूपगा जात्युत्प्रेक्षा।

31 वाच्योऽभावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वात्फलगा जात्युत्प्रेक्षा।

32 वाच्योऽभावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वाद्धेतुगा जात्युत्प्रेक्षा।

33 वाच्योऽभावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वान्निमित्तस्योक्तौ स्वरूपगा गुणोत्प्रेक्षा।

34 वाच्योऽभावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वान्निमित्तस्यानुक्तौ स्वरूपगा गुणोत्प्रेक्षा।

35 वाच्योऽभावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वात्फलगा गुणोत्प्रेक्षा।

36 वाच्योऽभावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वाद्धेतुगा गुणोत्प्रेक्षा।

37 वाच्योऽभावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वान्निमित्तस्योक्तौ स्वरूपगा क्रियोत्प्रेक्षा।

38 वाच्योऽभावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वान्निमित्तस्यानुक्तौ स्वरूपगा क्रियोत्प्रेक्षा।

39 वाच्योऽभावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वात्फलगा क्रियोत्प्रेक्षा।

40 वाच्योऽभावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वाद्धेतुगा क्रियोत्प्रेक्षा।

41 वाच्योऽभावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वान्निमित्तस्योक्तौ स्वरूपगा द्रव्योत्प्रेक्षा।

42 वाच्योऽभावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वान्निमित्तस्यानुक्तौ स्वरूपगा द्रव्योत्प्रेक्षा।

43 वाच्याऽभावाभिमानिनीनिमित्तस्यक्रियास्वरूपत्वान्नि-
मित्तस्योक्तौ स्वरूपगा जात्युत्प्रेक्षा।
44 वाच्याऽभावाभिमानिनीनिमित्तस्यक्रियास्वरूपत्वान्नि-
मित्तस्यानुक्तौ स्वरूपगा जात्युत्प्रेक्षा।
45 वाच्याऽभावाभिमानिनीनिमित्तस्यक्रियास्वरूपत्वा-
त्फलगा जात्युत्प्रेक्षा।
46 वाच्याऽभावाभिमानिनी निमित्तस्यक्रियास्वरूपत्वा-
द्धेतुगा जात्युत्प्रेक्षा।
47 वाच्याऽभावाभिमानिनीनिमित्तस्यक्रियास्वरूपत्वा-
न्निमित्तस्योक्तौ स्वरूपगा गुणोत्प्रेक्षा।
48 वाच्याऽभावाभिमानिनीनिमित्तस्यक्रियास्वरूपत्वान्निमित्त-
स्यानुक्तौ स्वरूपगा गुणोत्प्रेक्षा।
49 वाच्याऽभावाभिमानिनी निमित्तस्यक्रियास्वरूपत्वात्फ-
लगा गुणोत्प्रेक्षा।
50 वाच्याऽभावाभिमानिनी निमित्तस्यक्रियास्वरूपत्वा-
द्धेतुगा गुणोत्प्रेक्षा।
51 वाच्याऽभावाभिमानिनी निमित्तस्यक्रियास्वरूपत्वान्निमि-
त्तस्योक्तौ स्वरूपगा क्रियोत्प्रेक्षा।
52 वाच्याऽभावाभिमानिनीनिमित्तस्यक्रियास्वरूपत्वान्नि-
मित्तस्यानुक्तौ स्वरूपगा क्रियोत्प्रेक्षा।
53 वाच्याऽभावाभिमानिनीनिमित्तस्यक्रियास्वरूपत्वा-
त्फलगा क्रियोत्प्रेक्षा।
54 वाच्याऽभावाभिमानिनीनिमित्तस्यक्रियास्वरूपत्वा-
द्धेतुगा क्रियोत्प्रेक्षा।
55 वाच्याऽभावाभिमानिनी निमित्तस्यक्रियास्वरूपत्वान्नि-
मित्तस्योक्तौ स्वरूपगा द्रव्योत्प्रेक्षा।
56 वाच्याऽभावाभिमानिनीनिमित्तस्यक्रियास्वरूपत्वा-
न्निमित्तस्यानुक्तौ स्वरूपगा द्रव्योत्प्रेक्षा।

57 प्रतीयमाना भावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वात् फलगा जात्युत्प्रेक्षा।

58 प्रतीयमाना भावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वाद्धेतुगा जात्युत्प्रेक्षा।

59 प्रतीयमाना भावाभिमानिनी निमित्तस्य क्रियास्वरूपत्वात्फलगा जात्युत्प्रेक्षा।

60 प्रतीयमाना भावाभिमानिनी निमित्तस्य क्रियास्वरूपत्वाद्धेतुगा जात्युत्प्रेक्षा।

61 प्रतीयमानाऽभावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वात्फलगा जात्युत्प्रेक्षा।

62 प्रतीयमानाऽभावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वाद्धेतुगा जात्युत्प्रेक्षा।

63 प्रतीयमानाऽभावाभिमानिनी निमित्तस्य क्रियास्वरूपत्वात्फलगा जात्युत्प्रेक्षा।

64 प्रतीयमानाऽभावाभिमानिनी निमित्तस्य क्रियास्वरूपत्वाद्धेतुगा जात्युत्प्रेक्षा।

65 प्रतीयमाना भावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वात्फलगा गुणोत्प्रेक्षा।

66 प्रतीयमाना भावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वाद्धेतुगा गुणोत्प्रेक्षा।

67 प्रतीयमाना भावाभिमानिनी निमित्तस्य क्रियास्वरूपत्वात्फलगा गुणोत्प्रेक्षा।

68 प्रतीयमाना भावाभिमानिनी निमित्तस्य क्रियास्वरूपत्वाद्धेतुगा गुणोत्प्रेक्षा।

69 प्रतीयमानाऽभावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वात्फलगा गुणोत्प्रेक्षा।

70 प्रतीयमानाऽभावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वाद्धेतुगा गुणोत्प्रेक्षा।

71 प्रतीयमानाऽभावाभिमानिनी निमित्तस्य क्रियास्वरूपत्वात्फलगा गुणोत्प्रेक्षा।

72 प्रतीयमानाऽभावाभिमानिनी निमित्तस्य क्रियास्वरूपत्वा-
द्धेतुगा गुणोत्प्रेक्षा।

73 प्रतीयमानाभावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वात्फ-
लगा क्रियोत्प्रेक्षा।

74 प्रतीयमानाभावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वा-
द्धेतुगा क्रियोत्प्रेक्षा।

75 प्रतीयमानाभावाभिमानिनी निमित्तस्य क्रियास्वरूप-
त्वात्फलगा क्रियोत्प्रेक्षा।

76 प्रतीयमानाभावाभिमानिनी निमित्तस्य क्रियास्वरूपत्वा
द्धेतुगा क्रियोत्प्रेक्षा।

77 प्रतीयमानाऽभावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वा
त्फलगा क्रियोत्प्रेक्षा।

78 प्रतीयमानाऽभावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वाद्धे-
तुगा क्रियोत्प्रेक्षा।

79 प्रतीयमानाऽभावाभिमानिनी निमित्तस्य क्रिया स्वरूप-
त्वात्फलगा क्रियोत्प्रेक्षा।

80 प्रतीयमानाऽभावाभिमानिनी निमित्तस्य क्रियास्वरूप-
त्वाद्धेतुगा क्रियोत्प्रेक्षा।

81 प्रतीयमाना भावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वात्फ-
लगा द्रव्योत्प्रेक्षा।

82 प्रतीयमानाभावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूपत्वाद्धेतु-
गा द्रव्योत्प्रेक्षा।

83 प्रतीयमानाभावाभिमानिनी निमित्तस्य क्रियास्वरूप-
त्वात्फलगा द्रव्योत्प्रेक्षा।

84 प्रतीयमानाभावाभिमानिनी निमित्तस्य क्रियास्वरू-
पत्वाद्धेतुगा द्रव्योत्प्रेक्षा।

85 प्रतीयमानाऽभावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरूप-
त्वात्फलगा द्रव्योत्प्रेक्षा।

86 प्रतीयमानाऽभावाभिमानिनी निमित्तस्य गुणस्वरू-
पत्वाद्धेतुगा द्रव्योत्प्रेक्षा।

87 प्रतीयमानाऽभावाभिमानिनो निमित्तस्य क्रियास्वरूप-
त्वात्फलगा द्रव्योत्प्रेक्षा।

88 प्रतीयमानाऽभावाभिमानिनो निमित्तस्य क्रियास्वरू-
पत्वाद्धेतुगा द्रव्योत्प्रेक्षा।

एते उपरितना भेदाः प्रस्तुतस्योक्तौ

बोध्याः।

प्रस्तुतस्यानुक्रौ। ———

८९	बाह्याभावाभिमानिनीनिमित्तस्य गुणस्वरूपलाञ्छितस्योक्तौ स्वरूपगाजातुल्येयम्।	
९०	२ भेदवत्	
९१	3	"
९२	४	"
९३	5	"
९४	6	"
९५	7	"
९६	8	"
९७	9	"
९८	10	"
९९	11	"
100	12	"
101	13	"
102	14	"
103	15	"
104	16	"
105	17	"
106	18	"
107	19	"
108	20	"
109	21	"
110	22	"
111	23	"
112	24	"
113	25	"
114	26	"
115	27	"
116	28	"
117	29	"

118	30	पैदवत
119	31	"
120	32	"
121	33	"
122	34	"
123	35	"
124	36	"
125	37	"
126	38	"
127	39	"
128	40	"
129	41	"
130	42	"
131	43	"
132	44	"
133	45	"
134	46	"
135	47	"
136	48	"
137	49	"
138	50	"
139	51	"
140	52	"
141	53	"
142	54	"
143	55	"
144	56	"
145	57	"
146	58	"
147	59	"

550

148	60	भेदवत्
149	61	,,
150	62	,,
151	63	,,
152	64	,,
153	65	,,
154	66	,,
155	67	,,
156	68	,,
157	69	,,
158	70	,,
159	71	,,
160	72	,,
161	73	,,
162	74	,,
163	75	,,
164	76	,,
165	77	,,
166	78	,,
167	79	,,
168	80	,,
169	81	,,
170	82	,,
171	83	,,
172	84	,,
173	85	,,
174	86	,,
175	87	,,
176	88	,,

551

उत्प्रेक्षा

आदिपर्व I

Serial No.	Verse No.	
1	136	तत्राट्टहासितश्चासीत्प्र- स्कन्दन्निव संभ्रमात्।

९

Serial No.	Verse No.	
2	९	कन्याममरगर्भाभां ज्वलन्तीमिव च श्रिया।

21

Serial No.	Verse No.	
3	6	वीचिहस्तैः प्रचलितै- र्नृत्यन्तमिव सर्वतः।
4	17	आपूर्यमाणमत्यर्थं नृत्यन्तमिवोर्मिभिः।

22

Serial No.	Verse No.	
5	11	आपूर्यमाणमत्यर्थं नृत्यन्तमिव चोर्मिभिः।

55

Serial No.	Verse No.	
		30
6	12	रौद्रं साक्षादग्निमिवोद्यतम् ।
7	50	इति समरवरं सुराः स्थितास्ते
		परिघसहस्रशतैः समाकुलम् ।
		विगलितमिव चाम्बरान्तरं
		तपनमरीचिविकाशितं बभासे ॥
		23
8	8	रौद्रो वह्निरौर्व इवापरः
		41
9	10	कोपसंरक्तनयनः
		प्रज्वलन्निव मन्युना ।
		50
10	9	तेजसा प्रज्वलन्निव
		63
11	42	अतीव रूपसंपन्नां
		साक्षाच्छ्रियमिवापराम् ।

553

Serial No.	Verse No.	
		70
12	16	अनिलः प्रक्षुभ्य वनेवृक्षा- नुपैतीव हिरंसया ।
13	41	नादितः स बभौ श्रीमान् बुद्ध लोक इवापरः ।
		74
14	22	कटाक्षैः निर्दहन्तीव तिर्यग्राजानमैक्षत ।
		85
15	5	ययातिः पालयामास साक्षादिन्द्र इवापरः
		97
16	27	जाज्वाल्यमानां वपुषा साक्षाच्छ्रियमिवापराम् ।
17	29	पिबन्निव व नेत्राभ्यां नातृप्यत् नराधिपः ।

554

Serial No.	Verse No.		
		106	
18	21		पाण्डुं लक्षणसम्पन्नं दीप्यमानमिव श्रिया।
		112	
19	6		तिष्ठन्तं राजसमितौ पुरन्दरमिवापरम्।
		135	
20	15		सहस्रैर्वेष्टितो रङ्गे भिन्दन्निव नभस्तलम्।
		137	
21	1		विवेशाधिरथो रङ्गं यष्टिप्राणो ह्वयन्निव।
		142	
22	24		विनिष्करणं घोरं हृदि शल्यमिवार्पितम्

154

556

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
23	24	अर्जुनेनैव मुक्तस्तु भीमो रोषाज्ज्वलन्निव । 157
24	11	मथ्यमानेव दुःखेन हृदयेन वृथा तदा 168
25	1	शल्यविद्धा इवाभवत् 171
26	25	पुनः सं तर्कयामास रवेर्मुष्टामिव प्रभाम् 173
27	4	सचिवः सम्प्रदीप्त इवाग्निना 135
28	28	दीर्यन्ते किन्नु गिरयः किंस्विद् भूमिर्विदीर्यते । 556 किंस्विदापूर्यते व्योम जलधाराघनैर्घनैः ॥

Serial No.	Verse No.	
		१७।
29	28	तस्या रूपेण स गिरि-
		र्विभवेन च विशेषतः ।
		सवृक्ष क्षुपलतो
		हिरण्मय इवाभवत् ॥
		१८।
30	7	तेजसा दीप्यमानं वै
		द्वितीयमिव भास्करम् ।
		२१।
31	17	सा विग्रहवती श्रीः
		कामरूपा वपुष्मती
		२१२
32	20	रुधिरेणाव सिक्ताङ्गौ
		द्वाविवार्कौ नभ स्युतौ ॥
		२२२
33	32	पद्मपत्राननः पिङ्गः

Serial No.	Verse No.	
		तेजसा प्रज्वलन्निव
		225
34	14	नवमेघप्रतीकाशं
		ज्वलन्तमिव च श्रिया।
		226
35	10	शरीरैरपरैर्दीप्तै-
		र्दहन्त इवाग्नयः

55

RHETORICAL EMBELLISHMENTS.

Serial No.	Verse No.	
		सभापर्व
		3
36	25	अभिघ्नतीव प्रभया
		प्रभामर्कस्य भास्वराम्।
		10
37	5	दिव्या हेममयै रंगै-
		विद्युद्भिरिव चित्रिता
		11
38	16	दीप्यते नाकपृष्ठस्था
		भर्त्सयन्तीव भास्करम्।
		17
39	15	नित्यं दीप्ताङ्गितत्तनुः
		शतक्रतुरिवापरः
40	20	गङ्गायमुनयोर्मध्ये
		मूर्तिमानिव सागरः
		19

559

Serial No.	Verse No.	
41	55	सर्वभूतात्मभूतस्य वायोरिव शरीरिणः । 28
42	7	सौजन्येन महता राजन् कम्पयन्निव मेदिनीम् । 30
43	19	स कम्पयन्निव महीं बलेन चतुरङ्गिणा । 33
44	46	आमात्यैश्च नरश्रेष्ठो धर्मो विग्रहवानिव । 47
45	29	श्रियं तथागतां दृष्ट्वा ज्वलन्तीमिव पाण्डवे । 3

560

Serial No.	Verse No.	
46	25	प्रबभौ ज्वलमानेव दिव्यादित्येन वर्चसा। 25
47	10	किन्नु स्याद्धि नभश्छिन्नः किन्नु विदीर्यते मही। इति वै मागधा जज्ञु- भीमसेनस्य निस्वनात्॥

Serial No.	Verse No.	
		वनपर्व 3
		अ० 6
48	5	भ्राता मम सुहृच्चैव साक्षाद्धर्म इवापरः।
49	5	हृदयं दीर्यतीव मे
		12
50	8	अर्जुनः शमयामास दिधक्षन्तमिव प्रजाः।
		17
51	2	उत्पतद्भिरिवाकाशं तैर्हयैरन्वयात्परम्।
		19
52	9	उत्पतन्त इवाकाशं प्रवरं स्ते हयोत्तमाः।
53	10	दह्यमाना इव तदा नास्पृशंश्च रणे स्तदा।

562

20

54 31 ततोऽभिमहाराज शतसूर्यमिवाभवत ।

22

55 33 द्वितीयस्येवसूर्यस्य

युगान्तउपतिष्ठतः ।

41

56 " द्वितीयइवमार्तण्डो

युगान्ते समुपस्थित ।

42

57 3 नभो वितिमिरं कुर्वन्-

जलदान्पाटयन्निव ।

43

58 3 ददर्श दिव्यकुसुमै-

राहूतद्रुमिरिव द्रुमैः ।

109

59 " फेनपुञ्जाकुलजला

हंसानामिव पङ्क्तयः ।

563

Serial No.	Verse No.	
		39
60	2	विभ्राजमानो विपुलो
		गिरिर्मेरुरिवापरः ।
61	7	वाराहं रूपमास्थाय
		तर्कयन्तमिवार्जुनम् ।
62	26	निवसामि महारण्ये
		द्वितीय इव पावकिः ।
		40
63	20	तदस्त्रं पाण्डवश्रेष्ठं
		मूर्तिमन्तमिवान्तकम् ।
64	22	अध्यक्रामदमेयात्मा
		द्वितीय इव वासवः ।
		46
65	7	शशिनं वक्त्रचन्द्रेण 565
		साह्वयन्तीव गच्छती ।

54

66 28 साक्षादिवस्थितं मूर्त्या

मन्मथं रूपसंपदा।

55

67 13 आक्षिपन्तोमिवभ्रमां

शशिनः स्वेनतेजसा।

122

68 16 ददर्श मार्गको धीमां धुरन्तोमिव विद्युतम्

73

69 8 यथाऽसौ रथनिर्घोषः पूरयन्निवमेदिनीम्।

78

70 3 सकम्पन्निवमहीं

त्वरमाणोमहीपतिः।

79

71 25

मुनिरेकचरः श्रीमान

धर्मो विग्रहवानिव

565

Serial No.	Verse No.	
		81
72	17	स तं दृष्ट्वोग्रतपसं दीप्यमानमिव श्रिया ।
		104
73	23	नृत्यन्तमिव चोर्मिभि- र्वान्तमिव वायुना । हसन्तमिव फेनौघैः स्खलन्तं कन्दरेषु च ॥
		50
74	20	आवर्जिता इवाभान्ति नीपाश्चित्रककौकुराः ।
		99
75	54	प्रदीप्त इव मन्युना
		124
76	24	व्यात्ताननो घोरदृष्टि- र्ग्रसन्निव जगद्बलात् ।

5 76 /

142

77 50 ततो बृहस्पतिमासीनं

ज्वलमानमिव श्रिया।

143

78 18 भृशं चटचटाशब्दो

वज्राणां क्षिप्यतामिव।

145

79 9 स्वेनैव स प्रभावेण

द्वितीय इव भास्करः।

146

80 22 वलिभिर्धातुविच्छेदैः

काञ्चनाञ्जनराजतैः।

सपक्षमिव नृत्यन्तं

पार्श्वलग्नैः पयोधरैः॥

81 23 मुक्ताहारैरिवाचितं

स्रुतैः प्रस्रवणोदकैः।

567

82 62 बाहुशब्देन घोरेण

नदन्तीव गिरेर्गुहा।

83 36 कम्पयन्मेदिनीं पद्भ्यां

निर्घात इव पर्वसु।

158

84 82 स्रग्धरां विग्रहवतीं

साक्षाच्छ्रियमिवापराम्।

161

85 29 गन्धमादनमाजग्मुः

प्रकर्षन्त इवाम्बरम्

162

86 35 प्रकर्षन्त इवाभ्राणि

पिबन्त इव मारुतम्

187 568

87 43 नृत्यमानामिवोर्मिभि-

गर्जमान मिवाम्भसा।

205

88 27 मुरजेनाग्निनाक्रुद्धो

लोकानुद्वर्तयन्निव।

153

89 12 द्यौः स्वित्पततीति किं भूमि-

र्दीर्यति पर्वतोनुकिम्

156

90 83 स्वर्गपथानमावृत्य

हिमवन्तमिवस्थितम्।

150

91 5 समुच्छ्रितमहाकायो

द्वितीय इव पर्वतः।

157

92 50 स्मयमान इव क्रोधात् 569

साक्षात्कालान्तकोपमः

158

९३ 67 कामवश्यैस्सुमुत्सुकाकारान्

कामस्येव शरोत्करान् ।

161

९४ 25 शोभमाना रथे युक्ता-

स्तरिष्यन्ति इवाशुगाः ।

९५ 33 त्रैलोक्यश इवापरः ।

206

९६ 19 बृहन्तं क्रोधसंतप्तं

ज्वलन्तमिव तेजसा ।

306

९७ 9 अंगदोबद्धमुकुटो

दिशः प्रज्वालयन्निव ।

231

९८ 30 ते पिबन्त इवाकाशं

ग्रसयन्तश्चराचरम् ।

570

282

99	57	पक्षिणं दृष्टवन्तः स्म वैनतेयमिवापरम् ।

283

100	15	तेन व्यूढेन सैन्येन लोकानु द्रुतयान्निव ।

571

विराट्पर्व

38

101	3	हया आलिखन्तद्भुलाकाशम् ।

56

102	21	ततः शंखमुपाध्मासो-
		द्दारयन्निवपर्वतान् ।

572

उद्योगपर्व

8

103 6 प्रपद्यन्निव भूतानि

कम्पयन्निव मेदिनीम्

9

104 49 कालसूर्य इवोदितः

19

105 20 आजग्मुः पृथ्वीपालाः

कम्पयन्त इवाचलान् ।

83

106 59 पन्थानमाक्रमन्निव

ग्रसमान इवाम्बरम् ।

143

107 35 गदापाणिर्नरव्याघ्रो

ग्रसन्निव महीमिमाम् ।

5

108 18 चालयन्तीव गां देवीं

सपर्वतवनामिमाम् ।

10

109 16 ग्रसन्तमिव लोकांस्त्रीन्

सूर्याचन्द्रमसौ यथा ।

95

110 32 नवमेघप्रतीकाशां

ज्वलन्तीमिव तेजसा ।

121

111 12 ययातिरूप जिघ्नन्वै

निपपात महीं प्रति ।

भूमौ स्वर्गे च सम्बद्धां

नदीं धूममयीमिव ॥

6

112 26 त्रिभिर्नेत्रैः कृतोद्योत-

रश्मिभिः सूर्यैरिवोदितैः।

575

भीष्मपर्व

45

113 39 शरं चैव महाघोरं

कालदण्डमिवापरम् ।

50

114 56 जघ्नुः परिवृता राजंश्चलन्त-

इव पर्वताः ।

62

115 5 तं भीमसेनः समरे

महोदधिमिवापरम् ।

82

116 11 अभीषुहस्तं कृष्णं च

दृष्ट्वादित्यमिवापरम् ।

85

117 39 जगाम भूमिं ज्वलिता महोल्का 51

भुक्ताम्बराद्रुमिव सम्पतन्ती ।

८९

118 २६ चक्रारवदनं घोरं

क्रुद्धः काल इवापरः ।

107

119 ६६ पश्यामस्त्वां महाबाहो

रथे सूर्यमिवाम्बरे ।

५७७

द्रोणपर्व

7

120 31 परेषामग्रतस्तस्थौ

कालचक्रमिवोद्यतम् ।

14

121 1 निर्दहन्तमनीकानि

साक्षादग्निमिवोत्थितम् ।

23

122 47 अन्तरिक्षसवर्णास्तु

तारकाचित्रिताङ्गा हयाः ।

104

123 20 तत्प्रविद्धमिवाकाशं

शूरैः शंखविनादितम् ।

124 20 बभूव भृशमुद्विग्नं

निर्घातैरिव नादितम् ।

578

128

125	6	घोषेणमहताराजन्
		पूरयन्तीवमेदिनीम् ।
		139
126	5	तस्माद्भूराः प्रादुरासन्
		पूरयन्त इवाम्बरम् ।
		147
127	59	सशैनेयं रणक्रुद्धः
		प्रहसन्निव चक्षुषा ।
		181
128	37	ननाद च महानादं
		पूरयन्निवमेदिनीम् ।
		181
129	11	दारयन्ती धरां देवीं
		कम्पयन्तीव पर्वतान् ।
		200

579

130	37	विद्वा विद्वानदद्रौणिं
		कम्पयन्निव मेदिनीम् ।
		50
131	4	बरासि शक्त्यृष्टि वरूथचर्मणां
		विभूषणानाञ्च समाक्षिपन्प्रभाः ।
		दिवं च भूमिं च समानयन्निव
		श्रियं तनुं भानुरुदेति पावकम् ॥
		74
132	2	मज्जमानमगाधे विपुले शोकसागरे ।
		80
133	37	अपश्यत्तदा पार्थो
		ज्वलन्तमिव पर्वतम् ।
134	39	सहस्रमिव सूर्याणां
		दीप्यमानं स्वतेजसा ।
		90

580

135	10	आलम्बहस्तान्संरब्धान्
		सपक्षानिव पर्वतान् ।
136	13	काष्ठातीतइवादित्यः
		प्रपतन्संयुगक्षये ।
137	21	सकुण्डलानां पततां
		शिरसां धरणीतले ।
		पद्मानामिव संघातैः
		पार्थश्चक्रे निवेदनम् ॥

98

138	5	उत्पतद्भिरिवाकाशे
		क्रामद्भिरिव पर्वतम् ।
		रुक्मपुंखाञ्छरानस्यन्
		युयुधानमुपाद्रवत् ॥
139	31	अदृश्यन्तोष्णपर्याये
		मेघानामिव वागुराः ।

581

38

		104
१५०	5	ते पिबन्त इवाकाशं-
		मश्वै रथ्यौ महारथाः।
		108
१५१	३९	ततः क्रोधाभिताम्राक्षो
		निर्दहन्निव पावकः।
		संदधे त्वाष्ट्रमस्त्रं स
		स्वयं त्वष्टेव मारुतिः॥
		112
१५२	३८	तस्थौ क्रोधेध्म संदीप्तः
		कालसूर्यइवोद्यतः।
		122
१५३	५०	अभ्यगाद्वरुणीं तूर्णं
		लोहितार्द्रो ज्वलन्निव।
		128

582

144	6	घोषेण महता राजन्
		पूरयन्तीव मेदिनीम् ।
		135
145	22	भीमं भीमायुधं क्रुद्धं
		साक्षात्कालमिव स्थितम् ।
		139
146	40	आकर्णान्मण्डलीभूतं
		शक्रचापमिवापरम् ।
147	40	तस्माच्छराः प्रादुरासन्
		पूरयन्तद्भुताम्बरम् ॥
148	42	गगने रचिता माला
		काञ्चनीव व्यरोचत ।
149	52	अमर्षी बलवान्क्रुद्धो
		दिधक्षन्निव पावकः ॥
150	59	मुमोचाधिरथिर्वीरो

583

यमदण्डमिवापरम् ।

146

151 7 आकर्णपूर्णनिर्मुक्तै-

रन्यर्कांशुनिभैः शरैः ।

नभोऽभवद् दुच्छेद्य-

मुल्काभिरिव संवृतम् ॥

167

152 11 तदाऽपतद्दू सहसा

कालचक्रमिवोद्धतम् ।

171

153 37 ननाद च महानादं

पूरयन्तीव मेदिनीम् ।

179

154 35 नभोगता शक्तिविमुक्तहस्ता ।

मेघास्यमुच्चैरिव शक्तिमुग्राम् ।

584

183

155 8 तस्य हस्तस्थिता शक्तिः

कालरात्रिरिवोदिता ।

~~183~~

156 57 शोकोपहतसंकल्पं

दह्यमानमिवाग्निना ।

184

157 44 ततथा निद्रया भग्न-

मनोर्थं भास्वदद्भुतम् ।

कुलिशैः शिल्पिभिर्न्यस्तं

पटे चित्रमिवाद्भुतम् ॥

158 45 ते क्षत्रियाः कुण्डलिनो युवानः

परस्परं सायकविक्षताङ्गाः

कुम्भेषु लीनाः सुषुपुर्गजानां

कुचेषु लग्ना इव कामिनीनाम् ॥

585

185

159 25 क्वचिद्गाण्डीवधन्वानं

ज्वलन्तमिव तेजसा।

186

160 2 अरुणोऽभ्युदयं चक्रे

ताम्रीकुर्वन्निवाम्बरम्।

188

161 1 रथवेगेन तीव्रेण

कम्पयन्निव मेदिनीम्।

191

162 6 पार्थेन परामृष्टं ज्वलन्तमिव तद्धनुः

192

163 73 ऋषेः प्रसादात्कृष्णस्य

सत्यवत्याः सुतस्य च।

विधूममिह संयान्तीमुल्कां

प्रज्वलितामिव॥

586

		195
164	23	मृदनतः सर्वसैन्यानि
		युगान्तमिव कुर्वतः।
		196
165	23	मन्ये वज्रधरस्यैव
		निनादो भैरवस्वनः।
		199
166	19	चक्राणि चक्षुरान्तानि
		मण्डलानीव भास्वतः।
		200
167	13	तां समेघां दिवोद्भूतां
		बाणवृष्टिं समन्ततः।
		जलवृष्टिं महाघोरां
		तपान्तइव चिन्तयन्॥
		201
168	30	द्रुमाणां शिखराणीव
		दाव दग्धानि भारिख।

587

अश्ववृन्दान्यदृश्यन्त

रथवृन्दानि भारत ॥

१८१ ५०. सहितौ प्रत्यदृश्येतां

नभसीव तमोनुदौ ।

588

कर्णपर्व

10

170 53 दिवाकर इवापरः

12

171 6 तैः स्फुरद्भिर्महीभाति
रक्ताङ्गुलितैस्तथा ।
गरुड प्रहितैरुग्रैः
पंचास्यैरुरगैरिव ॥

172 26 तयोः समभवद्युद्धं
द्विपयोरुग्ररूपयोः ।
यदृच्छया द्रुमवतोः
महापर्वतयोरिव ॥

25

173 15 पपात धरणी तूर्णं
दारयन्तीव भारत ।

46

589

174	2	वादित्राणां च निनदैः कम्पयन्निव मेदिनीम् ।
175	40	प्रभासन्तं महामेरुं स्थितं मेरुमिवापरम् 53
176	22	पाञ्चजन्यं च कृष्णोऽपि पूरयन्निव रोदसी । 21
177	28	समभ्यधावन्त भृशं कालदण्डैरिवोद्यतैः । 37
178	16	समागतं मृत्युमिवोग्ररूपिणम् 46
179	40	प्रभासन्तं महामेरुं स्थितं मेरुमिवापरम् । 49
180	17	युगान्ते दग्धुकामस्य संवर्तोऽग्निरिवापरः ।

56

181 25 प्रज्वलन्निव वेगेन

संरभादुद्धिरेक्षणः ।

182 33 सरोषान्निश्वसन्राजन्

निर्दहन्निव चक्षुषा ।

59

183 14 प्रेषयामास संक्रुद्धो

मृत्युदण्डमिवापरम् ।

63

184 33 ताभ्यां स सहितस्तूर्णं

क्रीडन्निव नरेश्वरः ।

591

शल्यपर्व

9

185 12 हयाश्च पर्यधावन्त
विवलन्तश्च मेदिनीम्।

186 15 अभवन्नादिता भूमि-
र्निर्घातैरिव भारत।

5

187 20 विवलन्तश्च चाकाशं
रथे युक्ताश्च वाजिनः।

17

188 48 क्रोधेन नृत्यन्निव धर्मराजः

18

189 26 प्रययौ सिंहनादेन
कम्पयन्निव मेदिनीम्

46

190 102 कुमारेण महाराज

त्रिविष्टपमिवापरम् ।

52

191 19 तां दृष्ट्वा गालविः प्रीतो

दीपयन्तीमिव श्रिया ।

593

शान्तिपर्व

53

192 23 तेग्रसन्तदूलाकाशं

वेगवन्तो महाबला: ।

67

193 30 महाभिजनसम्पन्ना-

स्तेजसा प्रज्वलन्निव ।

124

194 51 ततोऽपरो महाराज

प्रज्वलन्निव तेजसा ।

228

195 11 तमर्कमिवापरम् ।

284

196 37 ततः किलकिलाशब्दै-

राकाशे पूरयन्निव ।

362

197 ~~5~~13 ~~विमृत सूर्य सहस्रस्य~~

आदित्याभिमुखोऽभ्येति गगनं पारयन्निव

~~तेजस्संवर्तकोपम:~~

२८१

१९८ 33 विनिष्क्रान्तं तु तं दृष्ट्वा

ज्वलन्तमिव तेजसा।

३२५

१९९ ११ तथा ऋषुः शुक्लोऽमले

प्रज्वलन्निव तेजसा

३३३

२०० ५ निर्घातशब्दश्च

गिरिर्हिमवान दीर्यतीव।

३६२

२०१ १५ अनिर्देश्येन रूपेण

द्वितीय इव भास्करः।

२०२ 18 कश्यप दिव भाद्रस्य

भातः सूर्य इवापरः।

595

6

२०३ ३५ वसुर्वज्रशतैरिद्धा

द्वितीयदूनवासव: ।

14

२०४ ५० वृषरूपधरं साक्षात्

क्षीरोदमिव सागरम् ।

२०५ ५१ वज्रसारमयै: शृङ्गै: -

निष्टप्तकनकप्रभै: ।

सुतीक्ष्णैर्मृदुरक्ताग्र-

रुत्किरन्तमिवावनिम् ।

२०६ ५३ त्रिभिर्नेत्रै: कृतोद्योतं

त्रिभि: सूर्यैरिवोदितै: ।

२०७ ५९ सस्फुलिङ्गं महाकायं

विसृजन्तमिवानलम् ।

२०८ 60 सहस्रभुजजिह्वास्य-

मुद्गिरन्तमिवानलम् ।

596

२०९ 269 त्रिशिखां भ्रुकुटिं कृत्वा
तर्जमानमिव स्थितम् ।
२१० 278 शक्तिं घण्टां समादाय
द्वितीयइव पावकः ।
२११ 279 शूलं विष्टभ्य तिष्ठन्तं
द्वितीयमिव शंकरम् ।
२१२ 246 सहस्रमिव सूर्याणां
सर्वमापूर्य धिष्ठितः ।

18

२१३ 11 कपिमध्ये स्थितः प्राह
ज्वलन्निव दिवाकरः

19

२१४ 32 सोऽपश्यत्कोश्वनद्वारं
दीप्यमानमिव श्रिया ।
२१५ 36 पश्येनं त्वं महाराज

597

ज्वलन्तमिव तेजसा।

30

२१६ 13 सुदर्शो दर्शसंकाशः

साक्षाद्धर्म इवापरः।

२१७ 58 रूपेणेन्द्र इवापरः

141

२१८ 34 द्वादशादित्यसदृशः

युगान्ताग्निरिवापरः।

598

आश्वमेधिकपर्व

75

२१९ 11 पुञ्चोद्यमानः सगजः

तेन राज्ञा महाबलः ।

तदांकुशेन विलसौ

उत्पतिष्यन्निवाम्बरम् ॥

76

२२० १ स नृत्यन्निव नागेन्द्रो

वज्रदत्तप्रचोदितः ।

२२१ 1१ विशन्निव महाशैलो

महीं वज्रप्रपीडितः ।

222 27 विदुरो धर्मराजस्य

तेजसा प्रज्वलन्निव।

600

अतिशयोक्तिभेदाः

1 भेदेऽभेदः

2 सम्बन्धेऽसम्बन्धः

1. अतिशयोक्ति

When उपमान or अप्रस्तुत swallows up the विषय and there is therefore an apprehension of identity, it is अतिशयोक्ति.

अतिशयोक्तिभेदाः

1 भेदेऽभेदः

2 सम्बन्धेऽसम्बन्धः

3 अभेदे भेदः

4 असम्बन्धे सम्बन्धः

5 कारणात्प्रथमं कार्यस्य भावे

6 कार्यकारणयोः समकालत्वे

601

अतिशयोक्तिः

आदिपर्व

71

1 38 तेजसा निर्दहेल्लोकान्
कम्पयेद्धरणीं पदा ।
संक्षिपेच्च महामेरुं
तूर्णमावर्तयेद्दिशः ॥

111

2 9
सा ददर्श तमायान्तं
भास्करं लोकभावनम् ।

602

उद्योगपर्व

48

3 48 स दीर्घबाहुः
दृढधन्वा महात्मा।
भिन्द्याद्गिरीन्
संहरेत्सर्वलोकान् ॥

167

4 9
हन्यादेकरथेनैव
देवानामपि वाहिनीम्।
वपुष्मांस्तलघोषेण
स्फोटयेदपि पर्वतान् ॥

180

5 32 न स्म सूर्यः प्रतपति
शरजालसमावृतः।
मातरिश्वा तत स्तस्मिन्

603

मेघरुद्र इवामलत ॥

604

भीष्मपर्व

19

6 21 चरन्त्वेगेन महता

समुद्रमपि शोषयेत् ।

605

द्रोणपर्व

196

7 2 चचाल पृथिवी चापि

चुक्षुभे च महोदधिः।

प्रतिस्रोतः प्रवृत्ताश्च

गन्तुं तत्र समुद्रगाः॥

197

8 18 दारयेयं महीं क्रोधा-

द्विकिरेयं च पर्वतान्।

606

कर्णपर्व

32

9 50 शोभितं समुद्भ्रान्तं

तेजसास्त्रेण पार्थिव ।

40

10 8

घोररूपो महारौद्र-

स्तनुत्रास्थिविदारणः ।

निर्भिद्यां येन रुद्रोऽहं-

मपि मेरुं महागिरिम् ॥

46

11 79 न स शक्यो युधा जेतुं-

मन्त्रं कुरु मनोरथम् ।

बाहुभ्यामुद्धरेद् भूमिं

दहेत् क्रुद्ध इमाः प्रजाः ॥

94

12 49 इतेऽर्णे सरितो

नप्रसुस्रवुः

जगाम चास्तं

सविता दिवाकरः।

ग्रहश्च तिर्यक्

ज्वलनार्कवर्णः

सोमस्य पुत्रोऽ-

भ्युदियाय तिर्यक्॥

13 50

नभः प्रफालित

ननाद चोर्वी

वनुश्च वाताः

परुषाः सुघोराः।

दिशोऽलमूलुः

ज्वलिताः सधूमाः

607

महार्णवाः सत्व-

रुद्रसूक्ष्म ॥

608

शल्यपर्व

५

८५ 37 साल्यकेश्चैव पोलैगो

भीमसेनस्य चोभयो:।

दारयेच्च गिरीन्सर्वान्

शोषयेच्चैव सागरान्॥

609

सौप्तिकपर्व

18

15 9 तस्मात्तत्कार्मुकं दृष्ट्वा

ब्रह्मचारिणमव्ययम् ।

विव्यथे पृथिवी देवी

पर्वताश्च चकम्पिरे ॥

16 10

न ववौ पवनश्चैव

नाग्निर्जज्वाल वैधितः ।

व्यभ्रमच्चापि संविग्नं

दिवि नक्षत्रमण्डलम् ॥

17 11 न बभौ भास्करश्चापि

सोमः श्रीमुक्तमण्डलः ।

शान्तिपर्व

284

18 38 पर्वताश्च व्यशीर्यन्त

चकम्पे च वसुन्धरा।

मारुताश्चैव घूर्णन्ति

चुक्षुभे वरुणालयः॥

19 39

अग्नयो नैव दीप्यन्त

नैव दीप्यति भास्करः।

ग्रहा नैव प्रकाशन्ते

नक्षत्राणि न चन्द्रमाः॥

342

20 22

अगाधोऽसं समुद्रश्च

हिमवांश्च व्यशीर्यत।

तस्मिन्नेवं समुत्पन्ने

611

अ/त

निमित्तपाण्डुनन्दन ॥

612

परिशिष्ट

अतिशयोक्तिः

वनपर्व

155

२१ ३ निष्प्रभश्चाभवत्सूर्य-

श्छन्नरश्मिस्तमोवृतः।

613

तुल्ययोगिताभेदौ

1 प्रस्तुतानामेक धर्माभिसम्बन्धे

2 अप्रस्तुताना " " "

In दीपक one or more प्रस्तुत things; and one or more अप्रस्तुत things are connected with one attribute; while in तुल्ययोगिता all the things must be either प्रस्तुत or अप्रस्तुत there cannot be both प्रस्तुत and अप्रस्तुत things.

In दीपक the उपमेय is प्रस्तुत and the उपमान is अप्रस्तुत while in तुल्ययोगिता as all things are either प्रस्तुत or ~~are~~ all अप्रस्तुत. It is left to the ~~xxxxxxxx~~ volition of the hearer to regard one as the उपमेय and the other as the उपमान

614

तुल्ययोगिताभेदौ

1 प्रस्तुतानामेक धर्माभिसम्बन्धे

2 अप्रस्तुताना " " "

614

वनपर्व तुल्ययोगिता

57

1 8 दमयन्ती ततोरङ्गं

प्रविवेश शुभानना ।

मुष्णन्ती प्रभया राज्ञां

चक्षूंषि च मनांसि च ॥

615

उद्योगपर्व

35

2 49 तृणोल्कया ज्ञायते जातरूपम्,
वृत्तेन भद्रो व्यवहारेण साधुः।
शूरो भयेष्वर्थकृच्छ्रेषु धीराः
कृच्छ्रास्वापत्सु सुहृदश्चारयश्च ॥

3 50 जरा रूपं हरति
हि धैर्यमाशा
मृत्युः प्राणा न्
धर्मचर्यामसूया।
क्रोधः श्रियं
शीलमनार्यसेवा
ह्रियं कामः सर्व-
मेवाभिमानः ॥

616

५ ॥ मारुतोद्धूतवेगेन

येनमन्त्युन्नमन्ति च ।

औषध्यः पादपाः गुल्मा

न ते यान्ति पराभवम् ॥

617

दीपकभेदौ

1 एकानुगमनक्रियासम्बन्धे

2 अनेक क्रिया सम्बन्धे

618

दीपकम्

वनपर्व

63

1 14

मुहुरुत्पतते बाला

मुहुः पतति विह्वला।

मुहुरालीयते भीता

" क्रोशति रोदति॥

81

2 5

यथा च वेदान्सावित्री

याज्ञसेनी यथा पतीन्।

न जहौ धर्मतः पार्थान्

मेरुमर्क प्रभा यथा॥

619

उद्योगपर्व

40

3 7 नाग्निस्तृप्यति काष्ठानां

नापगानां महोदधिः ।

नान्तकः सर्वभूतानां

न पुंसां वामलोचना ॥

620

1 अर्थान्तरन्यास 2 दृष्टान्त 3 प्रतिवस्तूपमा

In अर्थान्तरन्यास a general proposal is strengthened by particular instances or a particular instance is confirmed by a generalproposition

In नि दृष्टान्त व प्रतिवस्तूपमा the two sentences do not stand in the relation of general and particular propositions. In them, if the first is a particular the 2nd is so.

---

1 प्रतिवस्तूपमा 2 दृष्टान्त

1. Although in both similarity is implied, still in the attribute is the same in both the sentences, being only expressed in different words; while in दृष्टान्त the attribute in one sentence is only similar to (and not identical with) the tribute in the 2nd sentence.

In दृष्टान्त the two attributes mentioned in the two sentences stand in the relation of the original and its reflection.

In दृष्टान्त a well-known object alone is taken as a type प्रतिबिम्ब

In प्रतिवस्तूपमा the objects taken are not well-known.

621

दृष्टान्तस्य

द्वाविमभेदौ

1 साधर्म्येण

2 वैधर्म्येण

1 निदर्शना 2 दृष्टान्त

In निदर्शना resemblance is supposed in order to account for the bringing to-gether of two things; while in दृष्टान्त the sense is quite complete and then that sense simply implies resemblance.

621

दृष्टान्तस्य

द्वाविमभेदौ

1 साधर्म्येण

2 वैधर्म्येण

621

दृष्टान्त:

आदिपर्व। ५०

१ १ नासम्यक् कृतकारी स्या-

दुपक्रम्य कदाचन।

कण्टकोऽप्यपि दुश्छिन्न-

आस्रवं जनयेच्चिरम्॥

622

विराट् पर्व

20

2 26 किं नु वक्ष्यति सम्राण्मां

वर्णकः सुकृतो न वा।

नान्यपिष्टं हि मत्स्यस्य

चन्दनं किल रोचते॥

623

उद्योगपर्व

33

3 51 शान्तिखड्गः करे यस्य
दुर्जनः किं करिष्यति ।
अतृणे पतितो वह्निः
स्वयमेवोपशाम्यति ॥

34

4 78 रोहते सायकैर्विद्धं
वनं परशुना हतम् ।
वाचा दुरुक्तं बीभत्सं
न संरोहति वाक्क्षतम् ॥

624

58

5 17 नच शत्रुरवज्ञेयो

दुर्बलोऽपि बलीयसा।

अल्पोऽपि दहति वह्नि-

र्विषमल्पं हिनस्ति च॥

140

6 60 नासम्यक्कृतकारी स्या-

दप्रमत्तः सदा भवेत्।

कण्टकोऽपि हि दुश्छिन्नो

विकारं कुरुते चिरम्॥

146

7 5 अरावप्युचितं कार्य-

मातिथ्यं गृहमागते। 625

छेत्तुमभ्यागते छायां

नोपसंहरते द्रुमः॥

8 ९५ नजात्वकाले कुसुमं

कुतः फलम् ।

पपात वृक्षात्प-

वनेरितादपि ।

रसप्रदाः कामदु-

धाश्च धेनवो

नदारुणालाग्

विचचार कश्चित ॥

626

9 33 रोहते सायकैर्विद्धं

वनं परशुनाहतम् ।

वाचादुरुक्तं बीभत्सं

नसंरोहतिवाक्क्षतम् ॥

627

निदर्शनाभेदौ

१ सम्भवद्वस्तुसम्बन्धे

२ असम्भवद्वस्तुसम्बन्धे ।

628

1 16 त्यजेच्च पृथिवी गन्ध-

मापश्च रसमात्मनः ।

ज्योतिस्तथा त्यजेद्रूपं-

वायुः स्पर्शगुणं त्यजेत् ।

2 17 प्रभां समुत्सृजेदर्को

धूमकेतुस्तथोष्मताम् ।

त्यजेच्छब्दं तथाऽऽकाशं

सोमः शीतांशुतां त्यजेत् ॥

3 18 विक्रमं वृत्रहा जह्यात्-

धर्मं जह्याच्च धर्मराट् ।

न त्वहं सत्यमुत्स्रष्टुं

व्यवसेयं कथंचन ॥

629

सभा पर्व

64

4 9 यो बलादनुशास्तीह –

सोऽभिनत्ति शिरसा शैल-

महिं भोजयते च यः ॥

74

5 10 अहीनाशीविषान्क्रुद्धा-

न्नाशाय समुपस्थितान् ।

कृत्वा कण्ठे च पृष्ठे च

कः समुत्स्रष्टुमर्हति ॥

75

6 5 मा कुलस्य क्षये घोरे

कारणं त्वं भविष्यसि ।

बद्धं सेतुं को नु भिन्द्यात-

द्धमेच्छान्तं च पावकम् ॥ 630

7 35 चलेद्धि हिमवान स्थाना-

न्निष्प्रभः स्याद्दिवाकरः ।

शैत्यं सोमात्प्रणश्येत

न सत्यं विचलेद्धादि ॥

631

वनपर्व

12

8 131 पतेद् द्यौर्हिमवाञ्छीर्ये-

त्पृथिवी शकलीभवेत्।

शुष्येत्तोयनिधिः कृष्ण

न मे मोघं वचो भवेत्॥

33

9 74 अपेयात्किल भाः सूर्या-

ल्लक्ष्मीश्चन्द्रमसस्तथा।

249

10 31 विदीर्येत् सकला भूमि-

द्यौश्चापि शकलीभवेत्।

रविरात्मप्रभां जह्यात्

सोमः शीतांशुतां त्यजेत्॥

632

11 32 वायुः शैघ्र्यमथो जह्या-

द्धिमवांश्च परिव्रजेत्।

सुप्येन्तीयं समुद्रेषु

बहिरप्युच्छ्रितांस्त्यजेत् ॥

12 33 न चाहं त्वदृते राजन्

प्रशासेयं वसुन्धराम् ॥

268

13 6 बाल्यात्प्रसुप्तस्य महाबलस्य

सिंहस्य पक्ष्माणि मुखाल्लुनासि ।

पदा समाहत्य पलायमानः

क्रुद्धं यदा द्रक्ष्यसि भीमसेनम् ॥

14 7 महाबलं घोरतरं प्रवृद्धं

जातं हरिं पर्वतकंदरेषु ।

प्रसुप्तमुग्रं प्रपदेन हंसि

यः क्रुद्धमायोत्स्यसि जिष्णुमुग्रम् ॥

15 8 कृष्णोरगौ तीक्ष्णमुखौ द्विजिह्वौ 633

मत्तः पदाक्रामसि पुच्छदेशे ।

यः पाण्डवाभ्यां पुरुषोत्तमाभ्यां
जघन्यजाभ्यां प्रपुपुत्ससे त्वम् ॥

272

16 51 जले निमग्नां गां दृष्ट्वा
योद्धर्तुं मनसेच्छति ।
किंनु रूपमहं कृत्वा
सलिलादुद्धरे महीम् ॥

277

17 49 कः शूलं तीक्ष्णमासाद्य
सर्वगात्रैर्निघर्षते ।
कः शिरस्यग्निमाधाय
विश्वस्तः स्वपते सुखम् ॥

18 50 आशीविषं घोरतरं
पादेन स्पृशतीह कः ।
सिंहं केसरिणं कश्च

634

दंष्ट्रायां स्वस्य तिष्ठति ॥

२७८

१९ २८ पतेयं गिरिशृङ्गाद्वा
विशेयं वा हुताशनम् ।
रामं भर्तारमुत्सृज्य
न त्वहं त्वां कथंचन ॥

२० ३८ पपतेद् द्यौः सनक्षत्रा
पृथिवी च शकलीभवेत् ।
शैत्यमग्निरियान्नाहं-
स्त्यजेयं रघुनन्दनम् ॥

२१ ३९ कथं हि भिन्नकरटं
पद्मिनं वनगोचरम् ।
उपस्थाय महानागं
करेणुः सूकरं स्पृशेत् ॥ 635

२२ ४० कथं हि पीत्वा माध्वीकं

पीत्वा च मधुमाध्वीकम्।

लोभं सौवीरकं कुर्या-

द्वारिकाविदिति स्मरेत्॥

15

23 51 यथाग्निश्वेतनो नाम्नः
कूलस्थः कूलमुत्तरम्।
तर्तुमिच्छति मन्दात्मा
तथा त्वं कर्तुमिच्छसि॥

51

24 13 आशीविषस्य क्रुद्धस्य
पाणिमुद्यम्य दक्षिणम्।
अवमृश्य प्रदेशिन्या
दंष्ट्रामादातुमर्हसि॥

25 14 अथवा कुञ्जरं मत्त
मेक एव चरन्वने।
अनंकुशं समारुह्य
नगरं गन्तुमिच्छसि॥ 637

26 15 समिद्धं पावकं चैव

घृतमेदोवसाद्युतम् ।
घृताक्तक्षीरवासास्त्वं
मध्ये नोत्स्रष्टुमिच्छसि

27 16 आत्मानं कः समुद्धृत्य
कण्ठे बद्ध्वा महाशिलाम् ।
समुद्रं तरते दोर्भ्यां
तत्र किं नाम पौरुषम् ॥

638

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

उद्योगपर्व

५

२८ 5 गर्दभे मार्दवं कुर्या-

द्गोषु तीक्ष्णं समाचरेत् ।

मृदु दुर्योधने वाक्यं

यो ब्रूयात्पापचेतसि ॥

५८

२९ 71 स बाहुभ्यां सागरमुत्तितीर्षे-

न्महोदधिं सलिलस्याप्रमेयम् ।

तेजस्विनं कृष्णमत्यन्तशूरं

युद्धेन यो वासुदेवं जिगीषेत् ॥

30 72 गिरिं य इच्छेत्तु तलेन भेत्तुं

शिलोच्चयं श्वेतमतिप्रमाणम् ।

तस्यैव पाणिः सनखो विशीर्येत्-

न चापि किञ्चित्स गिरेस्तु कुर्यात् ॥ 639

31 73 अग्निं समिद्धं शमयेद्भुजाभ्यां

चन्द्रं च सूर्यं च निवारयेत् ।
हरेद्देवानाममृतं प्रसह्य
युद्धेन योऽवासुदेवं जिगीषेत् ॥

59

32 25 बाहुभ्यामुद्वहेद्भूमिं
दहेत्क्रुद्ध इमाः प्रजाः ।
पातयेत्त्रिदिवाद्देवान्
योऽर्जुनं समरे जयेत् ॥

82

33 48 चलेद्धि हिमवान् शैलो
मेदिनी शतधा फलेत् ।
द्यौः पतेच्च सनक्षत्रा
न मे मोघं वचो भवेत् ॥

640

124

34 57 बाहुभ्यामित्यादिकं पद्यं पुनरुदाहृतम्

35 98 द्रोणं महाद्युतिं पार्थ

जेतुमिच्छसि तन्मषा ।

नहि शुश्रुम वातेन

मेरुमुन्मथितं गिरिम् ॥

36 99 अनिलो वा वहेन्मेरुं

द्यौर्वापि निपतेन्महीम् ।

युगं वा परिवर्तेत

यद्येवं स्याद्वा धौत्य माम् ॥

37 100 संयुगं गच्छ भीष्मेण

भित्त्वा शिरसा गिरिम् ।

तरस्वता महागाधं

बाहुभ्यां पुरुजोदधिम् ॥

641

161

38	16	द्रोणं महाद्युतिमित्यादिकं पद्यं पुनरुदाहृतम्
39	17	अनिलो वेत्या 〃 〃 〃 〃
40	38	संयुगं गच्छ 〃 〃 〃 〃

162

41	26	वेलामतिक्रमेत्सद्यः
		सागरो वरुणालयः।
		पर्वताश्च विशीर्येयु-
		र्मयोक्तं न मृषा भवेत् ॥

द्रोणपर्व

13

५२ १० न स तं जीवलोकेऽस्मिन्
कामं प्राप्येत कथंचन ।
प्रपतेद्द्यौः सनक्षत्रा
पृथिवी च शकलीभवेत् ॥

१५५

५३ २४ तेन वृष्णिप्रवीराणां
चक्रं न प्रतिहन्यते ।
अपि मेरुं वहेत् कश्चि-
त्तरेद्वा मकरालयम् ॥

कर्णपर्व

३१

५५ 8 समुद्रतरणं दोर्भ्यां
कण्ठे बद्ध्वा यथा शिलाम्।
गिर्यग्राद् वा निपतनं ता-
दृक् तव चिकीर्षितम्॥

५5 20 ईषादन्तं महानागं
प्रभिन्न करटामुखम्।
शशको ह्वयसे युद्धे
कर्ण पार्थं धनञ्जयम्॥

५6 21 बिलस्थं कृष्णसर्पं त्वं
बाल्यात्काष्ठेन विध्यसि।
महाविषं पूर्णकोपं
यत्पार्थं योद्धुमिच्छसि॥

644

५7 24 सर्वांमसां निर्विंभीमं
मूर्तिमन्तं कृष्णसुतम्

चन्द्रोदये विलयन्तं-
मप्लव: सन्न तितीर्षसि ॥

48 25 ऋषभं दुन्दुभिग्रीवं
तीक्ष्णं शृङ्गं प्रहारिणम् ।
वत्स आह्वयसे युद्धे कर्णं पार्थधन-
ञ्जयम् ॥

49 26 महामेघं महाघोरं
दर्दुरः प्रतिनर्दसि ।
कामतोयप्रदं लोके
नरपर्जन्यमर्जुनम् ॥

56

50 75 वरुणं कोऽम्भसा हन्या-
दिन्धनेन च पावकम् ।
कोवाऽनिलं निगृह्णीयात्
पिबेद्वा को महार्णवम् ॥

645

5 | 105 पतेद्दिवाकरः स्थाना-

च्छुष्येदपि महोदधिः ।

शैत्यमग्निरियान्न त्वां

हन्यात्कर्णो धनञ्जय ॥

646

आश्वमेधिकपर्व

7

५२ २२ यावन्नैतत्सहस्रांशु-

स्थिरं स्थापि पर्वता:।

तावल्लोकान्नलमेयं

त्यजेयं संगतं यदि ॥

647

व्यतिरेकभेदाः

1	श्लेषेण शाब्दे-	उत्कर्षहेतोरुक्तावुपमानस्य	निकर्षहेतोश्चोक्तौ	
2	अ 〃 〃	〃	〃	〃
3	श्लेषेणार्थे	〃	〃	〃
4	अ 〃 〃	〃	〃	〃
5	श्लेषेणाक्षिप्ते	〃	〃	〃
6	अ 〃 〃	〃	〃	〃
7	श्लेषेण शाब्दे -	उत्कर्षहेतुमात्रस्योक्तौ		
8	अ 〃 〃	〃	〃	
9	श्लेषेणार्थे	〃	〃	
10	अ 〃 〃	〃	〃	
11	श्लेषेणाक्षिप्ते	〃	〃	
12	अ 〃 〃	〃	〃	
13	श्लेषेण शाब्दे	निकर्ष 〃		
14	अश्लेषेण 〃	〃	〃	
15	श्लेषेणार्थे	〃	〃	
16	अ 〃 〃	〃	〃	
17	श्लेषेणाक्षिप्ते	〃	〃	
18	अ 〃 〃	〃	〃	
19	श्लेषेण शाब्दे-	उभयहेत्वोरनुक्तौ		
20	अ 〃 〃	〃	〃	
21	श्लेषेणार्थे	〃	〃	
22	अ 〃 〃	〃	〃	
23	श्लेषेणाक्षिप्ते	〃	〃	648
24	अ 〃 〃	〃	〃	

25	श्लेषेण शाब्दे - उपमानस्योत्कर्षहेतोरुक्तावुपमेयस्यनिकर्षहेतोश्चोक्तौ		
26	अ" "	"	" "
27	श्लेषेणार्थे	"	" "
28	अ" "	"	" "
29	श्लेषेणाक्षिप्ते	"	" "
30	अ" "	"	~~उत्कर्षहेतु~~ "
31	श्लेषेण शाब्दे		उत्कर्षहेतुमात्रस्योक्तौ
32	अ" "		" "
33	श्लेषेणार्थे		" "
34	अ" "		" "
35	श्लेषेणाक्षिप्ते		" "
36	अ" "		" "
37	श्लेषेण शाब्दे		निकर्षहेतुमात्रस्योक्तौ
38	अ" "		" "
39	श्लेषेणार्थे		" "
40	अ" "		" "
41	श्लेषेणाक्षिप्ते		" "
42	अ" "		" "
43	श्लेषेण शाब्दे		उभयहेत्वोरनुक्तौ
44	अ" "		" "
45	श्लेषेणार्थे		" "
46	अ" "		" "
47	श्लेषेणाक्षिप्ते		" "
48	अ" "		" "

व्यतिरेकः

आदिपर्व

171

1 4 दृष्ट्वैव चारुवदने

चन्द्रात्कान्ततरं तव।

205

2 16

कथं हि पाण्डवः

श्रीमान् सव्यसाची धनञ्जयः।

शक्यो विजेतुं संग्रामे

राजन् मघवताऽपि हि॥

65

सभापर्व

7

3 1 स्वयं शक्रेण कौरव्य

निर्मितार्कसमप्रभा ।

62

4 17 समर्थो ताद्दिक्ः पार्थान

प्रतियुध्येत भारत ।

मरुद्भिः सहितो राजन-

नपि साक्षान्मरुत्पतिः ॥

651

वनपर्व

12

5 21 अत्यरोचश्च भूतात्मन्
भास्करं स्वेन तेजसा।

176

6 14 तेजस्त्वदीयं न सहेत राजन्
समेत्य साक्षादपि वज्रपाणिः।

289

7 31
नहि ते विक्रमे तुल्यः
साक्षादपि शतक्रतुः।

652

विराट्पर्व

50

8 26 अन्तकः पावनो मृत्यु-

स्तथाग्निर्वडवामुखः।

कुर्युरेते क्वचिच्छेषं

न तु क्रुद्धो धनञ्जयः॥

55

9 34 अप्यस्तं प्राप्य सूर्योऽपि

निवर्तेत न पाण्डवः।

653

उद्योगपर्व

21

10 7 अपिवज्रधरः साक्षात्

किमु तान्मे धनुर्भृतः।

22

11 15 सदात्मवानबला

त्स शक्यः

युद्धे जेतुं वास-

वेनापि साक्षात्।

51

12 20 जवेन वाजिनोऽत्येति

बलेनात्येति कुञ्जरान्।

76

13 10 य एतत्प्राप्यमुञ्चेत

न तं पश्यामि पुरुषम्। 654

हिमवांश्च समुद्रश्च

वज्रीणा वलभृत्स्वयम् ।

43

55 46 नैनं पश्यामि कौन्तेय
यो मां युध्यन्तमाहवे ।
विजयेत्पुमान् कश्चित्
साक्षादपि शतक्रतुः ॥

50

15 7 शक्यो जेतुं यमः क्रुद्धो
वज्रपाणिश्च संयुगे ।
वरुणः पाशभृद्वापि
कुबेरो वा गदाधरः ॥

107

16 16 गृहीतचापः समरे
प्रमुञ्चन्निशितान्शरान् ।
शक्यो जेतुं यमः क्रुद्धो

65 b

वज्रपाणिश्च देवराट् ॥

17 17

वरुणः पाशभृच्चापि

समदीवाधनेश्वरः ।

न तुभीष्मः सुसंक्रुद्धः

शक्यो जेतुं महाहवे ॥

657

द्रोणपर्व
135

18 22

वडवामुखमध्यस्थो
मुच्येतापि हिमानवः।
नभीमसुखसम्प्राप्तो
मुच्येदिति मतिर्मम॥

180

19 16

वासवो वा कुबेरो वा
वरुणो वा जलेश्वरः।
यमो वा नोत्सहेत
कर्णं रणे प्रतिसमासितुम्॥

185

20 25

अक्षयं क्षपयेत्कश्चित्
क्षत्रियः क्षत्रियर्षभम्।
तं न विन्नपतिर्नन्द्रो

658

नयमौ न जलेश्वरः ॥

659

निगोक्तभेदौ

1 असाधुत्वे

2 साधुत्वे

660

विनोक्ति:

उद्योगपर्व
२९

। ५५ निर्वनो वध्यते व्याघ्रो

निर्व्याघ्रं छिद्यते वनम् ।

तस्माद् व्याघ्रो वनं रक्षेत्

वनं व्याघ्रञ्च पालयेत् ॥

199

परिकरस्य नास्ति कोऽपि भेदः

662

परिकरः

आदिपर्व

55

२० 1 12 शक्रः साक्षाद् वज्रपाणिर्यथेह ।

त्राता लोके ऽस्मिं स्त्वं तथेह प्रजानाम् ॥

663

सभापर्व

30

2 7 वशे चक्रे महाबाहु-

भीमो भीम पराक्रमः।

664

वनपर्व

64

3 104 विशोकां कुरु मां क्षिप्र-

मशोकप्रियदर्शन ।

वीतशोकभयाबाधां

कच्चित्त्वं दृष्टवान्नृपम् ॥

4 107

यथाविशोका गच्छेय-

मशोक नग तत्कुरु ।

सत्यनामाभवाशोकः

अशोकः शोकनाशनः ॥

665

कर्णपर्व

३१

५ ३ नाहं महेन्द्रादपि वज्रपाणेः।

क्रुद्धाद्बिभेम्यायुधवान् रथस्थः॥

666

शल्यपर्व

47

6 6 यथाऽस्मान्सुरराट् शक्रो

भयेभ्यः पाति सर्वदा।

तथात्वमपि सर्वासां

सरितां वै पतिर्भव ॥

667

अप्रस्तुतप्रशंसाभेदाः

1 सामान्याद्विशेषः

2 विशेषात्सामान्यम्

3 कार्यात्कारणम्

4 कारणात्कार्यम्

In अर्थान्तरन्यास & अप्रस्तुतप्रशंसा

In अर्थान्तरन्यास a general proposition is supported by particular instance or particular instances are supported by general propositions

668

अप्रस्तुतप्रशंसाया भेदाः

1 सामान्याद्विशेषः

2 विशेषात्सामान्यम्

3 कार्यात्कारणम्

4 कारणात्कार्यम्

5 अप्रस्तुतात्प्रस्तुतम्

668

अप्रस्तुतप्रशंसा

वनपर्व

134

1 3

व्याघ्रं शयानं

प्रति मा प्रबोध

आशीविषं

सृक्किणी संलिहानम्।

पादाहतस्येह शि-

रो जिहत्य

नादृष्टो वै

मो द्पसे तन्निबोध॥

2 5

यो वै दर्पात्

संहननोपपन्नः

सुदुर्बलः पर्वत-

माविहन्ति।

669

तस्यैव सरला।

सनखोविदीर्यते

न चैव शैलस्यहि

दृश्यते गुणः ॥

670

3 62

महानप्येकजो वृक्षो

बलवान्सुप्रतिष्ठितः ।

प्रसह्य एव वातेन

सस्कन्धो मर्दितुं क्षणात् ॥

671

द्रोणपर्व

14

4 5

नानद्यमानः पर्जन्यः

प्रवृद्धः शुचि संक्षये ।

अश्मवर्षमिवावर्षत्

परेषामावहद्भयम् ॥

672

39

5 28 शृगालोऽपि वने कर्ण
शशैः परिवृतो वसन्।
मन्येत सिंहमात्मानं
यावत्सिंहं न पश्यति॥

673

6 11

मारुतोदकवेगेन

येनमन्त्युन्नमन्ति च ।

औषध्यः पादपा गुल्मा

नतेयान्ति पराभवम् ॥

674

अप्रस्तुतप्रशंसा

शान्ति पर्व

32

7 5 यथा हि पुरुषश्छित्वा-

वृक्षं परशुना वने ।

छेत्तुरेव भवेत्पापं

न परशोः कथंचन ॥

अर्थान्तरन्यासभेदाः

1 सामान्यस्य विशेषेण समर्थने साधर्म्यगतः
2 विशेषस्य सामान्येन " "

1 अर्थान्तरन्यास 2 दृष्टान्त

In अर्थान्तरन्यास a particular proposition is supported by a general one and vice versa; while in the latter, a general is illustrated by a general and a particular by a particular.

" "
7 कार्यस्य कारणेन " "
8 कारणस्य कार्येण " "

1 अर्थान्तरन्यास 2 अप्रस्तुतप्रशंसा

In अर्थान्तरन्यास both the general & particular propositions are expressly mentioned ; while in अप्रस्तुतप्रशंसा the अप्रस्तुत वि: or सामान्य is expressly mentioned and the general or particular (which is प्रस्तुत) is left to be implied.

676

अर्थान्तरन्यासभेदाः

1	सामान्यस्य विशेषेण	समर्थने	साधर्म्यगतः
2	विशेषस्य सामान्येन	"	"
3	कार्यकारणेन	"	"
4	कारणस्य कार्येण	"	"
5	सामान्यस्य विशेषेण	"	वैधर्म्यगतः
6	विशेषस्य सामान्येन	"	"
7	कार्यस्य कारणेन	"	"
8	कारणस्य कार्येण	"	"

676

अर्थान्तरन्यासः I पर्व

१३

1 25 सत्येन मे द्यौश्च वसुन्धरा च

तथैवाग्निर्ज्वलते मानुषेषु ।

न मे वृथा व्याहृतमेव वाक्यं

सत्यं हि सन्तः प्रतिपूजयन्ति ॥

।3।

2 १ न दरिद्रो वसुमतो

नाविद्वान् विदुषः सखा ।

न शूरस्य सखा क्लीबः

सखिपूर्वं किमिष्यते ॥

3 11 नाश्रोत्रियः श्रोत्रियस्य

नारथी रथिनः सखा ।

नाराजा पार्थिवस्यापि

सखिपूर्वं किमिष्यते ॥

677

सभापर्व

46

५ १८ एवमीदृशकं स्वप्नं

दृष्टवसि विशांपते ।

मा तत्कृते ऽनुध्याहि

कालोहि दुरतिक्रमः ॥

76

5 5 असम्भवं हेममृगस्य जन्तो-

स्तथापि रामो लुलुभे मृगाय ।

प्रायः समापन्नपराभवाणां

धियो विपर्यस्ततरा भवन्ति ॥

80

6 39 नोत्सहेयं परित्यक्तुं ।

देवंहि बलवत्तरम् ॥

678

वन पर्व

2

7 | 49 | धर्मार्थं यस्य वित्तेहा
वरं तस्य निरीहता।
प्रक्षालनाद्धि पङ्कस्य
दूरादस्पर्शनं वरम् ॥

203

8 | 30 | उक्तं प्रति कुरुष्व त्वं
कालो हि दुरतिक्रमः।

246

9 | 22 | मा स्म तात कृथास्त्वं वै-
रीदृशं साहसं क्वचित्।
नहि साहसकर्तारः
सुखमेधन्ति भारत ॥

679

उद्योगपर्व

33

10 49 सोऽस्य दोषो न मन्तव्यः

क्षमा हि परमं बलम् ।

34

11 64 आत्मनात्मानमन्विच्छे-

न्मनोबुद्धीन्द्रियैर्यतैः ।

आत्मा ह्येवात्मनो बन्धु-

रात्मैव रिपुरात्मनः ॥

40

12 13 त्यक्त्वाऽनित्यं प्रतितिष्ठस्व नित्ये ।

संतुष्य त्वं तोषपरो हि लाभः ॥

123

13 20 श्रोतव्यं ह्यकामानां

सुहृदां हितमिच्छताम् । 680

न कर्तव्यो हि निर्बन्धो

निर्लोहि भयोदयः ॥

135

14 38 निर्लोदादास्पदं लब्ध्वा

धनवृद्धिर्भविष्यति ।

धनवन्तं हि मित्राणि

भजन्ते चाश्रयन्ति च ॥

160

15 91 अप्रियाणां च वचनं

प्रब्रुवंस्तु पुनः पुनः ।

अमर्षं दर्शयस्त्वं

मन्मर्षो ह्येव पौरुषम् ॥

161

16 25 यदीदं कत्थनाल्लोकसि-

द्ध्येत्कर्म धनञ्जय ।

सर्वे भवेयुः सिद्धार्थाः

कत्थने को हि दुर्गतः ॥

681

द्रोणपर्व अध्याय-

80

17 6 मा विषादे मनः पार्थ

कृथा कालो हि दुर्जयः ।

18 7 किमर्थं न विषादस्ते

तद्ब्रूहि द्विपदां वर ।

न शोकं विदुषां श्रेष्ठ

शोकः कार्यविनाशनः ॥

143

19 58 न वार्ष्णेयस्यापराधो

भवितव्यं हि तत्तथा ।

तस्मान्मन्युर्न वः कार्यः

क्रोधो दुःखतरो नृणाम् ॥

152

20 29 कृत युद्धमिदं भूयः

कालो हि दुरतिक्रमः ।

682

21 51 अधरोत्तरमेतद्वा लो-

कानां वा पराभवः।

यदीमौ जीवतः कृष्णौ

कालोहि दुरतिक्रमः॥

683

कर्णपर्व

9

22 21 अन्यथा चिन्तितं कार्यमन्यथा तत्तु जायते ।

अहो नु बलवद्दैवं

कालश्च दुरतिक्रमः ॥

31

23 23 अहो बत महद्दुःखं

मित्रपाण्डुसुतान्रणे ।

नातरद्दुमसः कर्णो

दैवं नूनं परायणम् ॥

24 27 न चाकुलानां समरे

कश्चिदस्ति निराक्रमः ।

स्त्रीमदर्पित गाहन्ते

दैवं तु बलवत्तरम् ॥

685

91

25 1 तमब्रवीद्वासुदेवो रथस्थो

राधेय दिष्ट्या स्मरसीह धर्मम् ।

प्रायेणनीचा व्यसनेषुमग्ना

निन्दन्तिदैवं सुकृतं नतु स्वम् ॥

शल्यपर्व

31

26 15 क्रियाभ्युपायैरिन्द्रेण

त्रिदिवं भुज्यतेविभो ।

क्रियाबलवती राजन्

नान्यत्किञ्चिद्युधिष्ठिर ॥

65

27 31 पातितं विजयं नित्यं

दैवं तु दुरतिक्रमम् ।

686

स्त्रीपर्व II

२४ २५ कालः प्रसुप्तेषु जागर्ति

कालो हि दुरतिक्रमः ॥

687

शान्तिपर्व

138

२९ ५२ शत्रुश्च मित्रतामेति

स्वार्थो हि बलवत्तरः।

227

30 ५५ अभ्यतीतानि कालेन

कालो हि दुरतिक्रमः।

688

परिशिष्ट

अर्थान्तरन्यासः

उद्योगपर्व

162

31 44 गण्डूलेनाभिभास्यामि

क्रीडाहि लज्जोत्तराः।

178

32 45 कोऽजातु परभावं हि

नारीं आलीभिलक्षितांश्च।

वासयेत गृहे राजन्

क्रीडाहि लज्जोत्तराः॥

689

विभावनाभेदौ

1 उक्तनिमित्ता

2 अनुक्तनिमित्ता

1 विरोध 2 विभावना 3 विशेषोक्ति

What is common to all these figures is apparent contradiction. विरोध is the widest of the three and corresponds to general rule; while विभावना विशेषोक्ति are narrow and correspnd to exception. The contradiction involved in both विभावना विशेषोक्ति is the violation of the law of ~~xxxxxxx~~ causation. The contradiction in विरोध has nothing to do with the relation of causation.

1. The causes are absent, the effect is present विभावना
2. The causes are present, the effect is absent विशेषोक्ति

690

विभावनायाभेदौ

1 उक्त निमित्ता

2 अनुक्त निमित्ता

690

विभीषणा
सभापर्व

४५

1 ७१

अनन्ते प्रलवर्षे द्यौः

पपात ज्वलिताशनिः ।

कृष्णेन निहिते चैद्ये

चचाल च वसुन्धरा ॥

४०

2 ३८

अनन्ते विद्युतश्चासन्

भूमिश्च समकम्पत ।

राहुरग्रसदादित्य-

मपर्वणि विशांपते ॥

४४

५

~~अनन्तरं शनि निर्घोषः~~

691

उद्योगपर्व

84

3 5 अनभ्रेऽशनिनिर्घोषः

सविद्युत्समजायत ।

अन्वगेव च पर्जन्यः

प्रावर्षद्विघने भृशम् ॥

156

5 28

प्रादुरासन्ननभ्रे च

वर्षं रुधिरकर्दमम् ॥

692

द्रोणपर्व

7

5 35 ववर्ष घोरनमुापि

मांसास्थिरुधिराण्युत ॥

693

शल्यपर्व

56

6 10

रद्दुश्चाग्रसदादिल-

मपर्वणि निशांपते ॥

694

विरोधभेदाः

1 जातिर्जात्या

2 " गुणेन

3 " क्रियया

1 विरोध 2 असंगति

असंगति corresponds to an exception; while विरोध is is something like general rule. So where the conditions of असंगति are satisfied there can be no विरोध. विरोध occurs when two things well-known to reside in different places are represented as residing in the same substratum e.g. कठिनता, सुकुमारता which reside in different objects but are represented as residing in the same object. असंगति on the other hand occurs when two objects related as cause & effect and generally known to reside in the same place are represented as residing in different substrata.

10 ...

695

विरोधभेदाः

1 जातिर्जात्या

2 " गुणेन

3 " क्रियया

4 " द्रव्येण

5 गुणस्य गुणेन

6 " क्रियया

7 " द्रव्येण

8 क्रियायाः क्रियया

9 क्रियाया द्रव्येण

10 द्रव्यस्य द्रव्येण

695

विरोध:

वनपर्व

28

1 31 मृदुना दारुणं हन्ति

मृदुना हन्त्यदारुणम् ।

नासाध्यं मृदुना किंचित्

तस्मात्तीव्रतरं मृदु ॥

68

2 19

भर्तानाम परं नार्या-

भूषणं भूषणैर्विना ॥

696

विषमभेदाः

1 हेतुकार्ययोर्गुणविरोधे

2 " " : क्रिया "

3 आरब्धस्यैकस्यऽनर्थसम्भवे च

---

1 विरोध 2 असंगति 3 विषम

आनन्दममन्दमिमं कुवलयदललोचने ददासि त्वम्
विरहस्त्वयैव जनितस्तापयतितरां शरीरं मे is विषम and not विरोध. Here the charm does not lie in the apparent contradiction of the two actions by themselves; but it lies in the fact that the cause, the woman and the effect separation have each of them an action opposed to that of the other. In विरोध what is the charming is the residence in one place of two things that are known to reside in different places; In असंगति the charm lies in the fact that cause and effect are represented as residing in different places ; although naturally they should reside in the same place ; but in विषम the charm lies in this that qualities or actions pertaining to the effect are opposed to the ~~effect~~ qualities or actions belonging to the cause.

697

विषमभेदाः

1 हेतुकार्ययोर्गुणविरोधे

2 " " : क्रिया "

3 आरब्धवैफल्येऽनर्थसम्भवे च

4 विरूपयोः संघटनायाम्

विषमम्

उद्योगपर्व

168

1 25

क्व च युद्धविमर्दो वा

मन्त्रे सुव्याहृतानि च ।

क्व भीष्मो गतवया-

मन्दात्मा कालचोदितः ॥

समस्य नास्ति कोऽपि भेदः

699

सप्तम्

वनपर्व

53

२१ । ३० त्वं चापि रत्नं नारीणां

नरेषु च नलो वरः ।

विशिष्टाया विशिष्टेन

संगमो गुणवान भवेत् ॥

700

अन्योन्यस्य नास्ति कोऽपि भेदः

701

अन्योन्यम्

उद्योगपर्व

37

| १ | ४५ | नस्याद्वनमृते व्याघ्रान |
| | | व्याघ्रा न स्युर्ऋते वनम् ॥ |

702

कारणमालाया नास्ति कोऽपि भेदः।

703

कारणमाला

वनपर्व

12

1 69 भार्यायां रक्ष्यमाणायां

प्रजा भवति रक्षिता ।

प्रजायां रक्ष्यमाणाया-

मात्मा भवति रक्षितः ॥

704

2 62 ध्यायतो विषयान्पुंसः

संगस्तेषूपजायते ।

संगात्संजायते कामः

कामात्क्रोधोऽभिजायते ।

3 63 क्रोधाद्भवति सम्मोहः

सम्मोहात्स्मृतिविभ्रमः ।

स्मृतिभ्रंशाद्बुद्धिनाशो

बुद्धिनाशात्प्रणश्यति ॥

एककालत्वा नास्तिकोऽपिभेदः

706

एकावली

उद्योगपर्व

35

1 58 न सा सभा यत्र न सन्ति वृद्धा-

न ते वृद्धा ये न वदन्ति धर्मम्।

नासौ धर्मो यत्र न सत्यमस्ति

न तत्सत्यं यच्छलेनानुविद्धम्॥

707

उत्तरस्य भेदौ

1 उत्तरात्प्रश्नस्योन्नयनम्

2 प्रश्ने सत्यसकृदसम्भाव्यमुत्तरम्

708

उत्तरम्

वनपर्व

313

1 45 किंस्विदादित्यमुन्नयति

केच तस्याभितश्चराः ।

कश्चैनमस्तं नयति
कस्मिंश्च प्रतितिष्ठति ॥

2 46

ब्रह्मादित्यमुन्नयति

देवास्तस्याभितश्चराः ।

धर्मश्चास्तं नयति च

सत्ये च प्रतितिष्ठति ॥

3 47 केन स्विच्छ्रोत्रियो भवति

केन स्विद्विन्दते महत् ।

" स्विद्द्वितीयवान् भवति

राजन् केन च बुद्धिमान् ॥ 709

4 48

श्रुतेन श्रोत्रियो भवति

तपसा विन्दते महत् ।

धृत्याद्वितीयवान्भवति

बुद्धिमान् वृद्धसेवया ॥

5 49 किं ब्राह्मणानां देवत्वं

कश्च धर्मः सतामिव ।

कश्चैषां मानुषो भावः

किमेषामसतामिव ॥

6 50

स्वाध्याय एषां देवत्वं

तप एषां सतामिव ।

मरणं मानुषो भावः

परिवादोऽसतामिव ॥

7 51

किं क्षत्रियाणां देवत्वं 710

कश्च धर्मः सतामिव ।

कश्चैषां मानुषो भावः

किमेषामसतामिव ॥

8 52 दुःखसत्रमेषां देवत्वं

यज्ञ एषां सतामिव।

मर्त्यं वै मानुषो भावः

परित्यागोऽसतामिव ॥

9 53

किमेकं यज्ञियं साम

" " यजुः।

काचैषा वृणुते यज्ञं

कां यज्ञो नातिवर्तते ॥

10 54

प्राणो वै यज्ञियं साम

मनो वै याज्ञिकं यजुः।

ऋगेका वृणुते यज्ञं

तां यज्ञो नातिवर्तते ॥ 7॥

11 55

किंस्विदापततां श्रेष्ठं

किंस्विन्निवपतां वरम् ।

किंस्वित्प्रतिष्ठमानानां

" प्रसवतां वरम् ॥

12 56

वर्षमावपतां श्रेष्ठं

बीजं निवपतां वरम् ।

गावः प्रतिष्ठमानानां

पुत्रप्रसवतां वरः ॥

13 57

इन्द्रियार्थाननुभवन्

बुद्धिमाँल्लोकपूजितः ।

सम्मतः सर्वभूतानां-

मुच्छ्वसन्कोन जीवति ॥

14 58

देवतातिथिभृत्यानां 712

पितॄणामात्मनश्च यः ।

न निर्वपति पञ्चानां-

मुह्यसन्सनजीवति ॥

15 59

किंस्विद्गुरुतरं भूमेः

किंस्विदुच्चतरं चखात्।

किंस्विच्छीघ्रतरं वायोः

॥ स्विद्बहुतरं तृणात् ॥

16 60

माता गुरुतरा भूमेः

खात्पितोच्चतरस्तथा।

मनः शीघ्रतरं वाता-

च्चिन्ता बहुतरी तृणात् ॥

17 61

किंस्वित्सुप्तं न निमिषति

किंस्विज्जातं न चोपति।

कस्यस्विद्हृदयं नास्ति

किंस्विद्वेगेन वर्धते ॥

712

18 62

मत्स्यः सुप्तो निमिषति-

अण्डं जातं न चोपति।

अश्मनो हृदयं नास्ति

नदी वेगेन वर्धते॥

19 63

किंस्वित्प्रवसतो मित्रं

॥ मित्रं गृहे सतः।

आतुरस्य च किं मित्रं

किंस्विन्मित्रं मरिष्यतः॥

20 64

सार्थः प्रवसतो मित्रं

भार्या मित्रं गृहे सतः।

आतुरस्य भिषङ्मित्रं

दानं मित्रं मरिष्यतः॥

714

21 65

कोऽतिथिः सर्वभूतानां

किंस्विद्धर्मं सनातनम् ।

अमृतं किंस्विद्राजेन्द्र

किंस्वित्सर्वमिदं जगत् ॥

22 66

अतिथिः सर्वभूतानां

मग्निः सोमो गवामृतम् ।

सनातनोऽमृतो धर्मो

वायुः सर्वमिदं जगत् ॥

23 67 किंस्विदेको विचरते

जातः को जायते पुनः ।

किंस्विद्धिमस्य भैषज्यं

किंस्विदावपनं महत् ॥

24 68

सूर्य एको विचरते

चन्द्रमा जायते पुनः । 715

अग्निर्हिमस्य भैषज्यं

भूमिराखपनं महत् ॥

25 69

किं स्विदेकपदं धर्म्यं
" " " यशः ।
" " " स्वर्ग्यं
" " " सुखम् ॥

26 70

दाक्ष्यमेकपदं धर्म्यं
दान " " यशः ।

सत्य " " स्वर्ग्यं

शील " " सुखम् ॥

27 71

किं स्विदात्मा मनुष्यस्य

" " दैवकृत सखा ।

उपजीवनं किं स्विदस्य

किं स्विदस्य परायणम् ॥

28 72

पुत्र आत्मा मनुष्यस्य

भार्या दैवकृतः सखा ।

716

उपजीवनश्च पर्जन्यो

दानमस्यपरायणम् ॥

29 73 धन्यानामुत्तमं किं स्विद्

धनानां स्यात्किमुत्तमम् ।

लाभानामुत्तमं किं स्या-

त्सुखानां स्यात्किमुत्तमम् ॥

30 74

धन्यानामुत्तमं दाक्ष्यं

धनानामुत्तमं श्रुतम् ।

लाभानां श्रेय आरोग्यं

सुखानां तुष्टिरुत्तमा ॥

31 75

कश्च धर्मः परो लोके

कश्च धर्मः सदाफलः ।

किं नियम्य न शोचन्ति 717

कैश्च सन्धिर्न जीर्यते ॥

32 76 आनृशंस्यं परो धर्मः

त्रयो धर्मः सदा फलः।

मनो यम्य न शोचन्ति

सद्भिः सद्भिर्न जीर्यते॥

33 77

किं नु हित्वा प्रियो भवति

॥ ॥ न शोचति।

॥ ॥ ऽर्थवान् भवति

॥ ॥ सुखी भवेत्॥

34 78

मानं हित्वा प्रियो भवति

क्रोधं हित्वा न शोचति

कामं हित्वार्थवान् भवति

लोभं हित्वा सुखी भवेत्॥

35 79 718

कमर्थं ब्राह्मणे दानं

किमर्थं नटनर्तके।

ह्रिमर्थं चैव भृत्येषु

भिमर्थं चैव राजसु ॥

36 80

धर्मार्थं ब्राह्मणे दानं

यशोऽर्थं नटनर्तके ।

भृत्येषु भरणार्थं वै

भयार्थं चैव राजसु ॥

37 81

केनस्विदावृतो लोकः

॥ स्विन्न प्रकाशते ।

केन त्यजति मित्राणि

॥ स्वर्गं न गच्छति ॥

38 82

अज्ञानेनावृतो लोकः

स्तमसा न प्रकाशते ।

लोभात्त्यजति मित्राणि

सङ्गात्स्वर्गं न गच्छति ॥

719

39 83

मृतः कथं स्यात्पुरुषः

कथं राष्ट्रं मृतं भवेत् ।

श्राद्धं मृतं कथं वा स्यात्

कथं यज्ञो मृतो भवेत् ॥

40 84

मृतो दरिद्रो पुरुषो

मृतं राष्ट्रमराजकम् ।

मृतमश्रोत्रियं श्राद्धं

मृतो यज्ञस्त्वदक्षिणः ॥

41 85

का दिक्किमुदकं प्रोक्तं

किममृतं किञ्च वै विषम् ।

श्राद्धस्य कालमाख्याहि

ततः पिब हरस्व च ॥

42 86

सन्तो दिग्जलमाकाशं

गौरवं प्रार्थनाविषम्।

आढ्यस्य ब्राह्मणः लोलः

कथं नायकमनुमन्यसे।

721

43 87 तपः किं लक्षणं प्रोक्तं

कोदमश्च प्रकीर्तितः।

क्षमा च का परा प्रोक्ता

का च ह्रीः परिकीर्तिता॥

44 88 तपः स्वधर्मवर्तित्वं

मनसो दमनं दमः।

क्षमा द्वन्द्वसहिष्णुत्वं

ह्रीरकार्यनिवर्तनम्॥

45 89

किं ज्ञानं प्रोच्यते राजन्

कः शमश्च प्रकीर्तितः।

दया च का परा प्रोक्ता

किञ्चार्जवमुदाहृतम्॥

46 90

ज्ञानं तत्त्वार्थसम्बोधः

शमश्चित्तप्रशान्तता।

दया सर्वसुखैषित्व-

मार्जवं समचित्तता ॥

47 91

कः शत्रुर्दुर्जयः पुंसां

कश्च व्याधिरनन्तकः ।

कीदृशश्च स्मृतः साधु-

रसाधुः कीदृशः स्मृतः ॥

48 92

क्रोधः सुदुर्जयः शत्रु-

र्लोभो व्याधिरनन्तकः ।

सर्वभूतहितः साधु-

रसाधुर्निर्दयः स्मृतः ॥

49 93

को मोहः प्रोच्यते राजन्

कश्च मानः प्रकीर्तितः ।

किमालस्यं च विज्ञेयं

कश्च शोकः प्रकीर्तितः ॥

123

50 ९५ मोहो हि धर्ममूढत्वं

मानस्त्वात्माभिमानता।

धर्मनिष्क्रियताऽलस्यं

शोकस्त्वज्ञानमुच्यते॥

51 ९५

किं स्थैर्यमृषिभिः प्रोक्तं

किं च धैर्यमुदाहृतम्।

स्नानं किं परं प्रोक्तं

दानं च किमिहोच्यते॥

52 ९६

स्वधर्मस्थिरता स्थैर्यं

धैर्यमिन्द्रियनिग्रहः।

स्नानं मनोमलत्यागो

दानं वै भूतरक्षणम्॥

53 ९७

कः पण्डितः पुमान् ज्ञेयो

नास्तिकः कश्च उच्यते। १२५

कोमूर्खः कश्च कामः स्यात्

॥ मत्सर इति स्मृतः ॥

54 98

धर्मज्ञः पण्डितो ज्ञेयो

नास्तिको मूर्ख उच्यते ।

कामः संसारहेतुश्च

हृत्तापो मत्सरः स्मृतः ॥

55 99

कोऽहंकार इति प्रोक्तः

कश्च दम्भः प्रकीर्तितः ।

किं तद्दैवं परं प्रोक्तं

॥ तत्पैशुन्यमुच्यते ॥

56 100

महाज्ञानमहंकारो

दम्भो धर्मो ध्वजोच्छ्रयः ।

दैवं दानफलं प्रोक्तं 175

पैशुन्यं परदूषणम् ॥

57 101

धर्मश्चार्थश्च कामश्च

परस्परविरोधिनः।

एषां नित्यविरुद्धानां

कथमेकत्र सङ्गमः॥

58 102

यदा धर्मश्च भार्या च प-

रस्परवशानुगौ।

तदा धर्मार्थकामानां

त्रयाणामपि सङ्गमः॥

59 103

अक्षयो नरकः केन

प्राप्यते भरतर्षभ।

एतन्मे पृच्छतः प्रश्नं

तच्छीघ्रं वक्तुमर्हसि॥

60 104

ब्राह्मणं स्वयमाहूय

776

याचमानमकिञ्चनम् ।
पश्चान्नास्तीति यो ब्रूयात
सोऽक्षयं नरकं व्रजेत ॥

61 105
वेदेषु धर्मशास्त्रेषु
मिथ्यावादे द्विजातिषु ।
देवेषु पितृधर्मेषु
सोऽक्षयं नरकं व्रजेत ॥

62 106
विद्यमाने धने लोभा-
द्दानभोगविवर्जितः ।
पश्चान्नास्तीति यो ब्रूया-
त्सोऽक्षयं नरकं व्रजेत ॥

63 107
राजकुलेन विहीन
स्वाध्यायेन श्रुतेन च ।

ब्राह्मण्यं केन भवति
प्रब्रूह्येतत्सुनिश्चितम् ॥

64 108
शृणु यक्ष कुलं तात
न स्वाध्यायो न च श्रुतम्।
कारणं हि द्विजत्वे च
वृत्तमेव न संशयः ॥

65 109
वृत्तं यत्नेन संरक्ष्यं
ब्राह्मणेन विशेषतः।
अक्षीणवृत्तो न क्षीणो
वृत्ततस्तु हतो हतः ॥

66 110
पठकाः पाठकाश्चैव
ये चान्ये शास्त्रचिन्तकाः।
सर्वे व्यसनिनो मूर्खा
यः क्रियावान्स पण्डितः ॥

67 111

चतुर्वेदोऽपि दुर्वृत्तः

सशूद्रादतिरिच्यते।

योऽग्निहोत्रपरो दान्तः

सब्राह्मण इति स्मृतः।

68 112

प्रियवचनवादी किं लभते

विमृशितकार्यकरः ॥ ॥।

बहुमित्रकरः ॥ ॥

धर्मरतः ॥ ॥ कथय॥

69 113

प्रियवचनवादी प्रियो भवति।

विमृशितकार्यकरोऽधिकं जयति॥

बहुमित्रकरः सुखं लभते

यश्च धर्मरतः सगतिं लभते॥

70 114

कौमोदते किमाश्चर्यं

कं पन्था कावार्त्ता ।

वदमे चतुरः प्रश्नान्

मृता जीवन्तु बान्धवाः ॥

71 115

पञ्चमेऽहनि षष्ठे वा

शाकं पचति स्वगृहे ।

अनृणी चाप्रवासी च

स वारिचर मोदते ॥

72 116

अहन्यहनि भूतानि

गच्छन्तीह यमालयम् ।

शेषा स्थावरमिच्छन्ति

किमाश्चर्यमतः परम् ॥

73 117

तर्कोऽप्रतिष्ठः श्रुतयो विभिन्ना -

नैको ऋषिर्यस्य मतं प्रमाणम् ।

धर्मस्य तत्वं निहितं गुहायां

730

महाजनो येन गतः स पन्थाः ॥

74 118

अस्मिन्महामोहमये कटाहे

सूर्याग्निना रात्रिदिवेन्धनेन ।

मासर्तुदर्वी परिघट्टनेन

भूतानि कालः पचतीति वार्ता ॥

75 119

व्याख्याता मे त्वया प्रश्ना

याथातथ्यं परन्तप ।

पुरुषं त्विदानीं व्याख्याहि

यश्च सर्वधनी नरः ॥

76 120

दिवं स्पृशति भूमिं च

शब्दः पुण्येन कर्मणा ।

यावत्स शब्दो भवति 731

तावत्पुरुष उच्यते ॥

77 121

कुंत्स्य प्रियाप्रिये यस्य

सुखदुःखे तथैव च ।

अतीतानागते चोभे

सलै सलै सर्वध्वनीनरः ॥

77 122

विकल्पस्य नास्ति कोऽपिभेदः

विक्रमः

उद्योगपर्व

133

1 10

अप्यहे राजन्दंष्ट्रा-

मास्थिल निधनं व्रज।

अपि ला संशयं प्राप्य

जीवितेऽपि पराक्रमः॥

2 11

अप्यरेः श्येनवच्छिद्रं

पश्यंस्त्वं विपरिक्रमन्।

विनदन्वाऽथवा तूष्णीं

व्योम्निलापरिशङ्कितः॥

134

प्रतीपभेदौ

1 उपमानस्योपमेयत्वप्रकल्पनम्

2 निष्फलस्याभिधानम्

325

प्रतीपम्

स्वर्गारोहणपर्व

5

1 67 द्वैपायनोष्ठपुटनिःसृतमप्रमेयम्,

पुण्यं पवित्रमथ पापहरं शिवं च ।

यो भारतं समधिगच्छति वाच्यमानं

किं तस्य पुष्कर जलैरभिषेचनेन ॥

738

रसवतो नास्ति कोऽपि भेदः

737

रसवत्

कर्णपर्व

83

1 23 अयं करिकराकारः

पीनस्तनविमर्दनः ।

गोसहस्रदाता च

क्षत्रियान्तकरः करः ॥

738

2 18 अयं सहन्ताशूराणां-

मित्राणामभयप्रदः।

प्रदाता गोसहस्राणां

क्षत्रियान्तकरः करः॥

3 19

अयं स रसनोत्कर्षी

पीनस्तनविमर्दनः।

नाभ्यूरुजघनस्पर्शी

नीवीविस्रंसिनः करः॥

739

Bhoja has classified Alankārs into the following 3 classes:-

1. S'abda, Bāhya,

11. Artha, Abhyantara,

11. S'abda & Artha, Bāhyābhyantara.

Figures can be classified into 3 main classes:-

1. Those based on similarity, Upama and all other figures involving Upamā.

11. Those based on Difference, Virodha,

111. Those based on other mental activities like association, contiguity. ect.

NOTE.

In the third class can be brought all the figures other than those based on Aupamya, and Virodha. Of these, figures involving similarity are the most abundant in poetry.

740

No 1

2, 9, 10, 11,

3, Objective and subjective classification into main types and their subordinate types as based on structure and significance.

741

Anuprāsa.

The reader will mark --------वृत्यनुप्रास-----

(Distinctive sign No 2)

in the following.

630

742

Simile.

200

6

300

32

500

500

1200

13

4500

44

(Upama.)

The reader will mark ----------------------------

-----पूर्णोपमा श्रौती तद्धितगा-----

(Distinctive sign NO 1)

in the following.

743

~~-(=No=2=6==~~

(NO 2)

Simile.

3	7	8	9	10	35	41	44
46	49	55	62	63	76		

100

14	26-29,	36	43-46	60	63	
87	90-92	96-98				

200

14	15	16	24	33	41	47				
52	55	56	58	64	70	71				
75	76	77	78	83	84	87				
91	93	99								

(Upama.)

The reader will mark ----------------------------------

---पूर्णोपमा श्रौती समासगा---------------------

(Distinctive sign NO 2)

in the following.

8-10	13	14	16	18	20	22-26
28	30	33-35	37	39	40	45
46~~70~~	39	67	68	90	73	75
78	80	81	83	88	89	94
95	96					

600

600	3-6	8	12-14	19-21	23-25	
27	30	32	34	35	38-40	43
46-48	50-54	57	70-72	74	76	
83	85	89	95-96			

744

~~(No 2 6)~~
(NO 2)

Simile.

3 7 8 9 10 35 41 44

46 49 55 62 63 76

100

14 26-29, 36 43-46 60 63

87 90-92 96-98

200

14 15 16 24 33 41 47

52 55 56 58 64 70 71

75 76 77 78 83 84 87

91 93 99

300

300 2 12 16 19 25 28

37 38 40 47 50 53-55 57-66

69-73 85 88 92 94~~99~~ 99

400

400 1-5 7 8 20 23 27 ~~2~~

31 32 34 39 41 48 50 ~~53~~

53 57 61 62 64 68 79-81

83- 85-88 90 92 97 98

500

8-10 13 14 16 18 20 22-26

28 30 33-35 37 39 40 45

46~~70~~ 39 67 68 90 73 75

78 80 81 83 88 89 94

95 96

600

600 3-6 8 12-14 19-21 23-25

27 30 32 34 35 38-40 43

46-48 50-54 57 70-72 74 76

83 85 89 95-96

744

(NO 2)

Simile.

700

~~1~~ 700 3 6 9 11-14 16-25 26

32-34 42 43 48 50 53 56

57-59 61 65 68 69 ~~-7277-~~ 72

73 80 82 83 88

800

1-3 6 8-12 17 21 26-30 32

40 41 59 63 ~~-6272-~~ 68 72

74-76 79 81 87 88 90 94

98 99

900

4 6 11 13 16-18 19 25-27

31 34 44 45 47-50 53-55 62

63~~65~~ 65 66 70-72 74-77 79 81 83-97

99

1000

3 4 7-9 17 21 26 52 64-66

69 71 72 74 76 79 81-84 86

88 89 91 93-99

1100

1 2 5-8 13-15 17 22 27

31 32 36 37 39-41 45-48 ~~-50~~

57 60 62 63 66 67 72 73

75 78 79 80 82 83 86 87

89

1200

1200 1 4 7 8 10-12 18 20

21 29 32 38 44 52 58 60-64

65 66 70-81 83 86-89 92 93

95 97-99

1300

1300 3-6 7 9-12 16-19 21 23

24 25 31 33 34 37-40 42 43

45 46 48-51 53 55-60 62-66 70

75 76 78 85-88 90-97 99

745

(No 2)

Simile

1400

1 3-7 11 12 14 16-18 21 22

25 29 32 33 41 45 46 48-52

54 56-60 62 64 66 ~~68-70~~ 68-70

73-75 77-79 81-83 86 87 90-93 95

97-99

1500

1-3 6 8-13 19-23 25-32 35 37-41

41-43 54 57 60-62 67 70

75 77 87 89 91 92 94 95

97-99

1600

2 4 5 10-17 19 20 24 25

27-29 31 37 46 48 50 51 54

55 57-59 63-66 69-72 74-76 78-80

83-87 91-95 98

1700

1700 7 10 12 13 14 16 18-21

29 31 32 36 39 41 46 50-52

55 56 59 60 65 65 67 70

74-76 79 80 83 85 88 90 92-97

1800

2 5-8 11-14 18-20 22 24 25 29-31

32-35 37 40-42 45 47 51 54-61

61 66 69 71-73 75-80 84-88 90

91 95 99

1900

1900 3 4-9 12-15 18 20-25 29-33

35-43 45 46 48 51-53 55 56

59 62 64-67 70 74 76 78 79-

80 84-86 88-92 95 97-99

2000

2 3 5-7 9 11 19 20 22-24

28 30 38 44-47 49 50 52 53
55 56 58 59-62 64 68 69 71-73
75-79 82-84 88 90 a 90b 91-93
99

746

(NO 2)

Simile.

2100

2 4-7 9 11-13 15 17-20 25

26 29-32 34-37 40 41 43 45-51

54-59 61 62 64-68 73 74 77

79 80 83 85 88 92 93 95

96

2200

3-6 9 12-14 17-20 23-27 31-34 36

40 42-44 46-47 49 54 57 59

61 62 64-70 73 76 78 80-84 86

87, 89 90 93-95 99

2300

2300 1 3-5 8 10-14 16-23 25-27

29 30 32 34 40 41 52 54

55 56 58-60 62 64-66 68-75 78

80-87 89-93 97 99

2400

2400 1-6 7 10-17 19-22 24 26-29

34-38 43-45 47-48 50 53 55 57 58

59 61-67 69 70 72-75 81 82

82 84-86 89 90 94 96-98

2500

2500 1-4 8-10 13-15 17-26 28 29

31 37 43-45 51 54 62 64 68

74-83 86-91 -9492- 94-99

2600

2600 3-6 9-11 17 18 21-24 26

28 29 34 35-39 43-47 50 52-54

56 58 62 65 71 73 74 76

77 79-85~~97~~ 92-96 98

(NO 2)

Simile.

2700

~~1-3~~

1-3 4 6 7 9 11 15-17 21
23 25 28 30 32 34 37
41 43-45 48 50 51 56 58-66
70 74 76 78 79 81 82
87-89 91-99

2800

2800 2-7 9 10 12 13 16
~~16,~~ 18-21 23-26 28 29 31 32
35-41 43-50 52 53 55-59 61-64
66 67 69-73 75 77-79 84-88
91 92 95 96 98

2900

1 3-5 9 17 18 23 24 26
30-36 39 42 47 49 50 52 55
56 59 61 64 65 67-69 74-76
78 79-82 86-92 99

3000

3000 1-6 8-13 15 16 20 23
24 27 28/10 30 33-36 38- 39-42
44 46 49-54 56 57 60 62-64
67 68 72-79 80-89 93 95 97
99

3100

3100 1 B 2-4 6-11 15 16 18
22 24 26-31 33 35 36 38
39 42-45 49-51 58 60 61 64-66
68 70 73 77 78 83-85 88-90
92 97-99

748

3200

3200 4 5 8 10-12 16-18 21 22
24-26 29 31 34 35 37 41 45-51
53 54 62 66 67 69 71-74 76
77 78 80 83 85 87 89 90
~~92 93 96 97 99~~

(NO 2)

Simile.

~~S/~~

3200

92 93 96 97 99

3300

3300 2 3 5 7-15 17-19 24

26 27 29 30 32 34 36

48 49 52 53 56 57 61-64

66 71 72 77 79-86 88-91 94-98

3400

2-9 13 14 16 18-20 22 23 25

26 29-34 38 39 41 42 45 54

63-65 69 70 73 78 82 84-89

93 95 96 98

3500

3500 3-6 8 10-12 14 18-21 25

32 34 37 39 42 45 46-49 52

54 55 57-64 66 68 69 71 74

75-80 83 84 88 89 93 95 96

3600

1 2 7-10 14-16 19 20 24-31

33 35 38 42 44 46 47

48 B 49 54 55 58 60 65

73 74 76 78 80 81 85-87

90 92

3700

3700 1 2 4 5 6 8 9 14

17 27 30-33 36 37 39-42 46-48

50 51 54 55 58 60 61 63

65 73 77-78 81 84 86 89 90

91 92 97 98

749

(No 2)

Simile.

3800

2-5 7 13 16 17 19-21 26-28

37 39 41 45 46 54 56

57 59 60 62 63 65 68

69 71 72 74 77 83 83

95 96 98.

3900

1-3 5-8 12-15 18-20 23 25

31 33-36 40-49 51 53 54 56

57-59 61 62 65-69 73 74 77

82 84 86 91 92 95 97-99

4000

1-3 5-7 9 20-22 24-31 33-37

41 48-51 53 55 56 58 59

67-71 76 78-81 83 86-88 90

92 95-97 99

4100

4100 1 3-6 9 12-14 17 21

27 34 35 41-43 45 46 48-50

52-58 60-64 68-70 72 74 75

77 79-82 84 86 89 90 93

Ø Ø 95 97

4200

7 10 12 16-21 23 25 28

29 31 32 34 35 38 42 45

46 49 57-63 67 72-76 78-81 83

84 89 90 92-94 96

4300

2 4-10 12 15 16 19 20 26-29

35 36 39 42 43 45 47 50

52 56-58 61 65 68 72 75

77 81 82 88 90-93 99

750

(NO 2)

Simile.

4400

1 13-18 41-31 33 34 36-39

41-43 47 49-53 55-59 61

66 68 69 70 74-76 78

80 84 91 93-98

4500

2-5 7 8 11 14-18 24

25 30 31 33 35 37 39-43

46 55 56 60 63-68 77 84

86-88.

4600

~~/41-----42-~~ 1 2 3 13 14

25 32-34 36 42 43 51 56

52 59 61-63 67 83 85 86

93 97 ~~-98-~~

4700

1 2 5 9 13 14 17-19

21 22 28 30 32 35 38

41 50 53 54 56 60-62 64

69 74 76 82 92 95

4800

9 12 13 31-33 35 36 39

40 43 45 46 70 76 78-82

92-95 97-99

) 4900

4900 2 6 7 9 11 40

41 44 45 47 62 65-67 68

71-72 ~~/~~ 73-75 81 82 91

5000

22

751

(NO 3)

Simile.

4 11 58 61 79

100

22 55

200

65 68 73 82 94

300

11 18 52 83 95

400

Upama.

The reader will mark --------------------------------

-------- पूर्णोपमा श्रौती वा [illegible] --------------------

(Distinctive sign No 3)

in the following.

900 19 35 73

~~100/-~~
1000

1 58 73 80

1100

16 33 81 98 99

1200

37 39 42 94

1300

14 47 52 55

1400

2 10 13 15 23 24 27 42

63 72 80 96

752

Simile.

4 11 58 61 79

100

22 55

200

65 68 73 82 94

300

11 18 52 83 95

400

6 10 28 52 58 96

500

21 27 65 78 82

600

1 2 22 26 29 44 58 69
87 90

700

17 66

800

15 20 24 70

900

900 19 35 73

~~100/-~~
1000

1 58 73 80

1100

16 33 81 98 99

1200

37 39 42 94

1300

14 47 52 55

1400

2 10 13 15 23 24 27 42
63 72 80 96

752

(NO 3)

Simile-

1500

5

1600

6 33

1700

1 69

1800

36 63 74 81

1900

17 50

2000

8 10 21 25 26 31-33 39

40 42 67 74

2100

2100 1 8 10 11 23 24

42 44 53 63 75 78 81

82 84 94

2200

2 28 30 39 53 88

2300

9 53 63 67 79

2400

7 30 39-41 46 52 88 99

2500

6 12 16 32 33 69 70

2600

1 8 12 15 25 27 30 40

41 48 70 ~~27~~-------~~31~~-------46-----49-------71-

~~77~~-----83-----84-------86--

2700

27 31 46 49 71 77 84 86

2800

14 15 83 51 60

2900

36 53 54

753

Simile.

3000

18 19 29 32 38 59 66 96

3100 --1---

13 37 62 79 81 87 94-96

3200

6 13 14 36 38 63 68

94 98

3300

1 38 46 47 50 65 76

78 99

3400

12 15 17 28 66 68 72

80

3500

9 15 16 23 30 31 38

43 44 67 81 86

3600

3600 12 17 18 23 40 79

83 84 88 94 95

3700

5 15 10 16 18 26 28

29 34 40 45 49 52 56

57 58 59 64 68 70-72 74

75 76 79 80 83 93

3800

22- 1A 8-12 14 23 29-32 34

35 47 52 55 58 60 61 64

67 79 84

3900

14 24 27 28 38 39 39 60

71 78 81 88 89

754

Simile.
~~4~~

4000

4	13	15	17	23	32	39	43
45-47	52	57	65	77	84	91	

4100

3	4	20	30	36	37	44	65
73	76	78	85	94			

4200

6	8	9	13	15	22	37

4300

24	59	60	66

4400

39	62	73	79	85	92

4500

20	28	34	38	47	58	62
79						

4600

47------49---	7	24	47	99

4700

24	59	8391	96

4800

29	30	34	37	38	41	44
47-52	53-57	59-75	84-87	90		

4900

10	13-17	19-39	49-61	63	64
70	74-76	78-81	83-90	92-99	

5000

5000	1-9	11-23	25-44	47-52

755

(NO 4)

Simile.

1700

28

3500

82

5000

24

Upama.

The reader willm mark ------------------------------------

------- पूर्णोपमा [illegible] ---------

(Distinctive sign NO 4)

in the following.

(NO 5)

Simile.

5 19 25 29 31 34 37 43

54 57 60 69 70-72 89 92

95 98 99

100

18 20 32 33 35 38 39

50 53 54 57 58 62 64

68 74 77-80 94 95

200

17 19 30-33 34 57-59 62 66

(Upama.)

The reader will mark ---------------------------------
---पूर्णोपमा---आर्थी-----समासगा-------

(Distinctive sign 5)

in the following.

700

55 96

800

31 77 86 89 92

900

2 7 28 39 51 64 67 69

82

1000

2 5 23 24 39 56 60 63

70

1100

42 43 55 68

757

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

(NO 5)

Simile.

5 19 25 29 31 34 37 43

54 57 60 69 70-72 89 92

95 98 99

100

18 20 32 33 35 38 39

50 53 54 57 58 62 64

68 74 77-80 94 95

200

17 19 30-33 34 57-59 62 66

300

6 7 89

~~666400~~

400

11 35 43 46 59 73 75

500

11 12 32 43 44 47 63

64 84

600

33 37 56 73 79 99

700

55 96

800

31 77 86 89 92

900

2 7 28 39 51 64 67 69

82

1000

2 5 23 24 39 56 60 63

70

1100

42 43 55 68

757

(NO 5)

Simile.

1200

9 14 33 43 49 51 84

1300

20 22 27 41 54 74 77

1400

39 65 67 85 88

1500

7 36 47-53 55 74

1600

22 26 39 45

1700

25 26 38 42 45 57 72
91

1800

27 39 48-50 70 83 92

1900

2 10 11 34 44 54 58
68 81 93 94 96

2000

18 27 35 36 51 54 57
65 81 86 95

2100

3 27 33 52 70 76

2200

8 15 16 29 45 50 71
75 79 98

2300

24 42 43

2400

78 80

2500

30 39 60

2600

75 78

Simile.

2700

2700 12 13 18 26 29 35
53 69 72

2800

Nil.

2900

44 51 70 71

3000

71

3200

7 52, 54 55 59 61 81

3300

6 71 76 92 93

3400

11 21 44 49 56 59 61
67 75 76 79

3500

1 2 24 35 94 98

3600

34 50 61-63 67 89 96

3700

3 25 53 91

3800

7 16 25 36 43 50 51
53 73 76 81 94 99

3900

6 9 22 37 50 87 90

4000

8 11 12 20 21 29 40
62 66 71 85 98

4100

28 72 75 82 83 87

4200

24 52 54

(NO 5)

Simile.

4300

13 22 48 49 67 80

4400

60 64 71 83

4500

22 61 69 70 75 90 91
94 96

4600

17-19 29 46 54 66 69 71
78 82 94 95

4700

3 8 10 70Ø 99

4800

5 25 27

43

4900

760

(NO 6)

Simile.

3600

48 B

4000

82

(Upama.)

The reader will mark ---------------------------------

-----पूर्णोपमा आर्थी वाक्यगा-----------

(Distinctive sign 6)

in the following.

761

(NO 7)

Simile.

100

23-25 30 40

~~5000~~ 200

~~7~~ 54 61 72 98

300

33 36 91 97

400

12 26 51

500

41 85

Upama.

The reader will mark --
---- [illegible] ----
(Distinctive sign NO 7)
in the following.

1? 56 90

1200

7 31 40 96

1300

7? 7? 8? 68-84

1400

8 44 53 76 89

1500

44

1600

1 40

1700

11 64 87

1800

94

762

(No 7)

Simile.

100

23-25 30 40

~~5400~~
200

2 54 61 72 98

300

33 36 91 97

400

12 26 51

500

41 85

600

65 75

700

7 30 39 54 71 87

800

800 5 13 18 38

900

1 10 20 52 78

1000

1000 16 54 68

1100

1[illegible] 56 90

1200

7 [illegible]1 40 96

1300

[illegible] 7[illegible] 80 8[illegible]-94 89

1400

[illegible] 44 53 76 89

1500

44

1600

1 4[illegible]

1700

1[illegible] [illegible]4 87

1800

94

762

simile.

1900

19 26 49 57 77

2000

2000 4 14 16 17 80 85
97

2100

28 60 86

2200

17 7 48 77

2300

38 35 57 61 76

2400

9 51 54 79 92

2500

27 34

2600

7 13 49 51 59 67 86

2700

5 8 20 22 40 47 57 69
75

2800

17 34 42 54 80 93 94 99

2900

2900 6 7 16 57 63 70 72
73 98

3000

7 21 31 43 48 58 65 91
92 94

3100

5 17 19 59 63 72

3200

[illegible] 20 30 40 42 64

3300

[illegible] [illegible] 54 37 58

3400

[illegible] [illegible] 90 91 97

3500

[illegible] 61 73 87 97 99

763

(No 7)

Simile.

3600

22 26 27 39 70 98

3700

19 24 28 41 99

3800

6 15 22 82

3900

4 10 11 30 54 55 56 58

72 75 76 93

4000

7 20 61 74

4100

2 8 10 11 15 59 67 71

88 91

4200

11 12 26 27 33 43 53 64

65 69 95 97

4300

25 71 74 86

4400

40 67 81 82

4500

9 12 36 45 52 54 57 59

4600

10 21 27 41 41 50 53 60

[illegible] 72 88 98

4700

1[illegible] [illegible] 44 45 63 75

4800

96

4900

[illegible] 5 8 69

764

Simile.

2900

95

3500

65

3800

33

3900

94

4000

54

Upama.

The reader will mark --
-- [illegible]
(Distinctive sign No 8)
in the following.

4800

34 27 42 58

4900

18 42 77

5000

45 46

3800

6

765

Simile.

2900

95

3500

65

3800

33

3900

94

4000

54

4100

47 87

4500

12. 29 51 51 55

4600

41 51

4700

28

4800

24 27 42 58

4900

18 48 77

5000

45 46

3800

6

765

(NO 10)

Simile.

14-16 20 24 26 27 32 36
38 39 47 56 59 80 83
87 88 90 97

100

8-12 13 15 16 19 21 41
42 47 53 59 61 69 75
83 84 86 88

200

200 1-3 7 8 18 28 46 48

Upama.

The reader will mark ------------------------------------
------- [illegible] -------
(Distinctive sign NO 10)

in the following.

7 28 45 61 64 66 77 91-93
98

700

1 10 21-24 28 29 31 35-38 41
46 70 74 86 92 98

800

4 7 16 19 37 69 93 95

900

3 8 9 21 23 29 33 37
38 43 59

1000

4 10 12 37 53 55 57 85
87 92

766

Simile.

14-16 20 24 26 27 32 36
38 39 47 56 59 80 83
87 88 90 97

100

8-12 13 15 16 19 21 41
42 47 53 59 61 69 75
83 84 86 88

200

200 1-3 7 8 18 28 46 48
60 63 88 91

300

5 8-10 15 17 26 29 31 44
56 67 76-78 87 90

400

13 22 24 35 40 45 56 62
63 65 66 74 76 84 95

500

1 2 36 74 97

600

7 28 45 61 64 66 77 91-93
98

700

1 10 21-24 28 29 31 35-38 41
46 70 74 86 92 98

800

4 7 16 19 37 69 93 95

900

3 8 9 21 23 29 33 37
38 43 59

1000

4 10 12 37 53 55 57 85
87 92

Simile.

1100

34 58 59 74 91 96

1200

34 41 45 53 54 57 67 68

85 95

1300

7 8 13 17 28 44 67-69 71

89

1400

1400 20 26 31 34 38 40

1500

15 16 38 39 56 64-66 81 82

1600

36 38 47 52 53 60 62 67

68 97

1700

15 17 24 28 30 44 47 48

49 53 71 73 84 99

1800

1800 17 21 23 38 43 52 64

82

1900

27 28 71 72

2000

15 37 43 48 63 90c 94

2100

28 39 69

2200

37 38 55 56 58 60 72 74

2300

77

2400

8 18 42 49 59 66 76 77 93

95

767

(No 10)

Simile.

2500

11

2600

2 30 55 61 66 97 99

2700

5 14 19 33 36 42 47
52 54 55 67 73

2800

11 27 68 74 81 82 90

2900

10 14 21 22 25 27 28
37 38 40 43 48 83 84
93 97

3000

17 25 61 69 80 88

3100

14 23 40 41 47 48 54
57 86

3200

1 3 15 23 27 32 43 44
52

3300

21 25 31 35 40 42 43 45
50 51 54 55 59 60 68-70
74 78

3400

10 27 37 43 46 50 92 99

3500

1 7 13 22 33 36 40 41
53 70 72 91

3600

3-6 48 B 59 69 82

(NO 10)

Simile.

3700

13 19 21 66 69 82 88

91 96

3800

7 38 39 40 42 43 44

49 53 73

3900

29 32 52 64 70 83 85

96

4000

4000 16 24 38 42 63 73

89

4100

26 31 40

4200

30 36 56 82 97

4300

33 83 85 86 87

4400

35 70

19

4500

19 21 23 26 50 76

4600

4 11 18 20 27 29 30

35 48 75 76 80 84 87

4700

26 31 46 47 50-52 55 63

64 65 67 85 93 94

4800

4800 1 2 5 26 28

(NO 11)

Simile.

21

100

4 5

Upama.

The reader will mark --

-------- [illegible] --------

(Distinctive sign NO 11)

in the following.

770

(NO 17)

Simile.

4800

88 89 91

Upama.

The reader will mark -----------------------------------

--------उपमानलुप्ता वाक्यगा---------------

(Distinctive sign NO 17)

in the following.

771

Simile. (No) 20

2 6 12 13 22 30 ~~220~~ 33
40 42 48 50 53 73 84 96

100

49 51 56 66 70 72 99

200

4 10 35 37 38 49 66 67
74 79-81 ~~70~~ 85 86 95 97

300

1 4 14 24 45 49 79-82 84
98

Upama.

The reader will mark ---
-----------------वाचक लुप्तोपमा--------------------------------
(Distinctive sign NO 20)

in the following.

900

12 98

1000

6 36 47 77 78

1100

28 29 51 65 76 85 92

1200

2 22 23 35 47 48 50 65
69 91

1300

26 32 61 73 79 98

1400

9 30

Simile. (No) 20

2 6 12 13 22 30 ~~30~~ 33

40 42 48 50 53 73 84 96

100

49 51 56 66 70 72 99

200

4 10 35 37 38 49 66 67

74 79-81 ~~70~~ 85 86 95 97

300

1 4 14 24 45 49 79-82 84

98

400

9 21 42 54 55 72 77 78

82 99

500

1 19

600

11 17 59 60 84 94 97

700

27 40 44 45 47 54 56 75

93 94

800

14 96

900

12 98

1000

6 36 47 77 78

1100

28 29 51 65 76 85 92

1200

2 22 23 35 47 48 50 65

69 91

1300

26 32 61 73 79 98

1400

9 30

Simile. (NO 20)

1500

18 40 46 58 63 72 73 -47

76 78 80 83-86

1600

7 43

1700

23 77 78 81 89

1800

26 53 96 97

1900

1 47 73 82

2000

1 12 13 34 66 96

2100

89 90

2200

41 20

2300

33 88

2400

83 91

2500

7 53 57 66 85 93

2600

51

2700

10 47 68

2800

30 83

2900

18 58 62 77 79

3000

37 70

3100

34 46 49 52

3200

2 33 58 86 91 95

773

Simile. (NO 20)

3300

4 28 33 39 44 41 48

63 73 75 87

3400

24 35 36 57 /~~44~~ 77 74

3500

13 26 28 29

3600

11 53 91 93

3700

67

3800

18 48 70 80

3900

70

400

10 14 18 44 45 94

4100

24 29 98

4200

41 44 77 98

4300

1 7 11 46 72 78

4400

63

4500

74 98-99

4600

4600 12 40 48 70 72 76

81 84 88 96

4700

4 ~~77~~ 48 71 73

4800

3 4 6-8, 23 24 77 83

774

4900

61

41

Simile. 4900

41 42 57 61

5000

53 54

Simile.

(NO 24)

1 17 18 23 45 52 64 65

66 67 68 74 75 77 78 81

82 85 86 89 91 93 94 100

102 106 107 117 119 131 135

134 137~~17~~ ~~147~~ 148 165 167 171

173 181 182 185 189 193 205

209 220 221 222 223 225 226

[illegible] [illegible] 242 243 244 245 251

Upama.

The reader will mark --

------------------------ [illegible] ------------------------

(Distinctive sign NO 24)

in the following.

551 -558, 560-562, 569 571 572 576

577 579 586 587 590-593, 598 599

609 ~~60~~ 610 618 631 636 641

642 649 662 663 667 668 678

680-682, 686 688.

(700)

2 4 8 ~~12~~ 15 16 18-20, 49

51 52 60 63 64 67 76-79, 81

84 89-91, 95 97 99

(800)

22 23 25 33-35, 39 42-54, 56-58,

60-62, 64-67, 73 80 82-85, 91, 97

776

Simile.

(NO 24)

1	17	18	23	45	52	64	65
66	67	68	74	75	77	78	81
82	85	86	89	91	93	94	100

102	106	107	117	119	131	135
134	137~~17~~	~~147~~	148	165	167	171
173	181	182	185	189	193	205
209	220	221	222	223	225	226
227	229	242	243	244	245	251
269	289	290	296	313	320	321
322	323	327	~~330~~	330	334	339
341	342	345	346	348	351	368
374	375	386	393	396	414	415
416	417	418	419	429	433	434
436	437	438	444	449	460	469
470	467	471	489	491	493	494
503	504	505	506	507	515	517
529	531	538	542	548	549	550
551 -558,		560-562,	569	571	572	576
577	579	586	587	590-593,	598	599
609	~~60~~	610	618	631	636	641
642	649	662	663	667	668	678
680-682,		686	688.			

(700)

2	4	8	~~12~~	15	16	18-20,	49
51	52	60	63	64	67	76-79,	81
84	89-91,		95	97	99		

(800)

22	23	25	33-35,	39	42-54,	56-58,
60-62,		64-67,	73	80	82-85,	91, 97

776

(No 24)

SIMILE.

900

~~905~~----~~914~~-----~~915~~------~~922~~------~~924~~-

5 14 15 22 24 32 36 /~~940~~-

40-42, 46 56-58, 60 61 68

80

1000

11 13-14, 15 18 20 22 25

27-35, 38 40-46, 48 49 50 51

59 61 67 75 90

1100

3 4 9-11, 18 19-21, 23-26, 30

35 38 44 49 50 52-54 61

64 69 70 77 84 89 93-95,

97

1200

3 5 6 16 17 19 25

26 30 36 46 55 56 59

82 90

1300

1 15 30 31 35 36 81

1400

2 19 28 35-37, 43 47 55

61 84 94

1500

1500 4 14 17 24 33

34 45 59 68 69 79

88 93 96

1600

1600 3 8 9 18 21-23,

30 32 34 35 61 73

77 81 82 88-90, 93 96 99

777

SIMILE. (NO 24)

1700

3 4 6 8 9 27 33 34 35

37 40 43 54 63 68 86

1800

1 3 10 15 16 28 44 46 62

65 67 68 93 98

1900

17 60 61 63 69 75 83 87

2000

26 29 41 87 89 98

2100

14 16 21 22 71 72 87 91 97-99,

2200

1 10 11 21 22 35 51 63 85

92 97

2300

2 6 7 15 28 31 36 37 39

44-51, 94-96, 98

2400

23 25 31-33, 56 60 68 71 87

2500

5 35 38 41 42 46---------48 50 52

55 56 58 59 61 63 65 67

71-73 92

2600

31 33 42 57 63

16 19 20

72 87-91,

64 68 69

2700

85 90

24 39 80

778

SIMILE.

2800

1 8 22 54 65 76 89 97

2900

2 8 11-13, 29 39 41 44-46, 60
66 - 85

3000

14 22 25 45 47 55 98

3100

1 (B) 12 18 20 21 25 26 32 53
55 56 67 69 71 75 76 80
82 91 93

3200

19 20 28 56 57 60 -7- 66
70 75 79 82 84 88

3300

20 23 67

3400

47 48 51 52 53 55 58 60
62 70 83 94 96

3500

56 65 85 92

3600

13 21 22 41 43 45 51 52
56 57 64 66 68 71 72 75
77 97

3700

7 11 12 22 23 35 --- 62 85
94 95

3800

1 (B) 24 66 75 78 85-93, 97

779

~~(No 240~~
(No 24)

Simile.

3900

16 21 26 63 80

4000

64 72 93

4100

4100 7 16 18 19 22- 23 25
32 33 38 39 51 66 98 96

4200

4200 1-5, 13 14 39 40 43
47 48 50 51 54 55 56 66
68 70 71 85-88, 91 99

4300

3 14 17 18 21 23 30-32, 34
37 38 40 41 44 51 53-55, 62-65,
69 70 73 76 79 84 89 95-98,

4400

4400 2 4 5-12, 19 20 32 44-46,
48 65 86-90, 99

4500

6 27 32 48 49 53 71-73, 80-83,
85 88 92 93 95 97

4600

5 6 8 10 23 28 31 38 39
44 45 49 52 55 58 64 6572- 65
73 74 77 89-91, 92

4700

6 7 15 16 20 23 27 33 34
36 37 39 40 42 43 49 57 58
66 68 72 77-81, 84 86 87 89 90
97 98

4800

10 11 14 15 16 17 19-22, 77

4900

56

78

(No 27)

Simile.

200

11 18 29

300

600

15 16

700

85

900

27 1100

Upama.

The reader will mark ---

वाचक के सामान्य धर्मों (उपमान लुप्ता (?)
(Distinctive sign NO 27)
in the following.

16

400

781

(No 27)

Simile.

200

11 18 39

300

[illegible]

600

15 16

700

85

900

?7

1100

71

1300

23 B.

1600

40 41 42 44

2500

36

3700

87

3900

16

400

33

781

(NO 1)

Metaphor.

1-6 8 9 12-84,

(NO 3)

Mltaphor.

7 10 11

Rupaka.

The reader will mark ---सांगं समस्तवस्तुविषयं

(Distinctive sign NO 1)

in the following .

Rupaka.

The reader will mark ------निरंगं केवलम्------

(Distinctive sign NO 3)

in the following.

782

Commutation.

1.

Commutation.

The reader will mark ----------तुल्याधिकरण---------

(Distinctive sign NO 1)

in the following.

783

Doubt.

1

Doubt.

The reader will mark ---------------- शु ह॰

(Distinctive mark NO 1)

in the following.

784

(NO 2)

Representation.

1 -31,

Representation.

The reader will mark -------विषयभेद--------

Distinctive sign NO 2)

in the following.

785

~~Po~~etical Fancy.

The reader will mark ~~वाच्या~~ भावानि-भाति नी गुण स्वरूप (निर्मित) का निर्मितरूपों चौ स्वरूपगा जा पुष्टे द्वारा

(No 1) in the following.

(No 10) in the following.

स्वरूप का निर्मित रूपों चौ स्वरूपगा रुक्यो पुष्टे द्वारा

(No 13) in the following.

The reader will mark वाच्या भावानि-भाति नी निर्मितार्थ गुण स्वरूपों निर्मितार्थों चौ स्वरूपगा ~~आपु~~ (रुक्यो) पुष्टे द्वारा

(No 14) in the following.

क्रिया स्वरूप का निर्मितार्थों चौ स्वरूपगा जा पुष्टे द्वारा

(No 15) in the following.

The reader will mark

क्रिया स्वरूप का निर्मितार्था नु चौ स्वरूपगा जा पुष्टे द्वारा।

(No 16) in the following.

(No 20) in the following.

(No 23) in the following.

(no 24) in the following.

(No 27) in the following.

Poetical Concealment. (NO 1)

29 55 56

Poetical Fancy.

The reader will mark वाच्या भावाभिमानिता निमित्तस्य गुण स्वरूप का निमित्तान्या नु द्वौ स्वरूपता जात्युत्प्रेक्षा

(NO 2) in the following.

(NO 5) in the following.

(NO 9) in the following.

गुण स्वरूप का निमित्तान्या नु द्वौ स्व रूप...

(NO 10) in the following.

स्वरूप का निमित्ताभ्यां द्वौ स्वरूपता द्रव्योत्प्रेक्षा

(NO 13) in the following.

The reader will mark वाच्या भावाभिमानिता निमित्तस्य गुण स्वरूपौ निमित्तान्यौ द्वौ स्वरूपता ~~जात्यु~~ द्रव्योत्प्रेक्षा

(NO 14) in the following.

क्रिया स्वरूप का निमित्ताभ्यां द्वौ स्वरूपता जात्युत्प्रेक्षा

(NO 15) in the following.

क्रिया स्वरूप का निमित्तान्या नु द्वौ स्वरूपता जात्युत्प्रेक्षा।

(NO 16) in the following.

(NO 20) in the following.

(NO 23) in the following.

(nO 24) in the following.

(NO 27) in the following.

Poetical Concealment. (NO 1)

29 55 56

Poetical Fancy.

The reader will mark वाच्या भावा भिभामिनी निमित्तार्थ गुण स्वरूप का निमित्तार्थों द्वारा स्वरूपगत गुणों देखें।

(NO 5) in the following.

(NO 9) in the following.

गुण स्वरूप का निमित्तार्थों द्वारा स्वरूप...

(NO 10) in the following.

स्वरूप का निमित्तार्थों द्वारा स्वरूपगत द्रव्यों देखें।

(NO 13) in the following.

The reader will mark वाच्या भावा भिभामिनी निमित्तार्थ गुण स्वरूप की निमित्तार्थों द्वारा स्वरूपगत ~~आत्म~~ द्रव्यों देखें।

(NO 14) in the following.

... निमित्तार्थ क्रिया स्वरूप का निमित्तार्थों द्वारा स्वरूपगत गात्र देखें।

(NO 15) in the following.

The reader will mark क्रिया स्वरूप का निमित्तार्थों द्वारा स्वरूपगत गात्र देखें।

(NO 16) in the following.

(NO 20) in the following.

(NO 23) in the following.

(nó 24) in the following.

(NO 27) in the following.

Poetical Concealment. (No 1)

29 55 56

(No 2)

Poetical Fancy.

The reader will mark वाच्या भाव निमानित निमित्तारुप गुण स्वरूप को निमित्तरूपों से स्वरूपता क्रियों प्रेक्षा

(No 9) in the following.

गुण स्वरूप को निमित्त...

(No 10) in the following.

स्वरूप को निमित्तरूपों से स्वरूपता द्रव्यों प्रेक्षा

(No 13) in the following.

The reader will mark वाच्या भाव निमानित निमित्तारुप गुण स्वरूप को निमित्तरूपों से स्वरूपता ~~जात्य~~ द्रव्यों प्रेक्षा

(No 14) in the following.

क्रिया स्वरूप को निमित्तरूपों से स्वरूपता जात्युत्प्रेक्षा

(No 15) in the following.

The reader will mark क्रिया स्वरूप को निमित्तरूपों से स्वरूपता जात्युत्प्रेक्षा।

(No 16) in the following.

(No 20) in the following.

(No 23) in the following.

(no 24) in the following.

(No 27) in the following.

Poetical Concealment. (NO 1)

29 55 56

(NO 2)

22 54 59 81

100

Poetical Fancy.

The reader will mark वाच्या भावाभिमानिनी निमित्तारूप गुण स्वरूप वा निमित्तरूपा गुह्यौ स्वरूपगा क्रियोत्प्रेक्षा

(No 10) in the following.

स्वरूप वा निमित्त स्यौ यौ स्वरूपगा द्रव्योत्प्रेक्षा

(No 13) in the following.

The reader will mark वाच्या भावाभिमानिनी निमित्ताख्य गुण स्वरूपौ निमित्तारूपौ हेतु यौ स्वरूपगा ~~जात्यु~~ द्रव्योत्प्रेक्षा

(No 14) in the following.

क्रिया स्वरूप वा निमित्ताख्यो यौ स्वरूपगा जात्युत्प्रेक्षा

(No 15) in the following.

The reader will mark क्रिया स्वरूप वा निमित्तारूप्या गुह्यौ स्वरूपगा जात्युत्प्रेक्षा।

(No 16) in the following.

(No 20) in the following.

(No 23) in the following.

(no 24) in the following.

(NO 27) in the following.

Poetical Concealment. (NO 1)

29 55 56

(NO 2)

22 54 59 81

100

22 35 37 66 67

(NO 5)

Poetical Fancy.

The reader will mark वाच्या भावा। जिस भांति की निमित्तोत्पन्न गुण स्वरूप को निमित्तों से स्वरूप का, इवकी उत्प्रेक्षा

(NO 13) in the following.

The reader will mark वाच्या भावा। जिस भांति की निमित्तोत्पन्न गुण स्वरूप को निमित्तों हेतु से स्वरूप का ~~गम्य~~ इवकी उत्प्रेक्षा

(No 14) in the following.

क्रिया स्वरूप को निमित्तों से स्वरूप का, गम्य उत्प्रेक्षा

(NO 15) in the following.

The reader will mark क्रिया स्वरूप को निमित्तों या हेतु तौ स्वरूप का गम्य उत्प्रेक्षा।

(No 16) in the following.

(No 20) in the following.

(No 23) in the following.

(nO 24) in the following.

(NO 27) in the following.

Poetical Concealment. (NO 1)

29 55 56

(NO 2)

22 54 59 81

100

22 35 27 66 67

(NO 5)

72 77

(NO 9)

18 23 24 33 34

Poetical Fancy.

The reader will mark [illegible]

(No 14) in the following.

[illegible]

(No 15) in the following.

[illegible]

(No 16) in the following.

(No 20) in the following.

(No 23) in the following.

(no 24) in the following.

(NO 27) in the following.

Poetical Concealment. (NO 1)

29 55 56

(NO 2)

22 54 59 81

100

22 25 27 66 67

(NO 5)

72 77

(NO 9)

1 2 9 10 18 23 24 33 34

36 42 43 46 67 73 75 76 80

[illegible] 92 96 100

Poetical Fancy.

The reader will mark [illegible]

(NO 15) in the following.

[illegible]

(No 16) in the following.

(No 20) in the following.

(No 23) in the following.

(no 24) in the following.

(No 27) in the following.

Poetical Concealment. (NO 1)

29 55 56

(NO 2)

22 54 59 81

100

22 35 27 66 67

(NO 5)

72 77

(NO 9)

1 2 9 10 18 23 24 33 34

36 42 43 46 67 73 75 76 80

82 87 92 96 100

100

10 25 27 56 59 61 74 88 89

97

200

200 6 14 21

Poetical Fancy.

The reede will mark [illegible]

(No 16) in the following.

(No 20) in the following.

(No 23) in the following.

(no 24) in the following.

(No 27) in the following.

Poetical Concealment. (NO 1)

29 55 56

(NO 2)

22 54 59 81

100

22 25 27 66 67

(NO 5)

72 77

(NO 9)

1 2 9 10 18 23 24 33 34

36 42 43 46 67 73 75 76 80

82 87 92 96 100

100

10 25 27 56 59 61 74 88 89

97

200

200 5 14 21

(NO 10)

14 25 26 27 28 38 45 47 57

Poetical Fancy.

The reader will mark [illegible] (NO 20) in the following.

(NO 23) in the following.

(nó 24) in the following.

(NO 27) in the following.

Poetical Concealment. (No 1)

29 55 56

(No 2)

22 54 59 81

100

22 35 37 66 67

(No 5)

72 77

(No 9)

1 2 9 10 18 23 24 33 34

36 42 43 46 67 73 75 76 80

82 87 92 96 100

100

59 61 74 88 89

10 25 27 56

97

200

200 5 14 21

(No 10)

14 25 26 27 28 38 45 47 57

58 65 69 70 74 85 86 88 89

94

97

Poetical Fancy.

The reader will mark [illegible]

(No 23) in the following.

(no 24) in the following.

(No 27) in the following.

Poetical Concealment. (NO 1)

29 55 56

(NO 2)

22 54 59 81

100

22 35 37 66 67

(NO 5)

72 77

(NO 9)

1 2 9 10 18 23 24 33 34

36 42 43 46 67 73 75 76 80

82 87 92 96 100

100 61 74 88 89

10 25 27 56 59

97

200

200 5 14 21

(NO 10)

38 45 47 57

14 25 26 27 28 85 86 88 89

58 65 69 70 74

94 97 97

100

Poetical Fancy.

The reader will mark [Devanagari handwriting, illegible] in the following.

(no 24) in the following.

(NO 27) in the

Poetical Concealment. (NO 1)

29 55 56

(NO 2)

22 54 59 81

100

22 35 37 66 67

(NO 5)

72 77

(NO 9)

1 2 9 10 18 23 24 33 34
36 42 43 46 67 73 75 76 80
82 87 92 96 100

100

10 25 27 56 59 61 74 88 89
97

200

200 5 14 21

(NO 10)

14 25 26 27 28 38 45 47 57
58 65 69 70 74 85 86 88 89
94 97 97

100

Poetical Fancy.

The reader will mark वाच्याभावाभिमानिनी निमित्तस्य क्रिया-स्वरूपत्वा निमित्तस्योक्तौ स्वरूप गा द्वयोत्प्रेक्षा। (NO 27) in the following.

Poetical Concealment. (NO 1)

29 55 56

(NO 2)

22 54 59 81

100
67

22 35 27 66

(NO 5)

72 77

(NO 9)

1 2 9 10 18 23 24 33 34
36 42 43 46 67 73 75 76 80
82 87 92 96 100

100
59

10 61 74 88 89 57
97 25 27 56

200
200 5 14 21

(NO 10)

14 25 28 38 45 47 57
58 26 27 85 86 88 89
94 65 69 70 74
97 9?

100
40

1 2 5-6 41 43 44 49
53 28 85 87 91-94 96
98 6? 7 76 84

Poetical Fancy.

The reader will mark (NO 23) in the following.

Poetical Concealment. (NO 1)

29 55 56

(NO 2)

22 54 59 81

100

22 35 37 66 67

(NO 5)

72 77

(NO 9)

1 2 9 10 18 23 24 33 34
36 42 43 46 67 73 75 76 80
82 87 92 96 100

100

10 25 27 56 59 61 74 88 89
97

200

200 5 14 21

(NO 10)

14 25 26 27 28 38 45 47 57
58 65 69 70 74 85 86 88 89
94 97 97

100

1 3 5-9 38 40 41 43 44 49
53 62 7 76 84 85 87 91-94 96
98 92

200

9 15 17 20 21

(NO 13)

8 11 ---18-- 20 79

200

1

(~~NO 14~~)

786

(NO 14)

Physical Concealment.

31 32 35 37 40 41 44 48-53

61 63 68 84 ~~86~~ 95

100

12 13 15 16 18 19 34 45

65 69 70 78-80 90 95

200

2 3 4 7 8 10 11 16-18

(No 15)

63.

(No 16)

78 83 91 93

100

11 39 46 48 50 51 52 55 57

58 64 71 72 77 83

(NO)20)

17

(NO23)

3-5 12

100

24 31 32 86

(No 24)

20 21 49-53 61

100

[illegible] 14 17 23 26 28-31 47 54

(No 27)

6 7

200

6

(NO 28)

13 15 16 19 39 62 64 71 90

99

100

4 [illegible] 21 26 41 42 75

200

[illegible] [illegible]

Hyperbole.   (NO 4)

Hyperbole.

1-21,

<u>Hyperbole.</u>

The reader will mark ------ असंबन्धे संबन्धरूप ------

Distinctive sign NO 4)

in the following.

788

Equal Pairing.

(NO 1)

1

(NO 2)

2-4,

Equal pairing.

The reade will mark प्रस्तुतानामेकधर्माभिसंबन्धः,

अप्रस्तुतानामेकधर्माभिसंबन्धः,

(Distinctive signs NOs 1,2 respectively in the following.

789

Illuminator. (NO 1)

2 3

Illuminator. (NO 2)

1.

Illuminator.

The reader will mark एकानुगमनक्रियासंबन्धे;

अनेकक्रियासंबन्धे,

Distinctive signs NOs 1,2 respectively, in the following.

790

(NO 1)

EXEMPLIFICATION.

1 3 6 8

(NO 2)

2 4 5 7 9

Exemplification.

The reader will mark ----सा य स्यै व----------------

----------कं य स्यैं वा,-------------

Signs 1.2 in the following.

791

(NO 1)

~~Illustration.~~

ILLUSTRATION.

49 52

(NO 2)

1-48 50 51

Illustration.

The reader will mark [illegible],
[illegible],
(signs 1,2) in the following.

(NO 4)

Contrast.

The reader will mark अस्तो बे पार्थे उपमेय स्यो त्वर्थ
है तो रुचा वुपमानस्य निवर्थ है तो स्यो सौ,

(Distinctive sign NO 4)

in the following.

(Distinctiv e sign NO 6)

in the following.

स्यो स्यो ,

(Distinctive sign NO 8)

in the following.

Contrast.

The reader

Contrast.

The reader will

793

(NO 4)

Contrast, Dissimilitude.

15 16 17

(NO 6)

Contrast.

The reade will mark अश्लेषेणाक्षिप्तो उपमेयस्योत्कर्ष है तो रुत्का उपमानस्य निकर्ष है तो औत्कौ,

(Distinctiv e sign NO 6)

in the following.

स्या त्कौ,

(Distinctive sign NO 8)

in the following.

Contrast.

The reader

Contrast.

The reader will

793

(NO 4)

Contrast, Dissimilitude.

15 16 17

(NO 6)

8 9 13 18 20

(NO 8)

Contrast.

The reader will mark ~~[illegible]~~ [illegible]

(Distinctive sign NO 8)

in the following.

The reader

Contrast.

The reader

Contrast.

The reader will

) in the following.

793

(NO 4)

Contrast, Dissimilitude.

15 16 17

(NO 6)

8 9 13 18 20

(NO 8)

4 6 14

(NO 10)

3

Contrast.

The reader will mark अस्योपमार्थे उत्कर्ष इत्युभयत्र स्यो त्वौ,

(Distinctive sign NO 10)

in the following.

Contrast.

The reader w

Contrast.

The reader will

793

(No 4)

Contrast, Dissimilitude.

15 16 17

(No 6)

8 9 13 18 20

(No 8)

4 6 14

(No 10)

3

Contrast.

The reader will mark अस्लो छे पार्थे उत्कर्ष है ग्यात्र स्पो च्हो,

(Distinctive sign No 10)

in the following.

Contrast.

The reader will mark अस्लो छे पा क्षिप्तो उत्कर्ष है ग्यात्र स्पो च्हो,

(Distinctive sign No 12)

in the following.

(Distinctive sign No 14)
in the following.

(Distinctive sign No 18)
in the following.

Contrast.

The reader will mark ------- [illegible] शा दे उभय है [illegible]

(Distinctive sign No 20) in the following.

793

(NO 4)

Contrast, Dissimilitude.

15 16 17

(NO 6)

8 9 13 18 20

(NO 8)

4 6 14

(NO 10)

3

(NO 12)

1 2 5 12

(NO 14)

7

(NO 18)

19

Contrast.

The reader will mark प्रत्येकेण शाके निकर्ष हेतु मात्र जो रखो ।

(Distinctive signNO 14)
in the following.

(Distinctive sign NO 18)
in the following.

Contrast.

The reader will mark ------- प्रत्येकेण शाके उभय हे जो दे रखो

(Distinctive sign NO 20) in the following.

793

(No 4)

Contrast, Dissimilitude.

15 16 17

(No 6)

8 9 13 18 20

(No 8)

4 6 14

(No 10)

3

(No 12)

1 2 5 12

(No 14)

7

(No 18)

19

(No 20)

Contrast.
The reader will mark [illegible]

(Distinctive sign No 18)
in the following.

Contrast.
The reader will mark ------- [illegible]

(Distinctive sign No 20) in the following.

(NO 4)

Contrast, Dissimilitude.

15 16 17

(NO 6)

8 9 13 18 20

(NO 8)

4 6 14

(NO 10)

3

(NO 12)

1 2 5 12

(NO 14)

7

(NO 18)

19

(NO 20)

10

793

--(--θ---

(NO 1)

Speech Of Absence.

1

Speech of absence.

The reader will mark ---- अस्या धुत्वे --------

Distinctive sign NO 1 , in the following.

Indirect Description.

(NO 5)

7

Indirect speech.

The reader will mark - अप्रस्तुतप्रशंसा।

Distinctive sign NO 5 , in the following.

Corroboration. (No 1)

7

(N)

(No 2)

1-6 8-32,

Coorroboration.
The reader will mark सामान्यस्य विशेषेण समर्थने साधर्म्यत:, विशेषस्य सामान्येन समर्थने साधर्म्यत:।

Signs No s 1, 2 , in the following

796

Peculiar Causation.

(NO 2)

1-6

Peculiar caution.

The reader will mark ----अनुक्तनिमित्ता,----
in the following.

No 2

797

Contradiction. (NO 1)

2

(NO 5)

1

Contradiction.

The reader will mark -----जातेर्जात्या------- (NO 1)

-----गुणस्य गुणेन---(NO 5)

Incongruity.

The reader will mark -विरूपयो:---संघटना-(NO 4)

Reply.

The reader will mark प्रश्नेष्वत्यसकृदसंभाव्यमुत्तरम्। (NO 2)

The converse.

The reader will mark ---निष्फलत्वाभिधानम्। (NO 2)

798

Incongruity.

(NO 4)

1

799

Reply. (No 2)

1-77,

80

Reply. (NO 2)

1-77,

NO 2.

The Converse:

The Converse:

1.

~~690~~

801

4,

Stage of development of technique in reference to the canons as prescribed by rhetoricians beginning with Bharata and others and usage of other poets:

I MAHĀBHĀRATA CHART.

PART (A) This part contains the number of शब्दालंकारs used in MBH.

Sr. NO	The name of शब्दालंकारs	Page.
1.	PUNARUKTAVADĀBHĀSA,	
2.	ANUPRĀSA,	

Stage of development of technique in reference to the canons as prescribed by rhetoricians beginning with Bharata and others and usage of other poets.

3.	ANANVAYA.	494-495
4.	RŪPAKA.	496-523,
5.	PARIṆĀMA.	523-525,
6.	SANDEHA.	526-528,
7.	ULLEKHA.	529-541,
8.	UTPREKHA.	542-600
9.	ATIŚAYOKTI.	601-613,
10.	TULYAYOGITĀ.	614-617,
11.	DĪPAKA.	618-620
12.	DRSṬĀNTA.	621-627
13.	NIDARŚANĀ.	628-647
14.	VYATIREKA.	648-659
15.	VINOKTI.	660-661,
16.	PARIKARA.	662-667,
17.	APRUSTUTAPRAŚANSĀ.	668-675
18.	ARTHĀNTARANYĀSA.	676-689,
19.	VIBHAVANĀ.	690-694,
20.	VIRODHA.	695-696.

4)

Stage of development of technique in reference to the canons as prescribed by rhetoricians beginning with Bharata and others and usage of other poets:

I MAHĀBHĀRATA CHART.

PART (A) This part contains the number of शब्दालंकारs used in MBH.

Sr. NO	The name of शब्दालंकारs	Page.
1.	PUNARUKTAVADĀBHĀSA,	
2.	ANUPRĀSA,	
3.	YAMAKA,	

PART (B) It contains the number of अर्थालंकारs used in MBH.

Sr. NO	The name of अर्थालंकारs	Page.
1.	UPAMĀ.	48-479,
2.	MALOPAMĀ.	480-493
3.	ANANVAYA.	494-495
4.	RŪPAKA.	496-523,
5.	PARIṆĀMA.	523-525,
6.	SANDEHA.	526-528,
7.	ULLEKHA.	529-541,
8.	UTPREKHA.	542-600
9.	ATIŚAYOKTI.	601-613,
10.	TULYAYOGITĀ.	614-617,
11.	DĪPAKA.	618-620
12.	DRṢTĀNTA.	621-627
13.	NIDARŚANĀ.	628-647
14.	VYATIREKA.	648-659
15.	VINOKTI.	660-661,
16.	PARIKARA.	662-667,
17.	APRUSTUTAPRASANSĀ.	668-675
18.	ARTHĀNTARANYĀSA.	676-689,
19.	VIBHAVANĀ.	690-694,
20.	VIRIHA.	695-696,

21. VIṢAMA. 697 - 698

22. SAMA. 699 - 700

23. ANYONYA. 701 - 703

24. KĀRAṆAMĀLĀ. 703 - 705,

25. EKAVALI. 706 - 707

26. UTTARA. 708 - 732

27. VIKALPA. 733 - 734

28. PRATĪPA. 735 - 736

29. RASAVATA. 737 - 739

PART (C) It contains the sub-varieties used under each शब्दालंकार

Sr. NO.	The name of शब्दालंकार,	Sub-variety.	Its distinctive sign.
1.	PUNARUKTAVADĀBHASA,		
2.	ANUPRĀSA,		
3.	YAMAKA,		

PART (D) It contains the sub-varieties used under each अर्थालंकार

Sr. NO	The name of अर्थालंकार	Sub-variety	Its distinctive sign.	Page.
			X,	743-781

1. Upamā.
2. Malopamā.
3. Ananvaya.
4. Rūpaka. P. 782,
5. Pariṇāma. 783,
6. Sandeha. 784,
7. Ullekha. 785
8. Utprekṣa. 786,
9. Atisayokti. 788
10. Tulyayogitā. 789,
11. Dipaka. 790
12. Dṛṣṭanta. 791,
13. Nidarsanā. 792,
14. Vyatireka. 793
15. Vinekti. 794

16. Parikara.

17. Aprustutapransa. 795,

18. Arthāntaranyāsa. 796

19. Vibhāvana. 797

20. Virodha. 798

21. Viṣama. 799

22. Sama.

23. Anyonya.

24. Kāraṇamālā.

25. Ekavali.

26. Uttara. 800,

27. Vikalpa.

28. Pratipa.

29. Rasavata.

II (THE CANONICAL CHART)

Here we shall discuss the prominent अलंकार शास्त्र
composed by different rhetoricians, and also shall see as to
what position is assigned to each ALAṄKĀRA in their respective
works.

The नाट्यशास्त्र of Bharata is to be regarded as the oldest
work on the theory of Poetics. In his chapter 16, he has defined
only the following four ALAṄKĀRS which are most simple in their
character:-

1. U P A M Ā.
2. D Ī P A K A.
3. R U P A K A.
4. Y A M A K A.

No special attention has been paid to the division of alankars,
though some varieties of Upamā and Yamaka are found.
I will take up only those authors who have composed some अलंकार
शास्त्र laying special stress on those who belongx to " ALAṄKĀR
SCHOOL"

I Firstly we come to " भट्टिकाव्य " composed by भट्टि
In the chapter 10, he has illustrated 38 alankars including tw
शब्दालंकार 2S Viz Anuprāsa and Yamaka.

He has almost given the same figures that are defined by भामह and दण्डी. In a few cases he has deviated from the order of भामह as it would be seen from the comparative lists of भामह and दण्डी.

भामह has defined रूपक first and then दीपक; and आक्षेप before अर्थान्तरन्यास; while भट्टि has illustrated दीपक and अर्थान्तरन्यास before रूपक and आक्षेप respectively. भामह defines तुल्ययोगिता immediately after विरोध while भट्टि has illustrated तुल्ययोगिता after उपमारूपक and before विरोध. भट्टि has ignored अप्रस्तुतप्रशंसा, हेतु, वार्ता, निपुण defined by भामह. भट्टि has defined हेतु, वार्ता, निपुण to which भामह has denied.

The following list gives the names of 38 alankārs found in the work of भट्टि.

Serial NO	The names of Alankars.
1.	ANUPRĀSA.
2.	YAMAKA
3.	UPAMĀ
4.	DIPAKA
5.	ARTHĀNTARANYĀSA.
6.	RUPAKA
7.	AKṢEPA
8.	VYATIREKA
9.	VIBHĀVANA
10	SAMASOKTI
11	ATIŚAYOKTI
12	YATHĀSANKHYA
13	UTPREKṢĀ
14	SVABHAVOKTI
15	PREYASA
16	RASAVATA
17	URJASVI
18	PARYAYOKTA
19	SAMAHITA
20	UDĀRA

21 Slista

22 APANHUTI

23 VISESOKTI

24 UPAMARUPAKA

25 TULYAYOGITA

26 VIRODHA

27 VYAJASTUTI

28 NIDARSANA

29 UPAMEYOPMA

30 SAHOKTI

31 PARIVRTTI

32 SANDEHA

33 ANANVAYA

34 UTPREKSAVAYAVA

35 PRATIVASTUPAMA

36 HETU

37 VARTA

38 NIPUNA

These 38 alankars are defined by भट्टि. 36 to 38 are not recognised by भामह. भामह gives उदात्त instead of उदार. Most of the alankārs are based upon सादृश्य and विरोध cf Agnipurāṇa and MBH.

II Next we come to the काव्यालंकार of भामह. He is the first rhetorician who belongs to अलंकार school. He has paid the greatest tribute to ALANKARA. These अलंकारवादिनः took अलंकार as the only beautiful expression and also the distinguishing mark of Poetry and considered even रस as only sub-serving this beauty of expression. This alankāra age which roughly ends with रुद्रट is a very significant period in the history of अलंकार शास्त्र. It is the alankārs which have given rise to दीपक, समासोक्ति and पर्यायोक्त which also contain a suggested element i.e. ध्वनि

This alankāra stage assumed so much importance that the whole poetry including several other elements was called अलंकार शास्त्र.

Vāmana also who is the staunch supporter of रीति school was so much influenced that he calls " अलंकार " as " सौन्दर्य."

Bhāmaha in his 2nd and 3rd chapter has also defined 38 alankārs. He has refused the status of alankara to HETU, SUKṢMA, LEŚA, VĀRTA. It is due to the fact that the above four in his opinion lacked in striking character. He has accepted UPAMĀ, RUPKA, DIPAKA, and YAMAKA given by his predicessor, Bharata, in addition to one more alankāra ANUPRĀSA about which he defenitely says " अनुप्रासः सयमकः". He has included प्रतिवस्तूपमा in उपमा.

The ~~ff~~ following 38 ALANKĀRS defined by BHĀMAHA are given below :-

Sr. NO	The name of Alankara.	Remarks.
1.	Anuprāsa	
2	Yamaka	The first group upto 5 ~~xx~~ recognised by Bharata, in addition to one more " Anuprasa"
3	Rupaka	
4	Dipaka	
5	Upamā	Prativastupama is the अवान्तरभेद of उपमा according to Bhamaha.
6	Akṣepa	
7	Arthāntaranyāsa	
8	Vyatireka	
9	Vibhāvana	
10	Samāsokti	
11	Atiśayokti	
12	Yathāsankhya	
13	Utprekṣā	
14	Svabhāvokti	
15	Preyasa	
16	Rasavata	
17	Ūrjasvi	

18 Paryāyokta
19 Samāhita
20 Udātta — cf Udara defined by भामह.
21 Slista
22 Apanhuti
23 Visesokti
24 Virodha
25 Tulyayogitā
26 Aprustutaprasamsā — It is denied by भामह.
27 Vyājastuti
28 Nidarsanā
29 Upamarupaka
30 Upameyopamā
31 Sahokti
32 Parivrtti
33 Sandeha
34 Ananvya
35 Utpreksavayava
36 Sansrsti
37 Asi
38 Bhāvika, (THIRTY EIGHT ALANKARS)

Due to the absence of strikingness, according to him, the status of alankara to HETU, SUKSMA, LESA, VĀRTA, is refused. cf. भामह.

III Let us turn our attention to the " काव्यादर्श " of दण्डी. He is the 2nd rhetorician who belongs to ALANKĀRA SCHOOL. Bhoja too in his शृङ्गारप्रकाश has followed him strictly and has fervently advocated the cause of ALANKĀRA above every thing.

Now दण्डी has illustrated 37 alankars in his काव्यादर्श including two शब्दालंकारs. He has not accepted " निपुण recognised by भामह.

Sr. NO.	The name of Alaṅkāra.
1.	Atiśayokti
2.	Anuprāsa
3.	Apanhuti
4.	Aprustutapraśansā
5.	Arthāntaranyāsa
6.	Akṣepa
7.	Avṛttii
8.	Aśī
9	Utprekṣa
10	Udātta
11	Upamā
12.	Urjasvi
13	Tulyayogitā
14	Dipaka
15	Nidarsanā
16	Paryāyokta
17	Parivrtti
18	Preya
19	Bhavik
20	Yathāsankhya
21	Yamaka
22	Rasavata
23	Rupaka
24	Leśa (defined by भामह.
25	Vibhāvana
26	Virodha
27	Viśesokti
28	Vyatireka
29	Vyājastuti
30	Sleṣa
31	Samāsokti
32	Samāhita
33	Sansṛṣti
34	Sahokti

35 Sukṣma (Denied by आदि)

36 Svabhāvokti,

37 Hetu

IV Next we come to उद्भट.

He has composed "अलंकार संग्रह" and he commands a great influence in the history of Sanskrit Literature. It is due to his influence that the great work of भामह is thrown at the background. He is being quoted every where even by those who widely differ from him.

He is the 3rd rhetorician who belongs to Alankāra School. He has successfully advanced a number of theories in his Alankāra-Śastra and being original he has divided the whole into five वर्ग. He has ignored the following 3 Alankārs illustrated by भामह.

1. Yamaka,
2. Upamā-rupaka,
3. Utprekṣa-vayava,

Serial No	The name of Alankara.
1.	Punaruktavadābhasa.
2.	Anuprāsa,
3.	Chekanuprāsa.
4.	Latanuprāsa.
5.	Rupaka
6.	Upamā.
7.	Dipaka.
8.	Prativastupamā.
9.	Akṣepa.
10	Arthāntaranyāsa.
11	Vyatireka.
12.	Vibhāvana.
13.	Samāsokti.
14.	Atiśayoktā
15.	Yathāsankhya.
16.	Utprekṣa.
17	Svabhāvokti

18 Preya.

19. Rasavata.

20 Urjasvi.

21. Paryayokta.

22 Samāhita.

23 Udātta.

24 Śleṣa

25 Apanhuti

26 Viśeṣokti.

27 Virodha

28 Tulyayogitā

29 ~~Aprastu~~ Aprustutapraśaṁsā.

30 Vyājastuti

31 Vidarśanā (of Nidarśana)

32 Upameyopamā.

33 Sahokti.

34. Śaṅkara.

35 Parivrtti.

36 Ananvaya.

37 Sasandeha.

38 Saṁsṛṣṭi.

39 Bhāvika

40 Kāvyalinga.

41 Dṛṣṭānta.

Serial nos 1,3,4, 8, 40, 41 are more added.

V Now काव्यालंकार सूत्र of Vāmana deserves our passing reference in the history of Alaṅkāra literature. He devotes a considerable space to ALAṄKĀRS though he is the foremost representative of रीति school. He has defined and illustrated 32 alankars including शब्दालंकारs Anuprāsa and Yamaka.

Serial NO	The name of Alaṅkāras.
1.	Atiśayokti.

2. Ananvaya.
3. Anuprāsa.
4. Apanhuti.
5. Aprustutapraśansa.
6. Arthāntaranyāsa.
7. Akṣepa.
8. Utprekṣā.
9. Upamā.
10 Upameyopamā.
11 Tulyayogitā.
12 Dipaka.
13. Nidarśanā.
14 Parivtti.
15 Prativastupamā.
16 Krama, cf. Yathāsankhya.
17. Yamaka.
18 Rupaka.
19 Vakrokti
20 Vibhāvana.
21 Virodha.
22 Viśesokti
23 Vyatireka.
24 Vyājokti
25 Ślesa.
26 Śankara.
27 Sandeha.
28 Samāsokti.
29 ~~[illegible]~~ (Samāhita)
30 Sansrṣti
31 Sahokti.

VI Let us come to the " काव्यालंकार " of रुद्रट HE IS THE 4TH REPRESENTATIVE OF ALANKĀRA SCHOOL. He has given a Scientific classification of figures. He bases his division on the following four main principles :-

1. वास्तव

2. औपम्य
3. अतिशय
4. श्लेष

For example the following three alankars fall in the वास्तव and अतिशय catagory:-

1. सहोक्ति
2. समुच्चय
3. उत्तर

The following come under the class of औपम्य and अतिशय:-

1. उत्प्रेक्षा
2. पूर्व

The number of alankārs defined by रुद्रट is fifty five. 26 alankārs are given in the 1st table ; while the rest 29 contained in the 2nd Table are his originals.

1St Table.		2nd Table.	
1.	Anuprāsa,	1.	Adhika,
2.	Apanhuti.	2.	Anyonya,
3.	Aprustuaprasanśā,	3.	Anumāna,
4.	Arthāntaranyāsa,	4.	Avasara,
5.	Akṣepa,	5.	Asangati,
6.	Utprekṣa,	6.	Uttara.
7.	Upamā	7.	Ubhayanyasa,
8.	Dipaka,	8.	Ekavali,
9.	Dṛṣtanta,	9.	Kāraṇamāla,
10	Parivrtti,	10	Citra,
11	Yathāsankhya,	11	Tadguṇa,
12.	Yamaka,	12	Paryaya,
13.	Rupaka,	13	Parikara,
14.	Leśa,	14.	Parisankhyā,
15.	Vakrokti,	15.	Pratipa,
16.	Vibhavana	16	Pratyanīka,

17	Virodha,	17	Pûrva,
18.	Vyatireka,	18	Pihita,
19.	Slesa,	19	Bhrāntiman,
20.	Śankara,	20	Bhāva,
21	Sandeha,	21	Mata,
22	Samāsokti,	22	Milita,
23	Sahokti,	23	Viṣama,
24.	Sukṣama,	24	Vyāghāta,
25.	Svabhāvokti,	25	Viśeṣa,
26.	Hetu,	26	Samuccaya,
		27	Sāra,
		28.	Sāmya,
		29.	Smaraṇa,

Twenty six plus twenty nine comes to FIFTY FIVE.

VII Next in importance is Bhoj's सरस्वतीकण्ठाभरण The work is divided into five chapters. It is strange that the number of शब्दालंकारs given by him is so high as 24 ; while his predicessors have not gone beyond SIX. He is the onjy rhetorician in the field to regard UPAMĀ, Akṣepa, Samāsokti, and Apanhuti and several other alankārs as figures of both शब्द and अर्थ. It seems that he has followed Agnipurāṇa in certain theories.
The following 2nd table contains 22 alankārs which are his his originals:-

1St Table

1. Atiśayokti,
2. Anuprāsa,
3. Apanhuti,
4. Aprustutaprasanśā,
5. Akṣepa,
6. Utprekṣā,
7. Upamā,
8 Tulyayogitā,
9 Dipaka,

2nd Table.

1. Anyonya,
2 Anumāna,
3. Uttara,
4. Citra,
5. Paryāya,
6. Parikara,
7 Bhrāntimān,
8 Bhāva,
9 Milita,

10 Nidarśanā,

11 Paryāyokta,

12 Parivṛtti,

13 Bhāvaka,

14. Bhāvika,

15. Yathāsankhya,

16 Yamaka,

17 Rūpaka,

18. Leśa,

19. Vakrokti

20 Vibhāvanā

21 Sabhāva,

22 Viśeṣokti,

23 Vyatireka,

24. Śleṣa,

25. Sandeha,

26. Samāsokti,

27 Samāhita,

28. Saṃsṛṣṭi,

29. Sahokti,

30 Sūkṣma,

31 Svabhāvokti,

32 Hetu.

10 Samuccaya,

11 Sāra,

12 Sāmya,

13 Smaraṇa.

14 Ahetu,

15 ~~Yathasankhyay~~ Abhāva,

16 Arthāpatti,

17 Āpta Vacana,

18. Upamānā

19 Pratyakṣa,

20 Vitarka,

21 Samādhi,

The number comes to fifty four.

VIII Next we come to the "काव्यप्रकाश" of मम्मट which occupies a unique position in the alankara literature. It has a wide reputation for its being the fountain-head from which fresh streams of doctrines come forth. The number of alankārs in his esteemed work goes upto 69.

The 2nd Table contains 28 alankārs which are his originals.

1St Table.		2nd Table.	
1	Atiśayokti	1	Adhika,
2	Ananvaya,	2	Anyonya,
3	Anuprāsa,	3	Anumāna
4	Apanhuti	4	Asangati,
5	Aprustutapraśansā,	5	Uttara,
6	Arthāntaranyāsa,	6	Ekavali,
7	Akṣepa,	7	Kāraṇamāla,
8	Utprekṣa,	8	Citra,
9	Udātta,	9	Tadguṇa,
10	Upamā,	10	Paryaya,
11	Upameyopamā,	11	Parikara,
12	Kāvyalinga,	12	Parisankhyā,
13	Chekanuprāsa,	13	Pratipa,
14	Tulyayogitā,	14	Pratyanika,
15	Dipaka,	15	Bhrāntiman,
16	Dṛṣṭānta,	16	Milita,
17	Nidarsanā,	17	Viṣama,
18	Paryāyokta,	18	Vyāghata,
19	Parivrtti,	19	Viśeṣa,
20	Punaruktavadābhasa,	20	Samuccaya,
21	Prativastupamā,	21	Sāra,
22	Bhāvika,	22	Smaraṇa,
23	Yathāsankhya,	23	Samādhi.
24	Yamaka,	24	Atadguṇa,
25	Rupaka,	25	Mālādipaka,
26	Latānuprāsa,	26	Vinokti,
27	Vakrokti,	27	Sāmānya,
28	Vibhāvana,	28	Sama,
29	Virodha,		
30	Viśeṣokti,		
31	Vyatireka,		
32	Vyājastuti,		
33	Vyajokti Śleṣa,		
34			

35 Sankara,

36 Sandeha,

37 Samāsokti,

38 Samsṛṣṭi,

39 Sahokti,

40 Sukṣma,

41 Svābhavokti,

IX Next we come to the "अलंकारसर्वस्व" of रुय्यक. This रुय्यक is a supporter of ध्वनि School; but his work is a standard work on figures of speech. The number of alankars shot up from 69 to 81. 26 alankars are his own.

1St Table.

1. Atiśayokti,
2 Ananvaya,
3 Anuprāsa,
4 Apanhuti,
5 Aprastutapraśansā
6 Arthāntaranyāsa,
7 Akṣepa,
8 Utprekṣa,
9 Udātta,
10 Upamā,
11 Upameyopamā
12 Urjasvi
13 Kāvyalinga,
14 Chekanuprāsa,
15 Tulyayogitā,
16 Dipaka,
17 Dṛṣṭānta,
18 Nidarśanā,
19 Paryāyokta,
20 Parivṛtti,
21 Punaruktavadābhāsa,

2nd Table.

1 Adhika,
2 Anyonya,
3 Anumāna
4 Asangati,
5 Uttara,
6 Ekavali,
7 Kāraṇamāla,
8 Citra,
9 Tadguṇa,
10 Paryāya,
11 Parikara,
12 Parisankhyā,
13 Pratipa,
14 Pratyanika,
15 Bhrāntiman
16 Milita,
17 Viṣama,
18 Vyaghāta,
19 Viśeṣokti,
20 Samuccaya,
21 Sāra,

22 Prativastupamā,

23 Preya,

24 Bhāvika,

25 Yathāsankhya,

26 Yamaka,

27 Rasavata

28 Rupaka,

29 Latānuprasa,

30 Vakrokti

31 Vibhāvana,

32 Virodha,

33 Viśesokti,

34 Vyatireka,

35 Vyajastuti,

36 Vyajokti,

37 Śleṣa,

38, Śankara,

39 Sandeha,

40 Samāsokti,

41 Samāhita,

42 Sansṛsti,

43 Sahokti,

44 Sūkṣma,

45 Svābhavokti,

22 Smaraṇa

23 Samādhi,

24 Atadguṇa,

25 Mālādipaka,

26 Vinokti,

27 Sāmānya,

28 Sama,

29 Ullekha,

30 Kāvyarthāpatti,

31 Pariṇāma,

32 Vicitra,

33 Vikalpa,

34 Bhāvodaya,

35 Bhāvasandhi,

36 Bhāvasabalatā,

It comes to 81.

X Now we come to विश्वनाथ the last great rhetorician who has composed साहित्यदर्पण which has a wide publicity in the Sanskrit Literature. The work has a number of merits though he is overshadowed by मम्मट. He has openly borrowed certain figures from मम्मट, रुय्यक, रुद्रट and दण्डी.

The number of alaṅkārs goes upto 89 in his voluminous work "साहित्यदर्पण"

The number of alankara found in साहित्यदर्पण.

1	Punaruktavadābhāsa,	2	Anuprāsa,
3	Chekānuprāsa,	4	Vṛttyanuprāsa,
5	Śrutyanuprāsa,	6	Antyanuprāsa,
7	Lātānuprāsa,	8	Yamaka,
9	Vakrokti,	10	Bhāṣasama,
11	Śleṣa,	12	Citra,
13	Upamā,	14	Ananvaya,
15	Upameyopama,	16	Smaraṇa,
17	Rūpaka,	18	Pariṇāma,
19	Sandeha,	20	Bhrāntiman
21	Ullekha,	22	Apahnuti,
23	Niscaya,	24	Utprekṣā,
25	Atiśayokti,	26	Tulyayogitā,
27	Dipaka,	28	Prativastupamā,
29	Dṛṣṭānta,	30	Nidarśanā,
31	Vyatireka,	32	Sahokti,
33	Vinokti	34	Samāsokti,
35	Parikara,	36	Śleṣa,
37	Aprustutapranśā, (śa)	38	Vyājstuti,
39	Paryāyokta,	40	Arthāntaranyāsa,
41	Kāvyalinga,	42	Anumāna,
43	Hetu,	44	Anukūla,
45	Akṣepa,	46	Vibhāvanā,
47	Viśeṣokti	48	Virodha,
49	Asangati,	50	Viṣama,
51	Sama,	52	Vicitra,
53	Adhika,	54	Anyonya,
55	Viśeṣa,	56	Vyāghāta,
57	Kāraṇamālā,	58	Mālādipaka,
59	Ekavali,	60	Sāra,
61	Yathāsankhya,	62	Paryāya,
63	Parivṛtti,	64	Parisankhyā,
65	Uttara,	66	Arthāpatti,
67	Vikalpa,	68	Samuccaya,
69	Samādhi,	70	Pratyanika,

71	Pratipa,	72	Milita,
73	Sāmanya,	74	Tadguṇa,
75	Atadguṇa,	76	Sukṣma,
77	Vyājokti,	78	Svabhāvokti
79	Bhāvika	80	Udātta,
81	Rasavata,	82	Preya,
83	Urjasvi,	84	Samāhita,
85	Bhāvodaya,	86	Bhāvasandhi,
87	Bhāvasabalatā,	88	Sansṛṣṭi,
89	Śankara.		

Note :- Nos 5,6,10,23 and 44 are his originals.

II 5 Stage

The name of alankara	I भामह	II दण्डी	III उद्भट	IV वामन	V रुद्रट	VI भोज	भे[illegible]
अतिशयोक्ति	1	1	1	1	—	1	
45 काव्यार्थापत्ति				—			
				—			
46							
47							
48							
49							
50							
51							

II stage

No.	The name of alankar	I भामह	II दण्डी	III उद्भट	IV वामन	V रुद्रट	VI भोज	VII मम्मट	
	अतिशयोक्ति	1	1	1	1	–	1	1	
45	काव्यार्थापत्ति				–			–	
46	पर्यस्त	–			–			–	
47	विचित्र	–			–			–	
48	विकल्प	–			–			–	
49	भावोदय	–			–			–	34
50	भावसन्धि	–			–			–	35
51	भावशबलता	–			–			–	36

51	29	22	28	36
52	26	32	41	45
103	(रुद्रट) 55 ✓	(भोज) 54 ✓	(मम्मट) 69	([illegible]) 81

III stage

Vishvanath the later rhetorician has defined (89) Alankars. He has taken 84 Alankars (red marked) from his predecessors and the following five are his own:—

1. श्रुत्यनुप्रास
2. अन्त्यानुप्रास
3. भाषासम
4. अनुकूल
5. निश्चय

83+1 श्लोक (अर्थालंकार) p. 5-89

१ - उपमा :-

भरत has only defined four अलंकार(s)

1 उपमा
2 दीपक
3 रूपक
4 यमक

II stage

0	The name of alankar	I भामह	II दण्डी	III उद्भट	IV वामन	V रुद्रट	VI भोज	VII मम्म[illegible]	
1	अतिशयोक्ति	1	1	1	1	—	1	1	
2	अनन्वय	2	—	2	2	—	—	2	
3	अनुप्रास	3	2	3	3	1	2	3	
4	अपह्नुति	4	3	4	4	2	3	4	
5	अप्रस्तुतप्रशंसा	5	4	5	5	3	4	5	
6	अर्थान्तरन्यास	6	5	6	6	4	5	6	6
7	आक्षेप	7	6	7	7	5	6	7	7
8	आवृत्ति	—	7	—	—	—	—	—	—
9	आशी	8	8	—	—	—	—	—	—
10	उत्प्रेक्षा	9	9	8	8	6	7	8	8
11	उत्प्रेक्षावयव	10	—	—	—	—	—	—	—
12	उदात्त	11	10	9	—	—	—	9	9
13	उपमा	12	11	10	9	7	8	10	10
14	उपमारूपक	13	—	—	—	—	—	—	—
15	उपमेयोपमा	14	—	11	10	—	—	11	11
16	ऊर्जस्वी	15	12	12	—	—	—	—	12
17	काव्यलिङ्ग	—	—	13	—	—	—	12	13

8. छेकानुप्रास	–	–	14	–	–	–	13	14
9. तुल्ययोगिता	16	13	15	11	–	9	14	15
20. दीपक	17	14	16	12	8	10	15	16
21. दृष्टान्त	–	–	17	–	9	–	16	17
22. निदर्शना	18	15	18	13	–	11	17	18
23. निपुण	–	–	–	–	–	–	–	–
24. पर्यायोक्त	19	16	19	–	–	12	18	19
25. परिवृत्ति	20	17	20	14	10	13	19	2[illegible]
26. पुनरुक्तवदाभास	–	–	21	–	–	–	20	2[illegible]
27. प्रतिवस्तूपमा	–	–	22	15	–	–	21	[illegible]
28. प्रेय	21	18	23	–	–	–	–	23
29. भाविक	22	19	24	–	–	14	22	24
30. यथासंख्य / क्रम	23	20	25	16	11	15	23	25
31. यमक	24	21	–	17	12	16	24	26
32. रसवत्	25	22	26	–	–	–	–	27
33. [illegible]	26	23	27	18	13	17	25	28

		–	28	–	–	–	26	
35 लेश	–	24	–	–	14	18	–	
36 वक्रोक्ति	–	–	–	19	15	19	27	
37 विभावना	27	25	29	20	16	20	28	3
38 विरोध	28	26	30	21	17	21	29	31
39 विशेषोक्ति	29	27	31	22	–	22	30	32
40 व्यतिरेक	30	28	32	23	18	23	31	33
41 व्याजस्तुति	31	29	33	24	–	–	3	3
42 व्याजोक्ति	–	–	–	25	–	–	33	
43 श्लेष	32	30	34	26	19	24	34	
44 संकर	–	–	35	–	20	–	35	
45 संदेह	33	–	36	27	21	25	36	
46 समासोक्ति	34	31	37	28	22	26	37	
47 समाहित	35	32	38	29	–	27	–	
48 संसृष्टि	36	33	39	30	–	28	38	4
49 सहोक्ति	37	34	40	31	23	29	39	
50 सूक्ष्म	–	35	–	–	24	30	40	
51 स्वभावोक्ति	38	36	41	–	25	31	41	
52 हेतु	–	37	–	–	26	32		
	38	37	41	31	26	32	41	45

IST TABLE ENDS

II TABLE. (नकाविकृत अलंकार)
Original.

	रुद्रट	भोज	मम्मट	रुय्यक
1, अधिक	1	—	1	1
2, अन्योन्य	2	1	2	2
3, अनुमान	3	2	3	3
4, अवसर	4	—	—	—
5, असंगति	5	—	4	4
6, उत्तर	6	3	5	5
7 उभयन्यास	7	—	—	—
8 एकावली	8	—	6	6
[illegible]	9	—	7	7

12. परिणाम	12	—	9	—
13. परिकर	13	5	10	9
14. परिसं(ख्या)	14	6	11	10
15. प्रतीप	15	—	12	11
16. प्रत्यनीक	16	—	13	12
17. पूर्व	17	—	14	13
18 पिहित	18	—	—	14
19. भ्रान्तिमान्	19	7	15	15
20 भाव	20	8	—	—
21 मत	21	—	—	—
22. मीलित	22	9	16	16
23. विषम	23	—	17	17
24. व्याघात	24	—	18	18
25. विशेष	25	—	19	19
26. समुच्चय	26	10	20	20

27 सार	27	11	21	2
28 साम्य	28	12	—	—
29 स्मरण	29	13	22	22
30 अहेतु	—	14	—	—
31 अभाव	—	15	—	—
32 अर्थापत्ति	—	16	—	—
33 आप्तवचन	—	17	—	—
34 उपमान	—	18	—	—
35 प्रत्यक्ष	—	19	—	—
36 वितर्क	—	20	—	—
37 संभव	—	21	—	—
38 समाधि	—	22	23	23
39 अतद्गुण	—	—	24	24
40 माला दीपक	—	—	25	25
41 विनोक्ति	—	—	26	26
42 सामान्य	—	—	27	27
43 सम	—	—	28	28
44 उल्लेख	—	—	—	[illegible]
परिणाम				

48 विकल्प —
49 आवो दय —
50 आवेहदि —
51 आवशबलता —

51
52
103

29

22

26

28

32

(रुद्रट) 55 ✓

(भोज) 54 ✓

41

(मम्मट) 69 (रुय्यक) 8[illegible]

विश्वनाथ the later rhetorician has defined (89) Alankars. He has taken 84 Alankars (red marked) from his predicessors and the following five are his own:-

1. श्रुत्यनुप्रास
2. अन्त्यनुप्रास
3. भाषासम
4. अनुकूल
5. निश्चय

83+1 श्लोक (अर्थालंकार) plus 5-89

1st Chapter:-

भरत has only defined four अलंकार(s)

1 उपमा
2 दीपक
3 रूपक
4 यमक

Now let us compare and contrast briefly the alaṅkārs used in the MAHĀBHĀRATA with those found in the works of other rhetoricians. In this respect the following needs close study.

The name of Alankara im Mbh.	Defined by	Remarks.
1 Anuprāsa,	Bharata, Bhāmaha, Dandi, Rudrata, Bhoja, Bhaṭṭi, Vāmana, Mammata, Ruyyaka, Viśvanatha, Udbhata,	
2 Ananvaya, (A)	Bhāmaha, Udbhata, Bhaṭṭi, Vāmana, Mammata, Ruyyaka, Viśvanatha,	Dandi, Rudrata, Bhoja, bring it under उपमा. Dandi has called it as असाधारणोपमा.
3 Atiśayokti, (A)	Bhaṭṭi, Bhāmaha, Dandi, Bhoja, Vamana, Mammata, Ruyyaka, Viśvanatha, Udbhata,	Rudrata treats it as उपमा.
4 Aprastutapraśansā, (A)	Bhāmaha, Dandi, Udbhata, Bhoja, Vāmana, Rudrata, Mammata, Ruyyaka, Viśvanatha,	Opposite of समासोक्ति Bhaṭṭi has denied it. Some call it अन्योक्ति
5 Arthāntaranyāsa, (A)	Bhatti, Bhāmaha, Dandi, Vāmana, Udbhata, Rudrata, Bhoja, Mammata, Ruyyaka, Viśvanatha,	
6 Anyonya, (B)	Rudrata, Bhoja, Mammata, Ruyyaka, Viśvanatha,	
7 Upamā, (A)	Bharata, Bhaṭṭi, Bhāmaha, Dandi, Udbhata, Vāmana, Rudrata, Bhoja, Mammata, Ruyyaka, Viśvanatha,	
8 Utprekṣā, (A)	Bhaṭṭi to Viśvanātha as above,	
9 Ullekha (A)	Ruyyaka, Viśvanātha,	Originates from Ruyyaka
10 Uttara, (D)	Rudrata, Bhoja, Mammata, Ruyyaka, Viśvanatha,	
11 Ekavali, (C)	Rudrata, Mammata, Ruyyaka, Viśvanatha,	Bhoja brings it under परिकर
12 Kāraṇamāla, (C)	Rudrata, Mammata, Ruyyaka, Viśvanatha,	Bhoja brings it under हेतु
13 Tulyayogitā, (A)	Bhaṭṭi, Bhāmaha, Dandi, Udbhata, Vāmana, Bhoja, Mammata, Ruyyaka, Viśvanatha,	
14 Dipaka, (A)	Found in all.	
15 Dṛṣṭanta, (A)	Udbhata, Rudrata, Mammata, Ruyyaka, Viśvanatha,	
16 Nidarśanā, (A)	Bhatti, Bhamaha, Dandi, Udbhata, Vāmana, Bhoja, Mammata, Ruyyaka, Viśvanatha,	Udbhata calls it विदर्शना
17 Punaruktavadābhāsa,	Udbhata, Mammata, Ruyyaka, Viśvanatha,	
18 Pariṇāma, (A)	Ruyyaka, Viśvanatha,	Originates from Ruyyaka,
19 Pratipa, (D)	Rudrata, Mammata, Ruyyaka, Viśvanatha,	Bhoja brings it under उपमा

20 Parikara	(A)	Rudrata, Bhoja, Mammata, Ruyyaka, Viśvanatha,	
21 Malopamā,	(A)	____ ____ ____ ____	This comes under उपमा
22 Yamaka,		Bharata, Bhāmaha, Bhaṭṭi, Daṇḍi, Vāmana, Rudrata, Bhoja, Mammata, Ruyyaka, Viśvanatha,	
23 Rasavata,	(E)	Bhaṭṭi, Bhāmaha, Daṇḍi, Udbhata, Ruyyaka, Viśvanatha,	
24 Rupaka,	(A)	Found in all.	
25 Vibhāvana,	(B)	Bhaṭṭi, Bhāmaha, Daṇḍi, Udbhata, Rudrata, Ruyyaka, Bhoja, Mammata, Viśvanatha,	
26 Virodha,	(B)	Ditto	
27 Viṣama,	(B)	Rudrata, Mammata, Ruyyaka, Viśvanatha,	Bhoja includes it under विरोध.
28 Vikalpa,	(F)	Ruyyaka, Viśvanatha,	Originates from [illegible]
29 Vyatireka,	(A)	Found in all.	
30 Vinokti,	(A)	Mammata, Ruyyaka, Viśvanatha,	
31 Sama,	(B)	Ditto,	
32 Sandeha,	(A)	Bhaṭṭi, Bhāmaha, Udbhata, Vāmana, Rudrata, Bhoja, Mammata, Ruyyakaka, Viśvanatha,	Daṇḍi brings it under उपमा. He calls it संशयोपमा.

Note :- The following is the Scientific Classification of the above.

A) Based upon ______ "सादृश्यगर्भ".

B) Ditto ______ "विरोधगर्भ".

C) Ditto ______ शृङ्खलाबन्धमूल.

D) Ditto ______ लोकन्यायमूल.

E) Ditto ______ गूढार्थप्रतीतिमूल

F) ______ वाक्यन्यायमूल

The number of alankars reached upto 103 by the time of RUYYAKA and rather more in the later stage by the time of विश्वनाथ This was the final III stage in the history of alankara development. The time when भामह flourished the number of alankars reached about 38, and this marked the II stage, and precisely this was the stage when the alankars of Mbh were found fully developed their prominence being taken into consideration. This development touched only its I[st] stage when only four alankars were found in the notable work of भरत.

b) It may be mentioned here that भामह the first rhetorician belonging to Alankara School has cited the views of other rhetoricians under the words अपरे, अन्ये Viz. केचित्. He has refused the status alankars हेतु सूक्ष्म लेश owing to the alleged absence of striking character in them. It appears that these alankars cited above must have been defined before him by his predicessors. He has derived help from others, one of them he names मेधावी. In his work he has clearly stated that in inumerating the figures of speech he has seen the works of others as follows :-

" समासेनोदितमिदम्
परिखेदायविस्तरः ।
असंगृहीतमप्यन्यत
अभ्यूह्यमनया दिशा ॥ " II 95.

" इति निगदितास्तास्ता
वाचामलंकृतयो मया
बहुविधकृतीर्दृष्ट्वान्येषाम्
परितर्क्याच " V 69.

He has ~~xxxxxxx~~ referred to some other writers :

" रूपकादिरलंकारः
तथान्यैर्बहुधोदितः ॥ " I 13.

" इति वाचामलंकारा:
पञ्चैवान्यैरुदाहृता: " 2.4.

" केषांचित् प्रचक्षते "
" 2.93.

He has accepted four alankars Viz उपमा, दीपक, रूपक, यमक, recognised by भरत in addition to one more अनुप्रास about which he definitely says " अनुप्रास: सयमक: " He has included प्रतिवस्तूपमा and लाटानुप्रास: under उपमा and अनुप्रास respectively. He is keeping 6 alankars in a seperate वर्ग.
" षडलंकृतयोऽपरा: " duly recognised by others.
Happily he frequently alludes to the characters and and interesting incidents of the two Epics Viz रामायण and महाभारत.

For example :-

III 7. कर्ण, पार्थ, शल्य.

III 2. " उदात्तं शक्तिमान् रामो
गुरुवाक्यानुरोधक:,
विहायोपनतं राज्यं
यथावनमुपागमत् "

III 5. " अद्य या मम गोविन्द
जाता त्वयि गृहागते,
कालेनैषा भवेत् प्रीति:
तवैवागमनात् पुन: ॥ "

II 41. यदुप्रवीर, शार्ङ्ग,

II 55. " युगादौ भगवान् ब्रह्मा
विनिर्मित्सुरिव प्रजा: "

III 23 " शंभु, कुसुमायुध "

III 31. " राम: सप्ताभिनत्तालान्
गिरिं क्रौञ्चं भृगूत्तम: ।
रथाङ्ग: शूले बिभेदौ
पातां व: शंभुशार्ङ्गिणौ "

V 39. ~~भीम~~ AND ~~हविस्थान~~.

V 41-43 ~~प्रतिभा दुर्योधन~~,

~~युधिष्ठिर, भीम~~,

V 44, Meetings of ~~परशुराम~~ and ~~राम~~.

V 37 ~~हनुमान~~, ~~सीता~~

His work is marked with independent character. He has left deliberately certain alaṅkārs which to him had no striking character.

"~~इति निगदितास्तस्मा~~
~~वाचोमे संवृतयोमया~~
~~सहविधावृतोदिध्वाऽ~~
~~यथा स्वयं परीतव्याश्च~~ ॥"

It seems that there must have been certain other works really distinguished in character before the appearance of ~~भामह's~~ ~~काव्यालंकार~~ say by the time of Mahābhārata which, to our ill-luck, are yet ~~untrace~~ untraceable. The alaṅkārs employed in Mbh on the whole enjoy the status of full development. This great Epic acted as a/ great fountain-head from which fresh streams of light appeared for the guidance of others.

<u>The beauty of alaṅkārs.</u>

We have already dealt/ with this subject in the introduction and also amply illustrated as to how much beauty lies in the various interesting figures of speech found in the Mahābhārata We have also seen all sorts of varieties fully developed.

We here cite a few examples of :-

1) ~~पूर्णोपमा श्रौती तद्धितगा~~,

1213) "~~ययातिरिव चोदारः~~
~~सोमवत् प्रियदर्शनः~~ ॥"

The fairness of the moon is, indeed, most attractive.

Appearance of one causing delight like moon.

332) "तच्छ्रुत्वा सर्वे पाञ्चाला:
प्रणेदु: सिंहसंघवत् "

Hero's outburst is like the roaring of a lion.

206) "तन्महोदधिवत्पूर्णं
नगरं वै व्यरोचत ॥"

Overcrowded town looks like noisy ocean. Mark the exact nature of simile.

2) पूर्णोपमा (श्रौती समासगा

3) "आदित्य इव दुष्प्रेक्ष्य:

The physical brilliance of hero is compared to the Mid-day Sun difficult to look at.

76) "साशचीव महेन्द्रेण
श्रीवृष्णेनेव संगता"

Here the union of husband and wife is compared.

129) "शालस्तम्भ इवोदगत: "

The height is compared to the trunk of शाल tree.

136) "हविषा कृष्णवर्त्मेव
भूय: एवाभिवर्धते "

The more we satisfy our passions, the more they are excited like fire being excited by the oblations.

214) "तमेकं सो निरैक्षन्त शूरं
देवैरिव पुरन्दरम् ॥"

पुरन्दर k is thought as the greatest hero.

224) "छायेवानुगता सजन्
संततं वशवर्तिनी "

Here the fidelity of wife is compared to the shadow following.

703) "तस्माद् उद्विजते लोक:
सर्पाद्वेश्मगतादिव"

One has to fear from the serpent dwelling in the house.

809-810) "गतश्रीरिव जाह्नवी"
"पौर्णमासीमिव निशां"
"राहुग्रस्तनिशाकरां "

Here the pitiable condition of one under dejection is shown.

A sinless person shines like the moon in the cloudless sky.

821) "यथा यज्ञे नभसीव
"निशाकरः (प्रशोभते)"

872) "आस्ते तेजस्विनी दिव्या
रोहिणीव दिवि प्रभा ॥"

The fairness of a maiden is compared to the ROHINI planet in the sky.

904) "व्यात्ताननमिवान्तकम्"

Fierce-looking is depicted like Yama with his mouth wide open.

944) "मृगराडिव संक्रुद्धः
प्रभिन्न इव कुंजरः ॥"

Angry lion is invited for angry hero.

990) "आससाद द्रुतगतं हन्तुं
गरुत्मानिव पन्नगम् ॥"

The attack of one is like that of Garuda pouncing upon a snake.

995) "तेजोराशिं दीप्यमानं
हुताशनमिवोत्थितम्"

Brilliance is like FIRE.

3) पूर्णोपमा (श्रौतीवाक्यगा).

79) "मुच्यते सर्वपापेभ्यो
राहुणा चन्द्रमा यथा ॥"

A person free from sins is like a moon released from RAHU.

122) "ह्लादान्ते स्वेषु दारेषु
घर्मार्ताः सलिलेष्विव ॥"

The man contented with his wife is like a heat-stricken person enjoying a dip in cool waters.

294("निश्श्वासोरगो यथा"

An angry man is like a snake breathing fast.

383) "मत्ता यथा हैमवता गजेन्द्रा"

Intoxicated like elephant.

4) "पूर्णोपमा (आर्थी तद्धितगा)"

3582) क्रोधामर्षविवृत्ताक्षो

3582) "लोहिताक्षो धर्मात्मा
अन्तकालो यथा क्रुद्धो
मृत्युः किंकर दण्डवान् ॥"

5) पूर्णोपमा (आर्थी समासगा)

19) "ज्वलनसमान वर्चसम् ॥"
Brilliant like fire.

31) "महाशनि स्फुरित समस्वनेन"
The outburst of a ham is like lightning.

34) "ब्राह्मणो ज्वलनोपमः"
The Brahmans were characterised to have posessed a good deal of energy in them.

43,69) "विद्युदग्निसमप्रभः ।"
"कालाग्नि समतेजसम् ॥"
Weakness was always censured : bravery was always commended.

6) पूर्णोपमा (आर्थी वाक्यगा)"
3648) "अनलानिलयोस्तुल्य
तेजसा च बलेन च"
Fire and wind taken for his तेज and बल.

METAPHOR. (रूपक)

How instructive and at the same time interesting metaphor is formed in the following :-

Sr. NO 1.

"अज्ञान तिमिरान्धस्य
लोकस्य तु विचेष्टतः
ज्ञानाञ्जन शलाकाभिः
नेत्रोन्मीलनकारकम् ॥"

Sr. NO 8.

"दुर्योधनो मन्युमयो महाद्रुमः,
स्कन्धः कर्णः शकुनिस्तस्य शाखा
दुःशासनः पुष्पफले समृद्धे
मूलं राजा धृतराष्ट्रोऽमनीषी"

REPRESENTATION. (उल्लेख)

Perfection to be marked in the following :-

" Sr. No 26.

" कान्त्याः शशाङ्कस्य जनेन नार्याः
स्थैर्येण मेरोः क्षमया पृथिव्याः
सूर्यस्य भासा धनदस्य लक्ष्म्या
स्थैर्येण राज्ञस्य बलेन लक्ष्मीः ॥"

POETICAL FANCY (उत्प्रेक्षा)

Accuracy to be noticed with keen observation.

Serial Nos :-

5) " आपूर्यमाणसरोर्मिम्
नृत्यन्नामिव चोर्मिभिः" "Here is the description of sea.

14) " दराशैर्मिदृढनीव
तिर्यद्राजानमौक्षात् ।"

17) " पिबन्निव च नेत्राभ्यां
नासूयत नराधिपः"

28) " दीर्यन्ते किन्नु गिरयः
किं स्विद्भूमिर्विदीर्यते
किं स्विदापूर्यते व्योम
जलधाराधनैर्घनैः

65) " शशिनं वक्त्रचन्द्रेण
साह्रयन्तीव गच्छती"

92) " स्मयमान इव क्रोधात्
सो ऽशात्कालान्तकोपमः"

128) " ननादच महानादं
पूरयन्निव मेदिनीम्"

158)

" ते क्षत्रियाः कुण्डलिनो युवानः
परस्परं स्पर्धवांश्च शालतुङ्गाः
कुम्भकुम्भोन्नतसुकुण्डलाः राजन्ते
कुम्भकुल्याभा इव कामिनीनां" म्

The perfection of fancy deserves our hearty praise.

HYPERBOLE. (अतिशयोक्ति:)

SERIAL NUMBER 2,

" चचाल पृथिवी चापि
क्षुक्षुभे च महोदधिः
पतिताः पर्वताः स्थिराः
नूनं नेत्रा समुद्रगाः "

EQUAL PAIRING (तुल्ययोगिता)

"
" दमयन्ती ततो रंगं
प्रविवेश शुभानना
युज्नती प्रभया राज्ञां
चक्षूंषि च मनांसि च "

CORROBORATION (अर्थान्तरन्यास:)

1) " न मे वृथा व्याहृतमेव वाक्यम्
सत्यं हि सन्तः प्रतिपूजयन्ति । "

5) " प्रायः समापन्न विपत्तिकाले
धियो विपर्यस्ततराः भवन्ति "

8) " कालो हि दुरतिक्रमः । "

9) " नहि साहसकर्तारः
सुखं धान्ति भारत । "

PECULIAR CAUSATION (विभावना)

3) " अनभ्रेऽशनिनिर्घोषः
साविद्युत समजायत "

CONTRADICTION (विरोध)

1) " मृदुना दारुणं हन्ति ""
2) " मूकं मूकं विना "

दृष्टान्त and निदर्शना also are most interesting.

EXEMPLIFICATION. (दृष्टान्त)

1) " नासमस्यकृतकारीह
स्यादुपक्रम्यकदाचन
दर्पो ह्यपि दुरिद्गनो
आसम्यक् जनयाद्धरिम् "

5) The following contains a good piece of advice :-

" न च शत्रुरवज्ञेयो
दुर्बलोऽपि बलीयसा
अल्पोऽपि दहति वह्निः
विषमल्पं हिनस्ति च "

7) " उद्यानव्यूचीतं वार्यं
मातिथ्या गृह्यमाणते
दोषु गस्याभ्यदोषा
नैव संहरते द्रुमः॥ "

ILLUSTRATION (निदर्शना)

The promises held out in the times of Mahabharata were considered most sacred and they could not be violated at any cost. How beautiful ideas are summed up in the following :-

2) " प्रभां समुत्सृजेदर्को
धूमकेतुस्तथोष्मतां
त्यजेच्छब्दं तथाकाशं
सोमः शीतांशुतां त्यजेत् " ।

50) Impossibility to be marked :

" वरुणो वाऽम्भसा हन्यात्
इन्धनेन च पावकम् ।
को वाऽनलं निगृणीयात्
पिबेद्वा को महार्णवम् ॥

INSINUATOR (परिकर)

3) " विशोकां कुरु मा देवि
सशोकं प्रियदर्शने

"वीतशोकभयाबाधं
दाधित्वं दृष्ट्वानुपम् ॥"

INDIRECT DESCRIPTION (अप्रस्तुतप्रशंसा)

7) "यथा हि पुरुष: छिन्द्याद्
वृक्षं परशुना वने
हेतुरेव सर्वेऽपि पापं
न परशोः कथंचन

IMPASSIONED (It is termed रसवत्)

1) अयं स रशनोत्कर्षी
पीनस्तनविमर्दनः
नाभ्यूरुजघनस्पर्शी
नीवीविस्रंसनः करः"

3) "अयं स रशनोत्कर्षी
पीनस्तनविमर्दनः
नाभ्यूरुजघनस्पर्शी
नीवीविस्रंसनः करः"

This verse (स्त्रीपर्व Ch. 64) has been quoted in ध्वन्यालोक
The following verse has been acccepted as a good example of

अत्यन्ततिरस्कृत ध्वनि :-

" अतिक्रान्तसुखाः काला:
प्रत्युपस्थितदारुणाः
श्वः श्वः पापीयदिवसा:
पृथिवी गतयौवना

Mammata also has accepted NO 1 for his अपरांगगुणीभूतव्यंग्य
and he has also quoted the following for his ध्वनि :-

" अलं स्थित्वा श्मशानेऽस्मिन्
शान्तिपर्व (3/153)

It may be stated that this work has been extensively used in

किरातार्जुनीय x शिशुपालवध नैषधीयचरित
वेणीसंहार and others. It is really
a source of inspiration for others. It is admitted as महाकाव्य

Simile उपमा is used when there is a moderate degree of excitation. When this is great, the mind naturally flies to the metaphor as a more concentrated form of expression, representing many thoughts in a few words. When the emotion is still greater, we resort to अतिशयोक्ति.

As regards उपमादोष we notice in the Mahābhārata that no more attention has been paid to this aspect. लिङ्ग-वचन-क्रियाभेद is not considered enough to spoil the beauty of उपमा. If the mind of the रसिक is not disturbed all is right with the figure.

For example the following need comment :-

600) " प्रशोभत महाराज

न क्षत्रैरिव विमला "

Here instead of प्रशोभत "शोभत" is right.

802) " भाति विधुर्दिवा सूर्य "

Here भाति is right instead of भाति.

902) " बाहू पर्वत संकाशौ "

Here is प्रमाणाधिकता.

788) " पपात मेदिन्यामार्तः

रुग्णः इव द्रुमः "

Here पपात is right.

These are numerous examples where such flaws as laid down by the rhetoricians xx are entirely ignored.

If the poet gets a simile and gives it natural expression which is in harmony with Rasa there is really effect and beauty in its employment. In the वनपर्व Ch. 68, we see that a Brahmin is sent out in search of दमयन्ती. Ultimately he finds her in the forest all alone. His heart is filled up with deep sympathy for her. It gives rise to emotion finding expression in figures. As emotion swells expression gathers strength and figures for forth.

" चारुपद्मविशालाक्षीं मन्मथस्य रतीमिव "

इष्टां सर्वस्य लोकस्य पूर्णचन्द्रप्रभामिव "

विदर्भां सरसस्तस्माद्दैवदोषादिवोद्धृताम् "

"मलपङ्कानुलिप्ताङ्गीं मृणालीमिव चोद्धृताम्
पौर्णमासीमिव निशां राहुग्रस्तनिशाकराम्
पतिशोकातुरां दीनां शुष्कस्रोतां नदीमिव
विध्वस्तपर्णकमलां वित्रासितविहंगमाम्
हस्तिहस्तपरामृष्टां व्याकुलामिव पद्मिनीम्
सुकुमारीं सुजाताङ्गीं रत्नगर्भगृहोचिताम्
तप्यमानामिवोष्णेन मृणालीमचिरोद्धृताम्
रूपौदार्यगुणोपेतां मण्डनार्हाममण्डिताम्
चन्द्ररेखामिव नवां योगिनीलाम्बरसंवृताम्"

In the Ramayana also we study the same situation when Sita is found in अशोक वाटिका. The scene is very pathatic.

The alankārs are understood to be in perfect consonance with the central centiment. We cannot use रूपक off and on, in particular, when the situation is tense with करुण रस. The following extract taken from the Ramayana, Ayodhya-Kanda, 59, deserve study:-

"अवगाढः सुदुष्पारं शोकसागरमब्रवीत्
राम शोकमहावेगः सीताविरहपारगः
श्वसितोर्मिमहावर्तो बाष्पफेनजलाविलः
बाहुविक्षेपमीनौघो विक्रन्दितमहास्वनः
प्रकीर्णकेशशैवालः कैकेयीवडवामुखः
ममाश्रुवेगप्रभवः कुब्जावाक्यमहाग्रहः
वरवेलो नृशंसाया रामप्रव्राजनायतः
यस्मिन्बत निमग्नोऽहं कौशल्ये राघवं विना
दुस्तरो जीवता देवि मयायं शोकसागरः"

It may be mentioned that the words are being uttered by दशरथ who is lying on death-bed. One is not expected to utter like this especially when he is dying. The use of रूपक here is quite inappropriate. It appears that the passion for figures makes the poet introduce them in such irrelevant places.

Similarly in the शान्तिपर्व Ch. 226, we see that the use of रूपक in the mouth of व्यास is quite appropriate.

" ~~कालोदकेन महता वर्षावर्तेन संततं~~
~~मासोर्मिणर्तुवेगेन पक्षोलपतृणेन च~~
~~निमेषोन्मेष फेनेन, अहोरात्रजलेन च~~
~~कामग्राहेण घोरेण वेदयज्ञप्लवेन च~~
5 ~~ऋतुवाङ्मोक्षतीरेण विहिंसा तरुवाहिना~~
~~युगह्रदौघमध्येन ब्रह्मप्राय भवेन च~~
~~धात्रा सृष्टानि भूतानि कृष्यन्ते यमसादनम्~~
5 ~~धर्मद्वीपेन भूतानां चार्थकामजलेन च~~ "

Here the use of रूपक is considered most suitable.

Strikingness alone was kept in view. On the whole we find that the alankars used in the Mahābhārata were in the highest glory. They could be successfully traced in the times of भामह and also sometime before when we mark the progressive II STAGE of development in the history of ALAṄKĀRS in this महाभारतीयालंकारसमीक्षा।

The end.

5/

Alphabetical concordance of NO 2 with distinctive signs for NO 3 and a citation chart if a considerable number is traced out.

The figure within brackets indicates variety.

ALPHABETICAL CONCORDANCE.
[illegible]

Punaruktavadabhasa, K.

1 2 7 27

G.

8 12

T.

10 15 16 19 23

D. (द)

4 9 11 13 14 17 21 22
25

Dh. (२५)

5

Bh.

6 20

V. (व)

3

N.

18 24

Sh. śa (२४)

ALPHABETICAL CONCORDANCE.

The reader will mark the DISTINCTIVE SIGNS within brackets.

K.

5 (2)

T.

1 (2)

P.

4 (2)

B.

3 (2)

Sh. śa (2r)

13 (2)

S.

2 (1)

J.

12 (2)

V. (व)

7 ([illegible])

Vowels.

A.

8 (2) 9 (1) 10 (1) 11 (1)

843

Yamaka.

A.

844

Alphabetical Concordance.

Simile A (short)

53 (20)

100

19 (10)   26 (2)   59 (10)   79 (5)

200

1 (10)   3 (10)   7 (10)   28 (10)
54 (7)   75 (2)   86 (20)   98 (7)

300

5 (10)   65 (2)   66 (2)   87 (10)

400

6 (3)   29 (24)   90 (2)   97 (2)

500

9 (2)   68 (2)   94 (2)

600

600 (2)   2 (3)   36 (24)

700

6 (2)   12 (2)   24,28, (10)   62 (6)
73 (2)   74 (10)

800

4,(10)   32 (2)   71 (2)   95 (10)

900

1 (7)   52 (7)   66 (2)   73 (3)
74 (2)   90 (2)

1000

79 (2)   80 (3)   82 (2)   84 (2)89 (2)
94 (2)

1300

10 (2)   25 '(2)   29 (7)   37 (2)
40 (2)   63 (2)   93 (2)

1400

1400 (10)   5 (2)   32 (2)   51 (2)63 (3)

845

Alphabetical Concordance.

Simile A (Short)

1500

8 (2) 9 (2) 30 (2) 32 (2)

1600

15 (2) 59 (2) 83 (2) 91 (2)

1700

1700 (2) 29 (2) 66 (4) 97 (2)

1800

7 (2) 12 (2) 40 (2) 42 (2)
56 (2) 73 (2)

1900

18 (2) 23 (2) 26 (7) 37 (2)
39 (2) 55 (2) 56 (2) 62 (2)
70 (2)

2000

9 (2) 35 (5) 38 (2) 44 (2)
52 (2) 71 (2)

2100

2 (2) 8 (3) 17 (2) 31 (3) 32 (2)
53 (3) 83 (2)

2200

19 (2) 26 (2) 36 (2) 61 (2)
66 (2) 91 (10)

2300

3b,14,58,99, (2)

2400

3,4,5, (2) 30 (3) 61,69,89, (2) 99 (3)

2500

10, (2) 32 (3) 57 (20) 75, (2)

2600

9,17,24, (2) 49 (7) 50 (2) 62 (2)
83, (2)

2700

41 (2) 49 (3) 77 (3) 94 (2) 98 (2)

Alphabetical Concordance.

Simile A (Short)

2800

4,9, (2) 17 (7) 25,32,40,50,69, (2)

2900

42,86,88, (2)

3000

15, (2) 66 (3) 93 (2) 94 (7)

3100

9 (2) 15, (2) 30 (2) 51,60, (2)

74 (3) 87 (3) 94 (3)

3200

3200,24,45,51, (2) 65 (8)

3300

17, (2) 44 (20)

3400

13,16,18,19,45, (2) 66 (3) 68 (3) 87 (2)

88 (2) 97 (7) 98 (2)

3500

6,10, (2) 30 (3) 31 (3) 41 (10) 42 (2)

58,80, (2)

3600

30, (2) 48b (6,2) 63 (5) 84 (3)

3700

3700,30, (2) 76 (3) 89,98, (2)

3800

23 (3) 59, (2) 67 (3)

3900

1,20,40,49,51,61,68,77a, (2) 94 (8)

4000

2,5,35b,49,58,67, (2)

4100

1,42, (2) 76 (3) 90, (2)

Alphabetical Concordance.

Simile A (Short)

4200

49,63,92,94,96, (2)

4300

27, (2) 86 (10,7) 93,99 (2)

4400

21,25,49,50,55,59, (2) 67 (7) 84,95,97, (2)

4500

2,11,33,41, (2)

4600

13,34,36,47, (2) 98 (7)

4700

18, (2)

4800

31, (2) 38 (3) 43 (2) 72,73,94, (2)

4900

4900, (2) 17 (3) 41 (20,2) 63 (3)

5000

8 (3) 26 (3) 35 (3) 38 (3)

848

Aluhabetical Concordance.

Simile. Long A.

3 (2) 12 (20)

100

13 (10) 25 (7)

200

30 (5) 50 (5)

300

57 (2)

400

34 (B 2) 81 (2)

500

39 (2) 46 (2)

600

32 (2) 48 (2)

700

10 (10) 13 (2) 14 (2)

800

72 (2)

900

12 (20)

1000

93 (2)

12000

14 (5) 22 (20)

1300

44 (10)

1400

59 (2) 62 (2) 74 (2)

1500

41 (2)

849

1600

4 (2) 27 (2) 70 (2) 71 (2)

72 (2) 74 (2)

Alphabetical Concardance.

Similel Long A.

1700

46 (2)   74 (2)

1800

11 (2)

1900

11 (5)   38 (2)

2100

48 (2)

2200

83 (2)   96 (4)

2300

34 (2)   53 (3)

2400

7 (3,2)   58 (2)

2500

94 (2)

2600

41 (3)

2800

3 (2)

2900

31 (2)

3000

19 (3)   43 (7)   63 (2)   97 (2)

3100

65 (2)   84 (2)

3200

50 (2)

3300

15 (2)

850

3400

65 (2)

Alphabetical Concordance.

Simile. Long A.

3500

34 (2)   93 (2)

3600

44 (2)   48 (A 10)   49 (2)   53 (20)

74 (2)   78 (2)   80 (2)

3700

17 (2)   43 (8)   65 (2)   91 (10,2,5

3900

3900 (2)   53 (2)

4000

30 (2)   50 (2)   83 (2)   87 (2)

4100

35 (2)   44 (3)

4200

53 (7)

4300

10 (2)   28 (2)   85 (10)

4400

22 (2)   31 (2)   39 (2,3)

4600

2 (2)   ~~59~~   50 (7)   63 (2)

4800

34 (3,8)

4900

1 (2)   12 (4)

857

Alphabetical Concordance.

Simile i (short)

100

58 (5)   62 (5)   66 (20)

400

13 (10)

900

51 (5)   55 (2)

1000

2 (5)

1100

34 (10)   73 (2/)

1200

40 (7)

1300

41 (5)

1700

25 (5)

1900

58 (5)

2200

82 (2)

2500

31 (2)

2700

29 (5)

2800

11 (10)

3100

43 (2)

3500

20 (2)

3800

43 (5,10)

3900

6 (5,2)

4000

29 (5,2)   71 (5,2)   66,85 (5)

4100

30 (3)   75 (5,2)

4200

29 (2)

852

4600

17 (7)

4800

92 (2)

Simile i(Long.)

700

80 (2)

4600

14 (2)

Simile U.

7 (2)

100

6 0 (2)

200

71 (2)

500

33 (2)   89 (2)

600

53 (2)

700

57 (2)

800

29 (2)   68 (2)

1000

91 (2)

1200

71,97, (2)

1300

1300 (2)

1500

44 (7)

4100

46, 50, (2)   65 (3)   67 (7)   68,93, (2)

4200

79 (2)

4300

81 (2)

4400

57 (2)

4800

40 (2,1)

4900

853

66 (2)

Simile U (long)

300

8 (10)

600

45 (10)

900

33 (10)   99 (2)

1500

72 (20)

2700

97 (2)

3200

55 (5)

4500

29 (3)

854

Alphabetical Concordance.

(short) Simile (ए) 200 (ए)

33 (2)

700

50 (2~~6~~) 53 (2)

1300

50 (2) 95 (2)

1400

22 (2) 27 (3)

1500

10 (2)

1600

87 (2)

1800

28 (24)

2200

40 (2)

2300

10 (2)

2400

~~2500~~

28 (2)

2500

64 (2)

2800

87 (2)

3100

24 (2) 95 (3)

3400

93 (2) 95 (2) 96 (24,2)

3500

45 (2) 78,39 (2)

~~x4100x~~

~~4100x(24,2x)~~

3600

8 (2) 17 (3) 15,76, (2)

4100

4100 (24,2) 74 (2)

4400

79 (3)

4600

3 (2)

5000

20 (3)

(Long) Simile. ai (ऐ)

200

60 (10)

700

48 (2)

1800

48 (5)

4000

41 (2)

4300

44 (24) 855

Alphabetical Concordance.

Simile .

1100

6 (2)

Simile K.

1 (24)   14 (10)   23 (24)   41 (2)
69 (5)   85 (24)   87 (10)   90 (10)
94 (24)   ~~124 (7)   128 (2)   145 (2)~~
~~173 (24)   186 (10)   216 (2)   229 (24)~~
~~231 ((5)~~

100

24 (7)   28 (2)   45 (2)   73 (24)
86 (10)

200

16 (2)   29 (24)   31 (5)

300

29 (10)   43 (20)   45 (24)   54 (2)
80 (20)   96 (24)

400

40 (10)   91 (24)   94 (24)

500

7 (24)   8 (2)   19 (20)   57 (24)
63 (5)   72 (24)   76 (5)   90 (24)
97 (10)

600

46 (2) A.   49 (24)   61 (10)   64 (10)
67 (24)   93 (10)

700

1 (10)   61 (2)   83 (2)   89 (24)

800

57 (24)   67 (24)   82 (24)   86 (5)

900

7 (5)   13 (2)   16 (2)   21 (10)
26 (2)   29 (10)   54 (2)   56 (24)
57 (24)

857

Simile. K.

1000

7(2) 12 (10) 45 (24) 46 (24)

60 (5) 68 (7) 76 (2) 86 (2)

1100

1100 (2) 27 (2) 30 (24) 33 (3)

38 (24) 51 (20) 84 (24) 85 (20)

97 (24)

1200

5 (24) 24 (20) 33 (5) 44 (2)

69 (20) 85 (10) 94 (3)

1300

1 (24) 13 (10) 31 B (2) 86 (2)

1400

18 (2) 37 (24) 43 (24) 50 (2)

97 (2)

1500

2 (2) 61 (2) 75 (2) 84 (20)

1600

19 (2) 60 (10) 78 (2) 82 (24)

1700

2 (5) 3 (24) 38 (5) 55 (2)

96 (2)

1800

1800 (10) 1 (24) 43 (10) 54 (2)

77 (2)

1900

~~16 (~~ 33 (2) 57 (7)

2000

18 (5) 54 (5) 63 (10) 83 (2)

2100

67 (2)

2200

45 (5)

858

Simile.6 K.

2400

57 (2)

2500

5 (24) 7 (20) 35 (24) 78 (2)

89 (2) 91 (2)

2600

2 (10) 28 (2) 43 (2)

2700

36 (10) 61 (2) 84 (3) 87 (2)

92 (2)

2800

24 (2) 36 (2) 53 (2) 61 (2)

71 (2) 83 (20) 86 (2)

2900

10 (10) 15 (2) 27 (10) 38 (10) ~~56(20~~

56 (2) 85 (24)

3000

13 (2) 17 (10)

3100

32 (24) 38 (2) 78 (2)

3200

12 (2) 27 (10) 30 (7) 52 (16)

3300

19 (2) 50 (10) 62 (2) 67 (24)

3400

28 (3) 42 (2) 44 (5) 51 (24)

52 (24) 64 (2) 99(10)

3500

4 (2) 18 (2) 77 (2) 82 (4)

92 (24) 97 (7)

859

Simile. K.

~~3600~~
3600

20 (2)   42 (2)   92 (2)

3700

14 (2)   16 (3)   24 (7)   34 (3)

39 (2)   44 (7)   45 (3)   48 (2)

61 (2)   ~~6~~   69 ~~6~~(10)

3800

10 (3)   44 (10)   69 (2)

4000

15 (3)   18 (20)   65 (3)   73 (10)

73 (10)   75 (10)   95 (2)

4100

29 (2)   31 (10)

4200

1 (24)   28 (2)   33 (7)   34 (2)

42 (2)   58 (2)   62 (2)   83 (2)

4300

13 (5)   68 (2)   73 ~~(72~~ ~~24b~~ 24)

4400

40 (5)   69 (2)   71 (5)

4500

5 (2)   14 (2)   19 (10)   23 (10)

26 (10)   78 (24)   83 (24)   93 (24)

4600

~~73 (24)   55 (24)   60 (24)   69 (7)~~

~~86 (10)~~   73 (24)

4700

15 (24)   20 (24)   28 (2)   29 (7)

46 (10)   65 (10)   74 (2)

4800

8 (20)   14 (24)   15 (24)

860

Simile. K.

32 (2) 4800

80 (2)

4900

6 (2)

5000

54 (20)

The End.

861

Alphabetical Concordance.

(रव)

Simile Kh. (रव)

1400

79 (2)

1900

13 (2)

2000

17 (7)

4000

27 (2)

ग

~~Simile Kh.~~

~~1400~~

~~56 (2)~~

~~4300~~

~~45 (2)~~

~~4400~~

~~1 (2)~~

८६१

Alphabetical Concordance.

Simile G. (آلہ)

28 (2) 42 (2)

100

27 (2) 71 (24) 72 (20)

200

77 (2)

300

61 (2)

400

42,77 (20)

500

27 (3) 35 (2)

600

84 (20)

700

93 (20)

800

96 (20)

900

23 (10) 94 (2)

1100

58 (10) 59 (10)

1200

50 (20) 54 (10)

1300

51,53 (2) 62 (2)

1400

52,91,95, (2)

1500

3,6,13,57, (2)

1600

66,69, (2)

1700

84 (10) 93 (2)

863

Alphabetical Concordance.

Simile G. (ग)

1800

29,30, (2)   89 (7)   99 (2)

1900

34,44 (5)

2000

28 (2)   37 (10)   55,90a,90b (2)   90c (10)

2100

12,59,92, (2)

2200

6 (2)

2300

57 (7)

2400

42 (10)   50 (2)

2500

6 (3)   28,90 (2)

2600

81 (2)

2700

21 (2)

2800

91 (2)

2900

43 (10)

3100

54 (10)

3200

1 (10)   92 (2)

3300

46 (3)

3500

44 (3)

Alphabetical Concordance.

Simile G. (ग)

3600

1,26, (2) 83 (3)

3800

17 (5)

3900

8 (2) 27 (3)

4000

80 (2)

4100

2, (7) 58 (2)

4200

60,81 (2)

4300

82,90 (2)

4400

26,53,96 (2)

4500

47 (3)

4600

37 (7)

4700

99 (5)

4800

2 (10) 35 (2)

4900

18,48, (8) 71 (2) 80 (3)

865

Alphabetical Concordance.

Simile Gh. (ष)

38 (10)

400

3 (2)

800

36 (20)

1900

31,99 (2)

2000

27 (5)

2100

33 (5)

3300

41 (20)

3600

85 (25)

4000

7 (2)

4700

3 (5)

861

Alphabetical Concordance.

Simile Ch. ea (–त)

45 (24)

100

41 (10)
5 (2)

400
500

45 (2)

600
~~888~~

51 (2)

800

800 (7) 13 (7)

1000

24 (5)

1100

57 (2)

1300

55 (2,3) 67 (10)

1400

41 (2)

1500

87 (2)

1700

89 (20) 95 (2)

1800

52 (10)

2000

57 (5) 81,95, (5) 47,66 (2)

2200

29,50, (5)

2300

63 (3) 68,92, (2)

2500

30 (5)

2700

15 (2) 71 (3)

867

Alphabetical Concordance.

Simile Ch. ca (-वा)

2800

33 (3)

2900

89 (2)

3000

74 (2)

3300

18 (2)

3500

3 (2) 68, (2) 95 (3)

3800

47 (3)

3900

15 (2)

86 (2)

~~44~~ 4000

6 (2)

4600

93 (2)

4800

28 (10) 79 (2) 95 (2)

4900

7 (2)

~~66666~~xxxxxxxxx

868

Alphabetical Concordance.

Simile Ch. (Ec)

200

24 (2)

800

3) 2)

1200

88 (2)

1300

39 (2)

1500

26 (2)

1800

8,75, (2)

1900

48 (2)

2000

78 (2)

2200

70 (2)

2300

86 (2)

2600

5 (2)

2700

18 (5) 95 (2)

2800

27 (10)

3300

61 (2)

3400

1 (2)

3500

66 (2)

869

3600

25 (2)

4400

52 (2)

4500

77 (2)

Alphabetical Concordance.

Simile J.

19,25,29, (5) 50 (20) 56 (10) 60 (5)

100

63,96 (2)

200

34 (5) 83,99 (5)

300

70 (2)

400

48 (2)

600

44 (3) 97 (20)

700

44 (20)

900

75 (2)

1000

53 (10)

1200

15 (10)

1500

67 (2)

1700

5 (7) 7,67, (2) 69 (3) 78 (20)

1800

26,96,97 (20)

1900

3 (2) 96 (5)

2000

2000, (7) 4 (7) 39a (2,3)

2100

19 (2) 28 (10) 70 (5)

870

(ज) Alphabetical Concordance.

2200

90 (2~~1~~)

2300

12 (2)

2400

22 (2)

2500

1,8,19, (2)

2600

18 (2)   51 (7,20)

2700

13 (5)

2800

38,77,85, (2)

2900

37 (10)   74,87 (2)

3000

8 (2)   21 (7)

3100

4,85 (2)

3200

40 (7)   48 (2)   83 (2)

3300

5,29, (2)   91 (20)

3400

36 (20)   54,63, (2)

3500

83 (2)   94 (5)

3600

37 (7)   65 (2)

3700

1 (2)   56 (3)   64,79 (3)

3800

51 (5)

871

Simile J (जौ)

3900

24,38 (3)   81 (3)   85 (10)

4000

14 (20)   60 (7)   98 (5)

4100

57,70 (2)

4200

46 (2)

4300

78 (20)

4500

22 (5)   50 (10)   59 (7)

4600

54,95 (5)

4700

52 (10)

4800

1 (10½)   27 (5)

4900

45 (2)   96 (3)

872

Alphabetical Concordance.

Simile T.

20 (10) 22 (20) 24 (10) 30 (20)
32 (10) 54 (5) 83 (10) 88 (10)
98 (5)

100

16 (10) 77 (5) 90 (2) 99 (20)

200

6 (1) 14 (2) 32 (5) 41 (2)
74 (20) 82 (3)

300

26 (10) 32 (1) 52 (3) 62 (2)
63 (2) 67 (10) 72 (2) 88 (2)
92 (2)

400

400 (2) 8 (2) 39 (2) 64 (2)
66 (10) 83 (2/10) 82 (20)

500

11 (5) 58 (2)

600

43 (2)

700

3 (2) 32 (2) 43 (2) 65 (2)

800

31 (5) 76 (2) 79 (2)

900

25 (2) 76 (2) 85 (2) 86 (2)
89 (2) 92 (2) 95 (2)

1000

3 (2) 39 (5) 66 (2/) 71 (2)
83 (2)

Alphabetical Concordance.

Simile T.

1100

1,7, (2) 8 (2) 13 (2) 14,15, (2)
32 (2) 47,48 (2) 64 (24) 65 (20)
68 (5) 69 (24) 87 (2) 89, (24,2)

1200

20 (2) 21 (2) 32, (2) 48 (20)
65 (20,2) 72 (2) 75,89, (2)

1300

5,11,19,24, (2) 27 (5) 43 (2) 57,87,,90,
97, (2)

1400

6,16,17a, 17b,45,48,60,64,83, (2)

1500

1, (2) 5 (3) 11,20,21,37, (2) 38,39, (10)
50 (5) 56 (10) 60,62,(2)

1600

6 (3) 7 (20) 17,20,(2) 49 (7)

1700

10,20,85, (2)

1800

25,32,35,55,58,71, (2)

1900

12, (2) 19 (7) 67,74,78,85, (2)

2000

10 (3) 59,64, (2) 67 (3) 69,76,84, (2)
85 (7) 88, (2) 97 (7)

2100

29,30,34, (2) 44 (3) 77 (2) 79, (2)
82 (3) 85, (2)

~~6666~~

874

Alphabetical Concordance.

Simile T. (सि)

2200

4,23,25,33,34, (2) 60 (10) 73 (2)

2300

17,20,22,54,56, (2) 67 (3) 69,71,73,74,84,87
91,93,(2)

2400

2400,2,14,16,17,20,37,38, (2) 39 (3) 41 (3)
43,44,48, (2) 59 (10,2) 70,(2) 92 (7)
98, (2)

2500

24,(2) 33 (3) 43,49,(2) 53 (20)
66(20) 74,82,(2)

2600

2600,(2) 7 (7) 11,26,37,45, (2) 48 (3)
54,56,65,84,94,98, (2)

2700

5 (10,7) 30 (2) 46 (3) 51,60,66,76,78,96,99, (2

2800

14 (3) 30 (20) 44,49,63, (2) 76 (24)

2900

20, (2) 48 (10) 54 (3) 57 (7) 61 (2)
70 (7,5) 71 (5) 83 (10) 91 (2)

3000

12 (2) 30 (2) 39,46, (2) 61 (10)65 (7)
71 (5) 76, (2) 80 (10,2) 81,84,85, (2)
88 (10,2) 89, (2)

3100

17 (7) 26 (2,24) 37 (3) 40 (10)47 (10)
50,(2) 58, (2) 59 (7) 62 (3) 73 (2)
86 (10) 88,(2)

875

Alphabetical Concordance.

Simile T. (त)

3200

4,29, (2) 44 (10) 72,93, (2) 98 (3)

3300

1 (3) 3, (2) 4 (20) 7,10, (2)
33 (20) 39 (20) 49, (2) 51 (10)
53,57, (2) 71 (2,5) 75 (20) 76 (3,5)
88 (2) 92 (5) 95 (2)

3400

2,4,6,29,33,39, (2) 67 (5) 85, (2)

3500

15 (3) 32,76, (2) 86 (3) 99 (7)

3600

23 (3) 35,47,55, (2) 62 (5) 70 (7)
93 (20) 94 (3) 99 (24)

3700

2, (2) 13 (10) 18 (3~~10~~) 32,33,51, (2)
53 (5) 54,(2) 59 (3) 71 (3) 81 (2)
82 (10) 84,97, (2)

3800

14 (3) 19 (2) 30 (3) 31 (3) 37 (2)
45, (2) 52 (3) 53 (5,10) 73 (10,5) 80 (20)

3900

13,23, (2) 28 (3) 32 (10) 44 (2~~10~~)
45, (2) 54 (2,7) 57,82,84, (2) 88 (3)
89 (3) 93 (7)

4000

8 (5) 10 (20) 20 (2,5) 25, (2)
39 (3) 43 (3) 44 (20) 48,59,68, (2)
94 (20)

4100

24 (20) 73 (3) 78 (3) 85 (3) 89, (2)
96 (24)

876

Simile T.

4200

9 (3)   65 (7)   97 (7,10)

4300

16,(2)   25 (7)

4400

17,36,41,42,70,94, (2)

4500

4500, 7,8, (2)   21 (10)   24 (2)   ~~45~~
88 (24,2)   91 (5)

4600

9 (3)   68 (7)   83 (2)   99 (3)

4700

11 (8)   12 (7)   22 (2)   30 (2)

41 (2)   50 (10,2)   51 (10)   59 (3)

63 (10,7)   70 (5)   76 (2)   92 (2)

4800

23 (20)   29 (3)   42 (8)   53 (3)   60 (3)

71 (3)   81 (2)   87 (3)

4900

5 (7)   28 (3)   38 (3)   42 (20)   47 (2)

51 (3)   62 (2)   69 (7)   82 (2)

5000

24 (4)

877

Alphabetical Concordance.

Simile D.

16 (10)   51 (5)   92 (5)   95 (5)

100

3 (10)   10 (10)   38,39, (5)   49 (20)   50 (5)
53 (10,5)   55 (3)   67 (24)   68 (5)   83 (10)
88 (10)   95 (5)

200

4 (20)   13 (27)   72 (7)   87 (2)

300

6 (5)

400

24 (10)   50 (2)   98 (2)

600

37 (524)   52 (2)

700

87 (7)

800

77 (5)   99 (2)

900

53 (2)   65 (2)   70 (2)

1000

58 (3)

1100

37 (2)   62 (2)   75 (2)

1200

37 (3)   95 (10,2)

1300

2 (2)   3 (2)   16 (2)

1400

54 (2)   81 (2)

1600

10 (2)   46 (2)   67 (10)   85 (2)

1700

23 (20)

1800

41 (2)   84 (2)

878

Alphabetical Concordance.

Simile D. (ड)

1900

14 (2)　30 (2)　40 (2)　68 (5)
77 (7)　97 (2)

2000

70 (3)　91 (2)　99 (2)

2100

60 (7)　88 (2)

2200

12 (2)　32 (2)　87 (2)

2300

25 (2)　27 (2)　89 (2)

2400

13 (2)　27 (2)　74 (2)　85 (2)91 (20)

2500

4 (2)　25 (2)　~~42~~ 42 (24)　62 (2)　76 (2)

2600

22 (2)　70 (3)　86 (7)　93 (2)

2800

13 (2)　47 (2)　92 (2)　94 (7)　99 (7)

2900

22 (10)　34 (2)　47 (2)

3000

3000 (2)　35 (2)　51 (2)　57 (2)　67 (2)

3100

2 (2)　22 (2)

3200

5 (2)　46 (2)

3400

34 (2)

3500

67 (3)

3600

24 (2)　38 (2)　90 (2)

3700

67 (20)

3800

3800 (3)　4 (2)

879

Simile D. (द)

3900

4 (7)   7 (2)   30 (7)   33 (2)

4000

52 (3)   69 (2)   74 (7)   77 (3)

4100

4 (2,3)   10 (7)   28 (5)   62 (2)
71 (7)

4200

15 (3)   30 (10)   54 (5,24)   64 (7)
69 (7)   84 (2)

4300

4 (2)   6 (2)   22 (5)   48 (5)
49 (5)   72 (20,2)

4400

24 (2)

4500

25 (2)

4600

11 (10)   8 (24)   15 (8)   20 (10)
28 (24)   30 (10)

4700

91 (3)

4800

82 (2)

880

<u>Alphabetical Concordance.</u>

<u>Simile Dh.</u>

300

60 (2)   91 (7)

600

25,57,85, (2)

700

40,(47 (20)

900

11b (2)

1200

99 (2)

1300

32,79 (20)

1400

71 (8)

1600

14 (2)

2000

86 (5)

2100

89,90 (20)

2200

68 (2)

2300

83 (2)

2400

80 (5)   82 (2)

2600

59 (7)   60 (5)   78 (5)

2900

59 (2)

881

Alphabetical Concordance.

Simile Dh.

3000

56 (2)

3200

9,39, (7)

3400

69 (2)

3600

14 (2)   89 (5)

3700

20 (8)

3800

40 (10)

3900

10 (7)   11 (7)

4200

77 (20)

4300

58 (2)

4500

55 (2)

4900

74 (3)

5000

48 (3)

882

Simile, K.

4 (3)   44 (2)   93 (24)

100

5 (11⁄)   35 (24,5)

200

25 (24)   44 (24)   94 (3)   96 (24)
97 (20)

300

20 (24)   31 (10)   34 (24)   51 (24)
68 (24)   74 (24)   75 (7⁄ 24)   78 (10)
95 (3)   98 (20)

400

69 (24)   70 (24)   71 (24)   95 (10)

500

22 (2)   29 (24)   36 (10)   38 (24)
54 (24)   59 (2)   60 (24)   77 (24)
78 (2,2)   81 (2)   91 (24)

600

1 (3)   4 (2)   19 (2)   20 (2)
34 (2)   41 (24)   42 (24)   71 (2)
79 (6)   80-82 (24)   88 (24)

700

4 (24)   7 (7)   19 (24)   29 (10)
46 (10)   60 (24)   63,64 (24)   76 (24)
78 (24)   79 (24)   90 (24)

800

22 (24)   32 (24)   42-54 (24)   56 (24)
81 (2)

900

[illegible] (10)   36 (24)   40 41 (24)   48 (24
58 (24)   80 (24)   93 (2)

———   ———   ———   ———

883

Alphabetical Concardance.

Simile. N.

1000

1 (3) 8 (2) 22 (24) 42-43 (24)

52 (2) 81 (2) 95 (2)

1100

4 (24) 9-11 (24) 18 (24) 25 (24)

26 (24) 28 (20) 49 (24) 61 (24)

82 (2) 94 95 (24)

1200

17 (24) 19 (24) 26 (24) 53 (10)

59 (24) 64 (2) 67 (10) 74 (2)

1300

138 (2) 47 (3) 56 (2) 64 (2) 81 (24)

1400

2 (24,2) 8 (7) 12 (2) 19 (24)

21 (2) 68 (2) 82 (2)

1500

4 (24) 14 (24) 17 (24) 19 (2)

25 (2) 68 (24) 79 (24) 94 (2)

97 (2) 98 (2)

1600

9 (24) 11 (2) 23 (24) 25 (2)

30 (24) 32 (24) 33 (3) 50 (2)

61 (24) 88 (24)

1700

11 (7) 40 (24) 52 (2) 60 (2)

61 (24) 75 (2) 80 (2) 99 (10)

1800

4 (2) 10 (24) 15 (24) 16 (24)

17 (10) 18 (2) 20 (2) 24 (2)

31 (2) 34 (2) 36 (3) 46 (24)

65 (24) 66 (2) 67 68 (2) 93 (24)

98 (24)

884

Alphabetical Concordance.

Simile. N.

1900

27 (10) 63 (24) 65 (2) 69 (24)
75 (24) 88 (2)

2000

3 (2) 8 (3) 20 (2) 24 (2)
26 (24,3) 29 (24) 41 (24) 43 (10)
47 (2) 56 (2) 68 (2) 89 (24)
96 (24)

2100

1 (3) 14 (24) 16 (24) 21 (24)
22 (24) 35 (2) 41 (2) 72 (24)
73 (2) 76 (5) 87 (24) 91 (24)

2200

2200 (3) 1 (24) 5 (2) 10 (24)
35 (24) 42 (2) 51 (24) 56 (10)
65 (2) 72 (10) 85 (24) 88 (3)
92 (24)

2300

2 (24) 81 (2) 31 (24) 36 37 (24)
48 (24) 49 50 (24) 59 (2) 82 (2)
85 (2) 94-96 (24) 98 (24)

2400

8 (10) 23 (24) 31-33 (24) 56 (24)
65 (2) 68 (24) 71 (24)

2500

20 (2) 50 (24) 47 (24) 51 (2)
86 (2) 92 (24) 95 (2) 99 (2)

885

~~Alphabetical Concor~~dance.

Simile. N.

2600

16 (24) 19,20 (24) 31 (24) 57 (24)
63,64 (24) 68,69 (24) 72 (24) 87-91, (24
96 (B. 2)

2700

24 (24) 39 (24) 59 (2) 62 (2) 70 (2
85 (24)

2800

1 (24) 6 (2) 18 (2) 60 (3)
65 (24) 73 (2) 74 (10) 81 (10)
88 (2)

2900

8 (24) 26 (2) 30 (2) 39 (24,2)
52 (2) 60 (24) 63 (7)

3000

1 (2) 4 (2) 7 (7) 18 (3)
29 (3) 32 (3) 33 (2) 45 (24)
55 (24) 90 (3) 96 (3)

3100

20 (24) 28 (2) 45 (2) 56 (24)
64 (2) 69 (24) 75 (24) 79 (3)
91 (24) 93 (24)

3200

13 (3) 26 (2) 38 (3) 47 (2)
54 (5) 63 (3) 95 (20) 97 (2)

3300

13 (2) 14 (2) 26 (2) 28 (20)
31 (10) 58 (7) 63 (20,3) 87 (20)
91 (2) 99 (3)

886

Alphabetical Concordance.

Simile N.

3400

3400 (2)   8 (2)   26 (2)   32 (2)
63 (2)   79 (5)   80 (3)   82 (2)

3500

52 (2)   53 (10)   56 (24)   63 (2)
81 (3)   85 (24)   95 (2)

3600

13 (24)   27 (2)   41 (24)   43 (24)
56 (24)   75 (24)

3700

6 (2)   10 (3)   11 (24)   29 (3)
35 (24)   58 (3,2)

3800

1 (A 3)   28 (2)   36 (5)   62 (2)
68 (2)   82 (7)   87 (24)   88-92 (24)
95 (2)   97 (24)

3900

3 (2)   35 (2)   66 (2)   83 (10)

4000

34 (2)   35 (A 2)   37 (2)   64 (24)
72 (24)   97 (2)   99 (2)

4100

16 (24)   18,19 (24)   38 (24)   82 (5,2)
92 (24)

4200

2 (24)   4 (24)   5 (24)   6 (3)
40 (24)   50 (24   59 (2)   80 (2)
88 (24)

Alphabetical Concordance.

Simile N.

4300

2 (2)   3 (24)   21 (24)   24 (3)
29 (2)   37 (24)   41 (24)   43 (2)
53-55, (24)   67 (5)   95,96 (24)

4400

4 (24)   5,6, (24)   18 (2)   19 (24)
46 (24)   48 (24)   51 (2)   87 (24)
89 (24)

4500

1 (3)   9 (7)   13 (7)   17 (2)
18 (2)   35 (2)   38 (3)   51 (8)
74 (20)   84 (2)   85 (24)   95 (24)

4600

51 (2)   52 (24)   67 (2)   87 (10)

4700

4700 (3)   7 (24)   19 (2)   54 (2)
55 (10)   58 (24)   62 (2)   66 (24)
67 (10)   68 (24)   77 (24)   80,81 (24)
86 (24)

4800

7 (20)   10 (24)   19 (24)   25 (5)
36 (2)   83 (20)   91 (17)   98 (2)

4900

33 (3)   44 (2)   92 (3)   98 (3 0

5000

9 (3)   53 (20)

888

Simile P.

10 (2) 13 (20) 15 (10) 18 (24)
74 (24) 96 (20)

100

100 (24) 2 (24) 20 (5) 30 (7)
34 (24) 81,82 (24) 89 (24)

200

22 (24) 26 (24) 64 (2) ~~74 (20)~~
65 (3) 73 (3) 76 (2) 78 (2)
89 (24) 90 (24) 92 (24) 95 (20)

300

1 (20) 4 (20) 13 (24) 19 (2)
21 (24) 22 (24) 23 (24) 27 (24)
37 (2) 39 (24) 44 (10) 64 (2)
76,77 (10) 86 (24) 89 (5)

400

2 (2) 11 (5) 14-19 (24) 21 (20)
33 (24) 34 (A) 36,37,38, (24) 43 (5)
44 (24) 49 (24) 51 (7) 56 (10)
58 (3) 61 (2) 67 (24) 74 (10)
89,93 (24)

500

4 (24) 14 (2) 16 (2) 23 (2)
31 (24) 34 (2) 42,58,48-52,55 (24)
61 (24) ~~6669~~, 66,69,~~7179~~ 71,79 (24)
85 (~~1~~ 7) 92,93,98, (24)

600

9,10, (24) 14 (2) 20 (2) 31~~1~~ (24)
33 (5) 39 (2) 50 (2) 59 (20)
62,63 (24) 66 (10) 86 (24) 89 (2)

700

8,16,18,20, (24) 27 (20) 42 (2) 51,52 (24)
58 (2) 77,81 (24) 86 (10) 88 (2) 92 (10)
95,97 (24) 98 (10)

Alphabetical Concordance.

Simile P.

800

10 (2)   16 (10)   17 (2)   19 (10)

23,25,34,35, (24)   38 (7)   39,61,62,64,65,

80, (24)   88 (2)   97 (24)

900

38 (10)   42 (24)   87 (2)

1000

5 (5)   14 (24)   18, (24)   23 (5)

28 (24)   37 (10)   38 (24)   44 (24)

47-49 (24)   55,57,(10)   67 (24)   72 (2)

77 (20)   90 (24)

1100

2 (2)   5 (2)   12 (7)   23,24,(24)

29 (20)   35 (24)   40 (2)   44 (24)

45,46 (2)   52,53, (24)   70 (24)   74 (10)

76 (20)   77 (24)   93 (24)99 (3)

1200

3 (24)   6 (24)   7 (2)   23 (20)

25 (24)   34 (10)   36 (24) ~~642~~   41 (10)

45(10)   55,56, (24)   73 (2)   82 (24)

83 (2)   87 (2)

1300

4 (2)   23 A (2)   26 (20)   30,32A,35,36(24)

96 (2)

1400

3 (2)   13 (2)   28 (24)   30 (20)

35 (24)   42 (3)   47,55 (24)   61 (24)

65 (5)   67 (5)   84 (24)   93 (2)   94 (24)

1500

1500 (24)   24 (24)   33,34, (24)   45 (24)

47 (5)   58 (20)   69 (24)   70 (2)

85 (20)   88 (24)   93 (24)   96 (24)

1600

1600 (24)   3 (24)   5 (2)   8 (24)

Continued,

890

Alphabetical Concordance.

Simile P.

1600

12 (2) 18 (24) 26 (5) 28 (2)
31 (2) 35 (24) 37 (2) 47 (10)
53 (10) 57 (2) 73 (24) 81 (24)
89 (24) 93 (24,2) 96 (24) 99 (24)

1700

8 (24) 34,35 (24) 37 (24)
42 (5) 43 (24) 44 (10) 48 (10)
49 (10) 50 (2) 54 (24) 58,63, (24)
68, (24) 73 (10) 86,98 (24)

1800

47 (2) 62 (24) 81 (23)

1900

1900) 2) . 28 (10) 32 (2) 35 (2)
43,53, (2) 60,61,~~80~~ (24) 80 (2) 87 (24)
95, (2)

2000

6 (2) 19 (2) 21 (3) 46 (2)
51 (5) 61 (2) 98 (24)

2100

3 (5) 4 (2) 5,6, (2) 9 (2)
20 (2) 36 (2) 56 (2) 81 (3)93 (2)
94 (3) 97,98 (24)

2200

7 (7) 11 (24) 14 (2) 20 (2)21,22 (24)
24 (2) 49 (2) 69 (2)

2300

4 (2) 6,7 (24) 13 (2) 15 (24)
21,23 (2) 28 (24) 30 (2) 33 (20)
44-47 (24) 51 (24)

~~2400 6 (2)~~

891

Alphabetical Concordance.

Simile P.

2400

6 (2)   25 (24)   60 (24)   76,77 (10)

86 (2)   87 (24)   96 (2)   97 (2)

2500

9 (2)   39 (5)   41 (24)   45 (2)

46 (24)   52 (24)   55,56,58,61,63,65,67,71-73(24)

83 (2)   96 (2)

2600

1 (3)   8 (3)   30 (10,3)   33 (24)

42 (24)

2700

20 (7)   38 (24)   48 (2)   63 (2~~0~~)

80 (24)   90 (24)   93 (2)

2800

2800 (2)   5 (2)   8 (24)   12 (2)

26 (2)   28 (2)   37 (2)   39 (2)

~~90 (24)~~

42 (7)   46 (2)   70 (2)   72 (2)

84 (2)   89 (24)   95 (2)   97 (24)

2900

2 (24)   3 (2)   11-13, (24)   29 (24)

41 (24)   45,46, (24)   50 (2)   66 (24)

3000

14 (24)   22 (24)   26 (24)   49 (2)

83 (2)

3100

6 (2)   10 (2)   12 (24)   21,25 (24)

55 (24)   67 (24)   71 (24)   80 (24)

82 (24)

3200

15 (10)   19,20 (24)   23 (10)   25 (2)

28 (24)   31 (2)   34 (2)   43 (10)

57 (24)   58 (20)   62 (2)   64 (7)   70 (24)

75 (24)   76 (2)   79 (24)   84,82,88, (24)

892

Alphabetical Concordance.

Simile P.

3300

20 (~~?~~ 24) 23 (24) 35 (10) 36 (2)
37 (7) 72 (2) 85 (2) 94 (2)

3400

12 (3) 26 (2) 60 (24) 62 (24)
77 (20) 83 (24) 91 (7) 92 (10)
94 (24)

3500

1 (10,5) 9 (3) 12 (2)n 22 (10)
35 (5) 37 (2) 40 (10) 49 (2)
65 (24) 69 (2) 89 (2) 91 (10)

3600

16 (2) 19 (2) 21 (24) 22 (24)
45 (24) 51 (24) 52 (24) 57, (24)
60 B (2) 66,68,71,72,~~91 (20)~~ (24) ~~91 (24~~
91 (20) 97 (24)

3700

7,12,22,23, (24) 41 (2) 46 (2)
52 (3) 62,85,94,95, (24)

3800

3801b (24) 18 (20) 21 (2) 24, (24)
26 (2) 32 (3) 66, (24) 71 (2)
75 (24) 76 (5) 78,86,93, (24)

3900

21, (24) 48 (2) 59 (2) 63, (24)
69 (2) 80, (24)

4000

4, (3) 24, (10,2) 36 (2) 38 (10)
45, (20,3) 53 (2) 57 (3) 61 (7)
76 (2) 81 (2)

~~42~~ 4100

3 (2,3) 7,(24) 9 (2) 23,25, (24)
26, (10) 27 (2) 32 (24) 37 (3)
40 (10) 54 (2)

893

Alphabetical Concordance.

Simile P.

4200

12 (7,2) 14 (24) 20 (2) 47 (24)
48 (24) 52~~5~~ (5) 55 (24) 56 (24,10)
57 (2) 66,68,70,85,86,87,91, (24) 95 (7)
98 (20) 99 (24)

4300

7 (20,2) 14 (24) 23, (24) 26 (2)
30 (24) 38,40, (24) 46, (20) 47 (2)
63 (24) 64 (24) 69,70,84, (24)

4400

8-11, (24) 13 (2) 14,15, (2) 20 (24)
28, (2) 63 (20) 81 (7) 88, (24)
98 (2) 99 (24)

4500

6,27, (24) 31 (2) 43 (2) 52 (7)
54 (7) 63 (2) 72 (24) 76 (10)
80,81, (24) 89,92, (24)

4600

5,10,(24) 25, (2) 48, (20) 58,(24)
65 (24) 75 (10) 77, (24) 89,90, (24)
91 (24) 92 (24)

4700

2 (2) 5 (2) 6 (24) 16,23, (24)
26 (10) 27 (24) 31 (10) 33 (24)
36,37,39,40,49, (24) 56 (2) 57 (24)
72, (24) 78 (24) 88 (8) 90 (24)
98 (24)

4800

6 (20) 13 (2) 16,17,20-22 (24) 41 (3)

4900

40 (2) 50 (3) 52 (3) 57 (3,20) 67 (2)
91 (2) 94 (3) 95 (3)

5000

10 (4) 15 (3) 30 (3) 40 (3)

894

Alphabetical Concordance.

Simile Ph. (फ)

~~xxxx~~

1000

~~266~~ 36 (20)

3000

10 (2)

4200

43 (24,7)

895

Alphabetical Concordance

Simile B.

~~22x(x5)xx~~ 34 (5)

100

12 (10) 98 (2)

200

19 (5) 68 (3)

300

7 (5) 18 (3) 28,55 (2)

400

31 (2) 62 (10,2) 65 (10)

500

40 (2)

600

96 (2)

700

5 (2) 17 (3) 26 (2) 70 (10)

800

93 (10)

900

2,67, (5) 71,96 (2)

1000

63 (5) 70 (5)

1100

16 (3) 17 (2) 55 (5) 63 (2)

1200

9 (5) 29,62,63, (2) 84 (5)

1300

28 (10) 74 (6,5)

1400

44 (7) 98 (2)

1500

12,31,42 (2) 81 (10)

890

Alphabetical Concordance.

Simile B.

1600

52 (10)

1700

13 (2)

1900

41,45,66 (2)

2000

65 (5)   66 (20)

2100

25 (2)

2200

67 (2)

2300

5 (2)   24 (5)   29 (2)

2400

9 (7)   45,62 (2)

2500

36 (27)   37,81, (2)

2600

13 (7)   66 (10)   75 (5)

2700

19 (10)   43 (2)

2800

62 (2)   67 (2)   68 (10)

2900

77 (20)   79 (2,20)

3000

16,73 (2)

3100

3 (2)

3200

32 (10)   61,81, (5)

3300

42,70 (10)   89 (2)

897

Alphabetical Concordance.

Simile B.

3500

26 (20)

3700

49 (3)   57 (3)

3800

6 (7,8)   41 (2)

3900

17 (6)   29 (10)

4100

15 (7)

4300

56 (2)

4400

54 (4)   66 (2)

4500

56 (2)   62 (3)

4600

32 (2)   33 (2)   53 (7)   69 (5)
70 (20)   76 (19,20)

4700

32 (2)   45 (7)

4800

96 (7)

4900

8 (7)

898

Alphabetical Concordance.

Simile Bh.

17 (24) 62 (2) 68 (24)

200

49 (20)

300

49 (20) 59,85,73, (2)

400

45 (10) 88 (2)

500

53 (24) 65 (3) 75 (2)

600

24,40 (2)

800

2 (2) 15 (3) 28 (2) 37 (10) 59 (2)
83 (24) 92 (5)

900

900 (3) 34 (2)

1000

54 (7) 69,74,97, (2)

1100

36 (2) 56 (7)

1200

81 (2)

1300

6 (2)

1400

9 (20) 87 (2)

1600

1 (7) 36 (10) 94 (2)

1700

6,9,27, (24) 88 (2)

1800

63 (3) 75 (2) 95 ([illegible])

899

Alphabetical Concordance.

Simile Bh.

1900

22 (2)

2000

87 (24) 42 (3)

2200

53 (3) 64 (2)

2300

80 (2)

2400

29 (2) 52 (3)

2500

54 (2)

2600

52,82 (2)

2700

2 (2~~3~~) 33 (10) 75 (7)

2800

16 (2) 22 (24) 48,64, 98 (2)

2900

14 (10) 68,75,76 (2)

3000

95 (2)

3100

1A , 92, (2)

3200

71 (2)

3300

77 (2)

3400

41 (2) 74 (20)

3500

33 (10) 47,86 (2) 900

Simile Bh. (ज्र)

3600

86,87 (2) 88 (3)

3700

66 (10)

3800

60 (3,2) 64 (3)

3900

2 , 5,12,46, (2) 60 (3) 72 (7)

4000

40, 78,92, (2)

4100

43 (2)

4200

3, (24) 93 (2)

4300

5 (2) 17,18 (24) 35 (2) 71 (7)
76 (24) 79 (24)

4400

35 (10) 70 (10) 83 (5)

4500

4 (2) 20 (3)

4600

1 (2) 43 (2) 55 (24) 60 (7)

4800

75 (3)

5000

39 (3)

901

Alphabetical Concordance.

Simile M.

36 (10)   37 (5)   40 (20)   79 (3)

100

6 (24)   8 (10)   32 (5)   33 (5)
43 (2)   47 (10)

200

8 (10)   5 (24)   21 (24)   52 (2)
59 (5)

300

33 (7)   48 (24)   69 (2)   71 (2)
81,82 (20)   79 (20)   83 (3)

400

1 (2)   25 (10)   27 (2)   41 (2)
54,55 (20)   75 (5)   78 (20)   79 (2)

500

2 (10)   10 (2)   15 (24)   21 (3)
26 (2)   95 (2)

600

11 (20)   12 (2)   69 (3)

700

9 (2)   11 (2)   30 (7)   35,36,(10)
45 (20)   55 (5)   66 (3)   85 (27)
91 (24)

800

8 (2)   9 (2)   12 (2)   20 (3)   27 (2)
94 (2)

900

78 (7)

1000

1000 (7)   11 (24)   17 (2)   19 (3)
21 (2)   25,27,29,30-35, (24)   65 (2)
75, (24)

902

Alphabetical Concordance.

Simile M.

1100

21 (24)   39 (2)   41 (2)   80, (2)

1200

1,10,(2)   30 (24)   38,58,61,78, (2)

1300

91 (2)

1400

99 (2)

1500

15,16,~~XX~~,(10)   18 (20)   36 (5)   40 (20)
43 (2)   48,49,51,53, (5)   66 (10)   92 (2)

1600

16,48,51,80, (2)

1700

22 (4)   59,65, (2)   81 (20)   91 (5)

1800

23 (10)   33, (2)   44 (24)   45 (2)
49 (5)   57 (2)   60,88, (2)   92 (5)

1900

5,36,51, (2)

2000

12 (20)   48 (10)

2100

2100 (3)   63 (3)   64 (2)

2200

3 (2)   41 (20)   55 (10)   80, (2)

2300

3a (2)

2400

11,81, (2)

2500

3, (2)   60 (~~6~~ 5)

903

Simile M.

2600

14,32,73,92, (2)

2700

9 (2) 37,44, (2) 47 (10)(20,7) 56,("20 (2)

2800

78, (2).

2900

5, (2) 6 (7) 21 (10) 24 (2) 51 (5)
62 (20) 80,(2) 97 (10)

3000

25 (24) 28, (2) 37 (20)

3100

23 (10) 99 (2)

3200

11,18,37, (2) 68 (3) 73,77, (2)

3300

~~34,73,(20)~~ 64 (2) 73 (20) 81 (2)

3400

24 (20) 40 (7) 55 (24) 57 (20)
75 (5)

3500

28 (20) 46, (2)

3600

46 (2) 59 (10)

3700

15 (3) 26 (3) 27 (2) 31 (2) 92 (2)

3800

2,5, (2) 15 (7) 42 (10) 56 (2) 81 (5)
99 (5)

3900

9 (5) 97 (2)

4000

9 (2) 40 (5)

Alphabetical Concordance.

Simile M.

4100

13,17, (2)   39 (24)   48,79,81, (2)   98 (20)

4200

10, (2)   24 (5)   44 (20)   90 (2)

4300

8, (2)

4400

29,33,58,91,93, (2)

4500

34 (3)   57 (7)   64, (2)   71 (24)
86, (2)

4600

23 (24)   26 (24)   27 (10)   40 (20)
57 (2)

4700

38, (2)   47 (10)   64 (10,2)

4800

93 (2)   97 (2)   99 (2)

4900

23 (3)

905

Alphabetical Concordance.

Simile. Y. (यं)

8 (2)   9 (2)   46 (2)   72 (5)

100

46 (2)   92 (2)

200

58 (5,2)

300

90 (10)   97 (7)

500

12 (5)   80 (2)   86 (24)

600

22 (3)   27 (2)   75 (7)

800

21 (2)   24 (3)

900

6 (2)   30 (6)

1200

12 (2)

1300

84 (7)

1400

23 (3)   24 (3)   31 (10)   75 (2)
85 (5)   86 (2)   89 (7)

1500

74 (5)

1600

79 (2)   86 (2)   95 (2)

1700

26 (5)   39 (2)   64 (7)   70 (2)

1800

4 (7)

906

ALPHABETICAL CONCORDANCE.

Simile. Y. <य।

1900

6 (2)

2000

31 (3)

2100

24 (3) 27 (5) 38 (7) 57 (2)

2200

28 (3) 39 (3) 58 (10) 74 (10)
75 (5)

2300

9 (3) 40 (2)

2400

15 (2) 24 (2) 49 (10)

2500

80 (2)

2600

27 (3)

2700

2700 (5) 7 (2) 31 (3) 57 (7)
88 (2)

2800

45 (2)

2900

53 (3)

3000

24 (2)

3100

31 (2)

3200

6 (3) 7 (5) 36 (3)

3400

61 (5) 78 (2) 84 (2)

907

Y.

~~Alphabetical Concordance.~~

3500

13 (10,20) (२१)

3700

93 (3)

3800

8,9, (3) 39 (10,2)

3900

52 (10) 62 (2) 78 (3) 87 (5)
90 (5)

4000

82 (6) 84 (3)

4100

72 (5,2) 87 (8)

4200

11 (7) 27 (7) 73 (2)

4300

12 (2) 62 (24) 91 (2)

4400

74 (2) 85 (3) 92 (3)

4500

10 (2) 15 (2) 16 (2)

4600

1 (2) 49 (2)

4700

24 ~~93~~ (3)

4800

37 (3,8) 39 (2) 44 (3) ~~496~~ (
48-50 (3) 52 (3) 54-57 (3) 59 (3)
62-64 (3) 69 (3) 70 (3,2) 84-86 (3)
88 (17) 89 (17) 90 (3)

4900

9 (2) 11 (2) 13-15 (3) 19 (3) 20 (3)
29-31 (3) 32 (3) 34 (3) 35-37 (3)

908

Alphabetical Concordance.

Simile Y. (य)

4900

39 (3) 46 (3) 54,55 (3) 56 (3,24)

59 (3) 64 ~~62~~ (3) 70 (3) 75 (3)

78,79 (3) 81 (3,2) 83-89 (3) 97 (3)

5000

5000 (3) 2-5 (3) 12,13 (3) 16 (3)

17 (3) 19 (3) 21-23 (3) 25 (3)

~~27-29 (3)~~ 27 (3) 28 (3,2) 29 (3)

31 (3) 33,34 (3) 37 (3) 41,42 (3)

45,46 (8) 49,50 (3) 52 (3)

909

Alphabetical Concordance.

Simile R.

47 (10)   75 (24)   82 (24)   89 (24)

100

17 (24)   48 (24)

200

9 (24)   17 (5)   18 (10)   20 (24)
42 (24)   69 (24)

400 ~~35~~

35 (5)   60 (24)   85 (2)   96 (3)

500

3 (24)   5 (24)   6 (24)   47 (5)
62 (24)   84 (5)   87 (24)

600

28 (10)   68 (24)   90 (3)   94 (20)

700

49 (24)   72 (2)   96 (5)   99 (24)

800

58 (24)   60 (24)   66, (24)   69 (10)
73 (24)   84,85, (24)   91 (24)

900

5 (24)   14 (24)   22 (24)   60,61 (24)

1000

6 (20)   20 (24)   50 (24)   59,61, (24)
78 (20)   87 (10)   98 (2)

1100

81 (3)   92 (20)

1200

2 (20)   16 (24)   70 (2)   90 (24)

1300

69 (10)   98 (20)

910

Alphabetical Concordance.

Simile R. (I)

1400

33 (2)   36 (24)

1500

59 (24)   63 (20)   64,65 (10)

1600

77 (24)   90 (24)

1700

76 (2)

1800

19 (2)   72 (2)   82 (10)

1900

7 (2)   47 (20)

2000

1 (20)

2100

NIL.

2200

38 (10)

2300

76 (7)

2500

27 (7)   34 (7)

2600

23 (2)

2700

10 (20)   45 (2)

2800

7 (2)

2900

78 (2)   82 (2)

3000

40 (2)   50 (2)   68 (2)   78 (2)   98 (24)

911

Alphabetical Concordance.

Simile R. (I)

3100

1b (24) 39 (2) 46 (20) 49 (20,2)
52 (20) 53 (24)

3200

33 (20) 66 (24,2)

3300

3300 (2) 11 (2) 22 (7) 27 (2)

3400

37 (10)

3500

11 (2) 14 (2) 16 (3) 51 (7) 72 (10)

3600

29 (2) 31 (2) 69 (10)

3700

86 (2)

3800

11 (3) 79 (3)

3900

36 (2)

4000

93 (24)

4100

6 (2) 22 (24) 33 (24) 47 (8) 66 (24)
86 (2)

4200

26 (7) 41 (20) 72 (2)

4300

34 (24) 51 (24) 88 (2) 89 (24) 97 (24)
98 (24)

4400

2 (24) 7 (24) 32 (24) 44 (24) 45 (24)
65 (24)

4500

48 (24) 53 (24) 73 (24)

4600

7 (3) 24 (3) 31 (24) 46 (5) 74 (24)
96 (20)

4700

42 (24) 43 (24) 84 (24) 87 (24) 89 (24)
97 (24)

Alphabetical Concordance.

Simile R. (इ)

4800

3 (20)

4900

22 (3)

913

Alphabetical Concordance.

Simile L.

400

57 (2)

800

6 (2)

1500

55 (5)

1700

94 (2)

2100

58 (2)

2200

30 (5)

2700

81 (2)

3200

10 (2)

3300

12 (2)

34 (2)

4100

55 (2)

4300

66 (3)

4800

~~XX~~ 4800 (10)

914

Alphabetical Concordance.

Simile V.

21 (11) 33 (20) 43 (5) 57 (5) 59 (10)
52 (24) 80 (10) 97 (10)

100

9 (10) 11 (10) 15 (10). 42 (10) 54 (5)
56 (20) 61 (10) 70 (20) 78 (5) 87 (2)

200

11 (27) 47 (2) 48 (10) 63 (10) 84 (2)
91 (2,10) 93 (2)

300

25 (2) 36 (7) 38 (2) 64 (2) 94 (2)
99 (2)

400

4 (2) 7 (2) 10 (3) 32 (2) 63 (10)
80 (2) 99 (20)

500

13 (2) 567 (2)

600

35 (2) 73 (5) 74,83, (2) 95 (2)

700

21 (10) 33 (2) 68,69, (2)

800

30 (2) 41 (2) 74 (2) 87 (2)

900

4 (2) 20 (7) 35 (3) 45 (2)
48 (2) 64 (5) 69 (5)

1100

22 (2) 79 (2)

1200

4 (2) 8 (2) 11 (2) 18 (2) 35 (20)
49 (5) 52 (2) 57 (10) 66 (2) 68 (10)
51 (5)

1300

12 (2) 33 (2) 42 (2) 48 (2) 52 (3)
54 (5) 61 (20) 73 (20) 77 (5) 78 (2)
85 (2)

915

Alphabetical Concordance.

Simile V

1400

10 (2)	15 (3)	20 (10)	38 (10)
46 (2)	72 (3)	76 (7)	77 (2)
78 ("2)			

1500

35 (2)	76 (20)	77 (2)	89 (2)

1600

38 (10)	45 (5)	54 (2)	58 (2)
84 (2)			

1700

21 (2)	31 (2)	71 (10)

1800

2 (2)	5 (2)	13 (2)	14 (2)
69 (2)	80 (2)	74 (3)	85,87 (2)

1900

2 (5)	4 (2)	21 (2)	25 (2)
29 (2)	46 (2)	49 (7)	54 (5)
64 (2)	86 (2)	89,,91 (2)	98 (2)

2000

7 (2)	16 (7)	32 (3)	34 (20)
40 (3)	45 (2)	73 (2)	74 (3)
77 (2)	80 (7)	92 (2)	

2100

42 (3)	46,51, (2)	80 (2)	84 (3)
86 (7)			

2200

2 (3)	8 (5)	13 (2)	17 (2)	31 (2)
48 (7)	57 (2)	62 (2)	~~922~~	93 (2)
95 (2)	98 (5)			

2300

16 (2)	19,26, (2)	32 (2)	35 (7)
38 (7)	41 (2)	43 (5)	52,55 (2)
64 (2)			

916

Alphabetical Concordance.

Simile V (ल)

2300

79 (3)   81 (2)   90 (2)

2400

10,19, (2)   26 (2)   34,36, (2)   40 (3)
46 (3)   55 (2)   73 (2)

2500

2 (2)   13 (2)   15 (2)   16 (3)
68 (2)   79 (2)

2600

6 (2)   12 (3)   25 (1/6 % 3)   36 (2)   40 (3)
44 (2)   67 (7)

2700

4 (2)   6 (2)   12 (5)   22 (7)   74 (2)
83 (3)   89 (2)   91 (2)

2800

10 (2)   19 (2)   41 (2)   51 (3)   54 (24,7)
55,56, (2)   59 (2)   66 (2)   75 (2) 90 (10)

2900

7 (7)   16 (7)   18 (20)   40 (10)   44 (5,24)
69 (2)   73 (7)   90 (2)   99 (2)

3000

2,3, (2)   11 (2)   31 (7)   34,36, (2)
38 (2,3)   48 (7)   52-54 (2)   58 (71/6) 62 (2)
72 (2)   75 (2)   82,86 (2)   91 (7)

3100

3100 (2)   8 (2)   18 (24)   42 (2)   89 (2)

3200

22 (2)   41 (2)   56 (24)   60 (24)
67 (2)   69 (2)

917

Alphabetical Concordance.

Simile V. (व)

3300

2 (2) 8,9, (2) 16 (7) 24 (2) 30 (2)

47 (3) 52 (2) 54,55,,60 (10) 68 (10)

80 (2) 96,97 (2)

3400

14 (2) 25 (2) 31 (2) 53 (24) 59 (5)

72 (2)

3500

3500 (2) 23 (3) 24 (5) 27 (3) 39 (2)

54 (2) 55,57,59 (2) 74,75, (2) 87 (7) 90 (2)

3600

7 (2) 12 (3) 28 (2) 32 (7) 33 (2)

39 (7) 54 (2) 81 (2)

3700

4 (2) [illegible] (2) 19 (10,7) 36 (2) 63 (2)

98 (2) [illegible] (7)

3800

27 (2) 46 (2) 54,57, (2) 62 (3) 65 (2)

72 (10,5)

3900

16 (24,27) 21,24 (2) 42 (2) 73,74 (2)

77b,79 (2) 92 (6)

4000

3 ([illegible]) 21 (2) 32 (3) 79 (2)

4100

5 (2) 49,53,56, (2) 61,63 (2) 83 (5)

4200

[illegible] ([illegible]) 35 (2) 71 (24) 78 ([illegible])

4300

9 ([illegible]) 15 (2) 18 (2) 31,32 (24) 50 (2)

65 (24,[illegible]) 74 (7) 87 (10)

4400

[illegible] ([illegible]) 27,[illegible] ([illegible]) 34 (2) 37,38 (2) 61 (2)

6[illegible] ([illegible]) [illegible] (2) 75 (2) 77 (2)

918

Simile V. (न)

4500

39 (2) 45 (7) 46 (2) ~~5~~ 49 (24)
60, 66, (2) 67,68 (2)

4600

35 (10) 38 (24) 39 (24) 80 (10)
82 (5) 84 (20,10)

4700

21 (2) 34 (24) 61 (2) 73 (20)
79 (24) 83 (3) 85 (10) 93,94, (10)
95 (2) 96 (3)

4800

5 (10) 24 (20) 26 (10) 45 (2)
51 (3) 58 (8) 61 (3) 68 (3)
78 (2)

4900

2 (2) 10 (2) 73 (2)

5000

11 (3) 44 (3)

Alphabetical Concordance.

S.mile. SH. 56 (2r)

5 (5)	39 (10)	58 (3)	

100

1 (10)	29 (2)	40 (7)	57 (5)
64 (5)	74 (5)		

200

NIL.

300

2 (2)	30 (24)	58 (2)	

400

9 (20)	12 (7)	23 (2)	26 (7)
28 (3)	46 (5)	76 (10)	84 (10)

500

1 (20,10)	32 (5)		

600

17 (20)	18 (24)	77 (10)	91,92 (10)
99 (5)			

700

22,23 (10)	31 (10)	38 (10)	41 (10)

800

14 (20)	26 (2)	90 (2)	

900

7 (5)	8 (10)	39 (5)	43 (10)
50 (2)	77 (2)	82 (5)	83 (2)
97 (2)			

1000

9 (2)	26 (2)	88 (2)	

1100

66 (2)	91 (10)	96 (10)	

1200

46 (24)	47 (20)	76 (2)	77 (2)

920

Alphabetical Concordance.

Simile SH. sk (2r)

1300

21 (2)	46 (2)	70 (2)	71 (10)
83 (7)	89 (10,7)	94 (2)	99 (2)

1400

1 (2)	~~(4 9 ("~~	4 (2)	7 (2)
26 (10)	39 (5)	73 (2)	77 (2)
88 (5)			

1500

23 (2)

1600

63 (2)	68 (10)	92 (2)

1700

16 (2)	17 (10)	18 (2)	24 (10)
30 (10)	32 (2)	45 (5)	57 (5)
72 (5)			

1800

21 (10)	22 (2)	38 (10)	39 (5)
50 (5)	61 (2)	70 (5)	86 (2)
90 (2)	91 (2)		

1900

10 (5)	71,72 (10)	73 (20)	81 (5)
82 (20)	84 (2)	90 (2)	93,94 (5)

2000

2 (2)	13 (20)	14 (7)	15 (10)
23 (2)	30 (2)	62 (2)	75 (2)
94 (10)			

2100

7 (2)	15 (2)	18 (2)	23 (3)
40 (2)	52 (5)	69 (10)	

921

Alphabetical Concordance.

Simile SH. 56 (25)

2200

15,16 (5) 37 (10) 71 (5) 76 (2)
86 (2) 94 (2)

2300

62 (2) 77 (10)

2400

1 (2) 18 (10) 63 (2) 72 (2)
75 (2) 93 (10) 95 (10)

2500

85 (20) 93 (20)

2600

4 (2) 55 (10) 74 (2) 79 (2)
97 (10)

2700

14 (10) 17 (2) 40 (7) 42 (10)
54 (10) 65 (2) 67 (10) 68 (20)
69 (5,7) 82 (2)

2800

20,21 (2) 29 (2) 52 (2) 58 (2)
80 (7) 82 (10)

2900

2900 (2) 25 (10) 28 (10) 33 (2)
35 (2) 58 (20) 65 (2) 93 (10)

3000

23 (2) 69 (10) 70 (20) 77 (2)
92 (7)

3100

14 (10) 57 (10) 72 (7) 90 (2)
98 (2)

922

Alphabetical Concordance.

Simile. Sh. St (25)

3200

3 (10) 14 (3) 17 (20) 21 (2)
49 (2) 78 (2) 89 (2)

3300

43 (10) 56 (2) 59 (10) 78 (10,3)
98 (2)

3400

9 (2) 10 (10) 17 (3) 21 (5)
22 (2) 50 (10) 73 (2)

3500

2 (5) 7 (10) 8 (2) 36 (10) 70 (10)
71 (2) 98 (5)

3600

3-5, (10) 10 (2) 11 (20) 50 (5)
61 (5) 67 (5) 96 (5)

3700

5 (2,3) 42 (2) 77 (2)

3800

3 (2) 22 (7) 33 (8) 34 (3) 70 (20)
72 (2) 94 (5)

3900

18 (2) 22 (5) 39 (3) 50 (5) 64 (10)
65 (2) 67 (2) 70 (20,10) 75 (7)
91 (2) 96 (10) 99 (2)

4000

1 (2) 11 (5) 13 (3) 16 (10)
42 (10) 56 (2) 63 (10) 86 (2)
91 (3)

4100

21 (2) 64 (2) 88 (7)

4200

23 (2) 38 (2) 61 (2) 76 (2)

923

Alphabetical Concordance.

Simile ~~Sh.~~ 56 (25)

4300

4300 (2) 1 (20) 20 (2) 75 (2)

4400

82 (7)

4500

75 (5) 94 (5)

4600

16 (7) 19 (5) 22 (7) 29 (10,5)

4700

4 (20,5) 8 (5) 10 (5) 17 (2)
48 (20) 71 (20) 75 (7)

4800

30 (3) 67 (3) 74 (3) 77 (24,20)

4900

3 (7) 4 (7) 26 (3) 65 (2)
68 (2) 73 (2) 90 (3)

924

Alphabetical Concordance.

Simile. S.

2 (20)	63 (2)	70 (5)	71 (5)
76 (2)	84 (20)		

100

21 (10)	23 (7)	44 (2)	51 (20)
76 (1)	94 (5)		

200

200 (10)	2 (10)	10 (20)	36 (4)
37 (20)	38 (20)	39 (27)	40 (2)
46 (10)	55 (2)	56 (2)	61 (7)
79 (20)	80 ~~78~~ (20)	81 (20)	85 (20)
88 (10)			

300

3 (27)	9 (10)	11 (3 ~~10~~)	14 (20) ~~16~~
16 (2)	40 (2)	50 (2)	

400

20 (2)	52 (3)	59 (5)	73 (5)
87 (2)	92 (2)		

500

500 (1)	18 (2)	20 (2)	30 (2)
37 (2)	73 (2)	74 (10)	82 (3)
88 (2)			

600

29 (3)	72 (2)	98 (10)

700

54 (20)	56 (20)

800

89 (5)

900

11 A (7)	17 (2)	18 (2)	19 (2)
31 (2)	37 (10)	59 (10)	63 (3)
88 (2)	91 (2)		

1000

56 (5)

925

Alphabetical Concordance.

Simile. S.

1100

78 (2) 86 (2)

1200

13 (1) 28 (7) 42 (3) 43 (5)
60 (2) 79 (2) 80 (2) 86 (2)
91 (20) 96 (7)

1300

8 (10) 14 (3) 20 (5) 34 (2)
45 (2) 60 (2) 66 (2)

1400

11 (2) 29 (2) 34 (10) 40 (10)
53 (7) 80 (3)

1500

7 (5) 28 (2) 29 (2) 46 (20)
71 (2) 82 (10) 99 (2)

1600

2 (2) 24 (2) 39 (5) 40 (27)
41 (27) 42 (27) 43 (20) 44 (27)
55 (2) 62 (10) 65 (2) 98 (2)

1700

15 (10) 28 (10) 56 (2) 90 (2)
92 (2)

1800

37 (2) 59 (2) 64 (10) 79 (2)
83 (5)

1900

1 (20) 8 (2) 9 (2) 17 (24,3)
20 (2) 52 (2) 59 (2) 79 (2)
92 (2)

2000

5 (2) 11 (2) 33 (3) 53 (2)
72 (2) 90 B (2) 93 (2)

926

Simile. S.

2100

13 (2)   26 (2)   43 (2)   45 (2)61 (2
65 (2)   68 (2)   75 (3)   95 (2)

2200

27 (2)   44 (2)   46 (2)   47 (2)
54 (2)   77 (7)   78 (2)   89 (2)

2300

11 (2)   60 (2)

2400

12 (2)   21 (2)   64 (2) (2)   66 (10,2)
78 (5)   83 (20)   84 (2)   88 (3)
90 (2)   94 (3)

2500

2500 (2)   14 (2)   17 (2)   18 (2)
21 (2)   22 (2)   23 (2)   44 (2)
69 (3)   70 (3)   87 (2)   88 (2)
97 (2)

2600

10 (2)   21 (2)   34 (2)   35 (2)
71 (2)   76 (2)   77 (2)   96 A (2)
99 (10)

2700

11 (2)   16 (2)   25 (2)   26 (5,2)
27 (3)   35 (5,2)   50 (2)   53 (5)
55 (10)   58 (2)   73 (10)   79 (2)

2800

2 (2)   15 (3)   23 (2)   57 (2)
79 (2)

2900

4 (2)   17 (2)   18 (20)   32 (2)
36 (2,3)   55 (2)   64 (2)   67 (2)
84 (10)   92 (2)   95 (8)

Alphabetical Concordance.

Simile. S.

3000

5 (2)   6 (2)   27 (2)   41 (2)
42 (2)   44 (2)   59 (3)   64 (2)
79 (2)

3100

5 (7~~1~~)   13 (3)   16 (2)   35 (2)
36 (2)   41 (10)   44 (2)   61 (2)
77 (2)   81 (3)   97 (2)

3200

2 (20)   16 (2)   53 (2)   74 (2)
90 (2)   94 (3)   96 (2)   99 (2)

3300

31 (10)   25 (10)   38 (3)   40~~1~~ (10)
66 (2)   69 (10)   79 (2)   83 (2)
84 (2)   86 (2)   93 (5)

3400

30 (2)   38 (2)   81 (7)   89 (2)

3500

21 (2)   29 (20)   60 (2)   61 (2)
62 (2)   64 (2)   73 (7)

3600

3600 (3)   9 (2)   34 (5)   40 (3)
60 (A 2)   79 (3)   98 (7)

3700

3 (5)   9 (2)   28 (2)   37 (2)
40 (2,3)   47 (2)   50 (2)   55 (2)
60 (2)   68 (3)   72 (3)   75 (3)

3800

12 (3)   29 (3)   35 (3)   38 (10)
50 (5)   48 (20)   55 (3)   83 (2)
84 (3)   96 (2)

Simile. S.

3900

19 (2)	25 (2)	37 (5)	41 (2)
55 (7)	56 (7,2)	71 (3)	76 (7)
92 (2)			

4000

21 (5,2)	23 (3)	46 (3)	51 (2)
70 (2)	88 (2)	90 (2)	

4100

8 (7)	11 (7)	14 (2)	34 (2)
36 (3)	41 (2)	45 (2)	60 (2)
69 (2)	94 (3)		

4200

13 (24,3)	16 (2)	17 (2)	18 (2)
19 (2)	21 (2)	32 (2)	74 (2)
75 (2)	82 (10)		

4300

57 (2)	59 (3)	60 (3)	61 (2)
80 (5)	83 (10)	92 (2)	~~16 (2)~~

4400

16 (2)	40 (7)	43 (2)	47 (2)
75 (2)	78 (2)	80 (2)	

4500

13 (7)	36 (7)	37 (2)	40 (2)
58 (3)	65 (2)	96 (5)	

4600

4600 (20)	4 (10)	18 (10,5)	41 (7)
62 (2)	79 (7)	81 (20)	85 (2)

4700

14 (2)	25 (10)	60 (2)	69 (2)
82 (2)			

4800

4 (20)	9 (2)	12 (2)	18 (5)
65 (3)			

Alphabetical Concordance.

Simile. S.

4900

16 (3)	25 (3)	24 (3)	49 (3)
53 (3)	60 (3)	61 (20,3)	72 (2)
75 (2)			

5000

18 (3)	47 (3)	51 (3)

930

Alphabetical Concordance.

Simile 5.G (ग)

56 (2) — 1400

45 (2) — 4300

1 (2) — 4400

931

Alphabetical Concordance.

(ह)

Simile H.

26 (10)

100

22 (3) 36 (2)

300

56 (10)

400

22 (10)

500

64 (5) 70 (2)

700

34 (2)

800

11 (2) 98 (2)

1000

4 (10,2)

1100

83 (2)

1200

93 (2)

1300

22 (5) 68 (10)

1400

14 (2)

1500

73 (20) 78 (20) 80 (20) 83,86, (20)

90 (7)

1600

76 (2)

1700

14, (2) 47 (10)

1900

24 (2)

Alphabetical Concordance.

Simile Ch. H. (ह)

2100

49 (2)

2300

2300 (2)   1 (2)

2600

29 (2)

2700

8. (7)

3100

27 (2)   63 (7)

3300

45 (10)   48 (20,2)

3400

20 (2)   23 (2)   56 (5)   76 (5)   90 (7)

3600

82 (10)

3700

38 (7)

3800

20 (2)   25 (5)   61 (3)   77 (2)

3900

47 (2)

4000

33 (2)   47 (3)   96 (2)

4100

95 (2)   99 (7)

4200

36 (10)   45 (2)

4300

33 (10)   52 (2)

Alphabetical Concordance.

Simile H. (ह)

4500

42 (2)   98 (20)   99 (20)

4600

12 (10,20)   86 (2)

&&&4700xx

4700

35 (2)   44 (7)

4900

43 (5)

5000

32 (3)

&&&&xxxxxxxxxxxxxxxx

93/4

Alphabetical Concordance.

Simile KṢG

100

80 (5)

200

57 (5) 62 (5)

300

47 (2)

1000

16 (7)

1300

~~2xx10x)~~ 7 (2,10) 65 (2)

1400

69 (2)

1500

52 (5)

1600

29 (2)

1700

12 (2)

2300

97 (2)

2400

51 (7) 53 (2)

2500

12 (3) 29 (2)

3300

82 (2)

3400

3 (2) 5 (2)

4000

54 (8)

4600

56 (2)

5000

1 (3)

Alphabetical Concordance.

Simile. jña (ज्ञ)

1400

~~6x6x~~ 66 (2)

936

Alphabetical Concordance.

A garland of Similes.

A

19, 20,

K.

4,

G.

28,

Sh. ca (-त)

6,

D.

24,

P

5, 8, 27,

M

3,

Y

1, 2, 17, 18, 22, 29,

R.

11, 12, 16, 21, 26,

L

~~xkk~~ 15,

V

7, 9, 25,

Sh. sa (2r)

23,

S.

10, 13,

H,

14,

Self-Comparison.

V.

1,

937

Alphabetical Concordance.

~~Metaphor.~~
Metaphor.

A (short)
1 (1) 5,15,29,79,81, (1)

A (Long) 27, (1)

i (short)

3 (1)

U (Short)

33 (1)

K. 6,28,43,62,69,77, (1)

Ch. 25,37,58, ca (च.)

J. 12,24,47, (1)

T. 13,49,67,~~73~~ 75,76, (1)

D. 8,20,23,48,59, (1)

Dh. 52,65,71 (1)

N. 32,70,78, (1)

P. 2,42,74, (1)

Bh. 19,22,61, (1)

M. 31,34,45,66, (1)

Y. 9,17,26,54, (1)

R. 44,63,83, (1)

L 73 (1)

v 10,(3) 82 (1)

Sh. 11,18,21,30,35,36,38,46,50,55,56,60,) 1) śa (श)

S. 4, (1) 7,14,16,39,41,51,64,68,72, (1)

H. 53,57,80, (1)

84, (1) kṣa (क्ष)

Commmutation.

A (Short)

1 (1) 938

Doubt. A (Short) 1 (1)

U (Short) 2 (1)

~~Rep~~resentation.

All the following belong to No (2)

A. Short ꜰ

13, 16, 20,

A (Long)

8,

U (Short)

14,

R. (Vowel) (ऋ)

4,

K.

26,

T.

1, 2, 3, 27, 28, 29, 30, 31,

D. (द)

25,

P.

7, 11, 15, 17, 18,

B.

22, 24,

M.

12, 21,

Y. 5,

R.

6, 10,

V.

9,

S.

19,

939

Poetical Fancy.

A (~~Shortx~~) (Long)

4 (23) 5 (23) 44 (14) 67 (9)

74 (10)

100

5 (10) 46 (14) 51 (16) 97 (9)

A (Short)

11 (13) 12 (23) 23 (9) 36 (9)

50 (24) 64 (28) 97 (10)

100

16 (14) 22 (2) 33 (10) 39 (16)

43 (10) 49 (10) 60 (6) 86 (23)

200

1 (13)

i (Short)

7 (27)

U (Short)

51 (24) 52 (24)

100

28 (10)

R. Vowel. (-12)

100

63 (15)

200

13 (28)

K.

2 (9) 9 (9) 14 (10) 47 (10)

83 (16) 93 (16)

100

4 (28) 36 (28) 59 (9) 88 (9)

90 (14)

200

2 (14)

940

G.

40 (14) 85 (10)

100

7 (10) 9 (10) 48 (16)

Poetical Fancy.

Gh.

100

25 (9) 44 (10)

Ch. ८८ (च)

100

8 (10) 18 (14) 66 (2)

J. 16 (28)

100

14 (24) 17 (24)

T. (त)

1 (9) 10 (9) 19 (28) 29 (10) 30 (13)

54 (2) 63 (14) 77 (5) 95 (14) 98 (10)

100

100 (9) 2 (24) 12 (14) 15 (14) 23 (24)

26 (24) 40 (10) 41 (10,28) 42 (28)

47 (24) 52,55,57,58, (16) 67 (2) 71 (16)

72 (16) 84,91,92,94 (10) 95 (14) 96,99 (10)

200

6 (27) 9 (10)

D. (द)

28 (10) 37 (14) 38 (10) 53 (24) 55 (1)

56 (1) 58 (10) 68 (14) 89 (10)

100

29 (24) 68 (16) 70 (14)

200

18 (14)

N.

13 (28) 34 (9) 39 (28) 57 (10) 62 (28)

73 (9) 87 (9)

100

10 (9) 21 (28) 28 (24) 53 (10) 54 (24)

200

200 (9)

941

Poetical Fancy.

P.

17 (20)   18 (9)   26 (10)   33 (9)
46 (9)   75 (9)   86 (10)   99 (28)

100

6 (10)   19 (14)   20 (28)   62 (10)
73 (10)   75 (28)   76 (10)   79 (14)
81 (23)   83 (16)   87 (10)   89 (9)
~~15 (10)~~

200

15 (10)   19 (10)

Ph.

59 (2)

B.

80 (9)   82 (9)   96 (9)

100

24 (23)

Bh.

48 (14)   78 (16)

100

45 (14)

M.

24 (9)   88 (10)

100

32 (10)   50 (16)   64 (16)   65 (14)
93 (10)   71 (28)   81 (2)

Y.

15 (28)   69 (10)

100

11 (16)   80 (14)

R.

6 (2)   8 (13)   32 (14)

100

61 (9)

200   942

17 (14)

V.

3 (23)   21 (24)   22 (2)   60 (14)
61 (24)   76 (9)

100

3 (10)   30 (24)   31 (24)   35 (2)   74 (9)
98 (10)

200

Poetical Fancy.

200

3 (14)   4 (14)   5 (9)   21 (9)   22 (10)

Sh   ५८ (२१)

35 (14).   45 (10)   65 (10)   94 (10)

100

13 (14)   56 (9)

200

10 (14)   11 (14)

S.

20 (24)   27 (10)   31 (14)   41 (14) 42,43, (9 (

66 (13)   70 (10)   72 (5)   79 (13) 84 (14)

90 (28)   91 (16)   92 (9).

100

27 (9)   34 (14)   37 (2)   69 (14) 77 (16)

78 (14)   82 (23)

200

7,14 (14)   12 (28)   14 (9)   16 (14) 20 (10)

H.   (हे)

49 (24)

100

1 (24)   85 (10)

943

Hyperbole. (All the following belong to No20(4)

A (Short)

19,20,

Ch. cc (च)

6,7,

Gh

10,

T.

1,15,

D.

8,

N.

5,11,13,16,17,21,

P

18,

Sh. 5c (४r)

9,

S.

2,3,14,

H (१)

4,12 ,

Equal Pairing.

J.
3 (2)

T

2 (2)

D

1 (1)

M

4 (2)

Illuminator.

N.
3 (1)

M

1 (2)

Y. (य)
2 (1)

944

Exemplification.

A (Short)

7 (2)

K ~~(xx2x)xx~~

2 (2)

N.

1 (1)   5 (2)   6 (1)   8 (1)

R

4,9 (2)

Sh   sh (श)

3 (1)

Illustration (All the following belong to NO (2)

A (Short)
5,9,25,31,36,39,

A (Long)

18,24,27,

i (Long)

45,

Ṛ (Vowel)   Ṛ (ऋ)

48,

K

15,17,21,22,

G

28,30.

Ch   ca (च)

7,33,

J

16,

T

1,43,

D

35,38,

N
12,42,

945

Illustration (All the following belong to NO (2)

P

2,8,19,20,51,

B

13,32,34,46,

M

6,14,49,

Y

4,23,52,

S

26,29,37,40,44,47,

V

3,10,11,41,

Contrast, Dissimilitude.

A (Short)

5 (12)   8,9, (6)   10 (20)   20 (6)

K

2 (12)

G

16 (4)

J

12 (12)

T

6 (8)

D

1 (12)

N

7 (14)   14 (8)

Y (य)

13 (6)

V

17 (4)   18 (6)   19 (18)

५६ (२४)

Sh

15 (4)

S   3 (10)   4 (8)   11 (8)

Speech Of absence

N

1 (1)

Insinuator, the significant.

Y. (य)

4,6,

N

5,

V

2,3,

Sh श (र)

1,

Indirect Description. (All the following belong to NO (5)

N
4,

M

3,6,

Y

2,7,

V

1,

Sh श. (र)

5 (

Corroboration.

A (Short) 5,15,21,22,23,30, (2)

A (Long) 11 (2)

U (Short) 8 (2)

E (Short) 4 (2½) (२)

K 18,20,26,28,32, (2)

G 31 (2½)

T 12,25, (2)

Dh 7 (1)

947

Corroboration

N 2,3,6,14,19,24,

M 9,17, (2)

Y 16,27, (2)

Sh 13,29, 56 (2r)

S 1,10 (2)

Peculiar Causation (The following belong to No (2)

A (Short) 1,2,3.

P 4,

R 6,

V 5,

Contradiction.

Bh 2 (1)

M 1 (5)

Incongruity.

K 1 (4)

Eqyal,

T 1 (1)

Reciprocal.

N. 1,

Garland Of causes.

K 3,

Dh 2,

Bh. 1,

Necklace

N. 1,

948

Reply (All the following belong to No (2)

A Short) 22,38,59,72,74,

A (Long) 32,

i (Short) 8,13,

K 1,3,5,7,9,11,15,17,19,21,23,25,27,31,33,35,37,41,45,48,49,51,53,55,70.

Sh 67, ca (च)

T 43,44,73,77, (Th) 29,30,36,54,57,

D. 14,26,76,

P 10,28,66,68,69,71,

B 2,

M 16,18,34,39,40,50.56,

Y 58,

R 63, (र)

V 12,60,61,62,65,75,

Sh 4,64, śa (श)

S 6,20,24,42,52,

ज्ञ 46, (jña)

Alternative

A (Short) 1,2,

The Converse.

D. 1 (2)

Impassioned.

A (Short)

1,2,3,

The End.

949

Usage of other poets.

950

1 अकलङ्कं मुखं तस्या न कलङ्की विधुर्यथा।

व्यतिरेकः।

2 अनुलेपनानि कुसुमान्यबलाः

कृतमन्यवः पतिषु दीपदशाः।

समयेन तेन सुचिरं शयित

प्रतिबोधितस्मरमबोधिषत॥

तुल्ययोगिता शिशुपालवधे।

3 आननं पर्यासयताश्रुबिन्दून्

मुक्ताफलस्थूलतमान् स्तनेषु।

प्रत्यर्पिता शत्रुविलासिनीनां

मोक्षापसूत्रेण विनैव हाराः॥

उत्प्रेक्षा विश्वनाथस्य।

4 अश्रुच्छलेन सुदृशो

हुतपाकधूमकलुषाक्ष्याः।

अप्राप्य मानमङ्गं

विगलितलावण्यवारिपूर इव॥

पर्यायोक्तं रघुवंशे।

5 अस्याः सर्गविधौ प्रजापतिरभू-

च्चन्द्रो नु कान्तिप्रदः

शृङ्गारैकरसः स्वयं नु मदनो

मासो नु पुष्पाकरः।

वेदाभ्यासजडः कथं नु विषय-

व्यावृत्तकौतूहलो

निर्मातुं प्रभवेन्मनोहरमिदं रूपं पुराणो मुनिः॥

अतिशयोक्ति विक्रमोर्वशीयम्। 951

6 इत्थमाराध्यमानोऽपि क्लिश्नाति भुवनत्रयम्।
शाम्येत प्रत्युपकारेण नोपकारेण दुर्जनः॥
अर्थान्तरन्यासः कुमारसम्भवे।

7 इदं किलाव्याजमनोहरं वपु-
स्तपः क्षमं साधयितुं य इच्छति।
ध्रुवं स नीलोत्पलपत्रधारया
समिल्लतां छेत्तुमृषिर्व्यवस्यति॥
निदर्शना अभिज्ञानशकुन्तले।

8 इदं वक्त्रं साक्षाद्विरहितकलङ्कः शशधरः
सुधाधाराधारश्चिरपरिणतं बिम्बमधरः।
इमे नेत्रे रात्रिंदिवमधिकशोभे कुवलये
तनुर्लावण्यानां जलधिरवगाढो सुखतरः॥
रूपकं विश्वनाथस्य।

9 वयमुपरि कलापिनः कलापो
विलसति तस्य तलेऽष्टमीन्दुखण्डम्।
कुवलययुगलं ततो विलोलं
तिलकुसुमं तदधः प्रवालमस्मात्॥
अतिशयोक्तिर्विश्वनाथस्य।

10 क्व सूर्यप्रभवो वंशः क्व चाल्पविषया मतिः।
तितीर्षुर्दुस्तरं मोहादुडुपेनास्मि सागरम्॥
निदर्शना रघुवंशे।

11 क्षीणः क्षीणोऽपि शशी भूयो भूयोऽभिवर्धते नित्यम्।
विरम प्रसीद सुन्दरि! यौवनमनिवर्ति यातं तु॥
व्यतिरेकः रुद्रटस्य काव्यालङ्कारे।

12 गच्छ गच्छसि चेत्कान्त पन्थानः सन्तु ते शिवाः ।
ममापि जन्म तत्रैव भूयाद्यत्र गतो भवान् ॥
आक्षेपः दण्डिनः काव्यादर्शे ।

13 गाम्भीर्येण समुद्रोऽसि गौरवेणासि पर्वतः । उल्लेखः ।

14 स्थाने मौनं क्षमाशक्तौ त्यागे श्लाघाविपर्ययः ।
गुणा गुणानुबन्धित्वात्तस्य सप्रसवा इव ॥ उत्प्रेक्षा रघुवंशे

15 धन्यासि वैदर्भि गुणैरुदारैर्यया समाकृष्यत नैषधोऽपि ।
उत्पत्तिरिन्दोरपि निष्फलैव दृष्टा विनिद्रा नलिनी न येन ॥
प्रतिवस्तूपमा नैषधीयचरिते ।

16 न तज्जलं यन्न सुचारुपङ्कजं न पङ्कजं तद्यदलीनषट्पदम् ।
न षट्पदोऽसौ न जुगुञ्ज यः कलं न गुञ्जितं तन्न जहार यन्मनः ॥
एकावली भट्टिकाव्ये ।

17 निरर्थकं जन्म गतं नलिन्या यया न दृष्टं तुहिनांशुबिम्बम् ।
उत्पत्तिरिन्दोरपि निष्फलैव दृष्टा विनिद्रा नलिनी न येन ॥
विनोक्तिः विल्हणस्य ।

18 पादाहतं यदुत्थाय मूर्धानमधिरोहति ।
स्वस्थादेवापमानेऽपि देहिनस्तद्वरं रजः ॥
अप्रस्तुतप्रशंसा शिशुपालवधे ।

19 पुंस्त्वादपि प्रविचलेद्यदि यद्यधोऽपि
यायाद्यदि प्रणयने न महानपि स्यात् ।
अभ्युद्धरेत्तदपि विश्वमितीदृशीयं
केनापि दिक्प्रकटिता पुरुषोत्तमेन ॥
अप्रस्तुतप्रशंसा भल्लटशतके ।

20 पृथ्वि स्थिरा भव भुजङ्ग, म धारयैनम्,
त्वं कूर्मराज! तदिदं द्वितयं दधीथाः।
दिक्कुञ्जराः! कुरुत तत्त्रितये दिधीर्षाम्
देवः करोति हरकार्मुकमाततज्यम्॥

अर्थान्तरन्यासः बालरामायणे।

21 ललाटलेखादधुनाऽपि पूर्ववत्
प्रकाश्यते तेन जगत्त्रयी पुरा।
सतीव योषित्प्रकृतिः सुनिश्चला
पुमांसमभ्येति भवान्तरेष्वपि॥

दीपकं शिशुपालवधे।

22 बृहत्सहायः कार्यान्तं क्षोदीयानपि गच्छति।
X सम्भूयाम्भोधिमभ्येति महानद्या नगापगा॥

अर्थान्तरन्यासः शिशुपालवधे।

24 रावणस्यापि रामास्तो भित्त्वा हृदयमाशुगः।
विवेश भुवमाख्यातुमुरगेभ्य इव प्रियम्॥

उत्प्रेक्षा रघुवंशे।

25 रावणावग्रहक्लान्तमिति वागमृतेन सः।
अभिवृष्य मरुत्सस्यं कृष्णमेघस्तिरोदधे॥

रूपकं रघुवंशे।

X 23 यावदर्थपदां वाचमेवमादाय माधवः।
विरराम महीयांसः प्रकृत्या मितभाषिणः॥

अर्थान्तरन्यासः शिशुपालवधे।

26 वनेचराणां वनितासखानां
दरीगृहोत्सङ्गनिषक्तभासः ।
भवन्ति यत्रौषधयो रजन्या-
मतैलपूराः सुरतप्रदीपाः ॥
परिणामः कुमारसम्भवे ।

27 शशिनमुपगतेयं कौमुदी मेघमुक्तं
जलनिधिमनुरूपं जह्नुकन्यावतीर्णा ।
इति समगुणयोगप्रीतयस्तत्र पौराः
श्रवणकटु नृपाणामेकवाक्यं विवव्रुः ॥
समः रघुवंशे ।

28 सममेव नराधिपेन सा
गुरुसंमोहविलुप्तचेतना ।
अगमत् सह तैलबिन्दुना
ननु दीपार्चिरिव क्षितेस्तलम् ॥
अतिशयोक्तिः रघुवंशे ।

29 सममेव समाक्रान्तं द्वयं द्विरदगामिना ।
तेन सिंहासनं पैत्र्यं मण्डलं च महीक्षिताम् ॥

30 सैषा स्थली यत्र विचिन्वता त्वां
भ्रष्टं मया नूपुरमेकमुर्व्याम् ।
अदृश्यत त्वच्चरणारविन्द-
विश्लेषदुःखादिव बद्धमौनम् ॥
उत्प्रेक्षा रघुवंशे ।

31 स्रगियं यदि जीवितापहा हृदये किं निहिता न हन्ति माम् ।
विषमप्यमृतं क्वचिद्भवेदमृतं वा विषमीश्वरेच्छया ॥
अप्रस्तुतप्रशंसा रघुवंशे ।

955